

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06376

GEKLIBENE VERK

David Bergelson

YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT
(413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT
NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET,
AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional
symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our
colophon comes from a design by the noted artist
Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

דוד בערנעלסאָן

געקליבענע ווערק

פון

דוד בערגעלסאָן

VII

ווילנע-1929

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

2173

דוד בערגעלסאָן

מ י ד ת = ה ד י ן

ווילנע - 1929

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקיין

PRINTED IN POLAND

D. Bergelson — „Midas-hadin“
Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno

אויף דער האַרמאַשקע האָט געשפּילט זובאַק, דער אַגענט פון קאַמינאַ-באַלקער באַזונדער-אַפטיילונג. דער סליעדאָוואַטעל אַנדרייעוו, אַ לאַנגער, פּוילישער לעב-יונג, האָט, זיצנדיק אַקעגן, צוגעקלאַפט מיט די אַפּאַסן, פון די לאַקירטע שטיוול, וואָס אויף זיינע דאַרע, אויס-געצויגענע פּיס. ער האָט געקלאַפט גרינג, נאָר אויפן טישל לעבן דער הייסער אייזערנער הרובע האָט זיך דאָך געזעצט דער קליינער ברע-גענדיקער לאַמפּ; ער האָט געפּייפט זייער הייליך אין דער נאָז אַריין, פונקט ווי עס פּייפט אַ גראַמאַפּאָן. דאָס איז געווען זיינס אַ באַזונדערע קענטעניש – נאָכמאַכן אַ גראַמאַפּאָן.

דער דריטער מאַנסביל – דער קליינוווקסיקער מאַטראָס איגומענקאַ האָט נישט גערוט: אַלע ווילע איז ער געלאָפּן אין פאַרשנייטן פינצטערן הויף אַ קוק געבן, צי די אַנגעזאַטלע פּערד שטייען און צי די ביי-נאַכטיקע זאָוערוכע האָט זיך געשטילט. איצט איז ער געזעסן שטיל אָן אַ זייט. ער האָט געוויון אויף אַ בענקל, ווי מען רייט אויף אַ פּערד, ער האָט געוויון פון זיין קורצער פייקע און האָט געשמייכלט נישט מער, ווי מיט איינעם אַ קנייטש, וואָס אויף זיין לינקער באַק; דער דאָזיקער קנייטש האָט געהאַט צו זאָגן:

– שוין געזען אַזעלכע זאַכן... איך ווער נישט נתפעל.

און אינמיטן צימער האָט געטאַנצט מאַרפּושאַ – אַ היימלאָזע שיקסע, וואָס רוימט אין קאַנצעלאַריע און וואָס תּמיד, אַז מ'לאָזט זי אַריין אין אַ באַזונדער צימער, זי זאָל דאַרט באַזוכן און אַרומטאַפּן אַ ניי-אַרעסטירטע פּרוי, קומט זי נאָכדעם אַרויס צוריק מיט אַ העליש-רויט ברענענדיק פנים און מיט שעמעוודיק פינטלענדיקע אויגן, גלייך ווי מיט דער פּרעמדער פּרוי אינעם באַזונדערן צימער האָט זי געטון אַ מאַנסבילשע און זייער נישט אַנשטענדיקע זאַך.

– ניין, – פארענטפערט זי זיך און קנייטשט שולדיק מיט די אַקסלען, – גאַרנישט נישט געפונען...

איצט האָט זי אונטער די קלאַנגען פון דער האַרמאָשקע געטאַנצט לאַנג און אָן אַטעם, ווי אין איר וואָלט טאַנצן אַ דיבוק.

געוויסט האָבן די אַרומיקע, אַז זי האָט אַ מאַדנע שוואַכקייט – זי וועט אַזוי טאַנצן ביז די לעצטע פּוּחות, ביז זי וועט אומפאַלן. די דאָזיקע שוואַכקייט האָט אין איר אויפגעדעקט זובאַק, דער אַגענט, און באַשטאַנען איז זי דערין, וואָס די קלאַנגען פון איינעם אַ ניגון האָבן זי געצווונגען זיך טראָגן אין דער לופט, ווי דאָס קיצלען אונטער די פאַכוועס צווינגט אַ מענטשן לאַכן.

אַלע וויילע האָט זובאַק מיט אַ פאַר קורצע האַרמאָשקע-אַקאָרדן געגעבן צו וויסן, אַז ער האַקט דעם ניגון אָפּ. דענסטמאָל האָט מיט אַ פאַר קורצע באַוועגונגען געזאָלט שטיין בלייבן אויך מאַרפּושאַ.

נאָר מיט אַ רגע שפּעטער האָט זובאַק שוין ווידער געשפּילט, און מאַרפּושאַ האָט שוין ווייטער געשפּרונגען און איבעראַנייט זיך גע- טראָגן איבערן צימער.

פּלוצים איז מיט מאַרפּושען עפעס געשען. זי האָט אויפגעהערט צו טאַנצן. מיט פּונאַנדערגעפאַלענע שיטערע האָר, מיט אַ וויגנדיקער ברוסט איז זי שטיין געבליבן אינמיטן צימער. אירע נאַסע, גלאַנציקע ליפּן האָבן געציטערט און אירע גלעזערנע אויגן האָבן געקוקט אַקעגן אויף דער וואַנט, געקוקט מיט טעמפּער שרעק, ווי די אויגן פון אַ חסר-דעה.

די האַרמאָשקע האָט אויפגעהערט צו שפּילן.

אַנדערעווי האָט פאַרביסן די אונטערשטע ליפּ, גלייך ער האָט עמעצן אומגען אַנגעטראָטן אויפן פּוס, זיינע אויגן האָבן געפּרעגט:

– וואָס איז...? שוין ווידער?

און דריי פאַר אויגן האָבן אַ וויילע געקוקט אַקעגן צו דער וואַנט, ווהין עס איז מיט שרעק געווען געווענדט מאַרפּושעס פנים.

– שאַ. – האָט אַ הוסט געגעבן זובאַק. – שאַ! הער! הער!

די וואַנט האָט אַרויסגעגעבן טויבע, טעמפע און שווערע קלעפּ, די קלעפּ האָבן פון אָנהייב זיך געדאַכט ווייטע, ווי זיי וואָלטן קומען טיף פון אונטער דער ערד. נאָר וואָס מער זיי האָבן זיך איבערגעחזרט.

אלץ נענטער האָט זיך געפילט די עקשנות, מיט וועלכער זיי פאלן אין דער וואַנט, אלץ קלאַרער איז געוואָרן, פונדאָנען זיי קומען - דאָס קלאַפט אָן פון זיין צימער דער קראַנק-געוואָרענער נאַטשאַלניק און גיט צו וויסן, אַז עס איז שוין צען אַזויגער אינאַוונט - צייט איז, אַז זובאַק, אַנדערעוואַ און איגומענקאַ זאָלן זיך אויפזעצן אויף די פערד און זאָלן אַוועקרייטן צו דער גרענעץ היטן די פאַרשנייטע וועגן.

- אָן שלאָף, - האָט אַ זיפץ געגעבן מאַרפּושאַ, - אַ, גאַספּאַדי... אירע חסר-דעהדיקע אויגן האָבן נאָך אלץ אַרויפגעקוקט צו דער וואַנט, ווי צו אַ הייליק בילד. אירע נאַסע ליפּן האָבן זיך געשאַקלט, ווי צו אַ געבעט, וואָס קומט פון שרעק:

- שוין די דריטע נאַכט...

נאָר איגומענקאַ דער מאַטראַס האָט שוין געהאַט בייזלעך אַריין-געצויגן דעם קאַפּ אין די אַקסלען.

- אַט אַ נבלה, - האָט ער אַ קלעם געגעבן די ציין, - אַ צוטשעפּעניש...

און ער האָט אומצופרידן אַוועקגעדרייט זיין פנים פון דער וואַנט.

דער נאַטשאַלניק איז געווען אַ נייער, אַ יונג אַ ריזיקער און אַ בייזער, מיט אַ באַנדאַזשירטן האַלדז, ווי פון אַ געשוויר, מיט אַ שווערער, הייעריקלעכער שטימע פון אַ מענטשן, וואָס האָט זיך נאָר-וואָס געלאָזט אויסרייסן טיפע וואַרצלען פון אַ באַק-צאַן. אַז מ'האַט ביי אים עפעס געבעטן, האָט ער געשוויגן, נישט געקוקט אין פנים אַריין, נאָר ווען עס האָט זיך אַנגעהויבן צו דוכטן, אַז מ'האַט שוין ביי אים געפועלט, האָט ער פלוצים אויסגעפלאַצט זייער שווער און אומצופרידן:

- טשטאַ ווי...? שוטיטע?

קיינער האָט נישט געוואָסט, פונדאָנען ער שטאַמט און מיט וואָס ער האָט זיך באַשעפטיקט פריער. פון אַנהייב זענען אַוועק וועגן אים קלאַנגען, אַז ער איז אַ געוועזענער מאַגנאַט, געהאַט אייגענע שאַכטעס, געלעבט אין אַ פאַלאַץ... דערנאָך האָט מען פון זיין געוועזענער רייכ-קייט זייער פיל און פלוצים אַראַפּגעלאָזט, כאַטש צו „שאַכטעס“, איז געבליבן, האָט ער ווירקלעך אַ שייכות - ער איז אַלע זיינע יאָרן געווען

אַן אַרבעטער אין שאַכטעס - פון דאָרט, - פון די שלעכטע גאַזן, וואָס אונטער דער ערד, האָט ער באַקומען זיין קרענק מיטן געשוויר אויפן באַנדאָזשירטן האַלדז. קיין קאַמינאַ-באַלקע פאַר אַ נאַטשאַלניק האָט אים אַראָפּגעבראַכט די חברטע סאַשא - אַ יונגע, אַ מאַנסבילש-גרויסע, אַן אַרומפּאַרעין, אַ באַפּולמעכטיקטע (די זעלבע, וואָס האָט דאָ דעם אַלטן נאַטשאַלניק פאַר נאַכלאַזיקייט אַראָפּגעזעצט). זיין אויסערלעכע שטומקייט, זיין שווערע ריזיקע פיגור האָט זיך דאָ אויף אַלעמען אָנגעלייגט, זי האָט געוואָרגן, און די איינציקע האָפּענונג איז געווען, וואָס פון נאָך זיין יאָרן-לאַנגער אַרבעט אין די שאַכטעס איז ער קראַנק מיט עפעס אַ מאַדנער שווערער קרענק און וועט דאָ לאַנג נישט אַוועקציען.

אַז ער האָט אַראָפּגענומען דעם באַנדאָזש פונעם פנים, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער האַרטער געשוויר אויף זיין האַלדז און אויף זיין נאַקן איז גאַרנישט אַזוי גרויס. נאָר אינמיטן בייטאַג האָט געקאַנט טרעפן, אַז זיין פנים און זיינע אויגן זאָלן זיך פּלוצים אָנגיסן מיט געלאַקייט, ווי מ'וואָלט אין אים דורך איינעם אַ מאַכל אַריינגעטון אַן אַ שיעור זאַפרען. און דענסטמאָל ליגט ער אין זיין צימער ביי פאַרמאַכטע לאַדן און ליידט גרויסע ווייטיקן. דענסטמאָל הערט מען דאָ נישט זיין קול, און אַלע אַטעמען פריי, יעדערער איז דאָן ווידער, ווי פאַרן אַלטן נאַטשאַלניק, פאַר זיך אַליין אַ פריץ און קאָן טון, וואָס ער וויל.

נאָר אָט ווייזט זיך אַרויס, אַז אויך אין די טעג פון זיינע שווערע ספּאַזמעס הערט ער זיך צו צו אַלץ, וואָס אין קאַמינאַ-באַלקע טוט זיך, אויך דאָן הייבט ער אָן געבן צו פילן, אַז ער איז דער נייער נאַטשאַלניק פיליפּאָוו - ער גיט אָפּ באַפעלן.

- איז וואָס? - האָט איגומענקאַ אַ פּרעג געטון מיט גאַל. - איז גייען מיר, צי ניין?

מ'האַט צום לעצטן מאָל פאַררויכערט און ביים פאַררויכערן האָט מען אַריינגעבליקט איינער דעם אַנדערן אין די אויגן.

איין בליק האָט וועגן דעם נייעם נאַטשאַלניק געזאָגט דעם צווייטן:

- אַ קראַנקער פּגר.

- קיין אַרעסטירטע פון דער גרענעץ ברענגען מיר נישט אַפילו איינעם.

— אַ מפה אים אין גאַרגל.
— זאָל ער אַליין גיין היטן די גרענעץ.
— זאָל ער פוילן.

אַלע דריי האָבן מיט פאַרדרוס גענומען זיך אָנפּעלצן, פאַרבינדן מיט די קאָפּטערס די אויערן און זיך אַרויסרוקן איינער נאָכן צווייטן אין זאָווערוכעדיק קאַלטן, פינצטערן דרויסן.
פון יענער זייט טיר זענען ביסלעכווייז אָפּגעשטאַרבן אומצופרידענע, פיל מאָל איבערגעזורטע קלאַנגען — דאָס האָט דער מאַטראַס איגומענקאָ ביז געשאַלטן פאַר אַלע דריי:
— רראָם — טערריבאָם! ... רראָם טערריבאָם! ...

אין פאַרשנייטן קאַמינאָ-באַלקער הויף (א קייִלעכדיקער הויף פון אַ געוועזענעם מאַנאַסטיר אין פּוסטן פעלד), אינמיטן די ביימער — אַ סלופ מיט אַן אייביק אויסגעלאָשענעם לאַמטערן.
אַרום לאַמטערן דרייט זיך אַן אייביקער רוח — אַ ווינט; ער קלאַפט מיט די געבליבענע שטיקער פון די געפלאַצטע שויבן.
און אַרום סלופ ליידן דריי אָנגעזאַטלטע פּערד פּונעם ביינאַכטיקן פעלד-שטורעם.

קאַלטע דראַטן פאַטשן און שטעכן זייערע לייבער.
אַרום די פּערד שטויבט און לופטערט זיך דער שניי; ער קומט פּונעם ווינקל, וווּ אַ גרופע אויסגעקרימטע קלויסטער-שפיצן מיט פאַר-בראַכענע צלמים שטייט פאַרכמורעט און וויסט — אַ גרופע צלמים, אַקעגן וועלכע קיינער צלמט זיך נישט מער.
דער שניי רויכערט זיך אונטער די פּערדס בייכער, ער פאַלט, ווי פון אונטער טויזנטער זיפן, נאָר אין טונקעלער ביינאַכטיקער בלאַסקייט איז שווער צו וויסן פּונדאָנען פאַלט ער — פון אויבן צי פון אונטן.

— מיאוס, מיאוס אַריינגעפאַלן, — פאַרמעסט זיך דער סליעדאָוואַטעל אַנדעוועו צו זיין פּערד נאָך פון ווייטנס, — ראַז, דוואַ, טרי!
און מיט אַ שפּונג פון אַ מענטשן, וואָס וואַרפט זיך אַריין אין קאַלט וואַסער, בלייבט ער ליגן מיטן בויך אויפן זאַטל פון זיין

דאָרן שוואַרצן פּערד, ער גיט זיך בריהש אַ דריי, געפינט מיט די פיס
די סטרעמינעס און קנאַקט אָפּ אַ פּסוק:

— „בוריאַ מגלֵאָיו ניעבאָ קראָיעט, וויכרי סניעזשניע קרוטיאַ“.

— נו, וואָס, — פּוילט ער זיך אומקוקן און שטרעקט אויס אַ האַנט

אין אַ פּוטערנער הענטשקע אויף צוריק, — מ'זיצט, אַ ?

— ררראַם טעראַראַם, ררראַם טעראַראַם!

דאָס מוז איגומענקאָ דער מאַטראַס מאַכן אַ פּאַר געשווינדע

הקפות, ביז ער כאַפט זיך אַרויף אויף זיין קליינעם משוגעוואַטן פּערדל.

— אין אַלע מאַמעס אַריין, — ענטפּערט ער אַ פאַרשפּעטיקטער, —

מ'זיצט, מ'זיצט!

ער אַטעמט שווער:

— פיר, אַנדערעיוו.

— ווהין ?

אַזש צום וועלדל.

— בען !

איצט רייט מען אַרויס פון הויף, ווי אין אַ סגול — דער שפיץ פון

סגול איז אַנדערעיוו.

ער מוז פריילעך ענדיקן זיין פּסוק:

„טאָ קאַק זויער אַנאַ זאוואָיעט, טאָ זאַפּלאַטשעט, קאַק דיטיאַ“.

ער איז דער סאַמע ווייכער און געלאַסענער צווישן אַט דער

קליינער חברה.

זיין כאַראַקטער:

אַן אַפּגעלאָזענער, אַ פּוילער, נאָר אַ גרינגער און שפּילעוודיקער —

אַ געבליבענע ירושה פון זיין אַמאָליקן פּריצישן שטאַם. ערגעץ וווּ, טיף

אין גאַרנל זיצן ביי אים נאָך ביז איצט אייניקע קלאַנגען פון אַ יונגן

געפּעסטעטן יונקער.

מיט די דאָזיקע קלאַנגען פאַרווונדערט ער אַרום זיך מענטשן,

איבערהויפט ביינאַכט, ווען מיט אַ שיסעריי פון בראַונינגען קומט אויס

אַפּשטעלן ביי דער גרענעץ אַ גאַנצע שורה יאַגנדיקע פּורן. אין אַזעלכע

פּאַלן האַבן זובאַק און איגומענקאָ שטאַרק געזידלט. מיט ווילדע קולות

און מיט געשרייען האַבן זיי אויף די איבערגעשראַקענע פּורן געמאַכט

דעם אייגנדרוק, ווי עס זידלט זיך אַ גאַנצער פּולק. אויב זיי האַבן דאָרט

ביי די פאסאזשירן געטרייסלט די טאשן, האָבן זיי דאָס געטון נישט צוליב זיך און נישט צוליבן געזעק, נאָר פשוט צוליב דער פרייד, וואָס ביי בורזשויען וועלן די טאשן זיין ליידיק.

דערפאר האָט דאָן אַנדערעוועו געאַרבעט גאַנץ אָפגעטיילט און אייגנאַרטיק. פאַר רייך-געפּעלצטע פּרויען, וואָס הויקערן זיך אין די וואַגנס, מ'זאָל זייער רייכקייט נישט אַרויסזען, האָט ער זיך דאָרט זייער לייטיש פאַרנייגט, ער האָט אַראָפּגענומען פאַר זיי זיין היטל און האָט איידל געפרעגט:

— מאַדאַם, אַ או וואָס דיענגי יעסט?

און אַז מ'האַט אים געלט געגעבן, האָט ער נישט געציילט און זיך נישט געדונגען. ער האָט זיך ווידער איידל פאַרנייגט און האָט געענטפערט נישט פשוט „מערסי“, נאָר טיף פון גומען אַרויס, ווי אַ פּראַנצויז:

— מעג-סי.

בכלל איז געווען זייער שווער, ער זאָל אויפגעבראַכט ווערן און זאָל אַרויס פון די כלים.

און אָט, אַפילו איצט, אין אָט דער שטורעמדיקער ווינטער-נאַכט — די ביזע אויפפירונג פון דעם נייעם קראַנקן נאַטשאַלניק האָט אים ווייניק-וואָס גערירט, דענסטמאָל, ווען די איבעריקע צוויי, איבער-הויפט איגומענקאָן, איז זי דערגאַנגען ביז דער לעבער.

איגומענקאָ האָט געזאָטן. ער האָט אויסגעלאָזט זיין ביטער האַרק צו זיין קליינעם פערדל, וואָס האָט פריער, ביים אַרויספאַרן פון הויף, געמאַכט משוגענע שטיק, און האָט דעם געטון דאָס, וואָס ער וואָלט מיט גרויס פאַרנעליגן איצט געטון דעם נייעם נאַטשאַלניק — ער האָט שטאַרק געשלאָגן מיט אַ פויסט איבער דעם פערדלס קאַפּ צווישן די אויערן, און זיינע פיס האָבן דערביי אָן אויפהער געבויקעט לויטן ריטם פון אַ געוויסער קללה.

סוף-כל-סוף איז מען אַזוי אינדרייען אַרויס אויף פרייען ביי-נאַכטיקן ווינט.

אַרום איז געלעגן אַ גלייך פערדל, געלעגן פאַרשאַטן און אומ-ענדלעך, ווי אַ וויסער שנייקער מדבר. דער שטורעם האָט זיך דאָ געטראָגן פון רעכטס אויף לינקס.

גרויסע פארהוילענע הענט האָבן פריילעך אויפגעהויבן גאַנצע
הויפנס שניי און האָבן זיי אויך אַזוי פריילעך צוריק פון די זשמעניעס
אַרויסגעלאָזט.

אַנדערעוועו האָט אויסגעפונען, אַז פוילן זיך איז אַ גאַלדענע זאַך,
און אַט אַפילו איצט, ווען דער ווינט פאַטשט אין פנים אַריין און,
אַטעמענדיק מיט אַ פייף, קריכט זיין שפרינגענדיק פערד ביזן בויך אין
שניי— בעסער איז דאָן, אַז מ'בייגט אָן דעם קאַפּ און מ'פאַרמאַכט די
אויגן, און זאָל זיין פערד טראָגן, ווהיין עס וויל.

— איך זע נישט גאַרנישט, — האָט ער צו די הינטן-געבליבענע
חברים אָפגעלאָזט אַ דעפעש מיטן ווינט, — פאַרשאַטן אַלע וועגן.
— פיר, פיר, — האָט אים פון הינטן אָנגעיאָגט אַ שוואַכער ענטפער, —
האַלט לינקס.

לינקס איז געווען ווייניקער שניי און מער ווינט. דער געלויף
פון די דריי רייטער איז דאָרט גלייך איבערגעגאַנגען אין אַ געשווינד
הינקען.

און פון אויבן איז דער הימל באַשטאַנען פון געפלאַצטע שטומע
בערג— פון צווישן רויכיקע וואַלקנס האָט נאַכגעיאָגט די רייטער אַ יונגע
הינקענדיקע לבנה. די לבנה האָט צוגעהינקט ביז דעם אָנהייב פונעם
פאַרווייעטן וועלדל, וווּ די רייטער האָבן זיך אויסבאַהאַלטן פון ביי-
נאַכטיקן שטורעם און פון ווינט.

און ערגעץ ווייט אין פעלד, ביי דער שיין פון דער זעלבער לבנה
האַט זיך דער לופט געחלומט אַ גליטשעריי פון פיל שליטנס, אַ ניסעריי
פון לויפנדיקע פערד.

איצט ביי האַלבער נאַכט איז סאַמע געווען די צייט דערויף—
פונקט איצט האָבן זיך גנבהש גערוקט גאַנצע שייקעס פורן מיט די
טיף פאַרשנייטע אויסבאַהאַלטענע וועגן, וואָס קעגנאיבער דעם וואַלד, —
מ'איז דאָרט געפאָרן פונעם נאַענטן שטעטל גאַליכאווקע צו דער גרענעץ,
מ'איז דאָרט אַזוי געפאָרן נאַכט ביי נאַכט און זיך געווינדערט:
— מאַדנע... קיינער היט נישט... פראַנק און פריי...

אַט אַזוי איז איינע פון יענע נעכט פאַרבליבן ביי אַנדערעוועו,
זובאַקן און איגומענקאַן אין זכרון:

אַ נאַכט פון חלומות און פון פוסטע גליקן.
 אַז מ'איז זיך נאַכדעם איבערגעשלאָפן, איז מען געווען, ווי
 חולהדיק - מ'האַט אויפגעהערט צו גלויבן:
 - געווען די נאַכט, צי ניין?
 נאַכגעבאַמבלט האָבן זיך בלויז דער נאַכטס איינצלנע שטיקער. זיי
 האָבן געקיצלט דעם זכרון.
 פון אָנהייב:
 די פולע לבנה - אַ מעשענע זאך מיט אַ פנים פון אַ פּג -
 שווימט, שווימט. קיין אויגן האָט עס נישט, קוקן וויל עס דאָך.
 אַביסל שפעטער:
 דער אָנהייב פון פאַרווייעטן וועלדל אינמיטן אַ שנייקער קאַלטער
 נאַכט. אַז מ'איז דאָרט אַראָפּ פון די פּערד, האָט מען גלייך דערפילט,
 ווי עס גריבלט אין האַרצן.
 איצטיקס מאַל האָבן גאַליכאַווקער בעל-עגלהס געפירט זייערע
 פאַרשוניען צו דער גרענעץ מיט אַ פיל נענטערן וועג, ווי תמיד: זיי
 זענען געפאָרן מיט דעם וואַלד.
 נאָך שפעטער:
 - לעמעשקע אַנדרעיעוו!...
 איגומענקאַ האָט אים דאָרט מיט היץ אין די אויגן גלייך אַרויס-
 געזאָגט זיין מיינונג:
 - ביסט נישט קיין סליעדאָוואַטעל, ביסט אַ... רראַם טעראַיבאַם!
 ווייל אויב מ'האַט אַפּגערעדט נישט צו ברענגען דעם נייעם
 נאַטשאַליק קיין אַרעסטירטע פון דער גרענעץ, דאַרף עס בלייבן
 אַפּגערעדט.
 נאָר אַנדרעיעוו, אויב ער איז נישט שיכור און נישט פריילעך,
 איז ער בכלל איינגעשפּאַרט און פאַרעקשנט, אָט ווי לאַנג ער איז.
 רעדסטו צו אים, איז ווי צו דער וואַנט. אים גריבלט אין האַרצן
 מער, ווי איגומענקאַן און זובאַקן. נאָכן אויסגערויכערטן פאַפיראַס ציט
 ער דעריבער אַריין זיין קאַפּ אין די אַקסלען און לאָזט אַרויס
 אַ גענעץ פון אַ געוועזענעם פריץ, אַ הויכן מיט אַ קוויטשעקל. אים
 גלויבט זיך דאָך כאַפּן ביי דער גרענעץ אַ פאַר בעל-עגלהס מיט
 פאַסאַזשירן...

— ווייס איך וואָס! — זאָגט ער, — כאַפט אים שמאַני, דעם נייעם
נאַטשאַלניק...

זובאַק דער אַגענט קוקט אויף אים מיט גדלות אין די ברעמען,
זוי תמיד בעת ער באַטראַכט מענטשן, וואָס זענען עובר דאָס געזעץ.
נאָר אַנדערעווען גייט דאָס נישט אָן. זיינע אויגן — אויגן פון אַ נישט
דערקוילעטער שאַף — קוקן נאָכן גענעץ בוימלדיק און ענטפערן
איגומענקאָן: — ביסטו אַ בהמה, ברודערקע! — שוין צייט דיר וויסן:
לאַנגווייליק ווערט אינמיטן דער נאַכט אַ סליעדאָוואַטעל פון קאַמינאַ-באַלקע
בעת ער דערמאָנט זיך, אַז ער איז אַמאָל געווען אַ יונקער... ער מוז
עפעס טון...

ער הייבט אָן אַוועקצושפּאַצירן צווישן די ביימער אין אַנהייב
וועלדל און מאַכט אַן אויסזען, גלייך ער האָט עפעס פאַרלוירן. ער
פאַרשווינדט און קומט באַלד צוריק מיט אַ ניס:

— נו, פאַרשטענדלעך. אַ וועג אָט דאָ באַלד צווישן די ביימער —
פּרישע שפורן פון אַ שליטן.

— וווּ, אַ וועג?

— נו, מיט איין וואָרט...

גאָר, גאָר שפעטער:

אַ וועג אַ גנב. ער ציט זיך אין אַנהייב וועלדל שמאַל, פאַרטייעט
און ני. ער איז פול מיט עזות.

עס פאַרדריסט דער איינפאַל צו פאַרן צו דער גרענעץ דווקא דאָ
נאָענט, ביי קאַמינאַ-באַלקע אונטער דער נאָז — אַן איינפאַל פון גאָלי-
באָוקער גנבים-בעל-עגלהס.

איגומענקאָ זיצט שוין אויפן פערד און יאָגט דער ערשטער אַוועק
מיט אָט דעם וועג:

— איז וואָרט-זשע, — שרייט ער — ררראַם טעראַיבאַם...

אין יענער נאַכט האָט מען געפאַקט אַ פורל, וואָס האָט אינמיטן
וואַלד אַראָפּגענייגט פון וועג אַראָפּגענייגט אַזוי פויל, גלייך עס איז
נאָר אויסן געווען אַפצוטרעטן דריי רייטער דעם פרייען דורכפאַר.

נאָך דעם ערשטן געשריי, וואָס מ'האַט אויפן פורל געגעבן, האָט
זיך עס אַפגעשטעלט מאַדנע שווייגנדיק, אונטערטעניק, גלייך עס וויל
זאָגן: — נו, אָט... גאָט צו דאַנקען — נישט אומזיסט געפלאַטערט דעם

גאַנצן וועג... גענלויבט די גאַנצע נאַכט, אַז אַזוי וועט טרעפן.
דענסטמאַל איז מען צוגערופן גאַר נאַענט צום פּורץ און גענומען
עס פאַטראַכטן:

אַ בידנע פּורץ פון נאַענטן שטעטל גאַליכאַווקע – אַ פשוט בעל-
עגלהש פּורץ מיט אַ דרייצניאַריק יינגל – אַ שמייסערל און מיט אַ יונגער
רייך-געפעלצטער פּרוי, וואָס האַלט אַ צוויי-יאַריק שלאָפּנדיק קינד אויפן
שוים און איז גלייך אין אַלץ זיך מודה.
מ'פרעגט זי:

– צו דער גרענעץ?

זי ענטפערט זייער שטיל. זי שאַקלט קוים מיט די ליפן:

– צו דער גרענעץ.

אַקאַרשט נאַכדעם הייבט זיך אויף איר קאַפּ און טוט אַ קוק אויף
די רייטער מיט די אויגן – מאַדנע אויגן, גלייך יעדער אויג האָט טיף
אין זיך נאָך אַ פּרוי, און ביי יעדער פּרוי הענגט דאָרט אַ צלמל
אויף דער ברוסט.

זי איז אַ קריסטלעכע...

זי זיפצט:

– ניין. טייערינקע, – זאָגט זי, – קיין שלעכטס וועט איר מיר נישט
טון... איך ווייס: קיין קאַמינאַ-באַלקע וועט איר מיך נישט פירן. איך
קאָן אַזעלכע, ווי איר, איך האָב זיי ליב...

אויף מאַרגן נאָך אַ שפעטן שלאָף אויפן טאָג איז מען געווען
בייז, ווי נאָך אַ בשותפותדיקער עברה.

מ'האַט געלופטערט די פאַרטשאַדעטע נשמות אין קאַמינאַ-באַלקער
פאַרשניטן הויף – זיך געלופטערט פון דעם שפיצל, וואָס מ'האַט ביינאַכט
אַפגעטון דעם גייעם קראַנקן נאַטשאַליק – אים אויף צו-להכעיס האָט
מען די פּרוי נישט פאַרהאַלטן. מ'האַט זיך נאָר אַ גאַנצע נאַכט
געדרייט אַרום איר אין וואַלד – איר נאַכגעריטן, ווי אַ קליינע טיטשקע
הינט נאָך אַ צויג, און זי אומגעקערט פון גרענעץ, זי אַפגעלאָזט צוריק
אין נאַענטן שטעטל אַריין.

איצט איז מען אַלע דריי געווען נישט מער, ווי אַ חלום, וואָס
געדענקט זיך פון ביינאַכט, ווי דער פּרויס אויגן – אויגן מיט צלמלעך

אין די שוואַרצאַפֿל - זיי קוקן מיט בעטלערישן חן און גיבן אַרויס
יצר-הרעדיקע וועקסלען. זאָגן צו אַלדאָס גוטס.

- אָט באַלד, טייערינקע...

- אָט באַלד...

זי האָט זיי דאָרט גענאָרט אַ גאַנצע נאַכט... און סוף-פֿל-סוף האָט
זי זיי דאָרט אַלע אָפגעשווינדלט און מיט גרויען טאָג-ליכט זיך אַרויס-
גענאָרט מיט גאַרנישט פֿון זייערע הענט.

איצט האָט זי דעריבער נאָך אַלץ ביי אַלע דריי פאַרפולט דעם
זכרון. מ'האָט געדענקט די צוויי גרויסע שווערע קערב, וואָס זי האָט
מיט זיך געפירט, מ'האָט געדענקט דאָס פיינע נקבה-לייב, וואָס האָט
זיך באַהאַלטן אינם רייכן פעלץ - געדענקט מיט קלעמעניש, מיט חרטה
און געהאַט פאַרדרוס:

- אָט אַ שטיק זכרע!

- אָט ווען זי וועט זיך פאַקן נאַכאַמאָל... רראַם טעריבאָם.

גאליכאווקע:

א שטעטעלע, וואָס פאַרברודיקט דעם באַרג-אַראָפּ אַ קאַרגע שעה פאָרן פון קאַמינאַ-באַלקע - אַהין האָט זיך מיט דעם פראַסטיקן פרימאַרגן אומגעקערט פון גרענעץ די יונגע פּרעמדע פרוי מיט איר בלאַנדן קינד פון אַ יאָר צוויי.

איר אַריינפאַר מיטן פרימאַרגן צוריק אין שטעטל - אַ שווערער אַריינפאַר, גלייך זי וואָלט זיך אויסגעטון ביזן העמד און וואָלט זיך אַזוי באַוויון נאַקעט אויף דער קעלט, נאַקעט פאַר דער וועלט.

שולדיק איז די נאַענטקייט פון קאַמינאַ-באַלקע.

נישט אַזוי קאַמינאַ-באַלקע אַליין, ווי איר גייער קראַנקער נאַטשאַליק -

זינט ער איז אַהין אַראָפּגעקומען, פאַרפאַרט מען קיין גאָליכאווקע בלוז ביינאַכט און מ'פאַרט אַרויס בלוז ביינאַכט.

ביינאַכט האַנדלט מען מיט שמוגל.

בייטאַג אָבער גייט גאָליכאווקע נישט אַרום, און אַז זי גייט יאָ,

גייט זי זייער שטיל - זי גייט אין זאַקן.

בייטאַג דרעמלען פאַרהענגלעך אויף די פענצטער.

דרעמלען איין די הייזער יענע, וואָס וואַרטן איבער ביז די נאַכט וועט צופאַלן.

דרעמלען געסלעך אין דרויסן.

טיילמאַל קלינגט דער קלויסטער אין ווייטן ווינקל - אַן אַלטער

קלויסטער, אַ קאַטוילישער.

עס ווערט דאַן מאַדנע: ער איז טויט, טויט דער קלויסטער.

פלוזים קלינגט ער.

ער ווערט אנטשוויגן, דרעמלט דאן דער גאנצער דרויסן, זיין אויסדרוק:

— איך זע נישט קיין אריינפארנדיקע פורלעך — איך וויל נישט קוקן.

דאס מידע פורל האָט געהונקען, געהונקען, צילנדיק אין אַ ווינקל. דעם פורל זענען אויסגעגאנגען די פוחות.

עס האָט קוים צוגעשלעפט די פרוי צו יענעם זעלבן הויז, וווּ זי איז איינגעשטאָנען נעכטן. און די ערשטע, ווער עס האָט דאָרט אַ קוק געגעבן אין פענצטער, איז געווען די באַלעבאַסטע פון יענעם הויז. צייט איז איר געבליבן אויף צו טון צוויי זאַכן: אַ פאַטש מיט די לאַנגע הענט און אַ געשריי צום מאַן, וואָס צעהאַקט אין קיך אַ קעסטל: — אוי, שמואל, זי איז דאָ צוריק...

נאָר פון שרעק האָט זי נישט געטון גאַרנישט — זי איז אַרויס אין דרויסן.

אין גאַליכאווקע איז שטענדיק אַזוי: שיקט מען אָפּ אַ מענטשן צו דער גרענעץ און מ'דערזעט אים נאָכדעם צוריק, האָט מען פאַר אים מורא, ווי פאַר איינעם, וואָס האָט זיך אומגעקערט פון יענער וועלט.

די באַלעבאַסטע:

אַ לאַנגע, אַ דאַרע, אַ יונגע, מיט אַ קול אויף רייסן קברים. אַז זי רעדט גיך, פאַרשטייט נישט קיינער אַחוץ איר מאַן.

דער באַלעבאַסט:

אויך אַ לאַנגער, נאָר נישט אַזוי דאַר. רעדט צוויי מאָל קלאָר, צוויי מאָל פאַמעלעך — איינמאָל פאַר זיך, איינמאָל פאַר זיין ווייב, ווייל ער איז אַ מענטש פון יושר.

ער האָט ליב:

אַרומגיין אין שטוב אין קאַמוזיל, פאַרמישן מיט זיין אייגענעם רעצעפט דער קו אַ צעבער און בשעת-מעשה טראַכטן וועגן זיך אַליין: — שמואל וואָלציס? — דער לייטישסטער אין גאַליכאווקע: אַלע

באַרייסן דאָ דורכפאַרער, איך נישט, ס'אַ ליגן, איך באַרייס נישט. אַז ער קומט אַריין פון קיך אין שטוב, איז זיין ווייב דאָרט שוין נישטאָ.

דורכן פענצטער זעט ער:

זי הויקערט זיך אינדרויסן אויף די טרעפלעך פון גאניק און פארשטעלט מיט די לאנגע הענט דעם נאקעטן האלדז. זי ציטערט פון קעלט און שאקלט זיך אקעגן דער פרעמדער פרוי:
— אוי! — לעכערט זי די פענצטער, — מיר האָבן געוויסט, אַז ס'וועט אַזוי זיין — איך און מיין מאַן. מיר האָבן נאָר מורא געהאַט אייך צו זאָגן...

ער קוקט זיך איין: די נעכטיקע פרוי, יענע, וואָס האָט שטרענג אַ זאָג געטון: „רופט מיך נישט פאַני“. און אויגן ביי איר מאַדנע: קוקט זי אויף דיר, בשעת דו זאָגסט עפעס, הייבסטו אָן צו טראַכטן: „אפשר זאָג איך אַ לייגן?“. ער זעט, ווי שווער די פרוי מיטן קינד קריכט אַראָפּ פון וואָגן, און טראַכט וועגן זיין ווייב:
— איז העלף איר בעסער, דו... בהמה!

— נו, יאָ, — עפנט ער די טיר און כאַפט אונטער דער פרויס פעקלעך, — מיר, גאַליכאַווקער, ווייסן... אַז מיר טוען אַ קוק אויף אַ פרעמדן מענטשן, זאָגן מיר גלייך: אַט דער וועט דורך די גרענעץ, און אַט דער נישט.

און אַליין פאַרגלויסט זיך אים אַוועקגיין צוריק אין קיך, זיך איינמעסטן דאָרט אויפן סאַפקעלע אַקעגן פייער, וואָס ברענט אין אויוון, און זיצן...

אַזוי איז מיט אים געווען אויך נעכטן ווען די פרוי איז איינגעשטאַנען ביי אים אין שטוב. אַ מאַדנע שיינקייט פון אַ פרוי: אַ קאַפּ געדיכטע האָר, בלאַנדע, גלאַטע, מיט אַ גלאַנץ, אַ קריסטין און אַ שטרענגע אַזאַ — גלייך ביי קריסטן זענען אויך פאַראַן גוטע-יידן, און אויך זיי האָבן טעכטער — שטרענגע טעכטער, וואָס פראַווען טישן...

און הויך דעם: אַז צאָלן — צאָלט זי, זי דינגט זיך נישט. אַריינקונדיק צום פייער, וואָס ברענט אין אויוון, טוט ער זיך אַ קראַץ:

— נעכע, — רופט ער אַפּ זיין ווייב צו זיך אין קיך.
ער האָט פאַרדרוס.

ער שטייט אַנגעשפאַרט אָן פריפעטשיק, ווי אָן אַן עמוד, און

רעדט צום פייער צוויי מאָל פאַמעלעך - איינמאָל פאַר זיך, אַ צווייט
מאָל פאַרן ווייב:

- איז, בהמה דו, אַז יענער איז מיד... נאָך אַזאַ נאַכט. איז וואָס
פאַרגרעגערסטו זי דאָרט, וואָס?... בלייב אין קיך, זאָג איר.
איצט איז שטיל.

אין נאָענטן קויטיקלעכן עסצימער לערנט זיך אַרומלויפן דאָס
בלאָנדע צוויי-יאָריקע מיידעלע. גרינגע ווייכע שיכעלעך פאַטשן אויף
די ברעטער פון פּאָדלאָגע.

אַלעמאָל, ווען דאָס קינד פאַרלויפט אין קיך אַריין, רופט עס
די מוטער צוריק:

- קום צו מיר!

און אַליין זיצט זי דאָרט מיט אונטערגעשפּאַרטע עלנבויענס, מיט
פאַרמאַכטע אויגן, ווי ביי שטאַרקע קאַפּ-שמערצן, און אירע פינגער
זענען טיף פאַררוקט אין די קורצע צעשויערטע האַר.

עס הערט זיך:

זי נעמט אָן אַ פולע ברוסט מיט לופט און לאָזט באַלד די לופט
צוריק אַרויס, ווי מיט יעדן טיפּן אַטעם וויל זי אַרויספאַמפען פון
זיך די גאַנצע איבערגעלעבטע נאַכט, דעם גאַנצן דורכפאַל ביי דער
גרענעץ.

שמואל וואָלציס זאָגט צו זיין ווייב:

- דו, נאָר דו, נאָך אַזאַ דורכפאַל איז מיט יעדן מענטשן אַזוי...
מ'פילט זיך, ווי מ'וואָלט איינגענומען סם, נאָר נישט דערנומען.

ער האָט ליב צו רעדן פאַרשטעלט.

ער שטייט נאָך אַלץ אָנגעבויען אַקעגן פייער, וואָס ברענט אין
אויבן, און טראַכט וועגן דעם, וואָס די פרוי האָט, ווייזט אויס, פאַר-

טראַכט נאָכאַמאָל פאַרן צו דער גרענעץ.

- אָט וועסטו זען, זי וועט איינעמען סם נאָכאַמאָל.

די פרוי האָט אָנגעשריבן אַ בריוו. זי האָט צוגערופן צו
זיך שמואל וואָלציס און האָט אים אַ קוק געגעבן אין די אויגן, צי

ער וועט זאָגן אַ לייגן:

- איר קאַנט באַביצקין?

שמואל וואָלציס האָט זיך געמאַכט געפּגרט, גלייך ער ווייסט
 בישט, אַז באַביצקי איז אַן אַלטער פּאַרשימלער דאָקטאָר, וועמען
 מ'האַט אין גאַליכאַווקע שוין לאַנג אויפּגעהערט רופן צו קראַנקע...
 ער וווינט הינטערן קאַטוילישן קלויסטער אין אַ פּאַרקבזנט שטיבל, און
 אין זיין גאַרטן וואַקסט אַ גאַנצן זומער לויטער קירביס - געלער
 קירביס, ווייל דער דאָקטאָר באַביצקי איז אַליין אויך אַזעלכער -
 אַ געלער קירביס מיט לאַנגע גרויע האָר. ער עסט קיין פּלייש נישט.
 אין דער יוגנט איז ער געווען אַ „טאַלסטאַוועץ“. צוריק מיט אַ יאָר
 צוואַנציק האָט ער געהאַט אויף זיך אַ פּראַצעס פאַר דרשענען צווישן
 שטונדיסטן, די שטונדיסטן האָט מען געלאָזט פּריי. אים האָט מען
 פּאַרשיקט אויף צוועלף יאָר. די צוועלף יאָר איז ער אָפּגעזעסן, און
 אַז ער האָט זיך אומגעקערט, האָט ער געבראַכט מיט זיך פון סיביר
 אַ טויב-שטומען שייגעצאַל; מ'האַט געזאָגט:

— ס'אַ משל! עס איז דאָך זיין קינד... ער האָט אים געהאַט פון
 אַ דינסט.

אַז ער האָט זיך אומגעקערט, האָט מען אים אין גאַליכאַווקע שוין
 אינגאַנצן אויפּגעהערט צו נוצן. סידן אַ פּויער פון די אַרומיקע דערפער
 וועט אים נעמען צו זיך אַהיים אויף זיין פּור און וועט זיצן מיט אים
 אין וואַגן פּאַרעטש, ווי מיט זיינעם אַ גלייכן. אַז סיי-ווי-סיי האַלט מען
 אין גאַליכאַווקע פון תּמיד אָן מער פון דעם פּעלדשער; אויב מ'רופּט
 באַביצקי, מוז דער חוּלה שוין זיין אַן אָפּגערוּפּענער און לעצט מסוכן.
 באַביצקי קומט דאָן שנעל, און דאָס אַליין, וואָס ער קומט, איז שוין
 אויך אַ סימן - דער קראַנקער וועט שטאַרבן. נאָר באַביצקיס קליין פנים,
 דער געלער קירביס, איז דאָן אָפּפּערדיק. זיינע וועגעטאַרישע אויגן
 גלאַנצן, און אויב דער קראַנקער אַיז נאָך ביים זינען און לייט
 נישט קיין גרויסע ווייטיקן, בלייבט ער ביי אים לענגער. עס טרעפט:
 ער טרייבט אַרויס פון צימער די אייגענע. מ'זאָגט, עס האָט זיך
 געטראָפּן: דעם קראַנקן האָט ער דערציילט מעשיות פון חומש, און
 אַלע אַרומיקע האָבן זיך געפילט שלעכט, ווי ביים חוּלה וואַלט זיצן
 אַ גלח.

איז אַט צו וועמען דער פּרויס בריוו איז געווען געשריבן.
 דעם בריוו האָט שמואל וואָלציס אַקעגן אַ פּאַר שעה אָפּגעהאַלטן

ביי זיך אין בוועם און געפילט האָט ער, אַז אַ טריט צו געבן מיטן
 בריוו איז אים שווער, ווי איינעם, וואָס האָט מיטאַמאָל באַקומען
 אַ שבר - ווער ווייסט, וואָס אין בריוו איז געשריבן? ...
 פּונוואַנען קאָן די פּרוי דעם דאָקטאָר באַביצקי?
 אין חוץ דעם: אַז קיין פּרעזענט בריוו זענען גאָר היינטיקע צייטן
 נישטאָ... איז וואָס דאָרף ער, שמואל וואָלציס, דאָ לייגן זיין קאָפּ?
 פאַמעלעך, פאַמעלעך האָט ער אַרויפגעשלעפט אויף זיך זיין
 גרויען פּוטערנעם טיזליק. ער האָט געדענקט:
 - דער נייער קאַמינאַ-באַלקער נאַטשאַלניק איז אַ קוילער - בעסער
 איז, אַז מ'פאַלט נישט אַריין צו אים אין די הענט.
 ער האָט אַרויפגעשלעפט אויף די פּיס אַ פאַר אַלטע פאַרטריקנטע
 שטיוואַלעס, ווייל דער גאַנג איז אַן אומזיסטיקער - צוליב אַזא זאַך
 רייסט מען נישט קיין נייע שטיוול.
 און אינדרויסן האָט ער זיך אַרויסגעלאָזט אַקאַרשט פאַרנאַכט.
 ווייל פאַרנאַכט איז פּיל גרינגער.
 פאַרנאַכט פאַלט אָן אויף גאַליכאַווקע די פּינצטער פּריער, ווי
 אויף דער גאַנצער געגנט, פּריער ווי אויף אַלע אַרומיקע דערפער.
 - קכי! קכי!
 שמואל וואָלציס אַ פאַרנאַכטיקער הוסט האָט דעם דרויסן צו זאָגן:
 - דאָס גיי איך, שמואל וואָלציס, אַ היימישער - איך גיי גלאַט
 אַזוי זיך אַביסל אַרויס פּון שטוב.
 - קכי? קכי? - טוט ער נאַכאַמאָל אַ פּרעג ביים דרויסן. הייסן
 הייסט עס:
 קיינער ווייסט נישט, אַז איך טראָג עפעס ביי זיך? ...
 ווי מיט הילצערנע קלאַפּערלעך קרימט נאָך די געפרוירענע לופט
 די ערשטע טריט פּון זיינע שטיוול.
 איצט גייט ער.
 פאַסנווייז שלעפט זיך אים נאָך די טונקלעניש און קלעטערט, ווי
 ער, באַרג-אָרויף.
 זי פאַרפּינצטערט פּריער דעם טאָל, די אַלטע מיל מיטן בריקל,
 דערנאָך דעם מאַרק, די דעכער, וואָס גראָבן זיך איין אין באַרג און
 שטייגן, שטייגן, ווי די שטאַפּלען פּון אַ לייטער.

צולעצט פארשלינגט די פינצטער דעם באַרג אַליין, דעם אַלטן קאַטוילישן קלויסטער.

דאָרט בלייבט זי הענגען, ווי פאַר אַ דורכזיכטיקער וואַנט, וואָס וואַרט נאָך ווי אויף הבדלה...

איינגעהילט אין איר ליגט גאַליכאַווקע אָן אַ לייכט און וואַרט מיט פאַרטייעטן אַטעם... גלייך דאָרט, אויפן קלויסטער, וווּ אַ ברעג פון הימל איז נאָך העל, דראַפעט זיך עמעצער אויפן סאַמע שפיץ און קוקט זיך איין פאַר אַלע גאַליכאַווקער:

— וואָס טוט זיך איצט אין געוועזענעם אַלטן מאָנאַסטיר — אין קאַמינאַ-באַלקע?

פאַרטאָג וועט אַנקומען אַ נייער עולם אין שטעטל — אַ גאַנצע מחנה שמוגלער און גלאַט אַזוי מענטשן, וואָס האָבן פיינט די רעוואָליוציע, וואָס ווילן פון איר אַנטלויפן — דעם עולם דאַרף מען צוגרייטן פלעצער. אַרום ניין אַזייגער אינאַוונט וועט מען דעריבער אויף אַ פורן צוואַנציק אַרויספירן פון שטעטל יענע, וועלכע דרעמלען דאָ פון נעכטן אָן.

נעכטן איז אויך אַזוי געווען, נאָר ס'האַט געטראָפן אַ מעשה. אַזוי האָט דערציילט די פרעמדע פרוי ביי שמואל וואַלציס אין שטוב:

ווען די פורן האָבן זיך אין אַ לאַנגער שורה אַרויסגעצויגן פון שטעטל, איז פונעם עקסטן פוסטן קרעמל, וווּ עס געפינט זיך איצט אַ פאַסטן, אַרויסגעלאָפן אַ מיליציאַנער און, אַרויסלויפנדיק, האָט ער אויסגעשאָסן גלייך אויף די פורן.

די שמייסערס האָבן דענסטמאַל אַנגעהויבן יאָגן, יאָגן. נאָר דער שמייסער אויף איר פורל איז געווען נאָך אַ יונג יינגל, כמעט אַ קינד. ער איז אָפגעשטאַנען. און נאָכדעם האָט ער נישט גע-וואָסט דעם וועג. ער האָט געבלאָנדזשעט אין וואַלד אַזוי לאַנג, ביז עס האָבן זיך באַוויזן דריי אויף פערד, — אַזוי האָט דערציילט די פרוי.

שמואל וואַלציס האָט געזאָגט:
— דאָס, וואָס דער מיליציאַנער האָט געשאָסן, איז דווקא גאַרנישט; עס איז אומישנע.

די פרוי האָט געפרעגט:

- וואָס הייסט אומישנע?
 שמואל וואָלציס האָט געענטפערט קאַלט:
 - ער נעמט געלט פאַר יעדער פּור.
 די פרוי האָט געפרעגט:
 - איז וואָס-זשע שיסט ער?
 שמואל וואָלציס האָט געענטפערט נאָך קעלטער:
 - פאַר אַ תּירוץ - ער האָט מורא פאַר קאַמינאַ-באַלקע.
 די פרוי האָט געפרעגט:
 - פאַרן נייעם נאַטשאַלניק?
 שמואל וואָלציס האָט געענטפערט נישט גאָר קאַלט און נישט
 גאָר וואַרעם:

- אָ, אָ! אַ מין קוילער!
 דאָס אַלץ איז געווען בייטאָג, נאָך איידער שמואל וואָלציס איז
 אַרויסגעגאַנגען מיטן בריוו אין דרויסן.
 איצט האָט ער אין זיינע אַלטע, שווערע שטיוול זיך גערוקט
 באַרג-אַרויף, זיך גערוקט אָן חשק, זיך אַלע רגע אָפּגעשטעלט אַקעגן
 שמאַלע טונקעלע הויפּן, פּדי זיך איינצוקוקן, אויב עס שטייט דאָרט נישט
 אויסבאַהאַלטן קיין צוגעגרייטע בעל-עגלהשע פּורן.
 נאָר קיין פּורן איז אין ערגעץ נישט געווען צו זען. פּון נעכטן
 אָן האָט מען באַקומען גרוסקן, אַז אַרום קאַמינאַ-באַלקע דרייט זיך אַרום
 עפעס איינער אין אַ שעפּסענעם פּוטער און אין אַ שעפּסן מיצל איבער
 די אויערן:

- פּון ווייטנס, - האָט מען געזאָגט, - זעט ער אויס אַ פּויער.
 - ער בלאַנדזשעט אַרום איבער די פעלדער.
 - ער קוקט אויס די וועגן...
 שמואל וואָלציס האָט געהאַט דעם זעלבן חשד, וואָס אַלע
 בעל-עגלהס.

- שאַ!... אפשר איז דאָס דער קוילער אַליין - דער נייער
 נאַטשאַלניק?
 טראַגנדיק דעם פרעמדן בריוו ביי זיך אין בוזעם, האָט ער נישט
 געהאַט קיין מינדסטן חשק מיט דעם נייעם נאַטשאַלניק זיך באַגעגענען,
 ער האָט דעריבער געשפּאַנט זייער געהיט און האָט יעדנפאַלס אויף

קיין רגע נישט ארויסגעלאָזט פון קאָפּ דעם תירוץ, וואָס ער האָט דער
וועלט צו זאָגן:
— וואָס ווייס איך דען? איך, שמואל וואַלציס... אז אַ מענטש בין
איך אַ פשוטער.

דאָקטאָר באַביצקי איז געשלאָפן ביי זיך אינדערהיים צווישן טאָג
און נאַכט.

אָוועקגעלייגט זיך אין די קליידער, ווען אין דרויסן האָט אָנ-
געהויבן ווערן טונקל, האָט ער געקאָנט אַריינשלאָפן טיף אין אָונט.
אַזאָ טבע האָט ער באַקומען זינט די רעוואָלוציע איז אָוועק מיט
די קרומע וועגן, און זינט ער האָט וועגן איר באַשלאָסן:
וואָס איז אַזוינס די רעוואָלוציע?... – „מיט איין וואָרט – קאַמינאַ-
באַלקע“...

פון דעמאָלט אָן האָט ער אָנגעהויבן שנאָרן, ווען אַלע מענטשן
וואַכן, געשנאָרנט, ווי אויף צו-העכעס דער בייזער רעוואָלוציאָנערער
וואַך, געשנאָרנט, אויף אַ סימן, אַז צווישן אים און צווישן איר זענען
איבערגעריסן אַלע בריקן.

נאָר גאַליכאָווקער האָבן דאָס אויסגעטייטשט אַנדערש. גאַליכאָווקער
האַבן געזאָגט:

– איז ער אַ קבצן!

און נאָך האָט מען געזאָגט:

– אַדרבה, זאָל עמעצער פרווון זיין אַזאָ קבצן, ווי דער
דאָקטאָר באַביצקי, און זיך אָוועקזעצן טראַכטן אַלע טאָג צווישן טאָג
און נאַכט.

אַרום דעם דאָקטאָרס אָפגעפליקטן שטיבל איז דער פלוט גע-
ווען אין פיל ערטער דורכגעבראַכן און אומגעוואָלגערט אויף דער
ערד, אַזוי אַז אין הויף האָט מען געקאָנט אַריינקומען, פון וועלכער
זייט מ'וויל.

דער טויער איז דווקא געבליבן גאַנץ, נאָר דאָס איז געווען

א טויער, וואָס לעבט מיט זיין אייגענעם באַזונדערן לעבן און איז מיט דעם אַרומיקן הויף געבונדן אַזוי ווייניק, ווי דער דאָקטאָר באַביצקי מיט דער אַרומיקער שטאַט - דער טויער האָט אין ערגעץ נישט געפירט. אין שטיבל אַליין איז איצט געווען דורכאויס פינצטער. געלויכטן האָט זיך בלויז אין עקסטן קרומען פענצטער; אין פענצטער פון קיך - אַהין האָט שמואל וואָלציס אַרויסגעצילט פון דער פינצטער.

אַז ער האָט זיך איינגעקוקט אין פענצטער, האָט ער דערזען דעם דאָקטאָרס טויב-שטומען - אַ בחורעץ פון אַ יאָר צוואַנציק מיט אַ צערעפעט פנים, ווי אַ שלעכט אויסגעבאַקן פויעריש ברויט, ווהיין מ'האָט אַריין-געזעצט אַ פּאַר שוואַרצע קליינע און זייער שמאַלע יאַפּאַנישע אייגעלעך. אין גאַליכאָוקע באַזונדערט מען זיי:

- קלוגע אייגעלעך, דורכגעטריבענע.

אין גאַליכאָוקע זאָגט מען:

- ווער עס האָט קינדער, און דער דאָקטאָר באַביצקי האָט זיך געהאַט אַ געטרייען קנעכט, וואָס באַדינט אים און היט אים די שטוב, ווי אַ הונט.

איצט איז דער טויב-שטומער געשטאַנען אַקעגן דעם ברענענדיקן איוון און האָט געבאַקן רעטשענע לאַטקעס - אַפנים, דער דאָקטאָר האָט עס אים געהייסן טון, איידער ער האָט זיך געלייגט שלאָפן. אָבער זע נאָר, ס'אַראַ לאַטקעס - יעדערע איז גרויס, ווי אַ טעלער. און וויפּל! זע נאָר, וויפּל! זיי ליגן שוין, ווי אַ הויפּן אויף דעם קיך-טיש און אויף דער באַנק! זיי פאַלן פון דאָרט אויף דער פּאַדלאַגע, און דער טויב-שטומער באַקט נאָך אַליץ און באַקט. אויב דער דאָקטאָר וועט זיך נישט אויפכאַפן און וועט נישט זאָגן:

- גענוג!

וועט דער טויב-שטומער פאַרפלייצן מיט רעטשענע לאַטקעס די גאַנצע וועלט.

שמואל וואָלציס האָט באַוווּן אַ קלאַפּ צו געבן אין פענצטער נאָך איידער ער האָט זיך דערמאַנט, אַז דער טויב-שטומער הערט נישט. ער האָט זיך אַ קראַץ געגעבן זייער פויל, ווי אַ בעל-עגלה, ביי וועמען אַ ראָד האָט געפלאַצט אין מיטן וועג, און קיין ישוב אַרום זעט מען נישט:

— נו, אָט. איצט גיי שריי צום חי-וקים.
שמואל וואָלציס האָט פון תמיד אָן געהאַט זיין אייגענע געניטקייט :
אַז מ'טוט עפעס פאַר עמעצן אומזיסט. האָט מען פיל מער
קאַפּ-דרייענישן איידער אַז מ'טוט עפעס צוליב פרנסה.
ער האָט אַ פרוו געגעבן די הינטער-טיר :
— זי איז אָפּן.

זיינע אויסגעשטרעקטע הענט האָבן אָנגעטאַפט אין דער פינצטער
אַ לייטער, אַ דייזשע, אַ טיר.

זיינע שאַרנדיקע פינגער האָבן געזוכט די קליאַמקע.
נאָר אַז ער האָט נאָכדעם אָן עפּן געטון די טיר אין דער
באַלויכטענער קיך אַריין, איז דער טויב-שטומער שוין געהאַט געשטאַנען
איינגעבויגן מיטן רוקן צום ברענענדיקן אויוון, מיטן פנים צום אַריינגאַנג.
זיין מויל איז געווען ווי פון פעס אויסגעקרימט, און די שוואַרצע שמאַלע
אויגן האָבן געקוקט צו דער טיר מיט אַ ביזן פייער פון אַ חיה, וואָס
איז גרייט זיך אַ וואַרף צו געבן אויף יעדן אַריינקומענדיקן.

שמואל וואָלציס איז געבליבן ביי דער טיר פאַרווינדערט : דער
טויב-שטומער האָט דערפילט? ... נישט אומזיסט זאָגט מען אין שטאַט :
דער טויב-שטומער פילט אַזעלכע זאַכן, וואָס אַנדערע פילן נישט.
שמואל וואָלציס האָט זיך אויך איינגעבויגן, געעפנט זיין מויל און
האַט געגעבן צום טויב-שטומען אַ שמייכל — נישט בלויז איין שמייכל — ער
האַט צו אים געשמייכלט און געוונקען, געשמייכלט און געוונקען. איין
שמייכל האָט געהאַט צו זאָגן :

— ביסט שוין אַ גרויסער, אַ ?? קערסט שוין וועלן חתונה האָבן !..

אַ צווייטער שמייכל :

— באַקסט דאַטקעס ?

אַ דריטער :

— און וווּ איז דער דאַקטאָר ? דער דאַקטאָר שלאַפט ?
דעם טויב-שטומענס מויל איז נאָך אָבער אַלץ געווען אויסגעקרימט,
זיינע אויגן האָבן נאָך אַלץ געקוקט מיטן ביזן פייער. שמואל וואָלציס
האַט דעריבער אָנגעהויבן טון, וואָס אַלע טוען, ווען זיי טרעפן זיך
מיטן טויב-שטומען. ער האָט אָנגעבלאַזן די באַקן, געמאַכט אַ שרעקלעך
פנים, זיך געקלאָפט מיט ביידע הענט אין ברוסט.

ער האָט אָנגעוויזן אויף זיינע אויערן, גלייך ער הערט פון אַלע זייטן און אומגעהייער גערויש; ער האָט געדרייט מיט די עלנבויגנס, ווי איינער, וואָס וויל זיך אַוועקלאָזן פֿליען, און האָט פֿלוצים אַ פרעג געגעבן ביים טויב-שטומען מיט די הענט:

— וואָס טוט זיך עס אויף דער וועלט?... וואָס קומט איצט פֿאַר? דענסטמאָל האָט זיך ביים טויב-שטומען איבערגעביטן דער קוק. זיינע אויגן האָבן זיך פֿאַרגלאַצט, זיין פנים האָט זיך אָנגעגאַסן, די אָדערן האָבן זיך אָנגעצויגן.

זיין מויל האָט זיך געעפנט זייער ברייט, ווי אויף אויסצומיי-קענען פון זיך אַלע געדערים מיטן האַרץ און מיט דער לונג. און בלויז פון זיין האַלדז, טיף, טיף פון זיין גאַרגל האָבן זיך איינער נאָכן אַנדערן אַרויסגעריסן היכצן און קרעכצן. די היכצן און די קרעכצן האָבן זיך אויסגעמישט אַלע צוזאַמען, זיי האָבן זיך געראַנגלט טיף אונטער דעם טויב-שטומען גומען, און נאָר אַ געניט היימיש אויער האָט געקאָנט דעהערן אין זיי דאָס וואָרט:

— רררר-וו-וו-וואַלוצצצ-יאָ!!!

דאָס איז געווען דאָס וואָרט, וואָס דער דאָקטאָר האָט אויס-געלערנט דעם טויב-שטומען נאָך צוריק מיט אַ יאָר דריי, אין די ערשטע יום-טובדיקע וואָכן, ווען די רעוואָלוציע האָט אויסגעבראַכן.

איצט איז דער דאָקטאָר שוין לאַנג מיט דעם געווען אומצופרידן, אים האָט דאָס וואָרט „רעוואָלוציע“ געשטאַכן אין די אויערן— עס איז אַ צו קנאַקנדיק וואָרט, אַ געפערלעכט.

דער דאָקטאָר האָט זיך פון דעם געקרימט און האָט געוונקען צום טויב-שטומען, אַז מ'דאַרף עס מער נישט זאָגן.

נאָר אָפּנעמען דאָס וואָרט ביים טויב-שטומען איז געווען פיל שווערער איידער דאָס וואָרט מיט אים איינצוזוהרן. אַז מ'האַט דעם טויב-שטומען עפעס אויסגעלערנט, איז דאָס געווען אויף אייביק.

דער טויב-שטומער איז מיט דעם וואָרט געלאָפּן אין מאַרק צו די קרעמער, ווען דער דאָקטאָר שיקט אים איינקויפן, ער איז מיט דעם וואָרט אַרומגעלאָפּן אין גאַס.

איצט נאָכן אויסגעשריגענעם וואָרט זענען ביידע געבליבן צו-פרידן: שמואל וואַלציס און דער טויב-שטומער— ביים טויב-שטומען

איז געווען פאררעכנט פאר א היימישן פריינט יעדערער, ווער עס בא-
קומט א שרעקלעך פנים, בלאזט אן די באקן און פרעגט ביי אים מיט
דרייענדיקע עלנבויגנס:

— וואָס טוט זיך? וואָס קומט פאַר?

נאָר פון זיינע היכצן און קרעכצן האָט זיך ערגעץ אין צווייטן
אָדער אין דריטן צימער אויפגעכאַפט דער דאָקטאָר.

אין קיך דורך דער האַלב-געעפנטער טיר האָט זיך אַריינגערוקט
נישט קיין קאַפּ, נאָר אַ קליינער, געלער קירבעס מיט לאַנגע גרויע
האַר. אַ פאַר לעבעדיקע שוואַרצע אייגעלעך, וואָס שטעקן אין קירבעס,
האַבן פאַמעלעך אַ זוך געגעבן אויף רעכטס, אויף לינקס און האַבן
געפונען שמואל וואָלציס. די אויגן האַבן געפרעגט:

— וואָס איז? וואָס האָט זיך געטראָפּן?

און זיין אַלטע האַריקע האַנט האָט זיך ווי געמייאוסט אָנצונעמען
דעם אויסגעשטרעקטן בריוו.

איצט איז שמואל וואָלציס געגאַנגען צוריק אַהיים און זיך גע-
פילט אַזוי דייכט, גלייך צוואַמען מיטן בריוו האָט ער ביים דאָקטאָר
אין שטוב אַראָפּגעוואָרפּן פון זיך אַ פאַר פוד בליי.

ער האָט געשפּאַנט, ווי אויף צו-להכעיס, פאַמעלעך און געהוסט
זייער הילדיק אין דעם אַוונט אַריין, הנאה געהאַט, וואָס זיינע שווערע
קלאַפּנדיקע שטיוול גיבן צו וויסן דער שטאַק-פינצטער, אַז עס גייט
אַ מענטש, און געוואָלט, אַז פון אַקעגן זאָל עמעצער אַרויסקריכן און
זאָל אים פרעגן, צי ער טראָגט נישט עפעס ביי זיך: זאָל עס זיין,
ווער עס וויל — אַפילו דער נייער קאַמינאַ-באַלקער נאַטשאַליק אַליין —
זאָל ער איצט אים, שמואל וואָלציס, אַפילו באַזוכן...

נאָר פון אַקעגנדיקער פינצטער איז קיינער נישט אָנגעקומען.

דער אַוונט אַראָפּ-באַרג איז געלעגן אַ טויטער, כאַטש די שעה
איז נאָך נישט געווען קיין שפעטע, אַ שעה, ווען מאַיז געוויינט זיך
אַרויסצולאָזן פון גאַליכאַווקע צו דער גרענעץ.

בלויז אין איינעם אַ שמאַלן און זייער פינצטערן דורכגאַנג האָט
מען זיך געשעפטשעט.

אַ הייפל בעל-עגלהשע „פאַלושבוקעס“ האַבן זיך געשאַרט לעבן
אַ סקריפענדיקער הינטער-טיר, און מער אַרויסגערוקט פון אַלע איז דאָרט

געשטאנען בונעם דער רויטער - ער האָט געדרייט מיט אַ פינגער אין דער נאָז. שמואל וואָלציס האָט ביי אים געפרעגט:

- מ'פאָרט גאָרנישט, אַ, בונעם?

- הערסט דאָך... היינטיקן אָונט האָט מען עפעס מורא.

- וואָס איז דען, האַ, בונעם?

- יענער אינם פויערישן מיצל, וואָס דרייט זיך אַרום לעבן קאַמינאַ-באַלקע... יענער איז אַ סברה דער נייער קוילער, דער נאַטשאַלניק אַליין.

- מ'זאָגט דאָך ער איז קראַנק, אַ, בונעם?

בונעם האָט פאַרטראַכטערהייט אויפגעהערט צו דרייען מיטן פינגער אין דער נאָז. ער האָט געענטפערט, ווי עמעצן אַ דריטן:

- נו, אָט... דאָס איז עס דאָך... אַבי מ'זאָגט...

צו דער פרוי, וואָס שטייט איין ביי שמואל וואָלציס אין אַלקער, איז דער דאָקטאָר אין יענעם אָונט נישט געקומען.

אויף מאַרגן האָט זי אים צוגעשיקט נאָך אַ בריוו.

זי האָט זיך אויסגעפּוצט, באַקומען געקרויזטע האַר, פּמעט לאָקן, און האָט אָנגעהויבן וואַרטן מיט אומגעדולד.

דער דאָקטאָר איז סוף-פל-סוף ווי פאַרבייגייענדיק אַריינגעלאָפּן.

געווען איז דאָס אַרום צען אַזייגער אינאָונט.

פון זיין שוואַרצן אַלטן מאַנטל - אַ שווערער אָפּגעריבענער מאַנטל, וועלכן ער טוט קיינמאָל אין קיין פרעמדן הויז נישט אויס - האָט אַ שמעק געגעבן מיט אַפטייק און מיט גערוד פון אָפּגעסמאַלעטער הון.

די שטוב איז פאַרפלייצט געוואָרן מיט זיין צעטראַנגקייט און באַלד האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער פרויס בריוו האָט ער אַדער נישט געלייענט, אַדער שלעכט פאַרשטאַנען - ער האָט אַ פּרעג געגעבן אויף גיך:

- ווער איז קראַנק?

ער איז אַריינגעקומען, ווי אויף „אַריין און אַרויס“, נאָר די פרוי האָט זיך פאַרשפּאַרט מיט אים אין אַלקער, וווּ עס שלאָפּט איר קינד.

זי האָט צוגענומען דעם לאַמפּ פון עסצימער און האָט דאָרט

אָנגעהויבן דעם דאָקטאָר דערצייילן, אָז זי איז אַ טאַכטער צי
אַ שוועסטער פון זיינעם אָן אַמאָליקן פריינט – אויך אַ דאָקטאָר, אויך
אַ געוועזענער „טאַלסטאָוועץ“.

דער דאָקטאָר האָט דערויף געענטפערט זייערלעך, גלייך די פרוי
דערצייילט, אין וואָס באַשטייט איר קרענק.
– אַאָ? ... אַאָ! ...

שמואל וואָלציס מיט זיין ווייב זענען דאָן געבליבן זיצן אין
פינצטערן עסזימער אויפן סאָפקעלע לעבן דעם אויסגעקילטן אויוון.
די פרוי אין אַלקער האָט גערעדט, גערעדט, נאָר שמואל וואָלציס
מיט זיין ווייב זענען געווען מיד פון טאָג און זייערע אויגן האָבן
זיך געקלעפט. אין אָנהייב דרעמל האָט זיך געדאַכט, אָז די פרוי
בלאָזט דאָרט אָן דעם דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר וואַקסט און וואַקסט,
ווי אַ בלאָזזאָק.

אַלע וויילע האָט דאָס פאָר-פאָלק אויפן סאָפקעלע אין דער
פינצטער אויפגעוואַכט און מיט קלעפיקע אויגן דערזען דעם שמאַלן
שפאַלט אינעם צעלעכצטן טירל פונעם אַלקער – דער שפאַלט ברענט, ווי
אַ שמאַל גאַלדן פאַסיקל און קוקט מיט געטריישאַפט, ווי אַ דריטער
מיטגליד פון דער משפּחה.

עס טרעפט –

דער גאָלדענער שפאַלט ווינקט:

– אַנו, אָט איצט... הערט זיך נאָר איין...

נאָר פון איינהערן זיך קומט ביי שמואל וואָלציס מיט זיין ווייב
גאַרנישט אַרויס.

אין שלעפּעריקן מוח מיטן זיך אָן אויפהער דער פרויס פרעמדע
ווערטער און פאַרלירן פון רגע צו רגע יעדן זין. אַ וואָרט פרוווט זיך
אָוועקצושטעלן אויף די פיס, נאָר באַלד קומט נאָך אַ וואָרט און
ביידע פאַלן אום.

דער דאָקטאָר שווייגט, די פרוי רעדט, עס קומט אויס, ווי זי
מוסרט אים:

– איר, זאָגט זי, זייט אַ גלויביקער? איר, וואָס מישט זיך
נישט? וואָס פאַר אַ גלויביקער זייט איר, אַז אַלץ נעמט זיך ביי אייך
פון לויטער נישט גלויבן – איר גלויבט נישט, אַז דאָס לעבן איז אַלץ.

איר גלויבט נישט, אַז דער טויט איז אייער סוף. איך אָבער בין זיכער :
טויט איז טויט. מיין איצטיק לעבן איז אַלץ. מער וועל איך קיינמאָל
גאַרנישט האָבן. און רעוואָלוציע איז מיין טויט. דערפאַר אַנטלויף איך
פון איר. דערפאַר בין איך אַהער צו דער גרענעץ געקומען. איך האָב
איינגעשטעלט מיין לעבן, מיין קינד. צוריק אַהיים פאַר איך נישט.
דער דאָקטאָר טוט אַ הוסט.

מיט דעם וויל ער, אַפנים, זאָגן, אַז אים האָט דערעסן, אַז ער
קאָן איר מיט גאַרנישט העלפן.

נאָר די פרוי לאָזט אים נישט אויסרעדן. זי בעט אים נאָר איין
זאָך: ער זאָל איר העלפן באַקאָנען זיך מיט פּיליפּאָוו – מיט דעם נייעם
קאָמינאַנאַ-באַלקער נאַטשאַלניק.

און דאָס וואָרט „פּיליפּאָוו“ הייבט זיך אָן פיל מאָל איבערצוחורן
ביי איר אין מויל.

– זאָל ער זיין, – זאָגט זי, – אַ רוח, אַ מערדער... אויף יעדן
מענטשן קאָן מען ווירקן, אויף דעם געוועזענעם צאַר האָט אַמאָל גע-
ווירקט אַ פשוט מיידל – אַ פּלע פון אַ פאַרמשפטן רעוואָלוציאָנער... דער
עיקר איז, ער זאָל נישט וויסן, אַז איך בין אַהער געקומען גבנהנען
די גרענעץ...

און נאָך פיל, פיל אַזעלכע רייד ווערט קלאָר, אַז די פרוי וויל
יעדנפאַלס דאָ בלייבן אויף אַ שטיקל צייט. זי וויל איבערפאַרן צום
דאָקטאָר אין שטיבל, זי וועט אים זיין, זאָגט זי, אַ באַלעבאַסטע.

נאָך פיל, פיל אַזעלכע רייד, וואָס דערקריכן אַהער אין דער
פינצטער, טוען זיך מאַן און ווייב, אַ קוק אין די פנימער. די אויגן
פונעם ווייב פרעגן ביי די אויגן פונעם מאַן:

– דיר איז פאַרשטענדלעך די מעשה?

דעם מאַנס אויגן ענטפערן „ניין“. זיי פרעגן פון זייער זייט ביים ווייב:

– נו, און דיר?

די יידענע רופט דאָן אָפּ דעם מאַן צום ווינקל פון פינצטערן עס-

צימער. דאָרט הייבט זי אָן צו מאַלן, ווי אַ מיל:

– די אמתע איינגעשפאַרטע פרוי. אַ פרוי – אַ קאָזאַק... אַ געפודערט

נעזל, געפאַרבטע ליפעלעך... אַזאַ פרוי וועט דיר שוין אין ערגעץ נישט

פאַרפאַלן ווערן... זי לאָזט זיך נישט שפייען אין דער קאַשע...

נאָר פון דעם, וואָס זיין ווייב שיט, ווערט פאַר שמואל וואָלציס
גאַרנישט נישט פאַרשטענדלעך.

קלאָר איז נאָר, אַז דער דאָקטאָר וויל זיך פון דער פרוי אויס-
דרייען, צו זיך אַהיים וויל ער זי נישט נעמען. איז וואָס טויג זי דאָ
אין שטוב אים, שמואל וואָלציס? די פרוי האָט ביי זיך צוויי שווערע
פעק. זי היט זיי שטאַרק און לאָזט קיינעם צו זיי נישט צו. ווער ווייסט
וואָס זי פירט דאָרט אין זיי?

סוף-כל-סוף נעמט שמואל וואָלציס דעם לאַמפּ און באַגלייט אַרויס
דעם דאָקטאָר פון פינצטערן הינטער-הויז. ער טוט עס פלומרשט פון
גרויס דרך-ארץ.

נאָר אין עק הינטער-הויז שטעלט ער דעם דאָקטאָר אָפּ און
פרעגט ביי אים, ווער איז די פרוי... דער עיקר איז: מ'האַלט זי אויף
ביי זיך אין שטוב, צי קאָן מען זיך דורך איר נישט אָנרייסן עפעס
אויף אַן אומגליק? נאָר דער דאָקטאָר טוט בלויז אַ קנייטש מיט די
אַקסלען:

— היינטיקע צייטן, — זאָגט ער, — אַז דו קאָנסט אַ מענטשן פון
נעכטן, הייטט עס נאָך נישט. אַז דו קאָנסט אים היינט...
דער דאָקטאָר איז אַ קלוגיטשקער. ער שווייגט אַ רגע און
גיט צו:

— און ווער שמועסט... ווער שמועסט, אַז איך קאָן זי נישט פון
נעכטן אויך...

דערביי באַקומט דער דאָקטאָר אַזאַ אויסזען, גלייך דער שפיץ
פון זיין נאָז וויל זאָגן אַ וויץ, נאָר ער האַלט זיך איין, וויל ער איז
אַ מענטש אַ זייטיקער און וויל דער וויץ איז אויסן נישט בלויז דאָס
„פריילעכע שטיקל סחורה“, וואָס שטייט איצט איין ביי שמואל וואָלציס
אין אַלקער, נאָר אַלץ, וואָס אַרום אים טוט זיך די לעצטע פאַר יאָר.
— ווי רופט מען דיך? — פרעגט ער פלוצים ביי זיין אַרויס-
באַגלייטער.

— שמואל.

— אַך, יא, שמואל, שמואל... אַ צייטעלע, אַ?
און דער דאָקטאָר האָט פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר. מיט אַ נאָז,
וואָס שמייכלט אויף צו זאָגן אַ וויץ, איז ער אַרויס אין דרויסן.

— אַ צייטעלע...

באַרג-אַרויף האָט אים אָנגעיאָגט דער ווינט. זיינע נאָגנדיקע
כוואַליעס האָבן זיך שטורמיש געדרייט צווישן פאַרחוישכטע איינגע-
דערמלטע הייזער.

און ביידע זענען איצט ביי האַלבער נאַכט געווען אויסגעשלאָפן
און נישטער — דער דאָקטאָר און דער ווינט.

דער ווינט האָט אונטערגעשטופט דעם דאָקטאָרס שווערן אָפגע-
ריבענעם מאַנטל, און ביים דאָקטאָר האָט געשמייכלט דער שפיץ פון
נאָז, ווי גלייך ער טוט אָפ דער וועלט אַ שפיצל — אויסערלעך איז ער
דאָ ביי אַלע אין די אויגן „אַ מענטש אַ זייטיקער“, פלומרשט ער מישט
זיך נישט, און אַליין האָט ער דאָך אַן אויג און באַמערקט די זאַכעלעך,
וואָס קומען איצט פאַר טאָג-טעגלעך אומעטום, אַפילו דאָ... אַרום
קאַמינאָ-באַלקע...

— מאַדנע זאַכעלעך... און אַט די פרוי... אַ שטיקל סחורה...

און דער זין פונעם דאָקטאָרס וויץ איז איצט באַשטאַנען אין
דעם, וואָס די פרוי איז ווי אַ נסיון — אַ נסיון, וואָס דער שטן האָט
דאָ אונטערגעשיקט דעם נייעם קאַמינאָ-באַלקער נאַטשאַליק... „מיר, —
זאָגט זי, — איז גענוג איך זאָל זיך בלויז מיט פיליפאָון באַקענען“...
פכע!... עס ווערט שוין צו אַט די לייט אונטערגעשיקט פרווון, ווי צו
הייליקע. און ווער איז ער אַט דער פיליפאָוו? דאָס ווייסט מען נאָך
אַלץ נישט, כאַטש אין קאַמינאָ-באַלקע איז ער שוין מער ווי צוויי
וואַכן. ער איז קראַנק, זאָגט מען, און היילט זיך נישט.

נו, גוט... ביי אים, דעם דאָקטאָר, האָט מען געפועלט:

פיליפאָוו איז אַ צדיק... אַ צאָצקע.

אַרום פיליפאָוו איז פינצטער, אַט וואָס... פינצטער, ווי דאָ
אַרום די עקסטע שלאַפנדיקע הייזער אינמיטן נאַכט... אַט האָסטו דיר
פיליפאָוו...

אין דער טיפער פינצטער האָבן געקלאַפט נאַקעטע צווייגן.

אויף עקסטע צעשויערטע ביימער האָט גענאָגט אַ הייזעריק
ווייגעשריי, און געדאַכט האָט זיך: דאָס בלעטערן זיך די געשעענישן,
וואָס ליגן אויסבאַהאַלטן אין די פאַלדן פון דער געגנט — זיי בלעטערן
זיך, און עס דאַכט זיך: עס טוט עמעצן וויי...

אויב זיי וועלן קומען די דאזיקע געשעענישן, וועלן זיי אַרומ-
כאַפן, ווי אַ שרפה, די גאַנצע געגנט, און נאָר זיין שטוב – דעם
דאָקטאָרס שטוב מיטן אומגעוואָלגערטן פּלוט און מיטן געבליבענעם
טויער – וועלן זיי דורכלאָזן, ווייל ער איז „אַ מענטש אַ זייטיקער“
און אַפילו וועגן דעם, וואָס ער איז „אַ מענטש אַ זייטיקער“, זאָגט ער
אויך נישט קיינעם. ער שווייגט. אָט וואָס: מענטשן האָבן קיין שכל
נישט, ווי אַזוי אין אַזאַ צייט צו לעבן.

דער דאָקטאָר האָט זיך שטייפער איינגעוויקלט אין די פאַלעס
פון זיין אַלטן אָפּגעריבענעם מאַנטל.

ער האָט זיך איינגעהויקערט און אויף אים האָט ווי אַראָפּגע-
נידערט עפעס אַ היימלעכקייט – אַ היימלעכקייט פון אַ מענטשן, וואָס
האָט שכל אין אַזאַ צייט, ווי אַזוי צו לעבן.

דער ווינט, וואָס האָט אים אונטערגעשטופט באַרג-אַרויף, האָט
ביי אים שוין ווידער אַרויסגערופן אַ געפיל פון פריינטשאַפט – אַ מאַדנע
פריינטשאַפט צווישן אַן אַלטן אויסגעשלאָפּענעם דאָקטאָר און אַ יונגן
כוואַט – אַ ווינט, וואָס צעשויערט זיינע גרויע האַר.

אַרומקונדיק זיין שטוב, וואָס וועט דאָ בלייבן נישט גערירט
אַפילו אינעם שטורעם פון די גרעסטע אויסברעכנדיקע געשעענישן, האָט
ער געטראַכט וועגן דעם נייעם קאַמינאַ-באַלקער נאַטשאַלניק, פאַר
וועמען אַלע האָבן דאָ מורא:

– דאָס איז עס דאָך... נעכטן זענען אַזעלכע מענטשן, ווי אָט
דער פּיליפּאָוו, נישט געווען, הייסט עס: אַ ראַלע שפּילט ער, אָט-וואָס...
קאַמעדיאַנט...

און אַליין האָט ער מורא געהאַט אַראָפּצולאָזן דעם שמייכל פון
דער שפיץ נאָז, באַגלייך צוזאַמען מיטן שמייכל קאָן ער פאַרלירן זיין
גלייכגעוויכט אין לעבן.

IV

רעכטס פון גאליכאווקע איבער צוג-ווינטן און איבער פעלדער
האָט געשריגן פון שלאָף אַ רוישיק וועלדל.

ווייטער פון וועלדל, באַרג-אַרויף און באַרג-אַראָפּ האָט, ווי
אַ גרויסע פאַרגליווערטע סטאַדע, זיך געלופטערט יאַנאווע – אַ גרויס
דאָרף מיט כּיטרע ווייסע כאַטקעס אין די קויטיקע הויפּן און מיט
שטיינערנע פאַרקנס, וואָס זענען ווייט פאַרוואָרפּן אין ביידע זייטן פון
שמאַלן געפרוירענעם טייך.

צו יאַנאווע האָבן געפאַסט שטיינערנע פאַרקנס.

יעדער יאַנאווער איז געווען פאַרעקשנט און האָט דערמאַנט אָן

זיין פאַרקן:

– שטיין, שטיין... –

יעדער יאַנאווער האָט זיך שוין אַמאָל געשלאָגן מיט זיין שכן
פאַר אַ שטיקל פּעטן פּלאַץ ביים פּליסנדיקן טייך, זיך געהרגעט פאַרן
טייך, זיך געלאָדן פאַר אַ גאָרטן-גרענעץ ביים טייך. נאָר איצט שלאָגט
כּען זיך דאָרט נישט מער.

איצט, ווען דער דאָקטאָר באַביצקי האָט זיך אַהין דערנענט
מיטן פּוסטלעכן וועג פון הינטערן וועלדל אַרויס, האָבן דעם דאָרפס
דרעמלענדיקע פּלעקן געזונקען אינעם צופאַלנדיקן פאַרנאַכט, און געפילט
האָט זיך שטאַרקער ווי אַלעמאָל, אַז יאַנאווע לאָקערט אַרום טייך מיט
אַ געדאַנק פון בייזלעכן „יד אחת“ און אַז אינמיטן אַט דעם „יד אחת“
שטעקט דעם יאַנאווער געליימטן גלחס טאַכטער סאַפּיאַ פאַקראָוסקאַיאַ –
אַ קורצע און געשווינדע, אַ בייזע שוואַרצע צורקע מיט סימנים פון
וואַנטעלעך, וואָס מאַכן איר פּיסקל שוואַרץ און קלעפּיק, און די בעקלעך
אַרום פּיסקל זענען אויס תּמיד פאַרשלאָפּן, תּמיד ברודיק.

אויב איצט ביים צופאלן פון דער נאכט איז גאנץ יאנאווע
פארטראכט און דער קלויסטער אין ווייטן עק קלינגט נישט, איז דאס
אפשר אויך דערפאר, וואס סאפיא פאקראווסקאיא האט געהייסן עס זאל
זיין שטיל - זי האט געהייסן, אז דער קלויסטער זאל נישט קלינגען.
צוליב דער דאזיקער סאפיא פאקראווסקאיא - זיין איינציקן פריינט
און איינציקן נאענטן מענטשן דא אין געגנט - איז איצט דער
דאקטאר געגאנגען צופוס קיין יאנאווע.

און וויבאלד ער איז אהין געגאנגען, איז ער געגאנגען גיך און
האט זיך אפילו איינמאל נישט ארומגעקוקט אין די זייטן, כאטש זיינע
איינגעהויקערטע פלייצעס האבן נישט אויפגעהערט צו פילן, אז ארום
יאנאווע בלאנדזשעט ארום עמעצנס א בליק - ארום יאנאווע לאקערט
קאמינג-באלקע.

געגאנגען איז דער דאקטאר צופוס צו סאפיא פאקראווסקאיא קיין
יאנאווע נישט צום ערשטן מאל, נאר איצט האט אים אהין געטריבן
א באזונדער צופאל. געווען איז אזוי:

גאנצפרי, ביי א פראסט, וואס לייגט זיך מיט וויסער פרישקייט
אויף געשלאסענע טירן, ביי א דאמף, וואס שלאגט פון נאזלעכער און
פון מיידער, און ביי א לעמפל, וואס צאנקט נאך פון ביינאכט ערגעץ-
ווי אין א ווינקל, ווי ביים צוקאפנס פון א קראנקן - גאנצפרי האט דעם
דאקטאר אפגעשטעלט אין מארק דער דענטיסט גאלאגאנער - א מענטשל,
וואס לויט זיין אויסזען איז ער אלט א יאר אכט און דרייסיק, נאר
בייז, דאכט זיך, איז ער שוין א יאר הונדערט. תמיד, אז ער רעדט,
ווייזט זיך אויס, אז ער קריגט זיך, ער וויל וויסן צי ער איז גערעכט,
צי ניין. נאך יעדער געשווינדן ווארט פינטלט ער שטארק מיט די
אויגן, און נאך יעדער שטיקל וואטע, וואס ער לייגט אריין ביי זיך
אין קאבינעט א פאציענט אין באק-צאן, לויפט ער צום פענצטער א קוק
געבן, צי דאס פאליטישע לעבן אין לאנד האט זיך שוין געביטן צי
נאך נישט.

גאלאגאנער האט גאנצפרי זיך געדונגען אין מארק מיט א פויער
פאר א פורל האלץ. ער איז געווען שטארק אין כעס, וואס דער פויער
פארבאט אזא גרויסן מקח; ער האט דעם פארבייגעדיקן דאקטאר
קלאגעריש אויפן פויער אנגעוויזן:

– נו, אָט. גיי צאָל פאַר יעדער זאך טייערער.

– ווי?..

דער דאָקטאָר האָט זיך אָפגעשטעלט און האָט זיך אַ קריס געגעבן, ווי אַ מענטש, וואָס איז טויבלעך צו געוויינלעכע וואַכעדיקע זאַכן.

גאַלאַגאַנער – מיט אַ רציחהדיקן בליק, וואָס שטעכט דעם אויס-

געמוסרטן פויערס פנים:

– פון נעכטן ביז היינט זענען אַרויף, זאָג איך, די מקחים אויף צוויי מאָל, וואָס איז? גאַרנישט. אַ נייער נאַטשאַליניק אין קאַמינאַ-באַלקע. מ'האַט פאַר אים מורא, איז גיי צאָל דערפאַר אויך... דערפאַר, וואָס מ'האַט פאַר אים מורא...

דער דאָקטאָר, ווי אַ מענטש אַ זייטיקער, וואָס וויל זיך גיין

ווייטער זיין וועג:

– יאָ, יאָ... אַ נייער נאַטשאַליניק.

גאַלאַגאַנער:

– אַלץ הייסט – אַ געוועזענער שאַכטיאָר, זאָגט מען – געהאַט

אייגענע קוילן-גריבער. געלעבט אין אַ פאַלאַץ מיט לייב-מענטשן און מיט דינסטן.

– אַאָ! אַאָ!..

און דער דאָקטאָר האָט זיך געמאַכט גלייך ער האָט קיינמאַל

נישט געהערט, אָו דער דענטיסט איז פון יונגע יאָרן אָן פאַרבלויבן

אָן „עס-ער“, אָו ער קער דאָ צו יענעם בינטל „חסידים“, וואָס דרייט

זיך איצט אַרום סאָפיאַ פאַקראָווסקאַיאַ, און איז פאַרמישט אין דער

„אַרבעט“, וואָס זי פירט דאָ אין געגנט.

דערנאָך האָט גאַלאַגאַנער דעם דאָקטאָר אַביסל באַגלייט און

האַט זיך אַנטשולדיקט פאַרן פעקל „ליטעראַטור“, וואָס סאָפיאַ פאַקראָו-

סקאַיאַ האָט מיט אַ פאַר וואַכן צוריק געלאָזט ביי אים, דעם דאָקטאָר,

אונטערן בעט – סאָפיאַ פאַקראָווסקאַיאַ האָט איבערגעגעבן, אָו זי וועט

אינגיכן קומען דאָס פעקעלע צונעמען. דער דאָקטאָר האָט דערויף

געענטפערט קאַלטלעך:

– אומממ! אומממ...

נאָר קומענדיק צו זיך אַהיים, האָט ער דאָך געכאַפט אַ גנבהשן

קוק צום פארשטויבטן פארבאָטענעם פעקל, וואָס ליגט ביזלעך ביי אים אונטערן בעט, ער האָט נאָך אַלץ געדענקט:
אַ געוועזענער שאַכטיאָר... געוויינט אין אַ פאַלאַץ... אַלץ איינס...
צי עס איז אמת, צי אַ ליגן... פון אַזעלכע דאַרף מען זיך היטן.
און דאָס שטויביקע פעקעלע אונטערן בעט האָט אַוועקגערויבט די רו און האָט געצווונגען דעם דאַקטאָר, ער זאָל זיך איצט נישט לייגן שלאָפן און זאָל עס די גאַנצע צייט געדענקען.
בייטאָג האָט ער זיך דעריבער אַוועקגעלאָזט צופוס צו סאַפּיאַ פאַקראָוסקאָיאַ קיין יאַנאווע. מיט איר האָט ער זיך געפילט היימלעך נאָך פון אַמאָל. זי האָט ער געדענקט נאָך פון די קינדער-יאָרן.

סאַפּיאַ פאַקראָוסקאָיאַ אין די קינדער-יאָרן:
אַ מיידעלע פון אַ יאָר צוועלף מיט קרומלעכע אַקסלען און קאַנוולסיע-צופאַלן.

אַז דאָס מיידעלע גייט גיך, באַקומט דאָס אַ בייכל און הינט אונטער, ווי אַ ווייבל אין קליין-טראַגן.
געווען איז דאָן נאָך סאַפּיאַ פאַקראָוסקעס געליימטער פאַטער אַ פעטלעכער גלח, ווי אַלע גלחים, אַ דאַרפישער, אַ פאַרברוינטער מיט אַ שווערער צונג, וואָס באַלעקט זיך, מיט הענט, ווי סמאַראָוידלע און מיט אַ קול אויף „גאַספּאַדי פאַמיליו“.

געהאַט האָט ער אַ זאַטן הויף, פעטע פערד, כאַרכלענדיקע חזירים און לאַנגע איינגעבויענע בחורים מיט פּאַקסענע קעפּ און מיט פרומע פינטלענדיקע אויגן – בחורים, וואָס גייען אַראָפּ פונעם זינען יעדערער אינעם יאָר, ווען ער ענדיקט דעם גלחישן סעמינאַר, יעדערער אין די סאַמע היסטע זומערדיקע חדשים, אין אַ שטילער יאַרידלאָזער צייט – אין דער צייט פון דרעשן און פון שניט.

אין אַ טאָג אַ היציקן און אַ לאַנגן האָבן פויערן אין ווייסע לייונט פון פרי ביז נאַכט, ווי אין אַ הייליקן תענית, געשניטן די ווייסע זאַנגען אין צייטיקן פעלד, און דערפער זענען דאָן געווען פאַרלאָזט אויף דער השגחה פון הינט און קליינע קינדער. און אין גאַליכאַווקע האָבן דעמאָלט ווייבער, אַרבעטנדיק זאָקן, געגענעצט משוגענער ווייז, זיך געקראַצט אונטער די קאַפּ-טיכלעך און זיך אַלץ געוונדערט:

— דעט נאָר אַ טאָג... אַ לענג פון אַ טאָג...
אין אַזאַ מין טאָג, אין דער גרויסער היץ פון שטיל-פארטייעטן
נאָך-מיטאָג, האָט דורך גאָליכאָוקע געקאָנט פאַמעלעך דורכסקריפען דעם
יאַנאָווער גלחס לאַנגער געקאָוועטער וואַגן, און אין וואַגן אויף פרישער
נאָר-וואַס אויסגעדרעשטער שטרוי זאָל ליגן אַ לאַנג-אויסגעצויגענער בחור
מיט געבונדענע הענט און פיס — דעם גלחס אַ משוגע-געוואָרענער בחור.
און פירן זאָל מען אים ערגעץ ווהין צו דער באַן, און מיט
דער באַן ערגעץ ווייטער אין אַ גרויסער שטאָט, וווּ דער גלח האָט
קרובים, און וווּ עס איז פאַראַן אַ משוגעים-הויז.

אַזוי איז געווען אין איינעם אַ זומער, אַזוי איז געווען אין
אַ צווייטן זומער און אין אַ דריטן.

נאָר איינמאָל, ווען דעם גלחס לאַנגער וואַגן האָט דורכגעסקריפעט
דורך גאָליכאָוקע, איז דאָרט אין סאַמע עק צוקאָפּנס פונעם לאַנגן
משוגע-געוואָרענעם ברודער געזעסן טיף אין שטרוי דעם גלחס צוועלף-
יאָריק מיידעלע מיט די קרומע אַקסלען. און געווען איז דאָס — זי —
סאַפּיאַ פאַקראָוטסקאַיאַ.

ווי אַ צויליג צום געבונדענעם ברודער איז זי דעמאָלט אָפּגעשיקט
געוואָרן צום גלחס קרובים, אין יענער גרויסער שטאָט, וווּ עס איז
פאַראַן אַ גלחישער סעמינאַר און אַ משוגעים-הויז.
אין יענער שטאָט איז זי אויפגעצויגן געוואָרן, אין יענער שטאָט
האָט זי זיך געלערנט.

אַז זי האָט זיך קיין יאַנאָווע אומגעקערט, איז שוין געווען נאָך
דער מלחמה, נאָך די ערשטע פאַר יאָר פון דער רעוואָלוציע. און
דער דאָקטאָר האָט אין איר געפונען אַ גוטן-פריינט, אַ מענטשן, וואָס
איז מספּים, אַז דאָס לעבן „איז אַוועק מיט משונהדיקע קרומע וועגן“.
ביי איר ווערט ער געוואָרן וועגן אַלע „זאַכעלעך“, וואָס קומען
פאַר אין געגנט, און אויף אַזאַ אופן, אַז קיינער זאָל נישט וויסן צי
ער איז עפעס געוואָרן געוואָרן.

צו איר איז ער מיט אַ פאַר טעג צוריק געקומען זיך דערוויסן וועגן
דעם „נסיון“, וואָס דער שטן האָט דאָ אונטערגעשיקט דעם נייעם קאַמינאַ-
באַלקער נאַטשאַליק — פּיליפּאָוון. צו איר האָט ער צוריק מיט אַ פאַר
טעג געזאָגט:

– א שטיקל סחורה, א? אזוינס קאָן אַראָפּפירן... „באַקאַנט מיך מיט פּילפּאָוון, זאָגט זי, דורך מיר וועט איר נאָכדעם האָבן טובות.“
און נאָך:

– איז ווער פּראָוועט איצט מיט אונזערע לעבנס?
און צוליב איר גייט ער איצט נאָכאַמאָל קיין יאַנאָווע.
אַז ער וועט קומען, וועט ער ביי איר טרעפן אַ וואַרעם-אויס-געהייצט שטיבל, אַ ברענענדיקן לאָמפּ אויפן קליינעם פאַרשפּרייטן טיש, וואָס דערמאָנט אָן אַ יידישן אַרעמלעכן טיש אום שבת.
ער וועט מיט איר זיצן ברידערלעך אין דער וואַרעם, ער וועט מיט ברודיקע נעגל שייַלן די וואַרעמע קאַרטאָפּל, מיט וועלכע זי נעמט אים אויף, און וועט איר געבן אַנצוהערן וועגן דעם פעקעלע, וואָס זי האָט געלאָזט ביי אים אונטערן בעט:

– אַ צייטעלע, – וועט ער פּונאָדערלאַכנדיק זיך צו איר זאָגן, – אַז פאַר וויסן וועגן עפעס כאַפט מען איצט שמייך, גלייך ווי פאַר טון... דערויף וועט אים סאַפּיאַ פּאָקראָוסקאַיאַ ענטפּערן מיט אַ בייזלעך פנים פון אַן „עס-עראָווקע“, וואָס האָט זיך מפקיר געווען, כדי אַרויסצופירן דאָס לעבן אויפן גלייכן וועג:
– נו, דאָ... וואָס אימענאָ.

איז אָבער דעם דאָקטאָר נישט באַשערט געווען צו האָבן היינט אָט דעם נחת, איצטיקס מאָל האָט אים ווי עמעצער – נאָך אַן עלטערער פון אים – געוואָרנט:

– זיך אינדערהיים, אַלטיטשקער... היט די ביינער...

תחילת-אָוונט, ביי זיין אַריינקומען קיין יאַנאָווע, האָט ער ווי מיט אַ באַזונדערן חוש דערפילט, אַז אין דאָרף איז עפעס צו שטיל.
אַפנים, יאַנאָווע האָט שוין אויך דערפילט, אַז דער נייער קאַמינאַ-באַלקער נאַטשאַלניק איז אַן אַנדערער, ווי אַלע פּריערדיקע.
יאַנאָווע האָט באַקומען מורא פונקט ווי גאַליכאַווקע.
די הייזער אין ביידע זייטן גאַס האָבן אויסגעזען פרעמד, באַ-גלייך מ'זעט זיי דאָ צום ערשטן מאָל, און ווייל אַרום זיי איז געווען צו שטיל, האָט זיך דעריבער דעם אויער געחלומט, אַז שוואַכע קולות בלייבן אַלע וויילע הענגען אין דער לופט.

א ווייטער הינטישער האווקען איז געקומען פון עקסטן דאָרף-ווינקל, ווי פון קעגנאיבער ווייטע וועלטן.

געזאכט האָט זיך, אַז אין יענעם דאָרף-ווינקל צווישן דעם הינטישן האווקען קומט עפעס פאָר, און נאָכדעם איז ווידער גע-וואָרן שטיל.

אין טונקעלן קאָרידאָר, דורך וועלכן מ'גייט אַריין צו סאָפיאַ פאָקראָווסקאַיאַ אין שטיבל, איז קיינער נישט געווען; קיינער האָט דאָרט דעם דאָקטאָר נישט געענטפערט, ווען ער האָט אין טיר אָנגעקלאַפט, און דערפילט האָט זיך באַלד, אַז סאָפיאַ פאָקראָווסקאַיאַ איז נישטאָ אינדערהיים, כאָטש זאָגן, אַז זי איז גאָר אינגאַנצן נישטאָ אינדערהיים, האָט מען אויך נישט געקענט - די פאָרהאַנגענע פענצטער זענען גע-ווען באַלויכטן, נאָר די באַלויכטונג איז געווען אַזוי וואָס איז אי רויק, אי נישט רויק.

איבערווייניק אין שטיבל, ווהין דער דאָקטאָר איז אַריינגעקומען, איז, ווי תמיד, געווען וואַרעם אויסגעהייצט, און געברענט האָט דער לאַמפּ אויפן קליינעם פאַרשפרייטן טיש, וואָס דערמאַנט אָן אַ יידישן טיש אום שבת, נאָר סאָפיאַ פאָקראָווסקאַיאַ איז ווירקלעך נישט געווען, און די אַרומיקע ווענט האָבן אויסגעזען, ווי אין אַ צימער פון אַ גאַסט-הויז, וווּ היינט איז איינער באַלעבאַס, מאָרגן אַ צווייטער, און יעדערער לאַזט איבער אין דער לופט זיין באַזונדערן ריח.

דאָס ערשטע, וואָס דער דאָקטאָר האָט דאָרט דערהערט, איז געווען אַ געשמאַקער תחילת-אָוונטיקער שנאָרכן.

אַז ער האָט זיך איינגעקוקט, האָט ער אויף די צוויי לאַנגע בענק, וואָס שטייען לעבן אויוון און לעבן טיש, דערזען שלאָפן ביידע ברידער פאָקראָס - צוויי לאַנגע בחורים, וואָס האָבן פון געזונטקייט פיל בלאַטערן אויף די געהעפטע גראַבע פנימער. זיי פאַרשפרייטן אַרום זיך תמיד אַ ריח פון נייע שטיוול און טראָגן ווי פון אייביק אָן גרויע קאָואַלעריסטישע שינעלן, כאָטש קיינער געדענקט נישט, אַז זיי זאָלן ווען עס איז געווען זיין סאָלדאַטן.

זיי קערן ביידע צו סאָפיאַ פאָקראָווסקעס „הסידים“ - עס-ערן. און ווייל סאָפיאַ פאָקראָווסקאַיאַ איז נישט געווען, האָט זיך געדאַכט, אַז זיי זענען געבליבן היטן איר שטוב און אַז אויף עפעס וואַרטן

זיי דאָ - עפעס אומרויקס מוז דאָ נאָך היינט פאָרקומען. און ווייל זיי האָבן ביידע איצט אין תחילת-אָוונט אַזוי שטאַרק געשנאַרכעט, האָט זיך געגלויבט, אַז דעם גאַנצן טאָג מיט דער גאַנצער פריערדיקער נאַכט האָבן זיי אַרומגעשנאַרעט מיט סאַפּיאַ פאָקראָווסקעס שליחותן איבער דער געגנט.

דער דאָקטאָר האָט געוויסט, אַז אין די אַרומיקע ווייטלעכע דערפער נעמט מען זיי אויף פאַר קריסטן, און דעריבער האָט ער זיך איינגעקוקט אין זייערע שלאָפנדיקע פנימער מיט אונטערגעקלויבענע קנייטשן אויפן שטערן, מיט אונטערגעהויבענע ברעמען און מיט שמייכלדיקע ליפן. ער האָט אין גאַליכאָוקע נאָך געקאָנט דעם גע-שטאַרבענעם פאָטער זייערן, יחיאל פאָקראָס - אַ געזונטן יידן מיט פיל בלאָע אַדערלעך אין פנים, מיט אַ בלאָלעכער נאָז פון אַ „סטאַראַסטע“ - אַ נאָז אַ פליישיקע און אַ בכבודיקע, וואָס פלעגט מיט יעדן פריילעכן שנייץ דערמאָנען אָן באַלעבאַטישער ברייטקייט און אָן זיין אייגענער שניט-קראַם, וווּ מ'רייסט אָפּ ליייונט פאַר קונים און מ'ווינטשט דערביי צו פון פולן האַרצן:

- „זאָל זיין מיט מזל“.

געהאָדעוועט האָבן זיך ביי אַט דעם פאָקראָס אַ פולע שטוב מיט קינדער, זיך געלערנט און זיך געריבן אויף צו שנייצן די געז פונקט אַזוי הילכיק, ווי זייער פאָטער. נאָר נאָכדעם, אַז יחיאל איז געשטאַרבן, זענען די קינדער זיך פונאַנדערגעקראַכן איבער דער וועלט, און אומ-געקערט צוריק אַהער האָבן זיך בלויז אַט די בחורים, וואָס שנאַרען איצט איבער די דערפער און שנאַרכן איצט אין זייערע קאַוואַלעריסטישע שינעלן דאָ, ביי סאַפּיאַ פאָקראָווסקע אויף די בענק; זיי זאָגן גאַרנישט, נאָר מיט יעדן שנאַרן דערמאָנען זיי דאָך, אַז זיי האָבן ביידע זיך מפקיר געווען צוליב דער „אַרבעט“, וואָס סאַפּיאַ פאָקראָווסקאָיאַ פירט אין דער געגנט, און אַז זיי ווילן צוזאַמען מיט איר ראַטעווען אַלע אַרומיקע פויערן, ראַטעווען דאָס גאַנצע לעבן אין לאַנד...

דער דאָקטאָר האָט אָפגערוט פון נאָך זיין לאַנגן אומזיסטיקן וועג. זיצנדיק אינמיטן צימער אויף אַ בענקל און פאַרשטעלנדיק זיך יחיאל פאָקראָס אַ לעבעדיקן, האָט ער מיט שמייכלדיקע ליפן נאָך אַלץ באַטראַכט די דאָזיקע צוויי בחורים:

— א סך-הכל... וואָס? ... די ראָד דרייט זיך...
 דער דאָקטאָר האָט זיך געפילט מאַט.
 אָן איינגענעמענע מידקייט האָט זיך פונאָדערגעגאַסן אין אַלע
 גלידער — אַ מידקייט, ווי נאָך אַ שוויץ-באָד.
 מידערהייט האָט ער געקאַנט אַזוי איינדרעמלען מיט שמייכלדיקע
 ליפן און מיט אונטערגעהויבענע ברעמען, וואָס דריקן אויס ווונדער.
 די אַרומיקע ליבע וואַרעם האָט אים געהאַרצט.
 אונטער דער ברוסט איז פון רגע צו רגע געוואָרן אַלץ לייכטער
 און לייכטער; זיינע אויגן האָבן זיך אָנגעהויבן בויםלדיק צו פאַרגלאָצן.
 דער דאָקטאָר האָט געוויסט, אַז ער טאָר עס נישט דערלאָזן.
 פלוצים האָט איינער פון די שנאָרכנדיקע בחורים זייער אומ-
 געריכט מיט פאַרמאַכטע אויגן זיך געגעבן אַ זעץ אויף אויף דער באַנק,
 זייער פלוצים געגעבן אַ דריי מיט זיין קאַפּ אויף רעכטס און אויף
 לינקס, באַגלייך ער הערט באַשטימט, אַז מ'רופט אים, נאָר ער ווייסט
 נישט פון אַוועלכער זייט. און דער דאָקטאָר האָט פלוצים דערפילט,
 אַז פאַר אים, אַ מענטשן אַ זייטיקן, איז גלייכער זיך נישט אַריינצולאָזן
 מיט אַט דעם בחור אין קיין שמועס — גלייכער איז נישט אויפהערן צו
 פאַרגלאָצן בויםלדיק די אויגן, און זאָל דער בחור מיינען, אַז ער
 דרעמלט.
 ער האָט נישט אויסגעגלייכט די איינגעהויקערטע אַקסלען; ער
 האָט זיך קיין ריר נישט געגעבן, נאָר אין צושטאַנד פון האַלבן
 דרעמל האָט ער דאָך געפילט, כמעט געזען, אַלץ, וואָס אַרום אים
 קומט פאַר.
 אַט קוקט דער בחור אויף אים מיט טעמפע, פאַרשלאָפענע אויגן —
 ער ווייסט נישט פונוואָנען ער, דער דאָקטאָר, האָט זיך אַהער גענומען.
 אַט גייט דער בחור צו דער טיר, ער הוסט זיך דאָרט אויס
 מיט קראַפט, ווי ער וואַלט וועלן אַרויסכראַקען פון זיך אַלע בייזע
 חלומות, און אפשר הוסט ער דאָס אומישנע, פדי דער דאָקטאָר זאָל
 זיך אויפכאַפן.
 נאָר פאַרן דאָקטאָר לוינט איצט בעסער צו דרעמלען אויף האַלב,
 אויף דריי פערטל...
 אַט עפנט דער בחור די טיר אין פינצטערן קאָרידאָר אַריין און

פון קאָרדאָר די טיר אין דרויסן אַרויס - אַ קאַלטער שטראָם יאָגט אין שטוב אַריין; עס פילט זיך, ווי אין דרויסן איז דער אָוונט טרוקן און האַלב-פּראָסטיק - אַ דאָרפישער לבנהדיקער אָוונט. עס איז שטיל. און ווידער הערט זיך: אַ ווייטער הינטישער האַווקען קומט פון עקסטן דאָרף-ווינקל, ווי פון קעגנאיבער ווייטע וועלטן. איצט איז קלאָר:

אין יענעם דאָרף-ווינקל צווישן דעם הינטישן האַווקען קומט ווירקלעך עפעס פאַר. עפעס אומרויקס דערנענט זיך פון דאָרט אַהער צו דער שטוב. דאָס אומרויקע איז דאָרט איבערגעמישט מיט באַרויקטע קולות - קולות, ווי נאָך אַן אָפגעלאָשענער שרפה, און אויך די קולות קומען אַהער צו אַלץ נענטער און נענטער. אַט כאַפט זיך אויף דער צווייטער בחור פאַקראַס און לאָזט זיך אַט די קולות אַקעגן.

נאָר פאַרן דאָקטאָר, ווי פאַר אַ מענטשן אַ זייטיקן, איז גלייכער ער זאָל זיך נישט מישן אין קיין שום אומרויקע געשעענישן און זאָל נישט הערן די דאָזיקע קולות.

דער דאָקטאָר רייסט איבער, ווי אומישנע, די לעצטע פעדימער, וואָס בינדן אים מיט דער אַרומיקער אומרויקייט; ער הויקערט זיך נאָך מער איין, ער פאַרלירט דעם קאַפּ אויף דער ברוסט און דרעמלט איין מיט זיין לעצטן וואַך-געבליבענעם פערטל.

איצט חלומענען זיך אים קולות אָן מענטשן:

- סאַמע אונטערן דאָרף...

- ווי געפעלט עס דיר?

- מערזאָווי!...

- כולִּיגאַני!...

אַנגעבויגן צום לאַמפּ, וואָס אויפן קליינעם פאַרשפרייטן טיש, איז געשטאַנען יוזי ספיוואַק, אַ שווייגנדיקער, אַ שוואַרצער, אַ קורצער, מיט צוויי אויגן - שוואַרצע טינטערלעך, מיט צוויי קליינע וואַנסעלעך נאָך שוואַרצערע, ווי די אויגן, און געדאַכט האָט זיך: ער באַטראַכט ווינעם אַ פאַרשטאַכענעם נאָגל. פון נאָך זיין טיפּוס-קרענק טראָגט ער אַ שוואַרץ בייקן העמדל.

אינעם העמדל זעט ער אויס, ווי א יונגער ארבעטער ביי א שניידער - צום שניידער האט ער זיך פארדונגען אויף ארבעט, רעדן אבער איז ער נישט מחויב; שמייכלעך - אודאי נישט.

יווי ספיוואק:

ער איז יענער „עס-ער“, וועלכער פילט אויס די סאמע שווערסטע שליחותן פון סאפיא פאקראווסקאיא מיט אירע „חסידים“. אלע וואך גנבעט ער די גרענעץ; דורך אים ווערט אונטערגעהאלטן די פארבינדונג מיט די „עס-ערן“, וואס פון „יענער זייט“, אהין פירט ער ידיעות, פון „דארט“ ברענגט ער אינסטרומענטעס און „ליטעראטור“.

אליין איז ער א שטיק פארגליווערטער עקשנות, ער איז קליין אין ווקס, ער איז ווי צוויי טראפן געראטן אין זיין קלענערן ברודער מולין - דעם יינגערן פראוויזער אין גאליכאווקער נאציאנאלי-זירטער אפטייק.

אחוץ יווי ספיוואק האבן זיך ארום לאמפ שוין געדרייט סאפיא פאקראווסקאיא און די צוויי ברידער פאקראס.

דעם אויסגעדערעמלטן דאקטאר האט זיך געדאכט: זיי זענען אלע נאר-וואס אריינגעלאפן פון דרויסן, און אפשר האט זיך אים בלויז אזוי אויסגעוויזן, ווייל ער האט נאר-וואס געעפנט די אויגן. זיינע אויערן זענען געווען פול מיט זייערע קולות - פריילעכע קולות, ווי נאך א זיג:

- מערזאווי! כוליאגאני!

- וויפל זענען זיי דארט געווען?

- דריי... אויף פערד.

- קיין פערטער איז נישט געווען. עס האט זיך ארויסגעוויזן -

א פלעק: דער דעמב, וואס הינטערן וועלדל.

- און פון הינטערן וועלדל איז באַלד ארויס די לבנה.

- פון הינטערן פלויט האט מען אלץ געזען.

- און הינט האבן געבילט, און הינט האבן געבילט...

פון אונטן ארויף, איבער דעם דאקטארס רוקן איז דורכגעגאנגען א קעלט, און אלץ איז מיטאמאל געווארן וואַכעדיק, פארשטענדלעך.

עס האט זיך געהאנדלט וועגן דריי קאמינא-באלקער „געסט“ -

וועגן מאטראס, וועגן דעם אנענט און וועגן סליעדאוואטעל, וואס האבן

צוגעריטן מיטן פעלד גאר נאָענט צו יאָנאווע – קיינמאל האָבן זיי אַזוי
נאָענט צו רייטן נאָך נישט געוואָגט – דאָס האָט זיי שוין, אַפּנים,
געשיקט „ער“, דער נייער נאַטשאַליק. הינטער אַ פּלויט פּון אַ לעצטן
פּויערשן גאַרטן, וווּ מ'האַט געגרייט פאַר יוזי ספּיוואַק אַ פּור צו דער
גרענעץ, האָבן סאָפּיאַ מיט יוזין אונטערגעקוקט, ווי יענע דרייען זיך
אַרום אונטער דער לבנה אין פעלד אויף די פּערד.

און הינט האָבן געפּילט... און הינט האָבן געפּילט...

דער דאָקטאָר איז געווען פּול מיט חרטה, וואָס ער האָט זיך
איצט אַריינגערוקט – ער, „אַ מענטש אַ זייטיקער“ – וואָס פאַר אַ שוואַרץ
יאָר איז ער היינט אַהער געקראַכן?

אַט טוט סאָפּיאַ פאַקראָווסקאָיאַ אויף אים אַ קוק, בעת ער שטייט
אויף און פאַרוויקלט זיך אין זיין מאַנטל אויף אַוועקלאָזן זיך צוריק
אין וועג אַריין – זי קוקט אויף אים מיט מיטגעפּיל, ווי אויף אַן אַלטן
טאַטן, וואָס איז געקומען נישט צו דער צייט; זי הייסט אים וואַרטן,
און אַליין איז זי אַלץ באַשעפּטיקט מיט גרייטן יוזי ספּיוואַק אין וועג
אַריין – זי קלעפט מיט דער צונג דעם קאַנווערט פּון אַ גרויסן פאַקעט
ביים לאַמפּ.

אַט פאַרפאַרט אין הויף אַריין אַ פּור.

אין דעם, ווי אַזוי אירע רעדער קלאָפּן אויף די צוגעפרוירענע
הרודעס, פּילט זיך, אַז די פּור האָט זיך פאַר וואָס צו שרעקן, נאָר זי
ווייַל זיך נישט שרעקן.

אויך דער דאָקטאָר פּילט, אַז ער האָט זיך פאַר וואָס צו שרעקן,
נאָר ער ווייַל זיך נישט שרעקן.

ער קוקט, ווי אַזוי ספּיוואַק טוט זיך אָן און גרייט זיך אין וועג
אַריין, מאַדנע צוצוקוקן, ווי פאַמעלעך ער שלעפט אויף זיך די גראַבע
פּויערשע בורקע, ווי פּויל ער שטופּט די הענט אין אירע אַרבל. עס
דאַכט זיך: עס האָט אים דערעסן – ער פאַרט אָן חשק.

און אַט שטייען שוין אַלע אין הויף. אויפן וואָגן זיצט יוזי, אַרום
וואָגן דרייט זיך סאָפּיאַ פאַקראָווסקאָיאַ, זי באַקומט אַ בייכל און הינקט
אונטער, ווי אַ ווייבל אין קליין-טראַגן.

אַרום סאָפּיאַ פאַקראָווסקע דרייען זיך ביידע ברידער פאַקראַס און
דער פּויער, וואָס דאַרף אַנטרייבן; און פּלוצים טוט עמעצער אַ פרעג:

- ווארט, און ווו איז דער דאָקטאָר ?
 - זאָל ער אַרויף אויפן וואָגן.
 - יוזי וועט אים צופירן...
 - ער וועט אים אַראָפּלאָזן אונטער גאַליכאַווקע.
 דער דאָקטאָר האָט זיך פאַר אָט די ווערטער דערשראָקן. ער האָט
 זיך נישט גערירט פון אָרט; ער האָט זיך פאַרטראַכט...
 און פּדי זיך צום לעצטן מאָל איבערצייגן, אַז ער איז ווירקלעך
 „אַ מענטש אַ זייטיקער“, איז דער דאָקטאָר געקראַכן אויפן וואָגן. דער
 גרעסטער באַווייז, אַז ער קאָן נישט יוזין און ווייסט נישט פון זיינע
 פּלענער, איז דאָס, וואָס ער פאַרט מיט אים אויף איין וואָגן... אַדרבה,
 מיט דעם באַווייזט ער אַמבעסטן, אַז ער איז דאָקטאָר באַביצקי - ער
 קאָן קיינעם נישט, נאָר אים אָבער קאָנען אַלע, אַז מ'באַגענט אים
 גיין צופּוס, לייגט מען אים תמיד פאַר אַביסל אונטערצופאַרן. נאָר דאָס
 אַלץ איז לאַגיש, שוין צו טיף לאַגיש... אַ??
 זיצנדיק אויבנאָן אין טרייסלענדיקן וואָגן, האָט דער דאָקטאָר
 געהאַט אַזאַ געפיל, גלייך ער איז דער הויפט-פאַרשוין, און דער קלייב-
 וויסקער יוזי ספּיוואַק, וואָס קאָן אפשר דערהרגעט ווערן היינט ביי-
 נאַכט ביי דער גרענעץ, איז מער נישט ווי אַ בייזאָך.
 ביים דאָקטאָר האָט שוין ווידער געשמייכלט דער שפיץ פון
 זיין נאָז, ווי אויף צו זאָגן אַ וויץ, און דער זין פון אָט דעם וויץ
 איז איצט באַשאַטנען אין דעם, וואָס אין קאַמינאַ-באַלקע ווייסט מען
 נישט פון קיין לאַגיק...
 - דאָס איז עס דאָך... די אייגנשאַפט פון קאַמינאַ-באַלקע...
 און אָט, ווען די דריי קאַמינאַ-באַלקער באַווייזן זיך איצט, אַשטייגער,
 ביי דער לבנה פון הינטערן וועלדל...
 צום ערשטן וואָלטן זיי געשאַסן, אַ?? און נאַכדעם גיי דערווייז
 זיי, עס איז נישט געווען לאַגיש... אַ שלעכטע מעשה, וואָס??
 אַז ווי נאָר דו שטעקסט אַרויס די נאָז אינדרויסן, אַזוי באַלד
 ווערסטו אַריינגעמישט אין אַוועלכער ס'נישט איז געשיכטע... בעסער
 איז, אַז מ'זיצט אין שטוב...
 און ער איז מיטאַמאָל פּול געוואָרן מיט אַ נאָגנדיק געפיל צו זיין
 שטוב, וואָס אין עק שטאַט הינטערן קלויסטער - אַ געפיל, ווי צו

אַ געליבטער, מיט וועלכער ער האָט זיך אומזיסט געשיידט און וועלכע
ער האָט ביז היינט ווי געהעריק נישט געשעצט.
אַז ער האָט שפעט אינגאָונט זיך דערנענט צו איר פון
אונטער דער שטאָט, וווּ יוזי ספיוואַק האָט אים אַראָפּגעלאָזט פון דער
פור, איז ער אַביסל געשטאַנען און האָט זי באַטראַכט :
— אַ שטוב...

אין פּלוג אַן אָפּגעפליקטע מיט קויטיקלעכע ווענט, און דאָך אַן
אַנדערע, ווי אַלע הייזער: אויב עס וועלן קומען געשעענישן, וועלן זיי
אַרומכאַפּן ווי אַ שרפה די גאַנצע געגנט, און נאָר אַט די שטוב מיטן
אומגעוואָלגערטן פּלויט און מיטן געבליבענעם טויער...
און דער דאָקטאָר איז שטיל אַריין צו זיך אין שטוב. ער
האָט פון דענסטמאַל אַן פּמעט אינגאַנצן אויפּגעהערט אַרויסצוגיין
אינדריסן.

אין עטלעכע טעג אַרום איז צום דאָקטאָר, ווי פון אַ שרפה,
וואָס קעגנאייבער ווייטע פּוסטע פעלדער, געקומען צו לויפן סאַפּיאַ
פּאַקראָוסקאַיאַ, און געווען איז דאָס גאַנצפּרי, ווען דער דאָקטאָר איז
נאָך געלעגן אין בעט.

מיט געשווינדע ציטעריקע הענט האָט זי געשלעפט איר פעקעלע
פון אונטער דעם דאָקטאָרס בעט און האָט געזאָגט. פאַרבינדנדיק איר
פעקעלע אין אַ פאַרביק גלחיש טיכל און קוועטשנדיק אויף דעם מיט די
הענט, כדי עס זאָל אויסזען קיילעכיק, ווי אַ בינטל וועש, האָט זי געשווינד
געשאַלטן דעם נייעם קאַמינאַ-באַלקער נאַטשאַליק:

— וואָס פאַר אַ מאַגנאַט? וואָס פאַר אַ שאַכטיאָר? מ'האָט שוין
נאָכדעם געזאָגט: אַ געוועזענער זעצער, צי אַ מאַשיניסט אין אַ גרויסער
טיפּאָגראַפּיע... אַ „קאַמוניסט אַ מסוכנער“. און איצט זאָגט מען: אַן
אַרבעטער פון די שאַכטעס... דאָס האָבן „זיי“, צי ער אַליין, אַרויס-
געלאָזט אַוועלכע קלאַנגען, אומישנע, אומישנע... אויף צו פאַרדרייען די
קעפּ... אַן אויסרייטעניש. אַט וואָס: ער האָט צוריק מיט אַ פאַר טעג
אַרעסטירט ביי דער גרענעץ איינעם אַ זייגערמאַכער מיט פאַלשע
פעסער. דער זייגערמאַכער גיט אויס אַלץ, אַלץ... ער האָט איינמאַל
אַריבערגעפירט פעסער אויך פאַר אונדז, איצט האָט פּיליפּאָוו ביינאַכט

אַרעסטירט ביי דער גרענעץ יווי ספיוואַק... אַרעסטירט האָט ער אים, ווען ער איז געפאַרן אַהינצווועגס. יווי האָט מיט זיך איצטיקס מאָל געפירט די פאַפירן גוט באַהאַלטן, איז וואָס זשע האַלט ער אים, אויב ער האָט ביי אים גאַרנישט נישט געפונען?

און זי איז, ווי אַ צוג-ווינט, אַרויס פון דעם דאָקטאָרס שטוב. איצטיקס מאָל איז זי געלאָפן קיין קאַמינאַ-באַלקע אויסלאָזן איר ביטער האַרץ צום נייעם נאַטשאַלניק, אויסלייזן יוזין.

בייטאָג האָט מען צוגעקוקט, ווי זי כאַפט זיך אַרויף אין מאַרק אויף אַ פּור און יאָגט אַוועק קיין קאַמינאַ-באַלקע.

אויף די טרעפּלעך פון דער נאַציאָנאַליזירטער אַפטייק איז אין ווייסן כאַלאַט געשטאַנען אַ דערשלאָגענער יווי ספיוואַקס קלענערער ברודער מולי, זיין קערפּער האָט זיך געצויגן אין מאַרק אַריין, גלייך ער האָט פאַרגעסן סאָפּיאַ פּאַקראָווסקען עפעס אָנצוזאָגן.

פאַרנאַכט האָט מען זיך דערוויסט:

סאָפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ זיצט. דער נייער נאַטשאַלניק האָט צו איר געזאָגט: די אויספאַרשונג וועגן ספיוואַקן ווערט געפירט, אויב ער איז שולדיק, וועט די שולד פאַלן אויף אַלע, וואָס קומען פאַר אים בעטן. סאָפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ האָט מען דאָך אין עטלעכע טעג אַרום פון קאַמינאַ-באַלקע אַרויסגעלאָזט. איצט ליגט זי קראַנק ביי זיך אינ-דערהיים אין יאַנאַווע.

נאָר יווי ספיוואַק זיצט נאָך אַלץ, ער זיצט פעסט. מ'לאָזט קיינעם צו אים נישט צו. צו זיין ברודער מולי אין בלויז אָנגעקומען יוזיס אַ צעטעלע - אַ צעטעלע מיט פיר ווערטער.

מ'האַט נישט געוויסט קיין פּשט. צו מולי אין אַפטייק איז עטלעכע מאָל אין טאָג געלאָפן דער ציין-דאָקטאָר גאַלאַגאַנער, ער האָט נאָך יעדן ביזן וואָרט זייער שטאַרק געפינטלט מיט די אויגן:

- איך פרעג - איז ווער איז אַרנטלעך, אַ? ... איז אויף וועמען? ...

גיט עס, אַ? ...

דאָס צעטעלע האָט מען איבערגעשיקט צו סאָפּיאַ פּאַקראָווסקע, וואָס ליגט קראַנק אין יאַנאַווע. סאָפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ האָט עס אָפּגע-שיקט צום ציין-דאָקטאָר גאַלאַגאַנער מיט אַ צושריפט:

„ס'אַראַ שרעק!!!“

היינט גיי טרעף וועמען זי מיינט: יוזין אליין, צי די זאך וועגן וועלכער ער שרייבט אין זיין צעטעלע.

אינאווונט איז מען דענסטמאל געגאנגען אויף דער הינטער-טיר צו יאכעלזאן דעם „פאדפאלניק“*, וועלכער איז נאך גאנצפרי אוועק-געפארן קיין קאמינג-באלקע און האט זיך נאך-וואָס פון דאָרט אומ-געקערט. יאכעלזאָנס ווייב – אַ געוועזענע מאַדיסטקע, וואָס וויקלט זיך אין זיידענע טערקישע שאַלן, האָט אין שטוב נישט אַריינגעלאָזט. דאָך האָבן נאָכדעם אַלע געוואַסט, וואָס מיט יאָכעלזאָנען האָט אין יענעם טאָג אין קאמינג-באלקע פאַסירט:

צוליב אונטערשרייבן יאכעלזאָנען אַן אַרדער האָט דער נייער נאַטשאַלניק מיט ווייטיקן געמווט אויפשטיין פון בעט, געווען איז דאָס ביי ליכט-אַנציןדן. דער נאַטשאַלניק האָט צו יאָכעלזאָנען געזאָגט:

– אויף דיר, ברודערקע, איז פאַראַן אַ חשד. צוזאַמען מיט קאָמוניסטישע לייטעראַטור, זאָגט מען, פעקלסטו אַריבער סחורה איבער דער גרענעץ. לעבסט ברייט... אַ ? גוטער-ברודער.

לעבן יאכעלזאָנס הינטער-טיר איז מען געשטאַנען אין אַ רעדל און מ'האַט גערעדט, אַז עס איז שוין קלאָר:

– יענער, וואָס בלאַנדזשעט אַרום לעבן קאמינג-באלקע, איז דער נייער נאַטשאַלניק אליין.

– ער איז גרויס, ווי אַ ריז.

– ער טראָגט אַ גרויען פויערשן בעקעש, אַן אָפּגעפּליקט פויערש מיצל.

– ער איז אַ גענאָלטרער.

זיין פנים איז פאַרוואַקסן מיט שטעכלקעס.

– אַז ער רייט אַרויס פון קאמינג-באלקע, רייטן אים נאָך דער מאַטראַס, דער אַגענט און סליעדאָוואַטעל.

– אַבי מ'האַט געזאָגט: „אַלע אין קאמינג-באלקע זענען אויף אים להרוג ולאבד“.

– אַבי מ'האַט געזאָגט: „ער איז מסוכן קראַנק. ער לייגט צו בעט. היינט מאַרגן וועט ער געגנען“...

* אַ געדונגענער שמוגלער ביי דער „באַזונדער-אַפּטיילונג“ צוליב פאַרשידענע צוועקן.

צוויי נעכט כסדר האָט דער נייער נאַטשאַליק אַליין געהיט די
וועגן אין דער לינקער זייט פון קאַמינאַ-באַלקע.
אויף דער צווייטער נאַכט האָט ער אַרעסטירט אַלע אַכט פורן,
וואָס האָבן זיך פון גאַליכאַווקע אַרויסגעלאָזט.
זיך דערוויסט האָט מען עס שפעטער:

ער האָט אַרעסטירט די פורן אין לעצטן וועלדל, האָרט לעבן
דער גרענעץ; ער האָט זיי פאַרהאַלטן אומגעריכט שפעט ביינאַכט,
ווען פילנדיק דעם נאַענטן אויסגאַנג פון וועלדל, האָבן די מידע בעל-
עגלהשע פערד אָנגעהויבן צו ניסן מיט לייכט-געוואָרענער פריילעכקייט,
ווי מיט גוטע בשורות, אַז אַט-אַט איז מען שוין „פון יענער זייט“.
ער האָט מיט אַ געפפלטן שאָס איבערגעצלמט דעם וועג און אין
דער זעלבער צייט האָט ער אויסגעשריגן אַ פאַר אומקלאַרע ווערטער,
פון וועלכע אַלעמען איז מיט אַ מאַדנער שנעלקייט געוואָרן קלאַר, אַז
דאָס איז „ער“ – דער נייער נאַטשאַליק אַליין.

נאָך דעם אַרעסט איז גאַליכאַווקע געבליבן געפלעפט, ווי די
ווייס-געבעטע ווינטערדיקע ווייטקייטן, וואָס ציען זיך ביז דער גרענעץ.
הייער האָבן זיך איינגעגראָבן טיפער אין שניי, זיך איינגע-
הויקערט, ווי געשלאָגענע אַקאַבאַטלעך, וואָס האָבן נישט קיין פוח
אַפצוצאָלן מיט פראַצענט דעם קעגנער.

געווען איז דאָס באַלד אויף מאַרגן נאָך דער צווייטער נאַכט.
אַ ברענענדיקער פראַסט האָט פון גאַנצפרי אָן געקאוועט נייע
קרעפטן.

הויך אין פאַרראַסטעטן הימל האָט אין אלכסון צו גאַליכאַווקער
באַרג-אַראַפ געשווינדלע אַ גאַלדן רייפעלע פון שוואַך-אויפגייענדיקער זון.

און פענצטער האָבן געקוקט בלינד. קוימענס אויף דעכער האָבן
פאַרגעסן, וויאָזוי לאָזט מען אַרויס דורך זיך רויך.
טיף אין פראַסטיקן נעפֿל קלאָפן אַלע וויילע הילצערנע פאַנ-
טאַפֿל - דאָס לויפן ווייבער פון אַרעסטירטע בעל-עגלהס איינע צו
דער אַנדערער אויף די הינטער-טירן.

אין נעפֿל פאַרלירן זיי זייערע פלענער.
די פרוי, וואָס שטייט איין ביי שמואל וואַלציס אין אַלקער,
עפנט פאַמעלעך די פאַרטל פון פענצטער און רוקט אַרויס אַ פריש-
צוגעקעמטן געלאָקטן קאַפּ.

אין נעפֿל-פראַסטיקן דרויסן איז שטיל. קיינער קלאָגט נישט.
אינעם רעדן, אינעם לויפן פון די בעל-עגלהשע ווייבער איז פאַראַן עפעס
פאַרהאַרטעוועטס און שטרענגס, ווי אין ווייבער, וואָס האָבן אַליין
אַוועקגעשיקט זייערע מענער אויף מלהמה.

מיטלויפערניס זענען פאַראַן אויך צווישן יענע ווייבער, וועמענס
מאַנען זענען נאָך דערווייל געבליבן אינדערהיים. און אַט אַפילו שמואל
וואַלציסעס לאָנג דאָר ווייב - זי גוידערט באַגלייך מיט אַלע:

- שמואל, - שרייט זי, - וואָרט נאָר, שמואל!

אין קורצן ציצענעם פעניואַרל לויפט זי אַלע וויילע אַרויס אין
דרויסן אויף דער קעלט און גיט זיך דאָרט אַ יאָג איינגעבויגן מיט
דאַרע איבעריגעפלאַכטענע הענט אויף דער ברוסט, גלייך איבער דער
שטאַט פליען באַמבעס. זי כאַפט אַ פאַר ווערטער ביי אַ בעל-עגלהש
ווייב, וואָס לויפט דורך פון איין הינטער-טיר צו דער צווייטער און
קערט זיך אום צוריק. איר קול - אַ קול אויף רייסן קברים - טוט
געשווינד אַ גראַבל די לופט; דענסטמאַל בלייבט שטיל די פרעמדע
פרוי ביי זיך אין אַלקער. זי שטרענגט אָן ביז גאָר איר געהער - עס
העלפט נישט - זי פאַרשטייט קיין יידיש נישט. זי שרייט אָן אויף
איר קינד, עס זאָל זיצן שטיל - עס העלפט ווידער נישט.

בלויז איינציקע ווערטער וואַרפן זיך אַרויס אין דער לופט:

- שמואל, הער נאָר, שמואל!

שמואל וואַלציס האָט זיך אָפגעשטעלט אַקעגן זיין ווייב איינ-
געהויקערט, מיט פאַרקוועטשטע ציין און האָט געטרייסלט אַקעגן איר
מיט ביידע פויסטן:

— בהמה!... וואָס שריי — — — סטו???

אויף צו-להכעיס דעם אומגליק, וואָס איז געקומען אויף דער שטאָט, האָט ער נישט געוואָלט אַרויסרעדן קיין וואָרט. ער האָט גערייניקט ביי זיך אינדערהיים דעם אַש פון די אויוונס. ביי אים איז דאָס געווען אַ געווינהייט. תמיד, ווען אויף דער וועלט איז אומרויק, נעמט ער זיך אינדערהיים צו אַ שווערער אַרבעט.

ער איז אַריינגעקומען אין אַלקער, וווּ עס שטייט אין די פרעמדע פרוי, און האָט צו איר קיין קוק נישט געגעבן. ער האָט זיך אַראָפּ-געזעצט אויף די קניען און האָט מיט צוזאַמענגעצויגענע אויגן, מיט אַ פאַרקרימט פנים פון אַ פאַכמאַן גענומען אַריינקוקן אין הרובע אַריין, אַרויסשאַרן פון דאָרט דעם קאַלטן אַש אין אַן עמער.

די פרעמדע פרוי האָט געפרעגט:

— אָנבאַטן אים... האָט מען געפרוווט?

שמואל וואָלציס האָט זיך נישט אומגעקוקט. ער האָט זיך

אַ ביזער געגעבן:

— וועמען?

די פרוי האָט געזאָגט:

— דעם נייעם נאַטשאַליק.

שמואל וואָלציס איז געבליבן קאַלט, ווי דער אַש, וואָס ער

שאַרט אַריין אין די עמער. ער האָט געענטפערט אויף פטור צו

ווערן:

— אַז מ'וויסט דען, ווער ער איז?

די פרוי האָט נישט אָפגעטראָטן:

— איז וואָס קלערט מען טון?

שמואל וואָלציס האָט דערעסן. ער האָט אָנגענומען ביידע פולע

עמער מיט אַש און איז אַרויס אין דרויסן זיי אויסשיטן. דאָרט האָט

ער זיך צוגעשאַרט צו אַ קליין מענטשן-רעדל, וואָס שטייט אַרום בעל-

עגלהשע ווייבער, און האָט געהערט, וואָס מ'רעדט:

— אין קאַמינאַ-באַלקע צווישן די אַרעסטירטע אויף די זעקס פורן

זענען פאַראַן ווייבער.

— גבירים אויך. גבירים פון ווייטע שטעט.

— פאַראַן דאָרט אהרן לעמבערגער פון גרויסן קאָזשעוונעם זאָוואָד.

שמואל וואָלציס האָט דערפילט, אז ער ווייסט שוין, פאָרוואָס
ער שווייגט אַ גאַנצן פרימאָרגן און פאָרוואָס ער איז בייז; ער האָט
אַריינגעזאָגט אין רעדל אַריין:

וואָרים מ'איז בהמות... זאָל אהרן לעמבערגער... זאָלן זיך די
גבירים זאָרן. נישקשה, זיי האָבן געלט.

און פלוצים איז פון אַקעגן עמעצער צוגעלאָפן אין בכיוון זיך
אַ רייב געגעבן אָן רעדל מיט אַ פאַנפע:

— מ'איז געקומען אין שטאָט... פון קאַמינאַ-באַלקע.

דער דרויסן האָט געגעבן אַ ווונק:

— אַריינט אין שטוב!

שמואל וואָלציס האָט געדענקט, אז אַוועקלויפנדיק פונעם רעדל,
האָט ער געגעבן אַ ניס — אַ סימן, אז די קומענדיקע סכנה וועט אים
נישט שאַטן; ער איז אַריין צו זיך אין הינטער-הויז, פאַריגלט אויף
גיך די טיר און האָט זיך איינגעהערט: שטיל. גלייך דאָס לעבן וועט
זיך איצט אָנהייבן בייניס אַ קאַן.

שמואל וואָלציס האָט צוגעלייגט זיין אויג צום נידעריקן לאַך פון
ריגל און האָט זיך איינגעקוקט:

פון אַקעגן, פון דער פוסט-געוואָרענער גאַס האָט זיך דערנענט
אַ קאַמינאַ-באַלקער פאַרל — איגומענקאָ דער מאַטראַס און מאַרפושאַ
די היימלאַזע שיקסע, וואָס רוימט אין קאַנצעלאַריע. ביידע האָבן
געקנאַקט יאָדערן. זייערע מיילער האָבן געשפיגן שאַלעכצער און
זייערע אויגן האָבן געקוקט זייער פלייסיק און אויפגערגוט, איבערהויפט
איגומענקאָס — אויגן פון אַ קלוגן שטומען, וואָס האָבן עפעס פיל צו זאָגן.
לעבן שמואל וואָלציס אין טונקעלן הינטער-הויז איז אויסגעוואַקסן
זיין לאַנג ווייב. זי האָט געפרעגט:

— ווער איז דאָרט דען, אַ...? שמואל.

שמואל וואָלציס האָט געהאַלטן דורכן לאַך איגומענקאָן אין אויג.
ער האָט געענטפערט:

— דאָס איז דאָך ער, דער קאַמינאַ-באַלקער...

— וועלכער?

— נו, יענער... מיט איין וואָרט, אז מ'דאַרף דאָרט עמעצן שיסן,
איז ער, זאָגט מען, דערויף דער איינציקער.

– און וואָס וויל ער, אָ? שמואל.
– ב... ב... בהמה!... דאָס קוק איך דאָך!
שפעטער האָט מען זיך דערוואַסט:
מאַרפּושאַ איז געקומען צום דאָקטאָר באַביצקי זיך היילן: זי
האָט געבראַכט מיט זיך פון קאַמינאַ-באַלקע אַ צעטעלע, און אין צעטעלע
איז געשטאַנען:
„באַטראַכטן די בירגערין מאַרפּושאַ יאַנטשוק און היילן אירע אויגן.
צוגעשריבן פון קאַמינאַ-באַלקער באַזונדער-אַפטיילונג.“
אונטערגעשריבן: פּיליפּאָוו.

מאַרפּושאַ איז אַריינגעקומען צום דאָקטאָר באַביצקי אָן לשון און
האָט אָפּגעגעבן איר צעטל אָן לשון.
אירע גלעזערנע אויגן האָבן אַרויפגעקוקט צום באַלקן און האָבן
געפּינטלט ווי בלינדע.
איר פליישיק פנים איז געווען טעמפּ, געקאָוועט פון פּראָסט און
ווינט און באַזעצט מיט דריי-עקיקע, העליש-רויטע און קאַלטע פּלעקן.
דער דאָקטאָר האָט זיך אַ וויילע געלאָזט וואַרטן אין קיך, און
אַליין האָט ער ביי דער טיר זייער פּויל גענומען זייפן און וואַשן די
הענט. זיין צורה איז געווען פאַרקרימט, ווי תּמיד, ווען ער הייבט
אָן צו באַטראַכטן אַ קראַנקן, תּמיד האָט ער אין אַזעלכע רגעס איבער-
אַגייס באַשלאָסן:

פע! אַ מיאוסע זאַך... פּאַסקודנע צו זיין אַ דאָקטאָר.
סוף-פּל-סוף האָט ער דער שיקסע געהייסן זיך צוועצן און האָט
אַריינגעקוקט אין אירע אויגן.
נאָר מאַרפּושעס אויגן זענען געווען גלעזערנע – אויגן, וואָס לאָזן
בישט, מ'זאָג אין זיי אַריינקוקן.
דער דאָקטאָר האָט געוואָלט אויספרוּוון, צי הערט זי, וואָס
מ'רעדט צו איר, צי ווייסט זי, ביי וועמען זי דינט, און בכלל... צי
פאַרשטייט זי, וואָס אַרום איר אין קאַמינאַ-באַלקע טוט זיך. ער האָט
געפרעגט:
– נו, און פּיליפּאָוו?.. דער נייער נאַטשאַלניק, הייסט עס, ער איז
שוין געזונט?

די שיקסע האָט ווי נישט איינגעהערט.
דער דאָקטאָר האָט מיט זיין גראָבן פינגער שטאַרקער צוגע-
קוועטשט אירע אויגן-לעפּלעך.
- פּיליפּאָוו, - האָט ער איבערגעפרעגט, - איך האָב געהערט, ער
איז נאָך אַלץ קראַנק... וואָס?
די מויד האָט ביינייס ווי נישט איינגעהערט, ביינייס נישט
געפילט דעם ווייטיק פונעם דאָקטאָרס צוגעקוועטשטן גראָבן פינגער.
אויפן האַלדז, אונטער דער הויט, האָט זיך ביי איר נאָר אַ ריר געגעבן
אַ ביינדל, ווי ביי אַ מענטשן, וועמען ס'איז שטאַרק ענג אין שלונג.
- סערטשאַוויט, - האָט זי פּלוצים פון מויל אַרויסגעזופּט.
דער דאָקטאָר האָט נישט פאַרשטאַנען.
- איך מיין: ער איז דאָך קראַנק, האָב איך געהערט, ער שלאָפּט
נישט ביינאַכט. וואָס?
נאָר אין דער מויד האָט זיך נאָך אַלץ געפילט אַ פאַרגליווערט-
קייט, אירע גלעזערנע אויגן האָבן געקוקט צום באַלקן:
- סטאַניעט נאָטשיו, סטאַניעט.
דער דאָקטאָר האָט ווידער נישט פאַרשטאַנען:
- טאַק, טאַק, - האָט ער זיך אַליין געענטפערט.
זיינע אויגן האָבן זיך צוזאַמענגעצויגן און זי נאָכאַמאָל באַטראַכט:
- נישט קיין גרויסער בר-שכל... איך זע שוין.
דערנאָך האָט ער ווידער גענומען וואַשן די הענט, און די
לעבעדיקע שוואַרצע אייגעלעך, וואָס אין זיין געלן קירבעס, דעם פנים,
האָבן דערביי צוגעקוקט, ווי די שיקסע טוט אַ כאַפּ דאָס אָנגעשריבענע
רעצעפטל פון טיש; זי פאַרבינדט אין איילעניש דעם שוואַרצן שאַל
אויפן קאַפּ און אַנטלויפט געשווינד, גלייך זי איז אַן אונטערגעשיקטע
און האָט אירס דאָ אין שטוב אָפּגעטון. אויפן טיש איז געבליבן איר
צעטל:
„באַטראַכטן די בירגערין מאַרפּשאַ יאַנטשוק און היילן אירע
אויגן. צוגעשריבן פון קאַמינאַ-באַלקער באַזונדער-אַפּטיילונג“. אונטער-
געשריבן: פּיליפּאָוו.
פּדי נישט צו לאָזן ביי זיך קיין שום קאַמינאַ-באַלקער שפורן,
האָט דער דאָקטאָר, ווי אַ מפונק, קוים צורירנדיק זיך, אָנגענומען דאָס

צעטל מיט צוויי פינגער, זיך ארומגעקוקט, א זוך געגעבן אן אָרט און
עס אַריינגעוואָרפן אין אויוון.

נאָר שפורן זענען דאָך געבליבן.

די שטילקייט ביים דאָקטאָר אין שטוב איז געווען אַ באַזונדערע,
אַ שטילקייט, וואָס האָט אַ זיכרון פאַר פאַרלירענע קלאַנגען; זי האָט
געדענקט:

— סטאַניעט נאָטשיו, סטאַניעט.

פדי אַרויסצוטרייבן אָט די געבליבענע ווערטער פון דער
שטילקייט, טוט דער דאָקטאָר אַ טראַכט, אַז די שיקסע איז חסר-דעהדיק
און אַביסל געליימט, און אַז פיליפאָוו, דער גייער קראַנקער נאַטשאַליק,
איז אַ קאַט — קענטיק, דער אמתער קאַט: זיך אַליין היילט ער נישט
און די שיקסע שיקט ער מיזאַל זי היילן — אַ מענטש, וואָס באַציט
זיך ווי אַ גזלן צו זיך אַליין, איז ווי קאָן ער זיך שוין באַציען צו
מענטשן, וואָס פאַרן אַריין צו אים אין די הענט?

און אַקאַרשט איצט שטאַרקט זיך דעם דאָקטאָרס אומרויקייט —
זי קומט פון דרויסן, פון שמואַל וואַלציס שטוב, וואָס געפינט זיך
באַרג-אַראָפּ און באַהאַלט דאָרט אויס די פרעמדע פרוי מיט איר קינד.
— וואָס האָט זיך אַנגעקלעפט די דאָזיקע פרוי? וואָס האָט זי
אים, דעם דאָקטאָר, אַריינצומישן? וואָס וויל זי פון אים מיט אירע
בריוו?.. ער זאָל זי צוזאַמענפירן מיט אָט דעם פיליפאָוו, וויל זי...
איין קלייניקייט...

בייטאָג האָט יאָכעלזאָן דער פאַדפאַליק דורכגעשפאַצירט אין

דרויסן.

אינדערהיים איז געבליבן זיין יונג און שיין ווייב — זי איז
דאָרט געזעסן וואַכן-לאַנג, ווי נאָך אַ ליאַמע, — אַ ציגיינעריש-ברוינע,
מיט גרויסע גאַלדענע האַלבע רינגען אין די אויערן, מיט אויגן, וואָס
קוקן תמיד פאַרשמאַכט, שטאַרק מיד פון אייגענער שיינקייט.

זי האָט זיך געוויקלט אין די זיידענע טערקישע שאַלן, וואָס
יאָכעלזאָן ברענגט איר פון יענער זייט גרענעץ, און האָט זיך געפּוילט
צו רעדן.

מ'האַט געזאָגט:

אַ געוועזענע מאַדיסטקע אין אַדעס. יאָכעלזאָן האָט זי דאָרט
צוגענומען פון דער אַרבעט.

פון ביידע זייטן גאָס האָבן גיך נאָך יאָכעלזאָנען געיאָגט קולות.

— יאָכעלזאָן!

— זייט אַזוי גוט.

— איין רגעלע, יאָכעלזאָן!

יאָכעלזאָן איז געגאַנגען גיך. אונטער זיינע געפוצטע קונציקע
שטיוול האָט דער שניי געסקריפעט פריילעך, ווי אונטער די שטיוול
פון אַ חתן, וואָס דינט ערגעץ אין סאָלדאַטן און איז אַהער געקומען צו
גאַסט צו זיין פֿלה.

זיין קליינע פיגור איז געווען ענג איינגעצויגן אין שפּאַגל-נייע
מיליטער-קליידער, פרישע, ווי נאָר-וואָס פון דער נאָדל. זיינע אייגעלעך
(קוקט זיי נאָר אָן — אַזוי האָט מען אויף זיי געזאָגט), — אייגעלעך, וואָס
האָבן שוין איין מאָל איינגעשלאָנגען די שרעק פאַרן טויט — האָבן
שמייכלדיק צוגעפינקלט, כדי די שרעק זאָל זיך אין זיי נאָכאַמאָל נישט
באַווייזן.

זיינע בעקלעך זענען געווען פאַררויטלט, ווי נאָר-וואָס פון
אונטערן גאַלמעסער, און אָנגעפודערט, ווי ביי אַ מיידל.

ער האָט זיך אומגעקוקט צו צוויי ווייבלעך — ווייבלעך פון
אַרעסטירטע מאַנען, וואָס לאָזן זיך צו אים פון ביידע זייטן גאַס.

די פרוי, וואָס שטייט איין ביי שמואל וואָלציס, האָט עס דער-
זעען דורכן פענצטער. זי האָט געגעבן אַ וואָרף איר קינד צו שמואל
וואָלציס ווייב אין שוים אַריין און אַליין איז זי אַרויס פון שטוב.

אַז זי איז אַרויס אין דרויסן, זענען די צוויי ווייבלעך נאָך
אַלץ לעבן יאָכעלזאָנען געשטאַנען; זיי האָבן אים געחנפעט און אים
געמאַכט חנדעלעך.

זיי האָבן צו אים געשמייכלט און אויך ער האָט צו זיי
געשמייכלט.

די ווייבלעך האָבן אים היימיש פאַרשטעלט דעם וועג און האָבן
גערעדט צו אים פֿלומרשט מיט יצר-הרעלעך אין די אויגן:

— הערט, יאָכעלזאָן, ווען וועט אייך שוין אַמאָל נעמען דער רוח?

— ווען וועט איר שוין אַמאָל האָבן גאָט אין האַרצן?

- אוודאי געווענדט עס זיך נאָר אָן אייך, יאָכעלזאָן.
 - אַז אין קאַמינאָ-באַלקע זייט איר מיט אַלע אויף „דו“.
 - אַזאַ מפה אייך, ווי אַז איר ווילט העלפן, קענט איר.
 יאָכעלזאָן האָט אַלץ געשמייכלט. ער האָט אָפגעמאַסטן פון קאַפּ
 ביז די פיס די פרעמדע נקבה - די בלאַנדע פרוי, וואָס דערנענטערט זיך
 צו אים פון שמואל וואָלציס שטוב.
 - נו, און איר? - האָט ער זי געפרעגט, - און וואָס ווילט איר?
 דערביי האָט ער געקוקט פאַרווונדערט, ווי עס זאָל זיך אַרויס-
 ווייזן, אַז ער האָט דאָ אין שטאַט נאָך איינע אַ יונגע שיינע פּלה -
 אַ פּלה, וועגן וועלכער ער אַליין האָט אַפילו ביז איצט נישט געוווּסט.

פון יענעם אויגנבליק אָן האָט זיך אייגנטלעך אָנגעהויבן זיין
 באַקאַנטשאַפט מיט דער בלאַנדער פרוי פון וואָלציס אַלקער - יאָכעלזאָן
 האָט זיך אַוועקגעלאָזט מיט איר שפּאַצירן.
 ער איז נאָכדעם אַריינגעקומען צו איר אין אַלקער. עס האָט זיך
 געהאַנדלט וועגן אַן אויסבאַהאַלטן שטעגעלע, וואָס פירט נאָענט פאַרביי
 קאַמינאָ-באַלקע צו דער גרענעץ.

ביים שטעגעלע קאָן שטיין עמעצער פון קאַמינאָ-באַלקע. אַז
 מ'זאָגט זיי אַ סימן, אַז יאָכעלזאָן האָט געשיקט, לאָזט מען דורך.
 יאָכעלזאָן האָט געשמייכלט: „ניין, האָט ער געזאָגט, איצט נישט,
 מ'דאַרף איבערוואַרטן“. און ער האָט געלאַכט פון זיך אַליין, וואָס ער
 איז אַזאַ גוטער און וואָס יעדערער קאָן ביי אים אַלץ פּועלן.
 ער האָט דערזען אין צימער דער פרויס צוויי גרויסע קערב:
 - אַ, אַ! - האָט ער געזאָגט, - אַ בורזשויע! איך ווייס, אַלע
 בורזשויעס ווילן פון אונדז אַנטלויפן.

אַז שמואל וואָלציס ווייב האָט אויפגעהערט צו קערן די שטוב
 און האָט זיך איינגעקוקט אין אַלקער אַריין דורכן שפּאַלט פון די
 צוגעמאַכטע טירלעך, זענען זיי דאָרט ביידע שוין געזעסן. ביידע האָבן
 גערויכערט און זיך געקוקט אין די אויגן, זיך געהאַלטן פאַר די הענט,
 זיך אָפגעלאָזט און ווידער געקוקט אין די אויגן.
 יאָכעלזאָן האָט דאָרט דער בלאַנדער דערציילט, אַז ער איז
 אַ קאַמוניסט פון די „סאַמע ערשטע“, דעריבער האָט ער פאַר קיינעם

קיין מורא נישט. פארקערט, אלע האָבן דאָ מורא פאַר אים...
- נו, יאָ - האָט די פרוי אונטערגעוואָרפן איר קאַפּ צוזאַמען
מיטן רויך פון פאַפיראַס, - און איך אויך, אַ קאַמוניסטין, ווי איר, ווי אלע.
דאָס הייסט: נישט קיין אָפּיציעלע. פאַרוואָס דען נישט? זאָלן מענטשן
זיין גליקלעך. איינמאָל בין איך שוין אַפילו געווען ביי זיי אויף
אַ שטעלע. קוקט: מיינע פאַפירן - אַ סעקרעטאַרשע...

און זי האָט אים דערציילט, ווי אַזוי פון איר שטעלע איז אַרויס
אַ געשיכטע און זיי זענען אָפּגעזעסן, זי און אירע אַ חברטע; זייער
שעף אויך... אַ „באַרטשוק“, מיט רויטע בעקלעך, מיט אַ באַברענעם
קאַלנער, אַ ייד. צוליב אים האָט מען זיי אלע באַפרייט - פּראָטעקציע.
פון איר שעף איז זי אַנטלאָפּן... דערנאָך האָט זיך איר געמאַכט אַט
די רייזע צו דער גרענעץ... זי האָט דאָרט אַ מאַן.
- וווּ? - האָט געפּרעגט יאַכעלזאָן.

- דאָרט... - האָט געזאָגט די בלאַנדע, - פון יענער זייט...
און זי האָט פּלוצים אַ מאַך געגעבן מיט דער האַנט מיטן
רויכערדיקן פאַפיראַס צו יענער זייט, ווהיין מ'פאַרט צו דער גרענעץ.
אַ מאַך געגעבן אַזוי געשווינד, אַז מ'האַט נישט געקאָנט וויסן,
צי דער מאַן אירער איז דאָרט „פון יענער זייט“ אָן אמתער, צי אַזוי
זיך אַ מאַן...

דערנאָך האָט מען אין אַלקער שוין מער וועגן גאָרנישט נישט
גערעדט...

שמואל וואָלציס ווייב האָט שוין דאָרט מער נישט געקאָנט
איינשטיין און אונטערקוקן ביי די טירלעך, ווייל, אַז אַך און וויי איז
צו איר - צו יאַכעלזאָנס ווייב דאָרטן...

ביי שמואל וואָלציס איז מען אינאָונט געזעסן אין קיך ביי
אַ לעמפל און מ'האַט גערעדט וועגן דער בלאַנדער:
- אַז ביי אַזוינער קען מען דען וויסן, ווער זי איז?
- מיט איין וואָרט: אין די צוויי קערב פירט זי אירע „מעשים
טובים“.

געזעסן זענען אין קיך שמואל וואָלציס, זיין ווייב און גאָך
איינער אַ קויטיקלעכער און שלעפּערדיקער יונגערמאַן, אַ בוכהאַלטער

אין יענער זעלבער זעג-מיל, ווו שמואל וואלציס האט ביו צוריק מיט
א פאר חדשים אומזיסט אוועקגעלייגט זיין געזונט.
שמואל וואלציס האט געטענהט:

— וואס דען? משוגע בין איך? איכ'ל גיין ארבעטן אויפן טאג
אין זעג-מיל? איכ'ל בלייבן א קבצן און זיי אלע, וואס האבן אין
גאליכאווקע הייזער, וועלן שארן פון דורכפארער מיט די לאפעטעס?
געזעסן איז דארט אויך אין קיך איינער א שכן — א פארזארגטער
קלעזמער — א געל-בערד-דיקער, א געשוירענער, מיט בלויע בריילן און
מיט א ריח פון גערויכערטע פישלעך, כאטש קיין גערויכערטע פישלעך
זענען שוין פון פאר דער מלחמה און נישטא אין פארקויף. ער האט
גערעדט וועגן די שלעכטע צייטן:

— דאס שלעכטסטע, — האט ער געזאגט, — איז, אז זיי רופן דיך
אונטער זייערן א יום-טוב צו זיך — „די גרויסע“ — און הייסן דיר שפילן
דעם אמתן מארש... גלאט אזוי... צי „זיי“ צאלן געלט?... איך בין
זיי מוחל.

ער האט דערציילט וועגן די אכט פורן, וואס דער נייער
נאטשאליניק האט אליין ארעסטירט, וועגן איינעם א יונגן יידישן רויט-
ארמיער, וואס האט זיך אויף איינער פון יענע פורן געפונען; וועגן
דעם, וואס צום ארעסטירטן רויטארמיער איז פיליפאוו אריינגעקומען
אין קאמער און האט אויסגערופן זיין נאמען. ער האט ביי אים
געפרעגט: „ווי אזוי איז עס מיט דיר געשען?“ ער האט אים געלאזט
אין קאמער פאפיר און האט אים געהייסן:
— נא, שרייב אלצדינג אויף.

און פלוצים האט מען גיך איבערגעריסן דעם שמועס.
אין שטוב דורך דער הינטער-טיר האט זיך אין זיין אלטן שווערן
מאנטל אריינגעשלייכט דער דאקטאר.

ער האט זיך גערוקט גנבהש מיט א זייט און מיט גיכע דריבנע
טריטלעך; זיינע אויגן האבן נישט געקוקט אין די זייטן; זיין פנים
האט אויסגעדריקט פארדרוס:

— זע נאך, שוין געווען פארשיקט... צוועלף יאָר סיביר... און
געבליבן א בעל-פחד, א? סקאנדאל...
ביים אריינקומען צו דער פרוי אין אלקער, האט ער זיך

פארקרימט. אים איז געווען מיאוס צו בעטן ביי יענעם די מינדסטע
טובה, אפילו אזא קלייניקייט, ווי:

– לאזט מיך צורו...

די פרוי אָבער האָט דאָרט אַ קוק געגעבן אויף אים מיט דער-
שראָקענע אויגן, כשרע, ווי צלמלעך.

דערנאָך האָט זי צו אים אַ שמייכל געגעבן מיט די ברעמען.
איר קורצע געפודערטע נאָז האָט געמאַכט חנדלעך – אַ חנדל דעם
דאָקטאָר, אַ חנדל דער לופט.

און באַלד האָט זי גענומען אַנמעסטן אויפן דאָקטאָרס געזעס
אַלע שטולן, וואָס געפינען זיך אין צימער, כדי אויסצופרווון, אויף
וועלכן שטול וועט דעם דאָקטאָר זיין בעסער צו זיצן.

אָוועקצונדיק זיך אַקעגן, האָט זי געשווינד פאַרוויכערט. ביי איר
האַבן געשמייכלט די לעפלעך פון די אויגן:

– סיי-ווי-סיי, – האָט זי געזאָגט, – צו אייך, דאָקטאָר, דאָרף איך
מער נישט אַנקומען. פאַרן שרעקלעכן קאַמינאַ-באַלקער נאַטשאַלניק זאָל
אייך נישט אַרן. איך האָב שוין געהאַט צו טון מיט פיר שרעקלעכערע
פון אים, און פאַר דער עצה אָוועקצופאַרן צוריק אַהיים – אַ שיינעם
דאַנק אייך, אַ שיינעם דאַנק אייך, דאָקטאָר... צוריק פון דאַנען פאַר
איך נישט אָוועק, אַט וואָס... אין קיין פאַל... ווייל ווייטער מיט פיר-
פינף שעה פאַרן איז אַן עק – אויס רעוואָליוציע... איר פאַרשטייט,
דאָקטאָר? דאָרט, „פון יענער זייט“, שיט, אויך אַלע פרימאָרגן אַ שניי,
ווי דאָ. נאָר דאָס איז אַן אַנדער שניי, אַ „וויסער“, אַ פרייער – אַ שניי
פון יענער זייט רעוואָליוציע. אַז איך וועל קומען אַהין, „פון יענער
זייט“, וועט שוין אפשר דאָרט זיין פּרילינג. ערגעץ אין אַ שטאַט, ביי
אַ ברעג ים וועט שפּילן מוזיק – גלאַט אַזוי מוזיק, אַן רעדעס. איך וועל
דאָרט באַגעגענען אַן אַרעמאַן און וועל אים געבן אַ נדבה... דאָ אויף
דער זייט, אַז איך האָב פאַר מיין אָוועקפאַרן געגעבן אַן אַרעמער פרוי
אַ נדבה, האָט זי מיר די נדבה צוריק אַ וואָרף געטון. זי האָט מיך
געשאַלטן. און פאַראַן, דאָקטאָר, צווייערליי קבצנים, – פאַראַן בייזע,
אומווערדיקע; גיט אַזעלכן אַ נדבה, וועט ער אייך שעלטן, איר זאָלט
מאַרן זיין ווי ער. און פאַראַן גאַטספאַרכטיקע, ליבע, וואָס בענטשן
אייך. זיי זענען באַשאַפן געוואָרן, מ'זאָל הנאה האָבן, ווען מ'גיט זיי

א נדבה. יא, יא, דאָקטאָר, לאַכט נישט.. דאָס זענען יענע הייליקע
אַרעמע, וואָס האָבן אַרומגערינגלט דעם יעזוס.

דער דאָקטאָר איז געזעסן אַקעגן דער פרוי, געזעסן איינגע-
הויקערט און האָט ווי גערעמלט, ווייל עס איז פונקט געווען די
פאַרנאַכטיקע צייט, ווען ער וואָלגערט זיך אַלע טאָג אַריין אין
בעט אין די קליידער און שנאָרכט אַריין טיף אין אָונט. סוף-פל-סוף
האָט ער זיך אויפגעהויבן.

אָוועקגייענדיק, האָט ער פאַרגעסן זיך געזעגענען, ווי ער
פאַרגעסט תמיד, ווען מ'רופט אים צו אַ קראַנקן.

אויפגעוואַכט האָט ער אַקאַרשט אין פינצטערן הינטער-הויז, וווּ
שמואל וואָלציש האָט אים אָנגעיאָגט מיט אַ ברענענדיקן לאַמפּ אין די
הענט און אים אַ וויילע פאַרהאַלטן. שמואל וואָלציש האָט ביי אים
ווידער געפרעגט וועגן דער פרוי.

איצטיקס מאָל האָט זיך שמואל וואָלציש אומגעקערט צו זיין
ווייב מיט אַן ענטפער - דער דאָקטאָר האָט אים אין הינטער-הויז וועגן
דער פרוי געזאָגט:

- אַ פאַסקודסטווע... אַ פאַסקודסטווע.

די זייט, וואָס צו דער גרענעץ: -

אַ הוילער לאַך.

אַמאָל זענען דאָרט געלאָפֿן און זיך געקרייצט די וועגן. איצט
שיט דאָרט שניי, ווי אויף חרוב צו מאַכן אַ לאַנד, ווי אויף אַן
אומקומעניש.

שוין עטלעכע טעג, - זינט, פיליפּאָוו אַליין האָט אַרעסטירט די
פורן - אַז דאָרט הערט נישט אויף צו דרייען און צו בלאָזן.
אינמיטן פעלד, אויף פאַרווייעטע ערטער, ליגן אומגעפּאַלן און
פאַרשאַטן די סימנים פון שטרוי, וואָס עמעצער אַמאָל האָט אַוועק-
געשטעלט. עס איז שטיל, ווי נאָך אַ וואַכן-לאַנגן געשריי.
און אַרום גאַליכאַווקער הייזער, וווּ מ'שאַרט דעם שניי מיט
לאַפעטעס, שוועבן די ווערטער, וואָס איין באַלעבאַס פאַרטראַגט צום
צווייטן:

- ווי ?

- מ'עט נישט פּאַרן, אַ ... איך מיינ...

- מ'עט פּאַרן.

- מ'עט נישט פּאַרן.

- מ'עט פּאַרן.

פון שמוגלער-מענטשן, אָנגעלאַפּענע פון אויסרייסעניש, וואָס גיבן
זיך אויס פאַר מסוכן לייטישע און זעען אויס מסוכן פאַרדעכטיק - ווערן
גאַליכאַווקער הייזער געשוואַלן, ווי די הויפּנס שניי פאַר די פענצטער.
זיי קומען אַהער אינמיטן נאַכט און פּאַרן פונדאָנען ווייטער נישט
אַוועק - אַט די שמוגלער-מענטשן. פונדאָנען און פאַרוואָס לויפן זיי איז
אַ סוד-זאַך - ביי יעדערן זיין סוד-זאַך.

אויף די הינטער-טירן גייען ארום די צוויי געזונטסטע גאליכאווקער
בעל-עגדהס - בונעם דער רויטער און כאצקל שפאק. זיי זעען אויס, ווי
אויסגעשלאפענע קלעזמער נאך דער חתונה און נעמען ווי נישט
וויילנדיק אדערופן.

זיי שמייכלען פוילבלעך, ווי מענטשן, וואָס ווייסן עפעס מער
איידער אַלע אַנדערע ווייסן, און באַרימען זיך, אַז ווען זיי ביידע
זאָלן געווען פאַרן דענסטמאַל - אין יענער נאַכט, ווען מ'האַט אַרעסטירט
די אַכט פּורן - וואָלטן זיי דעם נייעם נאַטשאַליק געווען געגעבן:
- פשוט. מיטן העקעלע איבערן קאַפּ איין מאָל און צוויי מאָל, און

אַן עק - פטור...

אויף בונעמען און אויף כאצקלען קוקט מען קרום. מ'גלויבט זיי
זיי נישט, מ'האַט פאַר זיי מורא.

נאָר אַדערופן גיט מען זיי - גאליכאווקער פאררופן זיי אַליין, זיי
זאָלן נעמען ביי זייערע געסט אדערופן און באַגלייטן זיי נאָכדעם אַרויס
פון די הייזער, כדי זיך מיט זיי צו טיילן.

אין שמוגלער-מענטשן, וואָס זעען אויס מסופן לייטיש און מסופן
פארדעכטיק, ברענט דער צאָרן פון לייטישקייט, זיי סודן זיך:

- מ'באַנעמט... מ'באַנעמט.

- און ווער.

- יידן!..?

- ביי יידן!..?

איז דאָן געווען איינער אַזאָ בייטאָג - אַ שווינדלערשער, ווי
בונעם דער רויטער מיט כאצקל שפאק - אַ בייטאָג, וואָס גיט זיך אויס
פאַר אַ טונקעלן פאַרנאַכט.

איינציקע שנייעלעך האָבן דאָן שוין נאָר געפלאַטערט אין דער
לופט, געבלאָנדזשעט לינקס, געבלאָנדזשעט רעכטס, ווי אויף אויפצוהערן.
נאָר בייטאָג האָבן זיי פּלוצים ווידער אַ שאַס געגעבן זייער דרייבנע
און זייער געשווינד.

אין קאַמינאָ-באַלקער כמאַרנעם ווינקל האָט נאָך אַמאָל געשמיסן
מיט זאָוערוכע, און פון דער זאָוערוכע אַרויס האָט זיך צו גאליכאווקע
דעריבענט אַן אַנגעזאָטלטע שקאַפע מיט אַ לאַנגן פאַררייפּעטן עק, מיט

א מיד אָנגעבויענעם קאַפּ און מיט אויגן, וואָס חלשן זיך צומאַכן
און דרעמלען.

אויף דער שקאַפּע איז גלייך, אויסגעצויגן געזעסן אַ ריזיק קרעפּ-
טיקע פיגור, אַ פאַרקלייטערטע און אַ קאַלטבלוטיק-פאַמעלעכע, ווי דער
דרויסן, דערקאַנט האָט מען די פיגור בלויז אָן באַנדאַזשירטן האַלדז, אינעם
פּויערישן בעקעש און אינעם פּויערישן מיצל, וואָס איז אָנגערוקט
ביז איבער די אויערן.

פאַמעלעך, ווי אויף צו-להכעיס דעם שניי, וואָס שיט אויף איר
און אויפן פּערד זייער געשווינד, איז די ריזיקע פיגור צוגעריטן ביז
צום ערשטן געוועזענעם קרעמל, וווּ עס געפינט זיך איצט דעם
מיליציאָנערס פאַסטן, און האָט דאָרט אַ פּרוווי געטון די שטימע –
אַ זייערלעכע שטימע, אַ הייזעריקע און בייזע.

פונעם געוועזענעם קרעמל – דעם פאַסטן איז אַרויסגעלאָפּן דער
מיליציאָנער, און אַרויסלויפנדיק, זיך דערשראַקן, אויסגעהערט סאָלדאַטיש-
שטום, וואָס מ'הייסט און איז געשווינד אַוועק באַרג-אַראָפּ.
נאָר אַז דער מיליציאָנער איז מיט זיין שליוחות אָנגעקומען אין
שטאָט, זענען דאָרט אַלע געסלעך שוין געווען פּוסט.

עס איז אויסגעקומען:

די שרעק, וואָס טראָגט זיך אַרום דער ריזיקער פיגור, איז אָנ-
געקומען אין שטאָט אַריין מיט עטלעכע רגעס פּריער, איידער די פיגור
אַליין – אין אַלע הייזער האָט מען געוואוסט:

– אין שטאָט איז דאָ פּיליפּאָוו.

– געקומען רייטנדיק – „ער“ אַליין.

– ער וויל זיך דורכרעדן.

– ער וואָרט ביים מיליציאָנער אין קלייטל.

– ער האָט געשיקט רופן אַלע בעל-עגלהס.

– באַלעבאַטים פון איינפאַר-הייזער אויך...

– וואָס איז עפעס נאָר פון איינפאַר-הייזער?

לעבן הינטער-טירן האָט מען זיך געקריגט מיט בעל-עגלהס,

וואָס גוואַלדעווען צוזאַמען מיט זייערע ווייבער:

– שלעפט דעם זין, נישקשה... ער האָט ביי זיך אין שטוב

געסט... ער האָלט געסט...

— זאָלן גיין מיט אונדז אַלע, אַלע — אין גאַליכאַווקע איז יעדע שטוב אָן איינפאַר-הויז.

עס האָט אָנגעהויבן ווערן טונקעלער.

אין דרויסן לעבן דעם פוסטן קרעמל — דעם פּאָסטן האָבן זיך געהויקערט בעל-עגלהשע „פּאָלושובקעס“ — און גלאַט יידן, פיינע, גע- צערטלטע פנימער. געקרייזלטע בערד און קרומע געזיכטער, געבויענע אַקסלען, באַלעבאַטיים מיט פאַרשטאַרטע פלייצעס, וועלכע ס'איז שווער צו זיך אַרויפצוגעבן, ווי ס'איז שווער צו פאַרקערעווען פוילע, נישט פאַרצוימטע פערד; ווייבער — אומגליקלעכע געשטאַלטן.

אַ געפיל איז ביי אַלע געווען אַזאַ, גלייך איצט, אויף דער עלטער, ווען מ'האַט שוין גרויע בערד, רופט מען איבעראַנייס זיך שטעלן צום פריזיוו.

מ'האַט געקוקט מיט אָנגסטן אויף דער טיר פון קלייטל.

נאָר דער נאַטשאַליק איז פון קלייטל נישט אַרויסגעגאַנגען.

פיליפּאָוו איז געזעסן אין קלייטל אינעם בעקעש און אין היטל, געזעסן מיטן רוקן צו דער טיר, מיטן פנים אַקעגן פענצטער, וואָס ביים קליינעם הינקענדיקן טישל, און האָט זיך געהאַלטן אין איין קרימען. פאַרקרימטערהייט, מיט פאַמעלעכע ווייטיקלעכע באַוועגונגען, האָט ער אַראָפּגעוויקלט די וויקל-שנורן מיט די קאַמפרעסן פון זיין האַלדז- און-נאַקן.

— לאָ אַריין, — האָט ער זויערלעך געזאָגט צום מיליציאַנער, —

לאָ אַריין איינציקווייז.

און ער האָט זיך נישט אומגעקוקט צו דער טיר, דורך וועלכער

דער מיליציאַנער איז געגאַנגען אַריינלאָזן.

ער האָט געדרייט דעם האַלדז אַקעגן דעם מיליציאַנערס קליינעם אָפּגערייבנעם שפיגעלע און האָט געטאַפט מיט די פינגער די האַרטע גע- שוואַלענע ערטער.

ביים ערשטן אַריינגעלאָזטן בעל-עגלה — ביי בונעם דעם רויטן —

האַט ער אַזוי פאַרקרימטערהייט און נישט אומקונדיק זיך געפרעגט:

— וויפל ביסטו אַלט?

בונעם דעם רויטנס פאַרפריעטע אַייגעלעך האָבן אַ קוק געגעבן

אויף די אומגעלומפערטע צעשטעלטע פינגער פון זיין אייגענער בעל-
עגלה-רויטער צעהאקטער האנט און האָבן זיך מיט אָט די אומגע-
לומפערטע פינגער ווי באַראָטן: ער האָט מיטאַמאָל באַקומען מורא
זיינע יאָרן אויסצוזאָגן.

— אַכט... און דרייסיק, — האָט ער אַרויסגעלאָזט פון מויל זייער
פאַרווונדערט, געהיט און מיט אַזאָ געפיל, גלייך ער וועט באַלד דערויף
חרטה האָבן.

— נו, אָט, — האָט געזאָגט פיליפּאָוו, — איך אויך... אומגעפער.
און בונעם האָט מיטאַמאָל דערפילט, אַז דער נאַטשאַלניק האָט
צו אים גאַרנישט. דער נאַטשאַלניק איז מיט אים אין איינע יאָרן.
בונעם איז געוואָרן ביי זיך שטאַרקער. פלוצים האָט דער נא-
טשאַלניק אויסגעדרייט צו בונעמען דעם קאַפּ.
דעם נאַטשאַלניקס אויגן האָבן זיך אָנגעגאַסן מיט אַ היציקער
געלעקייט:

— און אַז דו וועסט פירן צו דער גרענעץ, — האָט ער פאַמעלעך
און האַרט אַרויסגערעדט, — וועל איך דין שיסן.
ער האָט נאָך מער אויסגעדרייט דעם קאַפּ און האָט זיך גוט
איינגעקוקט אין בונעמען:

— אויפן ערן-וואָרט... איצט גיי... קאַנסט גיין.
און ער האָט ווידער גענומען טאַפן אַקעגן דעם שפיגעלע דעם
געשוואָלענעם האַלדז.

— וואָט אָנאָ, וואָט אָנאָ, — האָט ער הייזערליקעך אַ זיפּן געטון, —
פאַמיראַט פאַראַ...
ווען אין קרעמל האָט מען אַריינגעלאָזט כאַצקל שפּאַק, האָט
פיליפּאָוו שוין געהאַט אָנגעהויבן צוריק צו פאַרוויקלען אַרום האַלדז
די קאַמפּרעסן מיט די וויקלשנורן. ער האָט זיך צו כאַצקלען נישט
אומגעקוקט.

— די רעוואָליוציע, — האָט ער געזאָגט, — איז ווי אַ זאַק. מיר
שטאַפן אים און שטאַפן, און איר זייט דאָ ביי דער גרענעץ, ווי די
מייז. איר עסט אויס אַ לאַך אין סאַמע עק — אַלץ פונעם זאַק שיט זיך
אויס... וואָס מיינט איר?.. מ'ווערטלעט זיך מיט אייך?

דערנאָך האָט ער זיך אויפגעהויבן, אָנגערוקט זיין מיצל טיף

איבער די אויערן, ארויסגעגאנגען אין דרויסן. ער איז ווי מיטאמאָל געוואָרן פיל יינגער, פול מיט קרעפטן.

אין דרויסן האָט ער צו קיינעם קיין קוק נישט געגעבן, באַגלייך נישט ער האָט געהייסן דעם גאַנצן וואַרטנדיקן עולם אַהער רופן. ער איז אַרויף אויף דער אָנגעזאָלטער שקאַפע, אַרויף געשווינד, ווי אויף אַוועקצורייטן אָן אַטעם צוריק קיין קאַמינאַ-באַלקע.

נאָר איידער ער איז אַוועקגעפאַרן, האָט ער זיך פלוצים אויס-געדרייט צו די וואַרטנדיקע מענטשן, ער האָט אָנגעהויבן צו רעדן.

דענסטמאָל האָט צווישן די בעל-עגלהשע פלייצעס אַ קרעכץ געגעבן אַן אַלטיטשקער בעל-אַכסניה מיט קאַליע, קלעפיקע אויגן, אַ געלבליכער זקן, וואָס הערט שלעכט און פאַרשטייט שלעכט. ער האָט זיך איינגעקלאַמערט אין עמעצנס אַן אַרבל און זיך געהאַלטן אין איין דערפרעגן:

– וואָס זאָגט ער... אַ ?

דעם אַלטיטשקן האָט מען געענטפערט:

– ער זאָגט: ער האָט פאַלנאַמאָטש.

דער אַלטיטשקער האָט זיך געקרימט:

– וואָס הייסט עס, אַ ?

– פון דער רעוואָליוציע... ער האָט, זאָגט ער, פאַלנאַמאָטש פון

דער רעוואָליוציע צו מאַכן אַש פון אַלע, וואָס שטייען דאָ, און פון גאַנץ גאַדיכאָוקע.

– פאַרוואָס... אַ ?

– ווייל מ'פּעקלט אַריבער איבער דער גרענעץ אַלערליי

שוואַרץ-יאָרן.

דער אַלטיטשקער האָט אַליץ געפינטלט מיט די קאַליע אויגן:

– און איצט וואָס זאָגט ער ?

– זיך נישט פלאַנטערן ביי דער רעוואָליוציע צווישן די פיס,

זאָגט ער... ער ווינטשט אונז, מ'זאָל זיך צווישן לייטישערע פרנסות.

ער הייסט זאָגן אַלע פרעמדע, וואָס געפינען זיך אין שטאָט, זיי

זאָלן זיך פאַרנעמען פון דאַנען מיט גוטן – זיי זאָלן זיך אומקערן

צוריק אַהיים.

און מ'איז ווי פון אַ לוייה געגאַנגען צוריק אַהיים.

שווייגנדיק און גיך האָט מען זיך פונאַנדערגעשאַטן צווישן די
ערשטע הייזער, וואָס בייגן זיך באַרג-אַראָפּ, און אַז מ'האָט פאַרשלאָסן
נאָך זיך די טירן, האָט מען עס געטון מיט אַ קלאַפּ, ווי אויף אייביק,
באַגלייך מ'וועט שוין מער קיינמאָל נישט אַרויסגיין פון שטוב.
ביי שמואל וואָלציס אין שטוב האָט מען זיך געוואַרעמט ביי
דער הרובע און מ'האָט גערעדט וועגן דער בלאַנדער, וואָס שטייט אין
מיט איר קינד אין אַלקער:

— נו? פאַרוואָס איז זי נישט געגאַנגען צו „אים“ אַהין אין
קרעמל? פאַרוואָס איז זי נישט געלאָפן, „ער“ זאָל זיך דאַרט אין איר
פאַרליבן?

און אין דרויסן זענען אַלע געסלעך געווען פוסט, כאָטש צו
נאַכט איז נאָך געבליבן אַ גוטע שעה.

בלויז די ברידער פאַקראַס אין די גרויע קאוואַלעריסטישע
שינעלן האָבן זיך אין אויפּרעגעניש געדרייט פונעם ציין-דאַקטאָר
גאַלאַגאַנער צו יוזיס ברודער אין דער נאַציאָנאַליזירטער אַפטייק, זיך
געדרייט פריער פאַמעלעך, דערנאָך אונטערגעלאָפן, זיך געדרייט פריער
אַליין, דערנאָך צוזאַמען מיט גאַלאַגאַנערן, זיך געדרייט זייער באַ-
שעפטיקט, ווי זיי וואָלטן זיך עפעס געגרייט אין וועג און איינער דעם
צווייטן אונטערגעאיילט.

פון פאַרבייזיקע הייזער דורך די פענצטער האָט מען זיי נאָכ-
געקוקט מיט שפּאַטיקן מיטגעפיל, כמעט מיט רחמנות. געדאַכט האָט
זיך, אַז זיי זענען באַליידיקט — וועגן זיי, האָט זיך אַרויסגעוויזן, האָט
דאָך פיליפּאָו קיין טראַכט נישט געגעבן, זיי האָט ער פאַרגעסן הייסן
מ'זאָל זיי רופן.

אין גאַליכאַווקע האָט מען זיך דערוויסט:

— פיליפּאָו האָט זיך פאַרקילט.

— טאַקע אין יענעם פאַרנאַכט.

— ער ליגט צום בעט.

אין אַ פאַר טעג אַרום איז קיין גאַליכאַווקע אָנגעלאָפן די פור
פון קאַמינאַ-באַלקער באַזונדער-אַפטיילונג. אַ פור, פאַר וועלכער גאַליכאַווקע
שרעקט זיך, ווי פאַר אַ קאַטאַפּאַלק.

בייטאג האָט זי פלוצים געשווינד אַראָפּגעהעצקעט פון שטאַטישן באַרג.

זי האָט פאַרביילדיגט אַנגעיאָגט שרעק אויף דער גאַנצער לענג פון מאַרק.

זי האָט אין איילעניש אַ קער געגעבן לינקס צום טויבן אָפּגעשלאָסענעם געסל, וואָס הינטערן קאַטוילישן קלויסטער און איז שטיין געבליבן פאַר די פענצטער פון דאָקטאָר באַביצקיס וויסטער שטוב.

זי האָט דאָרט געוואַרט לאַנג.

די צוויי גרויסע ווייס-געפּלעקטע פּערד האָבן געקוקט מיט פּרעמדע מידע אויגן, וואָס זעען אויס, ווי נישט-היגע. יעדער אויג:

— אַ קללה צו גאָליכאָוקער שמוגלערישע פּרנסות.

און אַחוץ דעם שמייסער — אַ קויטיקלעכער סאָלדאַט מיט אַ ביקס אויפן רוקן — איז דאָרט, צוגעשפּאַרט מיט די פלייצעס צום געקאוועטן וואָגן, געשטאַנען דער קאַמינאַ-באַלקער קליינווקסיקער מאַטראַס איגומענקאַ. ער האָט געהויקערט זיינע בוייטע אַקסלען און האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין מינדסטן אינטערעס צום דאָקטאָר באַביצקי, נאָך וועמען די פּור איז געקומען. ער האָט בייזלעך געזויגן פון זיין קורצער פייקע און האָט אין ערגעץ נישט געקוקט.

— ציילן, — האָט ער געוואָרפן איינציקע ווערטער צום סאָלדאַט,

וואָס זיצט אין וואָגן הינטער זיינע פלייצעס, — ציילן ציילט מען אויף זיכער. דאָ ביסטו גערעכט. עס געווענדט זיך אָן אַ ביקס: איינע האָט ליב מיט אַ האַלבן פינגער העכער, איינע — מיט אַ האַלבן פינגער נישט דעריקער. דאָס, בהמה דו, איז אַלץ, נו, און אַנדערעווייז איז אַ לעמעשקע און האָט קיינמאָל נישט געפרוּווט. אַלץ, וואָס ער האָט דיר אַנדערציילט, איז, הייסט עס, קאַבאַק, און מער גאַרנישט.

איגומענקאַ האָט געוואַרט רויק מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן און פון אַקעגן האָט אים מיט אַן אָפּן מויל באַטראַכט דעם דאָקטאָרס טויב-שטומער. ער האָט געפרוירן לעבן דער טיר, ווי אַ קויטיקער שטיק פונעם קאַלטן כמאַרנעם דרויסן, און האָט געקוקט אויף איגומענקאַן מיט אויסגעלאָצטע, האַלב-דערשראַקענע אויגן.

אַלע וויילע איז דער טויב-שטומער געלאָפן אין שטוב אַריין רייסן דעם דאָקטאָר פאַרן אַרבל. ער האָט זיך, ווי איינגעבראַכן, פאַרביסן

מיט די פארנטיקע ציין זייער טיף אויף דער אונטערשטער לייף, דערביי
האָט זיין צוזאמענגעצויגענע נאָז זייער שטאַרק אַנטפּלעקט אירע לעכער,
און זיינע אויגן האָבן געווונקען צום דאָקטאָר וועגן דעם מאַטראַס,
וואָס שטייט אין דרויסן, ער האָט אונטערגעשפרונגען און האָט באַוווּן
מיט אַ פינגער, ווי אַזוי מ'שניידט איבער אַ האַלדז.
מיט ביטערקייט אין פנים האָט דער דאָקטאָר געבעטן דעם
טויב-שטומען, ער זאָל אויפהערן. ער האָט אים באַוווּן מיט
דער האַנט:

— איך ווייס שוין... איך ווייס... גיי דיר אַוועק.
פון אויפגענונג האָבן זיינע אַלטע באַקן, ווי פון זיך מעלה-גרהט.
זיין קאָפּ האָט אונטערגעציטערט.
זיינע לאַנגע האָר זענען אים קיינמאָל נישט געווען אַזוי איבעריק,
ווי איצטער; זיי האָבן פאַרשטעלט די אויערן.
עטלעכע מאָל האָט ער דורך דעם קליינעם פענצטער-פערטל
אַרויסגעשטעקט זיין פנים אין דרויסן. ער האָט זיך דערפּרעגט:
— ווער איז אין קאַמינאַ-באַלקע קראַנק?
מ'האָט אים געענטפערט קאַלט:
— דער נאַטשאַלניק... פּיליפּאָוו.
— ער ליגט צום בעט?
— ער ליגט.

נאָר מיט אַ רגע שפּעטער האָט ער זיך פאַרגעסן.
פון צעטראַנגקייט, צי פון מורא, האָט ער נישט באַוווּן ענדיקן
מיטאַג און האָט ווידער זיין קאָפּ אַרויסגעשטעקט:
— ווער האָט געהייסן פאַרן... נאָך מיר, הייסט עס? ווער האָט
געהייסן מיך ברענגען?
— חברטע סאַשאַ.

דעם דאָקטאָרס צעטראַנגענע אויגן האָבן געשפּריצט אַרום זיך
פונקען פון נייגעריקייט. הייסט עס, ס'איז אמת, וואָס מ'האָט נעכטן
דערציילט: אין קאַמינאַ-באַלקע איז שוין איצט ווידער די חברטע
סאַשאַ, יענע, וועלכע האָט דאָ דעם אַלטן נאַטשאַלניק פאַר נאַכ-
לאַזיקייט אַראַפּגעזעצט און איז פּיליפּאָוו אַ גרויסע חסידה — זי היט
זיין געזונט.

און פיליפאָו אַליין ליגט צום בעט, אַזוי זאָגט מען – מיט גרויכע ווייטיקן. ער לאָזט צו זיך נישט צו...

און געדאַכט האָט זיך דעם דאָקטאָר, אַז פיליפאָו איז קראַנק מיט אַ טשיקאַווע, נאָך נישט געוועזענע נייע קרענק, אַ קרענק, וואָס קען קומען נאָר אויף אַ מענטשן ווי פיליפאָו – אַ מענטשן, וואָס אַז ער הייסט עמעצן שיסן, העלפן נישט קיין שום חכמות, ווייל נישט ער הייסט שיסן – עס הייסט די געשיכטע.

דערטרונקען אין זיין גרויסן שעפסענעם פעלץ, פאַרוויקלט מיט אַ שאַל פונאוויבן, איז דער דאָקטאָר סוף-כל-סוף אַרויסגעקומען פון זיין שטוב.

דער פראַסט מיטן ווינט האָבן אים גלייך אָפגעפרישט, איז ער ווי געקומען צו זיך. זיין נאָז האָט זיך פאַרשפיצט, ווי אויף צו זאָגן אַ ווייץ:

– איז אַט ווער איז קראַנק, אַ? ... פכע! דער שליח פון דער געשיכטע...

נאָר פאַרן מיט צוויי פאַרשוויגען, וואָס זענען נאָך אים געקומען, איז געווען נישט איבעריק היימלעך. דערצו נאָך איז אים פוס-טריט נאָכגעגאַנגען דער טויב-שטומער.

פעלצנדיק זיך זייער געשווינד אין זיין צעריסענעם, קליין-גע-וואָרענעם בגד, האָט דער שטומער זיך געקרימט, גערוקט אויף די אויערן זיין אָפגעפליקט מיצל און האָט געבילט מיט טיפע קולות, מ'זאָג אויף אים וואָרטן.

אַט איז די פור שוין גרייט אָפצופאַרן. דער דאָקטאָר – אויבנאָן; איגומענקאָ און דער קויטיקלעכער סאַלדאַט – נענטער צו די פערד, מיט די פלייצעס צום דאָקטאָר.

אַט טוט אַ פאָך די בייטש. נאָר ביים טויב-שטומען איז, אָפנים, באַשלאָסן נישט צו פאַרגלייבן קיינעם זיין אַלטן. אויך ער האָט זיך געגעבן אַ כאַפ אַרויף אויפן וואָגן און איז געבליבן זיצן מיט נאָכ-באַמבלענדיקע פיס, נישט ווייט פון איגומענקאָן.

די פור האָט זיך פאַרהאַלטן. – צוליב וואָס דאַרף מען אַט דעם? – האָט זיך אַ קרים געטון דער סאַלדאַט.

— אַראָפּ! — האָט איגומענקאַ אַ קוק געגעבן צום שטומען, און
גוטמוטיק, ווי צו אַ שטומען, גענומען אים ווינקען ער זאָל אַראָפּקריכן.
— זאָגט אים, ער זאָל אַראָפּ, — האָט ער אַ קוק געגעבן צום דאָקטאָר, —
שווער אויף דער פּור.

דער דאָקטאָר האָט ווי נישט איינגעהערט. דער טויב-שטומער
האָט זיך נישט גערירט. די פּור האָט אַ קוועקל געטון און איז אַוועק
פּון אַרט.

די רוישיקע רעדער האָבן פאַרשלונגען איגומענקאַס וואָרטשען.
זיינע אומצופרידענע אַקסלען האָבן זיך געקנייטשט, ווי אויף עפעס פּון
זיך אַראָפּצוואַרפּן.

דער סאָלדאַט, וואָס טרייבט אָן, האָט זיך געשאַלטן.
פּלוצים האָט איינער פּון זיי געגעבן אַ קליינעם שטויס אָפּ דעם
שטומען. קונציק מיט אַ רוק פּון אַ קרעפטיקן עלנבויגן האָט ער אים
אַרויסגעשטויסן פּון וואָגן.

דער דאָקטאָר האָט קוים באַוויזן זיך אומצוקוקן צו יענעם אַרט,
ווי דער שטומער איז געבליבן אויף אַלע פּיר.

— שטיי נאָר! ... שטיי! — האָט דער דאָקטאָר אַ שוויס געגעבן מיט
ביידע הענט, — איי! איי! איי! ... שטיי נאָר, שטיי!

נאָר קיינער האָט זיך צו אים נישט אומגעקוקט.

די פּור האָט בלוזט מיט מער געשווינדקייט אַוועקגעטרייסלט אויפן
האַרטן שפיציקן שטיין פּון געסל, און ווייל קיינער האָט נישט אָפּ-
געענטפּערט, האָבן דעם דאָקטאָר זיינע אייגענע ווערטער אַ קלונג גע-
געבן טשיקאַווע, באַגלייך ער וואָלט געווען נישט קיין לעבעדיקע זאַך.
נאָר אַן איינגעהויקערטער קלומיק, אַ קלומיק, אַ קרבן, וועלכן די פּור
האָט אַוועקגערויבט פּון זיין שטוב און דעריבער אַנטלויפט זי מיט אים
אַזוי שטאַרק, דעריבער יאָגט זי.

— נישט פּיין, — האָט ער געדרייט מיטן קאַפּ, — נישט פּיין...

נאָר די צוויי פּאַר פּלייצעס, וואָס פאַר זיינע אויגן, זענען גע-
בליבן האַרט און קאַלט. קיין זייטיקע מענטשן האָבן זיי מיט זיך נישט
געוואָלט פּירן. די קעפּ אויף די דאָזיקע פּלייצעס האָבן זיך געבויגן
איינער צום אַנדערן, זיך דורכגעוואַרפּן מיט ווערטער, וואָס האָבן צום
דאָקטאָר קיין שייכות נישט געהאַט, און דער דאָקטאָר האָט פּלוצים

דערפילט, אז זיי רעכענען אים ווירקלעך פאר א פיל נידעריקערן סאָרט מענטשן, איידער ער אליין רעכנט זיך; ער איז ביי זיי, ביי אָט די פלייצעס, אין געפענגעניש, און די פלייצעס אליין זענען ווי פון שטאַל; זיי זענען שטרענגע – זיי זענען פון דאָרט... פון קאָמינאַ-באַלקע, און ווער וויסט די אמתע סיבה, צוליב וועלכער זיי פירן אים איצט: אפשר – א רכילות... א מסירה...

יעדנפאלס איז דאָס אַ מאַדנע געשווינד פאַרעכץ – עפעס ווי אַ פאַרעכץ אין גהינום אַריין...

אַ פאַר מאַל האָט דער דאָקטאָר געפרווט בעטן, מיזאַל פאַרן אַביסל מער פאַמעלעך, כדי עס זאָל ווייניקער טרייסלען, נאָר קיין איינער פון די צוויי פאַרשוניען האָט זיך צו אים נישט אומגעקוקט. זיינע ווערטער זענען ווידער פון קיינעם נישט דערהערט געוואָרן, און דעריבער איז דער דאָקטאָר ביי זיך נאָך מער אַראָפּגעפאַלן.

ער האָט זיך אַרומגעקוקט מיט פאַרלאָרנע קייט: די פור טראַגט אים געשווינד מיטן וועג אינמיטן פעלד.

אַרום און אַרום זעט זיך נישט קיין איינציקער מענטש.

נישטאַ צו וועמען צו שרייען.

נאָר ווען עס זאָל אַפילו יאָ זיין צו וועמען, וואָלט שרייען גע- ווען איבעריק, נאַריש, עס וואָלט גאַרנישט נישט געהאַלפן. פאַרפאַלן... עס איז שלעכט:

ער, דער דאָקטאָר, איז אַרויף אויף עפעס אַ מאַדנער פור, אויף וועלכער ער האָט בשום אופן אַרויף נישט געוואָלט – אַ פור פון דער רעוואָלוציע...

אומבאַמערקט פאַר זיך אליין האָט ער אָנגעהויבן איבערצוקלייבן ביי זיך אין מוח די לעצטע פערציק יאָר פון זיין אָפּגעלאָזן לעבן אין גאַליכאַווקע אין זוכן אויף זיך הטאים, פאַר וועלכע ס'וואָלט אויף אים איצט אין קאָמינאַ-באַלקע געוואָרט אַ שטראַף.

נאָר דערמאַנען זיך אָן עפעס וויכטיקס, אויסער די קליינע רכילותלעך, וואָס ער טראַגט אָפּ צו סאַפּיאַ פאַקראָווסקע – האָט ער איצט ביי זיין גרויסער פאַרלאָרנע קייט בשום אופן נישט געקאָנט.

די דאָזיקע פערציק יאָר פון אים, אָן אָפּגעלאָזענעם מענטשן, וואָס קאָן זיך נישט איינאַזענען, האָבן זיך בלויז אויסגעוויזן זייער

פונאנדערגעוואָרפן און צעשווומען, ווי פיל אויסגעבראַכטע, נישט פאַרשריבענע הוצאות.

אַלץ, וואָס אין זיין לעבן האָט פאַסירט, איז אים איצט אויס-געקומען קויטיק, קאַלט און פראַסטיק, ווי דער אַרומיקער דרויסן. איבער וועלכן ער טראָגט זיך, ווי דער ברודיקער שניי, וואָס איז אויף די פעלדער אויסגעפֿלעקט מיט טונקעלע בערגלעך מיסט, ווי די ראָפּן, וואָס טראָגן זיך איבער זיי, און ווי דאָס גאַנצע פּוסטע ווינקל דאָ ביי דער גרענעץ, אַ הפקר-ווינקל, וואָס פאַרשלינגט זיין זינאַז לעבן און טוקט זיך מיט דעם אינעם שמוציקן ווינטערדיקן פאַרנאַכט.

פון אַריינטראַכטן זיך אין אָט די שטויביקע לעבנס-שפּאַלטן איז דער דאָקטאָר געוואָרן בלויז אומעטיק, ווי ער וואָלט נאָכגעגאַנגען נאָך זיין אייגענער לוייה און וואָלט זיך באַטראַכטן.

ער האָט זיך נאָך מער איינגעהויקערט, זיך אַריינגעצויגן אַלץ טיפּער און טיפּער אינעם גרויסן שעפּסענעם פעלץ; ער האָט ביי-לעכווייז פאַרלוירן דעם קאַפּ אויף דער ברוסט און האָט אָנגעהויבן דרעמלען.

און אַז ער האָט זיך אויפגעכאַפט, איז שוין דער פאַרנאַכט גע-ווען פיל נענטער און טונקעלער, און פון אַקעגן פון צווישן פיל גע-פּלסטע בערגלעך, וואָס ליגן אָנגעוואָרפן איין בערגל העכער פונעם צווייטן, האָבן שוין אַרויסגעקוקט די טויטע שפיצן פון קאַמינאַ-באַלקער פאַרלאָזטע קלויסטערס... קלויסטערס פון אַ חרוב געוואָרענעם מאָנאַסטיר.

פון ווייטנס האָבן זיי אויסגעזען דעם דאָקטאָרס פאַרשלאָפּענע אויגן, ווי אַ שפּילצייג, אויסגעשניצט פון קאַרטאָן, צי פון בלעך, און דער כמאַרנער הימל אין יענעם ווינקל האָט ווי געזשאַווערט טיף און טיף אין האַריוואַנט אַריין. די גלעקער האָבן דאָרט שוין אַ פאַר יאָר נישט געקלונגען. די מאָנאַסטיר-ווענט זענען געווען אָפּ-געקראַכן און אָפּגעפאַלן, ווי די ווענט פון חורבות, און געדאַכט האָט זיך אַלץ אָן אויפהער, אַז דאָרט איז נישט קיין „עק“, נאָר אַן „אָנהייב“.

אָט באַווייזן זיך דאָרט זייער הויך די ערשטע אָנגעצונדענע

פייערלעך, און אויך זיי זענען נישט קיין פשוטע; זיי זענען קאלטע
פייערן פון מדת-הדין, פייערלעך, איבער וועלכע עס איז באַלעבאָס
„ער“, פּייליפּאָוו, אַן אַרבעטער פון שאַכטעס – זיי זענען פייערן פון עפעס
אַ מאַדנער נייער שטרענגער וועלט.

VII

געווען איז שוין ממש טונקל, ווען די פור מיטן דאָקטאָר האָבן צום ערשטן קאַמינאַ-באַלקער טויער דערגרייכט.
לעבן טויער - אָנגעפרוירענע ווייבער, וואָס מ'לאָזט אַריין אין מאָל אין וואָך צו די אַרעסטירטע מאַנען; זיי קלייבן זיך פאַרן אויף נאַכטליג קיין גאַליכאַווקע.
אין טויער - אַן אויסגעשניטענער „קוקער“ אין דער פאַרם פון אַ האַרץ.

אין „קוקער“ - אַ פאַרקאַטערטע שפיץ נאָו פונעם אָנגעפעלצטן דעזשורנעם און זיינע געדראָלענע ליפן, וואָס שאַקלען זיך מיט דאַמף:
- וועמען פירסטו?
- דעם דאָקטאָר.
- פאַר אַריין.

די טירן האָט מען פון אינעווייניק אויפגעמאַכט.
דער פראַסט אַקעגן אָונט האָט נאַכגעלאָזט. די פור איז אַריין.
דאָס ערשטע, וואָס האָט דאָרט דעם דאָקטאָר אין בלאַסער השכות באַווונדערט, איז געווען: אַ שטאַרקער גרילצנדיקער געשריי פון שוואַרצע ראָבן - פיל שוואַרצערע איידער די צופאַלנדיקע נאַכט. די ראָבן האָבן מחנותווייז זיך געפלאַנטערט אין דער לופט און זענען מחנותווייז באַפאַלן די צוויי שורות נאַקעטע ביימער, וואָס אין ביידע זייטן לאַנגער מיטלסטער אַלעע.

די ראָבן האָבן גענוואַלדעוועט און האָבן אויסגעווען גרעסער און מער ביז ווי אַלע אַנדערע ראָבן, נאָר אפשר איז אין דעם שולדיק געווען בלויז דער פאַרנאַכט - עס האָט זיך נאָר אַזוי געדאַכט.
פון אַלע טונקלע ווינקלען האָבן אַרויסגעקוקט מיושבדיקע,

ווייס-געקאָלעכטע און פאַרלאָזטע מויערלעך מיט טרויעריק-פאַרראַסטעטע צלמים אויף די אַלטמאָדיש-שפיצעכיקע דעכער, מיט צלמים-קאַרניזן און מיט צלמים-טרעפּ. און געדאַכט האָט זיך, אַז פּונקט, ווי די פּוסטע מויערלעך, אַזוי זענען אויך אָט די צלמים געווען פּריער באַוווינט - באַוווינט דורך מאַנאַכן, וואָס צלמען זיך.

פּון ערגעץ האָט געזעצט אַ וואַרעמער ריח, ווי פּון אַ קיך, אין וועלכער מ'קאַכט מעת-לעתן לאַנג איינעם און דעם זעלבן יוירנדיקן מאַכל - אַ מאַכל פּון זויערקרויט.

דערנאָך איז די פּור מיטן דאַקטאָר פאַרבייגעפּאַרן לעבן אַ קליינעם באַוואַפּנטן פּאַסטן און איז אַריין אין אַ צווייטן הויף - אַ פּיל גרעסערן און שטילערן.

שטיבלעך פּון איינער און דער זעלבער גרייס האָבן זיך דאָ געקייטלט מיט שמאַלע פאַרלאָזטע קאַרידאָרן. איינס אַ פענצטער איז ביי פּריער פאַרנאַכטיקער לופט געווען שטאַרק באַלויכטן - אינעווייניק פּונקט אַקעגן דעם פענצטער האָט זיך שטאַרק געהייצט און שטאַרק געפלאַקערט אין זייער אַ גרויסן און ברייטן באַק-אוויוו, אין דער נאָז האָט דאָרט גלייך אַ קיצל געגעבן אַ ריח פּון פּרישן נאַר-וואָס אָנגע-באַקענעם ברויט. דעם דאַקטאָר האָט פאַרקלעמט ביים לעפעלע; עס האָט זיך אים שטאַרק פאַרוואַלט עסן, און אַלץ, וואָס דאָ אַרום און אַרום קומט פאַר, האָט צוליב דעם דאָזיקן ריח פּון פּריש-געבאַקענעם ברויט אים פּלוצים אָנגעהויבן אויסצוקוקן זייער נאַטירלעך און עכט-מענטשלעך.

לינקס, ביי אַ ברונעם, באַהיט מיט אַ באַוואַפּנטן רויטאַרמייער, זענען געשטאַנען עטלעכע אומבאַקאַנטע אַרעסטירטע ווייבער, זיי האָבן אויפגעגאַסן איינע דער אַנדערער, זיך געוואַשן די הענט און די פּנימער; זיי האָבן גערייניקט זייערע פּינגער פּון קלעפּיקן טייג, און אין דער פאַמעלעכקייט פּון זייערע באַוועגונגען האָט זיך געפילט, ווי לאַנג דאָ אין קאַמינג-באַלקע וועט נאָך אויסקומען אַפּצוגעוויינען פּון שפּעקוליאַציע און פּון גרענעץ-שמוגל. און פּון דעם, וואָס זייערע פּנימער זענען געווען שטאַרק פאַרוויטלט, און אַליין זענען זיי געווען אָנגעטון זייער לייכט, האָט מען געקאַנט באַשליסן, ווי וואַרעם עס איז אין די געביידעס, וווּ מ'האַלט זיי.

דער דאָקטאָר איז דאָרט אַראָפּגעקראַכן פון דער פּוּר און האָט זיך אויסגעשיילט פון זיינע פעלצן.

די ווייבער האָבן אַ וויילע אויפגעהערט זיך צו וואַשן און האָבן געקוקט, ווי מ'פירט אים דורך פאַרביי – מ'באַגלייט אים צו דער אַקעגנדיקער מיטלדיק-גרויסער געביידע, וואָס מיט דער רויטער נאַכ-געהאַנגענער פּאָן אויפן דאָך.

די ווייבער האָבן, אַפנים, געמיינט, אַז אויך דער דאָקטאָר איז אַן אַרעסטירטער – אַ „נייער“. און אַזוי שטיל איז דורכאויס אין הויף געווען.

אַרויפקלעטערנדיק לעבן דער צווייטער מיטלסטער געביידע אויף די טרעפלעך און קוקנדיק צו דער רויטער פּאָן, וואָס הענגט-נאָך פונעם דאָך, האָט דער דאָקטאָר דערהערט, ווי איינע פון יענע ווייבער באַדויערט אים און ווי אַ צווייטע זיפצט דאָרט אויף אים מאַדנע האַרציק, ווי אויף אַן אייגענעם, וואָס האָט, ווי זיי, אויף שפּעקולאַציע חרטה:

– אוי... וויי-אי-מיר-וויי! אויף „אַריין“ זענען די טויערן ברייט. דענסטמאַל האָט זיך דער דאָקטאָר גלייך געכאַפט, אַז עס פעלט אים עפעס אַ געפיל, פּדי צו שטיין העכער פון אָט די אַרעסטירטע ווייבער, און באַלד האָט ער דאָס געפיל געפונען:
– אַ רחמנות...

און ווייל ער האָט נישט געוואָלט מודה זיין, אַז רחמנות פילט ער איצט צו זיך אַליין, האָט ער דעריבער באַלד אַ טראַכט געטון, אַז עס איז אַ רחמנות אויף אָט די ווייבער, אויף דער נאַכהענגענדיקער רויטער פּאָן, אויף דעם קראַנקן נאַטשאַלניק, צו וועמען מ'האַט אים אַהער אַרויסגערופן. און ווי נאָר ער האָט עס אַ טראַכט געגעבן, אַזוי באַלד האָט דער דערפילט, אַז ער, דער דאָקטאָר, וואָס שטייט אַן אַ זייט פון אָט דעם אַלעם, איז לייטיש... ביז גאָר לייטיש, והראיה – ער האָט דאָך רחמנות...

פילנדיק, אַז די ווייבער פון לעבן ברונעם הערן נישט אויף אים צו באַגלייטן מיט די אויגן, האָט ער זיך צו זיי אומגעקוקט. אים האָט זיך נאָך אַלץ נישט געוואָלט געזעגענען מיטן געפיל, אַז ער איז ביז גאָר לייטיש:

— אשטייגער, ווער...? ווער, — האָט ער אַ קלער געגעבן, — וואָלט

זיי דאָ געקאָנט העלפֿן?

נאָר אַליין איז ער געווען פֿול מיט זיין אייגענער פֿאַרלאָרנקייט, מיט זיין פֿאַרנאַכטיקן דרעמל און מיט דער שרעק, וואָס ער האָט דעם גאַנצן בייטאָג איבערגעלעבט. ער האָט געדענקט דעם טויב-שטומען און דעם שטויס פֿון איגומענקאַס עלנבויגן; אַ שטויס פֿון אַן עקשן, וואָס וועט שוין קיינמאָל נישט וועלן פֿירן אין זיין וואָגן קיין איבעריקע פֿאַרשוניען. ער האָט געדענקט דאָס אָרט, וווּ דער טויב-שטומער איז געבליבן אינמיטן פעלד, און האָט זיך אַליין געענטפֿערט:

— העלפֿן?... איך אַוודאי און אַוודאי נישט.

און ער איז מיטאַמאָל געוואָרן צופֿרידן, וואָס ער איז ביי זיך אין די אויגן אַ קלייניטשקער, און וואָס מיט דעם מודה זיין אין זיין אייגענער קליינקייט קויפט ער זיך אויס פֿונעם עול, צו קומען דאָ עמעצן צו הילף.

ווי אין אַ פֿלוידערדיק-בייזן חלום, ווען מ'וויל זיך אויפכאַפֿן און מ'קאָן נישט, אַזוי האָט זיך דער דאָקטאָר נאָכדעם געדרייט אין אַ טונקעלן קאָרידאָר מיט אַ שמאַלער גאַלערעע, — די גאַלערעע האָט געשטייגט מיט קרומע טרעפֿ ביז צו אַ הויכן גלעזערנעם דעכל.

דער קאָרידאָר האָט פֿאַרקערעוועט רעכטס און האָט זיך מיט אַ פֿאַר טרעפֿלעך אַראָפֿגעלאָזט נידעריקער צו דער פינצטער. זיין ווייטער טונקעלער שלונג, האָט זיך געדאַכט, האָט קיין ברעג נישט; פֿון זיין טיף ציט מיט נעליע און מיט צוג-ווינטן, און ווי פֿון אַ בלינד יאַגעניש אַזוי רוקן זיך פֿון דאָרט אַרויס אַרעסטירטע.

זיי טרעטן צעשטאָן און גיך. טיאָפֿקענדיק ווי אין גראָבע זאָקן, מאַכן זיי זיך לוסטיק איבער די לאַנגע שטרויענע זעק, וואָס זיי שלעפֿן נאָך זיך — יעדערער זיין זאָק מיט שטרוי אויף נאַכטליג.

זיי פֿאַרשפּרייטן ווי אומיסטן וואָלקנס שטויב אַרום עמעצנס אַ חוזק-געלעכטער און נישט אַלע גלויבן נאָך, אַז פֿאַר זייערע עברות קומט זיי שטראַף, אויף אַזויפיל זענען נאָך ביי זיי די עברות ניי. זיי האָבן אַרויסגעוויזן חשק זיך צו פֿאַרהאַלטן און צו קוקן ווי מ'פֿירט פֿאַרביי זיי דעם דאָקטאָר.

– נישט אפשטעלן זיך! ... פארביי גיין! ... – האָט פון הינטן אָנגע-
יאָגט אַ קול.

און דער דאָקטאָר האָט שוין נישט געוואוסט אויף וועמען די
קאָמאָנדע גייט: אויף יענע, וואָס שלעפן די מאַטראַצן, צי אויף אים,
דעם דאָקטאָר אַליין.

דורך אַ ברייטן גרויסן פענצטער האָט פון לינקס צום לעצטן
מאָל אַ בלענד געטון דער טונקעלער דרויסן און פון רעכטס האָט זיך
געלאָזט הערן אַ געמורמל פון ריידעוודיקע מיילער. פאַרצוימט מיט
ברעטלעך האָט אַ שווינדל געגעבן דער טונקעלער אַריינגאַנג פון דער
גרויסער איבערגעפולטער „אַלגעמיינער קאַמער“, ווהיין די אַרעס-
טירטע האָבן געשלעפט זייערע זעק מיט שטרוי.

הינטערן קליינעם נאָר-וואָס אָנגעצונדענעם פאַרוויכערטן לעמפל,
קעגנאיבער די צוואַמענגעקלאַפטע שיטערע ברעטלעך, וואָס פאַרצוימען
דעם אַריינגאַנג, האָבן עטלעכע אַרויסקונדיקע פנימער אויפגעהערט
זיך צו סודן און ווי מיט גאַפלעך אַריינגעשטאָכן די בליקן אינעם
דאָקטאָר. עמעצנס אַן אויג האָט דעם דאָקטאָר אויסגעזען קענטלעך.
נאָר פונהינטן האָט ווידער אָנגעיאָגט דאָס קול:

– נישט אפשטעלן זיך! ... פארביי גיין! ...

און ווידער האָט דער דאָקטאָר נישט געוואוסט, אויף וועמען די
קאָמאָנדע גייט: אויף יענע, וואָס שטופן זיך צו אים מיט די בליקן, צי
אויף אים, דעם דאָקטאָר אַליין.

ער האָט פרייער אָפגעאַטעמט אַקאַרשט נאָכדעם, ווען אויפ-
הייבנדיק זיך נאָכאַמאָל אויף נייע דריי-פיר טרעפלעך, איז ער אַריין
אין אַ נייעם צימער – אַ גרויסן, אַ פוסטן מיט פרישע ווייס-געקאַלעכטע
נאַקעטע ווענט און מיט אַ פריש געפאַרבטער פאַדלאָגע, וואָס וואַרפט
איר געלע רויטקייט אין די אויגן.

דאָרט האָט אים מיט אַ ליכט אין האַנט באַגעגנט די חברטע
סאַשאַ – אַ מענישע, אַ וווקסיקע, אין אַ ווייסן כאַלאַט ווי אַ ציין-דאָקטאָרין,
אָדער ווי אַן אַקושערקע.

– קומט אַהער, – האָט זי אַ רוף געגעבן דעם דאָקטאָר מיט אירע
ברעמען און האָט אויף אים אַ קוק געגעבן זייער היימיש, ווי אויף אַן
אַלטן באַקאַנטן, ווי אויף אַ קאַלעגע – קומט אָט דאָ אין ווינקל, דאָקטאָר.

און זי האָט אים גאָר פון נאָענט געוויזן איר ענערגישן, מאַנסבילשן פנים.

— הערט, — איז זי שטיין געבליבן אַקעגן אים מיטן ברענענדיקן לייכט אין האַנט, — דאָס האָב איך ביי „אים“ געפועלט, מ'זאָל נאָך אייך שיקן. איך מוז אייך זאָגן: ער עקשנט זיך אַקעגן דאָקטוירים, און בכלל...

זי האָט זיך איינגעהערט צו דער אַפענער טיר פון ווייטערדיקן צימער, פּונוואַנען עס פאַלט אַ רויקע טונקל-גרינע שיין — זיך איינגעהערט נישט בלויז מיטן אויער, נאָר מיט אַ גאַנצער זייט פון איר קערפּער:

— בכלל וויל „ער“ עס נישט... „אונדז“ איז ער טייער. נו, און דאָס דאַרפט איר וויסן, איר האָט שוין געוויס געהערט: בעטן ביי „אים“ זאָלט איר וועגן גאַרנישט. הערט זיך איין...

זי האָט ווידער אַ קוק געגעבן צום צימער. — איצט שלאָפט ער, דאַכט זיך, נאָך גרויסע ווייטיקן, נאָך צוויי געכט...

און פּלוצים האָט זיך דערהערט פון צימער אַ סקריפּ פון אַ בעט. זי איז געבליבן שטיין מיט אַ פאַרביסענער לייפּ און מיט אַראָפּ-פינטליקע אויגן, וואָס וואַרטן אָפּ. פון צווייטן צימער האָט זיך דערהערט אַ מידלעכע זויער-פאַרשלאָפענע שטימע:

— ווער איז דאָרט, אַ? סאַשאַ?

— ס'איז איך, חבר פּיליפּאָוו...

— און ווער נאָך?

חברטע סאַשאַ האָט נידעריקער אַראָפּגעלאָזט די פינטליקע אויגן:

— ס'איז איך און דער דאָקטאָר.

— האַ... דער דאָקטאָר?

אַ פּויזע.

און ווידער אַ שטילער סקריפּ פונעם בעט, ווידער אַ שטימע,

וואָס קלינגט זויערלעך, האַלב פאַרשלאָפּן:

— דער דאָקטאָר?.. נו אַט... אַט האַסטו דיר.

VIII

אין טונקעלן ווינקל ביי פיליפאָוון אין צימער קלאַפט אַ ביליקער
וועק-זייגער.

— טיק-טאָק, טיק-טאָק.

ווי קאלטע טראָפנס טריפן זיינע קלעפּ אין דער שטילקייט. און
די שטילקייט איז האַרט, ווי שטיין.
אינמיטן צימער אויף אַ ברייטן בעט ליגט דער קראַנקער פיליפאָוון
אויפן רוקן.

עס דאַכט זיך:

דער ביליקער וועק-זייגער ציילט אים אויס זיינע לעצטע מינוטן,
נאָר ציילן ציילט ער שוין אַזוי לאַנג און ווער ווייסט, ווי לאַנג ער
וועט נאָך ציילן.

דער דאָקטאָר טרעט אַהין מיט ווייכע פיס און זיינע אויגן כאַפן
אַ קוק, ווי אַ מפונק — אַ גנבהשן קוק פון אונטערן שטערן.
— אַ פשוטער פויער, אַ?.. טאָקע פשוט אַן אַרבעטער...

פיליפאָווס אויסזען אין בעט:

אַ דאָרפישער צו-להכעיסניק, וועמען אַלע פויערן האָבן שעהן-
לאַנג בשותפות געשלאָגן, איצט איז ער פאַרהלשט.
נאָר אויב ער וועט אויפשטיין פון בעט, וועט ער זיך אַפּרעכענען —
אַלץ אַרום אים וועט אַוועק מיטן פייער.

דעם דאָקטאָרס אָפּשאַצנדיקער בליק האָט זיך פאַרקנייטשט.

— אָט דאָס איז ער... הייסט עס אַ? אַ ליגן די גאַנצע מעשה
מיטן געוועזענעם מאַגנאַט. ליגן באַקט מען וועגן אָט די לייט אויפן טויך.
פיליפאָוון האָט געדערעמלט. איין האַנט וואַלגערט זיך לעבן
אים, ווי אַ געליימטע און פרעמדע; די צווייטע איז איינגעבראַכן

אין עלנבוֹיגן און איז פארוואָרפן איבערן קאָפּ – זי פאָרדעקט די אויגן און דעם שטערן.

די אויגן מיטן שטערן האָבן זיך נישט אָפּגעדעקט אויך דאָן, ווען חברטע סאַשאַ האָט צוגערוקט צום בעט דעם קליינעם טיש, און דער לאַמפּ האָט פון אונטערן גרינעם אַבאַזשור שטאַרק באַלויכטן דעם צוקאַפּנס. חברטע סאַשאַ איז ערגעץ אַוועק געשווינד, ווי אויף די שפיץ פינגער.

– טיק-טאַק, – האָט דער וועק-זייגער אומגעקערט דעם דאָקטאָר זיין רויקייט – אַ רויקייט, וואָס באַהערשט אים שטענדיק, ווען ער באַ-טראַכט פשוטע קראַנקע פויערן.

מיט קאַלטע שפיץ פינגער האָט ער אַ קוועטש געגעבן דעם דופק פון דער האַנט, וואָס וואַלגערט זיך ווי אַן אונטערגעוואָרפענע און געליימטע, די האַנט האָט ווי נישט געפילט. דער דאָקטאָר האָט זיך צוגערוקט נענטער מיט זיין שטול, צוגעלייגט זיין אויער מיטן רערל צו דער ברוסט און האָט זיך איינגעהערט, קוקנדיק צום קראַנקנס געזיכט:

– אַ פנים – אַן אומצופרידנס... מורא האָט מען פאַר אים, ווי פאַר אַן אינקוויזיטאָר, און אַ האַרץ, – אַ געוויינלעכס – אַ האַרץ, ווי ביי אַלע מענטשן...

זייער געהיט האָט ער אָנגעהויבן אַרומצוטאַפן דעם האַלדז, די געשוואַלענע גוידערס, וואָס אונטער די שטעכיקע נישט-געגאַלטע באַקן. ער האָט זיך דערפילט היימישער:

– איז אָט וועלכע קרענק אויף אָט די לייט ווערן אָנגעשיקט!.. און פלוצים, ווי אין מורא פאַר אַ ביס, האָט ער צוריק אַ כאַפּ געגעבן זיין האַנט און מיט אַ ציטער זיך אַראָפּגעלאָזט צו זיך אויף די קניען.

– סאַשאַ!..

דאָס האָט פיליפּאָו פלוצים אַראָפּגענומען די האַנט פונעם שטערן און האָט ערגעץ אַוועקגעשיקט די חברטע סאַשאַ. זיינע היפשע אויגן האָבן שלעפּעריק אַ קוק געגעבן אויפן דאָקטאָר, און געדאַכט האָט זיך, אַז די אויגן ברענען אין גרויסער היץ.

– טיק-טאַק, – האָט פון טונקעלן ווינקל צוגעקלאַפט דער וועק-זייגער.

א זייגער, ווי אלע זייגערס - א ביליקער, א בלעכענער, און דאך
אן אנדערער - ווי קאלטע טראפנס טריפן זיינע קלעפ אין דער שטייל-
קייט, און די שטיילקייט איז הארט, ווי א שטיין, ווי אט דער מענטש,
וואס זיין פנים איז אומצופרידן-פארשטאלט און א הארץ איז ביי אים
א געוויינלעכס - א הארץ, ווי ביי אלע מענטשן.

פילפאוו איז געזעסן אין בעט מיט אן אויסגעקייילעכטיקן רוקן.
מיט האלב-אויפגעשטעלטע פיס, וואס זענען באהאלטן אונטערן צודעק -
געזעסן שווער. מיט אן איינגעבויענעם קאפ, וואס דרעמלט איין און
פאר זיך.

איינדרעמלענדיק, האט ער אלע וויילע פארלארן א פאר ווער-
טער, וואס קלינגען שלעפעריק, געלעגערט און פארשלאנגען זייער
אייגענעם זינען.

דעם דאקטאר האט זיך געדאכט, אז פילפאוו מיינט מיט זיי
צו זאגן:

טאפסט מיך... טאפסט מיך... מיך האט מען שוין גענוג ארומ-
געטאפט.

און נאך:

- סיי-ווי-סיי... דעם סאמע עיקר וועסטו נישט אנטאפן.

און ווייל די ווערטער זענען נישט אינגאנצן קלאר, האבן זיי
דעם דאקטאר געשראקן נישט ווינציקער, ווי די היץ אין פילפאווס
שלעפעריקע אויגן. דער דאקטאר איז דעריבער מיט אלע זיינע חושים
געווען אויף דער וואך און האט אויף יעדנפאלס אויסגעקנייטשט ביי
זיך און געזוכט אזא מין שמייכלע, וואס האט צו זאגן:

- איך הער... איך הער... א וויצלער ביסטו, חבר פילפאוו.

זיינע פינגער האבן נאך אלץ ארומגעטאפט אלע ווייכע און הארטע
ערטער אויף פילפאווס האלדז-און-נאקן.

נאך ביי אים אליין איז שוין געווען אזא געפיל, גלייך ער
וואלט איצט ווירקלעך ארומטאפן נישט בלויז פילפאוו אליין, נאך די
גאנצע רעוואלוציע, וואס קאכט אין די ווייטע גרויסע שטעט און האט
פילפאוו פון אירע פאלעס ארויסגעטרייסלט.

דערצו נאך איז מיט אומרויקע טריט פון ערגעץ צוריקגעקומען

די חברטע סאשא און נאך מער אומרויק ווי אירע טריט איז געווען איר שולדיק פנים.

זי האָט אַריינגעשעפטשעט פיליפאָון אין אויער אַ פאַר ווערטער, איז ער מיטאַמאָל געוואָרן וואַכנדיק.

— נו, אָט! — האָט ער פאַרעקשנט און ביזו זיך צוריק אַוועקגע-לייגט אויפן רוקן, — אָנגעאַרבעט...

און דעם דאָקטאָרס אַרומטאַפנדיקע פינגער האָבן באַליידיקט און לעפיש אַ טאַנץ געגעבן אין דער לופט און זענען נאַריש גע-בליבן הענגען.

פדי נישט צו פילן זיך אַזוי אומבאַקוועם און פאַרלוירן, האָט ער ערגעץ טיף אין זיך געפרוווט זיך אַ וויצל געבן:

— נישטאָ אויף דער וועלט קיין שלום, אַ? אַפילו דאָ, צווישן אָט דעם פאַרל, וואָס פראַוועט מיט קאַמינאַ-באַלקע.

באַלד אָבער האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די אומרויקייט דאָ אין צימער האָט אַ שייכות צו אים, דעם דאָקטאָר...

אָט וואָס:

אין די קאַמערן צווישן אַרעסטירטע ווייסט מען שוין, אַז דער דאָקטאָר געפינט זיך איצט דאָ; אין דער אַלגעמיינער קאַמער האָבן זיך געמאַלדן אייניקע קראַנקע, אַ ווייבל האָט דאָרט באַקומען אמתע אַדער געמאַכטע היסטעריקע, פדי מ'זאָל צו איר ברענגען דעם דאָקטאָר.

באַלד איז געוואָרן קלאַר:

חברטע סאשא זאָגט, אַז אין די קאַמערן איז קיינער נישט קראַנק.

פיליפאָו שלאָגט איר איבער:

— אַלץ איינס... כ'האַב געזאָגט: מ'דאַרף נישט קיין דאָקטאָר. האָסטו אים אַהער אַראָפגעבראַכט, טאָ פיר אים, זיי מוחל, אויך אַהין — אין די קאַמערן.

און דער דאָקטאָר האָט מיטאַמאָל פאַרגעסן סיי אין זיין אויס-באַהאַלטענעם ווייץ, סיי אין זיין שמייכעלע, וואָס ער האָט פריער אַפּיסל זיך באַמיט אַרויסצורופן ביי זיך אויפן פנים.

ער האָט אין אויפּרעגונג פאַרהערט פיליפאָווס לעצטע ווערטער. ער האָט געוואָרפן אַ צעטראַגענעם בליק אויף רעכטס, אויף לינקס.

און אז חברטע סאַשאַ האָט אים נאָכדעם, לויט פּיליפּאָווס באַפּעל.
געפירט דורכן קאָרידאָר צו די אַרעסטירטע אין די קאַמערן, האָט ער
פּאַרטומלערהייט געפילט, אז ער וויל אַהין נישט גיין— ער וויל זיך נישט
מישן... ער וויל נישט הערן, ווי די אַרעסטירטע וועלן דאָרט ביי אים
בעטן טובות... נאָר ער האָט קיין ברירה נישט, ווייל ער איז איצט
אָן זיין הסכּם געצווונגען צו טון דער רעוואָליוציעס אַ שליוחות און צי
ער וויל יאָ, צי ער וויל נישט, מוז ער איצט פּאַלגן די רעוואָליוציע
און דעריבער וועט ער אין די קאַמערן באַטראַכטן די קראַנקע גלייכ-
גילטיק און קאַלטלעך, ווי קאַלטלעך עס באַטראַכט זיי די רעוואָליוציע
מיט אַלע אירע פּיליפּאָווס— מענטשן, וואָס זענען געצווונגען זיך
מישן, אָט ווי עס איז איצט געצווונגען ער, דער דאָקטאָר אַליין. עס
איז מער נישט, וואָס זיי— די פּיליפּאָווס— ווייסן פאַרוואָס זיי זענען
געצווונגען, און ער, דער דאָקטאָר... אַמער וויל ער פון גאָרנישט
וויסן...

פּאַרטומלערהייט איז ער נאָכגעגאַנגען דער חברטע סאַשאַ איבערן
לאַנגן קאָרידאָר צוריק צו דער אַלגעמיינער קאַמער.
צעטומלעט איז ער אַהין אַריינגעקומען און האָט מיט גרויסער
פאַרווונדערונג דערזען, אז אויף אים וואַרטן נישט בלויז דריי אָדער
פיר קראַנקע— מיד און אָנגעדראָלט, מיט טויזנט אויפגערעגטע אויגן
קוקן אויף אים אַרויס יעדערער פון די אַרעסטירטע, וואָס זיצן אויף
אייגענע פעק און קעסטלעך און וואַלגערן זיך גרופּנווייז אויפן דיל
און אין די ווינקלען פון דער גרויסער אַלגעמיינער קאַמער; זיי
בעטן אָן לשון:

— העלף, העלף...

און מיינען— מיינט מען טובות.

ווידער האָט באַדד ביים אַריינגאַנג עמעצנס אָן איינגעפאַלן אויג
אויסגעזען דעם דאָקטאָר, ווי קענטלעך. דאָס אויג האָט געקוקט צו
אים זייער בעטלעריש, מיט אומעטיקער בושא:

— דיינער אַ געוועזענער פּאַציענט... געדענקסט מיר נישט, דאָקטאָר?
נאָר פון קעגנאיבער דעם דאָזיקן אויג האָבן צום דאָקטאָר גע-
קוקט נאָך און נאָך אויגן, און אויך זיי האָבן געבעטן, און אויך זיי
האָבן אויסגעזען קענטלעך.

און אונטער די דאזיקע בליקן האָט דעם דאָקטאָרס קערפער זיך אַ שאַקל געגעבן, ווי אויף אומצופאַלן; ער האָט זיך אין פאַרלאָרנקהייט אַ דריי געגעבן אויף איין אָרט; זיינע הענט האָבן, ווי אַ פּרעג געטון:
— ווהין? צו וועמען צוגיין?

טיף אין אים האָט עמעצער, ווי אַ צווייטער שליח פון דער רעוואָליוציע, איבער זיין „לייטשקייט“ אַ שפּאַט געטון:
— האַ— אַ!.. מישט זיך נישט?..

מ'האַט אים אָנגעוויזן:

— אַט אַהער... אַט אַהער.

אַקעגן אים, אויף איינער פון די בענק, וואָס אין דער „אַלגע-מיינער קאַמער“, איז געזעסן אַ שטיל ווייבל מיט בלוילעכע יונג-יעריקע אויגן, מיט אַ וואַרעם שאַלעכע איבערגעפלאַכטן ווי אַ צלם איבער אירע פולע ברוסטן, איצט נאָך דער היסטעריק, וואָס האָט מיט איר געטראָפן, איז זי געזעסן אין אַזאַ פּאַזע, גלייך אַט באַד-באַלד וועט מען אויסרופן איר נאָמען און מ'וועט איר זאָגן, אַז זי איז פריי. נאָר אפשר איז זי אין אַזאַ פּאַזע געזעסן די גאַנצע צייט פון איר אַרעסט, אפשר איז זי שוין אַזוי אָפגעזעסן אַ וואַכן דריי. זי האָט וויטיקלעך אַרויסגעקוקט צום דאָקטאָר, אירע פאַרוויינטע אויגן האָבן וויטיקלעך צוגעשמיכלט:

— אַ שיינע לאַגע... אַ?

שפאַרנדיק דעם אָנגעבויענעם קאַפּ מיטן רערל צו איר ברוסט, האָט דער דאָקטאָר אָנגעשטרענגט דעם פאַרטומלטן זיכרון אויף צו דערמאָנען זיך, ווער זי איז.

דאָס האַרץ, האָט ער געהאַרכט, איז ביים ווייבל אַ געזונטס— זי איז, דוכט אים, בכלל מיט גאַרנישט נישט קראַנק. נאָר אַז ער האָט זיך אויסגעגלייכט און האָט אַוועקגענומען פון איר ברוסט זיין רערל, האָט ער שוין נאָר געדענקט, אַז אַקעגן אויף דער וואַנט, אינדערהיין רויכערט שטאַרק דאָס הענגענדיקע קיך-לעמפל און אַז דער רויך לייגט זיך דאָרט מיט שוואַרצע פלעקן אויף אַלע קאַרניזן, ביז צום באַלקן.

אַרום אים האָבן זיך שוין געשטופט אַלץ נייע און נייע פנימער. עטלעכע באַקאַנטע גאַליכאָוקער בעל-עגלהס האָבן מיט זייערע פלייצעס פאַרשטעלט פון אים דאָס זיצנדיקע ווייבל.

טיף אין זאל האט עמעצער אָנגערופן גאַנץ הויך דעם דאָקטאָרס
נאָמען, דענסטמאָל, ווען הינטער די בעל-עגלהשע פלייצעס האָט דאָס
זיצנדיקע ווייבל שוין ווידער געהאַט אויסגעפלאַצט מיט אַ ווילדן
קוויטש.

פון צווישן דעם עולם, וואָס שטויסט זיך, האָט זיך עמעצער
אַרויסגערוקט און זיך ווי צוגעגליטשט; אַ חניפהדיק קול פון אַ יידענע
האַט דאָרט אויסגעשריגן אומיסטן הויך, כדי דער דאָקטאָר זאָל הערן:
בעט אים, דעם דאָקטאָר... פאַלט אים צו די פיס, ער זאָל העלפן...
ער קאָן העלפן.

און אין דער זעלבער צייט האָט דאָס פאַרשטעלטע ווייבל שוין
שטאַרק געעקבערט און געגרייצט מיט איר קוויטש, און דער דאָקטאָר
האַט מיט הינטערטריט זיך אָפגערוקט צוריק צום אַרויסגאַנג און האָט
אויסגעבאַהאַלטן זיינע הענט פון עמעצנס אַ מויל, וואָס וויל זי
אַ קוש געבן.

— נאָך וואָס, — האָט ער זיך געקרימט, ווי פון ווייטיק אין די
שלייפן און האָט געציטערט מיט די ליפן, — מ'דאַרף נישט... מ'דאַרף
נישט...

איצט האָט מען אים גערופן צוריק צו פיליפאָון אין צימער,
חברטע סאַשאַ איז אים שוין אַהין מער נישט נאָכגעגאַנגען.

איצט האָט דער דאָקטאָר נישט געוואוסט צוליב וואָס מ'רופט
אים אַהין, פונקט, ווי ער האָט נישט געוואוסט צוליב וואָס ער איז
פריער אַביסל געווען ביי די אַרעסטירטע אין קאַמער.

מיט האַריקע עלנבויגנס, וואָס נעמען אַרום די קניען, מיט אַן
אָנגעבויגענעם קאַפּ און מיט צוגעשלאָסענע אויגן, וואָס קוקן נישט צו
קיינעם, איז פיליפאָו געזעסן אין בעט, און געדאַכט האָט זיך, אַז ער
דרעמלט נישט. ער איז בלוז פון עקשנות אַזוי פאַרשטומט געוואָרן.
אַ וויילע איז געווען שטייל. נישט עפענענדיק די אויגן, האָט ער
אַ פּרעג געגעבן ביים דאָקטאָר, צי ער וווינט שוין לאַנג דאָ אין געגנט,
און פּלוצים האָט ער אַ קוק געגעבן אויפן דאָקטאָר מיט די היציקע
ווייסלעכער, וואָס ווילן איינדרעמלען צוזאַמען מיט די שלעפּעריקע אויגן
און מיטן איינגעבויגענעם קאַפּ.

— פונדעסטוועגן, — האָט ער געזאָגט, — קריך נישט מער אַהער,

אַלטימטשקער. קום נישט אַהער אַפילו ווען חברטע סאַשאַ שיקט נאָך
דיר. דו ווירקסט מיר דאָ שלעכט אויף די אַרומיקע... נו, און ביי מיר...
אַ שווערע קרענק. העלפן וועסטו מיר סיי-ווי-סיי נישט. פון רענטגען
ווערט גרינגער. פאַראַן אויך פילן; איצט זענען זיי נישט צו קריגן.
גיי, זאָג דער חברטע סאַשאַ, זי זאָל דיך אָפשיקן אַהיים.

און ווען דער דאָקטאָר און די צוריקגעקומענע חברטע סאַשאַ
זענען אַרויסגעגאַנגען פון ציימער, איז ער נאָך אַלץ, ווי אויף לאַנג
געבליבן אַזוי זיצן אין בעט.

ס'איז געווען קאַלט צו פעלצן זיך אין הויף און צו וואַרטן אויף
דער פור.

פון אויבן האָט אַן אויסגעשטערנטער הימל אַראָפגעקוקט צו
דער קאַלטער פראַסטיקער נאַכט, און ביים טויער האָט געוואַרט אַ רויט-
אַרמייער, וואָס דאַרף אַרויסלאָזן פון הויף די פור. ער האָט געגענעצט
און זיך געלאַנגווייליקט ווי בלוז פון דעם אַליין, וואָס ער דאַרף
איצט אַרויסלאָזן דעם דאָקטאָר, צו וועמען ער האָט נישט קיין מינדסטן
אינטערעס.

יוזין, דעם אַרעסטירטן „עס-ער“, שטייט פאַר מ'זאָל אים אין קאַמינאַ-באַלקע שיסן. אים האַלט מען אין עק קעלערדיק-קילן קאַרידאָר אין אַ באַזונדער קאַמער מיט דיקע גרינע ווענט – אַ קאַמער, וואָס איז אַמאָל געווען אַ קעליע ביי איינעם פון די קאַמינאַ-באַלקער פאַרשוונ-דענע מאַנאַכן.

אויף יוזין קוקן דאָ די ווענט גלייכגילטיק, אָן ווונדער, וואָס צווישן זיי געפינט זיך דווקא ער און נישט קיין אַנדערער. יוזי לערנט זיך פון אָט די ווענט קוקן אויף זיך אַליין אויך אָן חרטה, אָן ווונדער, וואָס פון אַזויפיל פלעצער – פון אַ גאַנצער וועלט מיט פלעצער איז אים באַשערט איבערצולעבן זיינע לעצטע טעג דווקא דאָ אין אָט דער קאַמער, וווּ אָן אומבאַקאַנטער פאַרשוונדענער מאַנאַך האָט זיך אַמאָל געבוקט און געפייניקט – ער איז פול מיט גלייכגילט.

אַנגעהויבן האָט זיך אָט דער גלייכגילט נאָך אינעם גרויען פאַרטאַג, ווען מ'האַט אים ביי דער גרענעץ אַרעסטירט און געפונען ביי אים אין די אַרבל און אין די לאַצן אַלע פאַרנייטע „עס-ער“-עווסקע דאָקומענטן.

יוזי – דער שווייגנדיקער און שוואַרצער, מיט די צוויי אויגן – שוואַרצע טינטערלעך און מיט די קליינע וואַנסעלעך, וואָס זענען נאָך שוואַרצער ווי די אויגן און מאַכן זיין פנים תמיד גרינבלעך, תמיד מאַט, ווי איבערגעשראַקן – יוזי האָט דאָן פון אונטער זיין אָנגעבויגענעם שטערן אַ קוק געגעבן אויף די פנימער פון יענע, וואָס באַזוכן זיינע טאַשן; ער האָט בלוז איין רגע מיט זייערע געדאַנקען אַ טראַכט געטון וועגן זיך, זיך דערמאַנט, וואָס אין די דאָקומענטן שטייט און האָט ווי אויף אייביק אַרויסגעוואָרפן פונעם קאַפּ און פונעם חאַרצן אַלץ.

וועגן וואָס ער האָט ביז היינטיקן טאָג געטראַכט און געפילט - ער האָט באַשלאָסן, אז מ'וועט אים שיסן.

און וויבאלד ער האָט עס איינמאַל באַשלאָסן, וויל ער שוין מער נישט איבערלעבן קיין נשמה-וואַקלענישן און האָט מורא אַרויסצו-לאָזן אָט דעם געדאַנק פון קאַפּ, ווי גלייך ער איז שוין איינמאַל געטייט געוואָרן, און אז ער וועט נאָר אויף איין רגע דערלאָזן צו זיך אַ פאַלשע האַפענונג, וועט ער מוזן געשאַסן ווערן נאָכאַמאַל.

ער זיצט געדולדיק און שטיל, ווי אַ האַלבדרעמדדיקער. ער ווייסט נאָר נישט פינקטלעך די צייט, ווען דער טויט וועט צו אים אין קאַמער קומען, און דעריבער האָט ער פון דער ערשטער מינוט אָן אַ פאַרשטאַרבן האַרץ און וואַרט אויף טריט, וואָס דאַרפן זיך דערהערן אין קאַרידאָר, ווי אַן אַנזאָג, אז "ער" גייט.

דאָך קריכן פאַר אים אין קאַמער אין גרויס מאַטערניש שווערע טעג און שווערע נעכט, און דער טויט וויל נאָך אַלץ צו אים אין קאַמער נישט קומען.

אין קאַנצעליאַריע, דאַכט זיך אים, פאַרגעסט מען אים ווי אומיסטן - מ'רופט אים נישט פאַרהערן; מ'שרייט נישט אויס זיין נאָמען, ווען מ'ציילט די אַרעסטירטע; מ'קוקט טאַג-טעגלעך, אין דער צייט פון שפאַציר, גלייך אין זיין פנים אַריין און מ'באַמערקט אים נישט. יוזי פאַרשטייט נישט, וואָס איז דאָס פאַר אַן אויפטו, פּונוואַנען שטאַמט ער: פון דער קאַנצעליאַריע, צי פון פּיליפּאָוון אַליין. און וואָס וויל מען דען מיט דעם דערגרייכן?

און דאָס אַליין, וואָס ער באַנעמט דאָס נישט, איז פאַר אים, ווי אַ סימן, אז זיין טויט מוז קומען און אז ער איז שוין ווי אויף העלפט געטייט - ער איז שוין אזוי ווייט פון לעבעדיקע, אז ער האָט שוין אויפגעהערט צו פאַרשטיין, וואָס זענען זיי מיט דעם אָדער מיט יענעם טועכץ אויסן.

אומבאַמערקט פאַר זיך אַליין הייבט ער דאָ אַן אָנווענדן צו די אַרומיקע די זעלבע מיטלען, וואָס מ'ווענדט אָן צו אים:

ער הערט אויף אַרויסצוגיין אויפן שפאַציר.

ער הערט אויף צו באַמערקן, אז מ'באַמערקט אים נישט און צו זען, אז מ'זעט אים נישט.

וואָס-וואָס – עקשנות איז אין אים נאָך געבליבן...
נאָר אַליין ווייסט ער נישט, אַז ער טוט עס און צוליב וואָס ער
טוט עס. ער איז זיכער אין זיין טויט, פונקט ווי אַ מענטש, וואָס
באַקומט שטאַרק לייב אָדער שטאַרק פיינט אַ פרוי, איז זיכער: אַנדערש
האַט נישט געקאַנט זיין, צו דעם, ער זאָל די פרוי לייב באַקומען אָדער
ער זאָל זיך מיט איר גטן, האָבן געפירט יעדער מינוט פון זיין לעבן
באַזונדער און אַלע מינוטן צוזאַמען. סיי-ווי-סיי... אַ צו-לעכעיס, אַ צו-
לעכעיס... וואָס בלייבט טון פאַרן טויט?..

סיי-ווי-סיי האָט ער פון זיך אַראָפּגעוואָרפן זיין אַכט און צוואַנציק
יאָריקן לעבן מיט זיין געהאַרטעוועטן רעוואָלוציאָנערן באַווסטזיין,
פונקט ווי אַן אויסגעדינטער סאָלדאַט, וואָס טוט זיך איבער אין ציווילע
קליידער, וואַרפט פון זיך אַראָפּ די געוויינהייטן פון זיין פריערדיקן
סאָלדאַטישן לעבן.

אויפן אָרט פון דעם געהאַרטעוועטן רעוואָלוציאָנער יוּזין, וועלכער
האַט ביזן אַרעסט זיינס אָפּגעטון און מיטן אַרעסט אַלץ פאַרענדיקט,
זיצט שוין איצט אין קאַמער אַ נייער יוּזי. עס זיצט אַ שמאַטקע –
אַ מענטש, וואָס מוז געטייט ווערן, ווייל טויט איז זיין גורל.

זיצנדיק אַזוי מיט פאַרמאַכטע אויגן, צווינגט ער זיך נישט צו
האַבן קיין שום געדאַנקען ביי זיך אין קאַפּ.

ער שטעלט זיך פאַר:

אַלץ איז שוין געשען – אים, יוּזין, האָט מען שוין געשאַסן;

ער לעבט שוין נישט מער.

אים ווערט פון דעם גרינגער.

פון דענסטמאַל אָן הערט ער אויף צו דערקאַנען די וועלט אַרום

זיך און וויל זי מער נישט דערקאַנען; פון דענסטמאַל אָן איז ער שוין
דאָ אין קאַמער מער קיינמאַל נישט וואָך און איז שוין מער קיין איין
מאַל נישט געשלאָפן. ער דרעמלט דאָ אָן אויפהער מיט אַ דרעמל, וואָס
געפיינט זיך אויפן גרענעץ צווישן לעבן און טויט.

ביסלעכווייז, מיט יעדער נייער שעה זינקט ער איין טיפער אין

אַט דעם דרעמל און ביסלעכווייז באַקומט דאָ אין קאַמער די שיינ
אַרום אים אַזאַ באַלייכטונג, גלייך ערגעץ זייער ווייט קעגנאייבער דעם
הויכן געקאָוועטן פענצטערל זעצט זיך מעת-לעתן לאַנג איינע און די

זעלבע פארגייענדיקע זון - קיינמאל האט זיך נאך די זון נישט געזעצט אזוי ווייט און אזוי לאנג, ווי זי זעצט זיך איצט.

דענסטמאל - ביי אט דעם לאנגן זון-זעצן - קומט אים אויס מאדנע, וואס דער טויט פון אים, יוזין, הייבט זיך אן פון לעבן, און נישט נאך מיט זיין אייגענעם לעבן הייבט זיך אן זיין טויט, נאך מיט דעם לעבן פון זיינע פריערדיקע דורות.

מאדנע קומט אים אויס ביי אט דעם לאנגן זון-זעצן, - וואס דא אין געגנט האט אמאל געלעבט א וווקסיקער און מענישער ייד מיטן נאמען מאסי - א פרומער און הייסער ייד, מיט א קאלטן שמייכל אין דער בארד און אין די וואנצעס, וואס זענען פון בלאנד געווארן מילך-גרוי. געלעבט האט דער ייד פון אן אומענדלעך לאדעניש מיט א פריץ און ליב געהאט האט ער גרויסע היץ - די גרעסטע היץ ביים דאווענען, די גרעסטע היץ אין באד, פונוואנען זיין נאקעטער קערפער פלעגט ארויסקומען א העליש-רויטער, מיט בעזעמער-בלעטלעך אויפן רוקן, אויפן פעטלעכן בויד אין די פעטלעכע קנייטשן און מיט צוויי נאקעטע אייניקלעך, וואס פלאנטערן זיך אים פאר די פיס. די אייניקלעך האט ער געהאט פון א טאכטער - גרויס ווי ער און בארעדעוודיק פיל מער, ווי ער. וועגן זיין טאכטער האבן אין זיין בארד אריין זיך געבויהן די שפיצן פון זיין קאלטן שמייכל:

— „זי קאן לשון-קודש“.

דער טאכטערס מאן - א קורצינקער, א קלוגיששקער, אן אייביק-יינגיששקער, - האט געלייענט מיט א זיידן קול אין דער תורה, געקאנט דיקדוק און בוכהאלטעריע אויף יעדנפאל. ער איז זייער יינג געשטארבן, איז געשטארבן א זיידן קול, וואס לייענט אין דער תורה, א קענער פון דיקדוק און פון בוכהאלטעריע אויף יעדנפאל.

דער זיידע איז געשטארבן זייער אלט, איז געשטארבן א נישט-דערלאדן לאדעניש מיט א פריץ, א קאלטער שמייכל צו עולם. הזה און א ליבע צו גרויסער היץ ביים דאווענען און צו „יענער וועלט“.

די בארעדעוודיקע גרויס-וווקסיקע טאכטער, וואס קאן לשון-קודש, האט זיך ארומגעשלעפט איבער גרויסע שטעט מיט אירע צוויי יינגלעך, באוונדערנדיק פרעמדע לייט מיט אירע לשון-קודשדיקע פסוקים און

מיט איר ענערגיע, וואָס קלעקט איר אויף אָנצוהייבן אויפן אַכט און פערציקסטן יאָר פון איר לעבן זיך לערנען אויף אַקושערקע. די יידענע איז געשטאַרבן, איז געשטאַרבן אַ באַרעדעוודיק מויל, וואָס איז פול מיט לשון-קודשדיקע פסוקים, אַן ענערגיע אויף אָנצוהייבן אין די מיטעלע יאָרן זיך לערנען אויף אַקושערקע.

נאָר אין איר קוואַרטיר אין דער גרויסער שטאָט איז שוין געווען אַ נעסט, אין וועלכער עס האָבן זיך געדרייט אַלערליי רעוואָליוציאַנערע אומלעגאַלע יינגלעך און מיידלעך, און אירע צוויי יינגלעך האָבן שוין דעמאָלט געלערנט אין אַ רעאַל-שול, פריער דער עלטערער, נאָכדעם דער קלענערער. דער קלענערער - דאָס איז מויל, דער יינגערער פראַוויזאָר אין גאַליכאווקער נאַציאָנאַליזירטער אַפטייק, און דער עלטערער - דאָס איז ער, יווי, דער אַרעסטירטער „עס-ער“, וואָס דרעמלט דאָ אין קאַמער מיט אַן אומאויפהערלעך געפיל, אַז ערגעץ ווייט, ווייט האָלט זיך אַלץ אין זעצן די זון, אין דרעמלענדיק האָט ער מורא אויפ-וואַכן, ווייל ער האָט פון זיך זיין לעבן אַראָפּגעוואָרפן און איז שוין צו זיין טויט צוגעגרייט, און אַז ער וועט אויפּוואַכן, וועט ער זיך מוזן גרייטן צום טויט נאָכאַמאָל...

דאָך האָט געטראָפן, אַז זיצנדיק אַזוי מיט פאַרמאַכטע אויגן אַן באַוועגונגען און פּלאַנטערנדיק זיך צווישן די זכרונות וועגן זיין זיידן, זיין מאַמען און זיין טאַטן, וואָס האָבן מיט זייערע לעבנס באַשטימט און צוגעגרייט זיין איצטיקן טויט, איז ער איינמאָל דאָ אין קאַמער ווירקלעך גרינג אַנטשלאָפן געוואָרן, און געווען איז דאָס פאַרנאַכט, ווען ערגעץ ווייט קעגנאיבער דעם הויכן געקאוועטן פענצטערל האָט זיך ווירקלעך זייער לאַנג געזעצט די זון.

אין דרעמל האָבן זיך אים דאָן געחלומט די זעלבע דיקע און גרינע ווענט, צווישן וועלכע ער געפינט זיך אין דער ווירקלעכקייט, און געדרייט האָבן זיך דאָ אַרום אים די ברידער פאַקראַס, סאַניע פאַקראַווסקע, זיין ברודער מויל און יענע גאַנצע גרופע „עס-ערן“, מיט וועלכע ער איז אין דער צייט פון זיין לעבן אידעיש געווען געבונדן. אַלע האָבן זיי דאָ צו אים, דעם גלייכגילטיקן, גערעדט וועגן עפעס, זיך געאַמפערט וועגן עפעס, זיך מיט אימפעט געקליבן ערגעץ פאַרן, זיך מיט אימפעט געקליבן עפעס טון, און ער האָט זיך געווינדערט.

ווי אַלץ, וואָס זיי רעדן און קלייבן זיך טון, איז פאַר אים, יווי
באַריש און פּוסט, ווייל אַלץ, וואָס ער האָט אין פאַרבינדונג מיט זיי
און מיט זייער אידעע געקאַנט טון, האָט ער שוין אָפּגעטון. אים איז
געווען אַ ווונדער, וואָס זיי פאַרשטייען דאָס נישט.

ער האָט אין חלום גלייכגילטיק געוואַרט זיי זאָלן אַוועקגיין,
און אַז זיי זענען ענדלעך פונדאָנען אַוועקגעגאַנגען, איז אים אין חלום
געבליבן אָפּצוטון נאָר איין זאַך - לויפן און פאַרשליסן נאָך זיי די טיר.
פון דעם צי ער וועט עס באַווייזן, צי ניין איז אָפּגעהאַנגען אַלץ, אַלץ,
נאָר דערלויפן צו דער טיר האָט ער נישט באַוויזן, ווייל פון קאַרידאָר
האַבן זיך פונקט דענסטמאַל דערהערט יענע טריט, אויף וועלכע ער
האַט די גאַנצע צייט געוואַרט מיט אַ פאַרשטאַרבן האַרץ. די טיר האָט
זיך געעפנט. און אַז ער, יוזי, האָט זיך אויפגעכאַפט, האָט ער דערזען
פאַר זיך דעם אַגענט זובאַק און דעם סליעדאָוואַטעל אַנדרייעוו. ביידע
האַבן זיך אָנגעבויגן צום ווינקל, אין וועלכן ער איז געזעסן, און האַבן
געזוכט אַרום אים עפעס נאָך עמעצן באַגלייך זיי זאָלן זיך ווונדערן,
וואָס ער געפינט זיך איינער אַליין אין דער קאַמער.

— קום! — האָט געזאָגט צו אים זובאַק, דענסטמאַל, ווען אַנדרייעוו
האַט צוריק אויפגעהויבן פון דער פּאָדלאָגע דעם אָנגעצונדענעם
לאַמטערן.

יווי האָט זיך דענסטמאַל אויפגעוואַכט נישט נאָר פון זיין חלום,
נאָר אויך פון זיין שטענדיקן האַלב-דרעמלענדיקן צושטאַנד און פונעם
געפיל, אַז ער איז שוין טויט. אים איז געווען אַ גרויסער שאַד, וואָס
דאָס איז פאַרגעקומען און וואָס צום געדאַנק וועגן זיין טויט וועט ער
זיך מוזן אָנהייבן גרייטן נאָכאַמאָל.

זובאַק און אַנדרייעוו האַבן אים דענסטמאַל בלויז אַריבערגעפירט
אין אַן אַנדער קאַמער.

אין בלאַסן אָונט-טונקלעניש איז אין דער נייער קאַמער געזעסן
נאָך איינער אַן אַרעסטירטער, וואָס האָט זיך אָנגערופן מיטן נאָמען
פינקע ווייל. ער האָט געקוקט מיט אַ צעטראַגענעם בליק, וואָס איז
אויסן אָפּצושאַצן אויף איין מאָל סיי יווי, סיי די פרעמדע וועלט,
פונדאָנען ער איז אַהער אַראָפּגעפאַלן. ער האָט פּלוצים אַ זאָג געגעבן
זייער געשווינד, פּמעט אין איין אָטעם:

— טכע... נאך דריי וואָכן, וואָס איך זיך דאָ, איז מיר יעדער
נייער מענטש אַביסל קענטלעך און היימיש. טכע!... ווי אַ געשוועסטער-
קינד. יעדער נייער מענטש, דאַכט זיך מיר אויס, קער מיר אָן אַ שטיקל
קרוב, איך בין אַליין אַ קיעווער. און פּונדאָנען זייט איר?
ער איז געוואָר געוואָרן, אַז יוזי איז פון די אַרטיקע געגנטן
און איז אַנטשוויגן געוואָרן. ער האָט מיטאַמאָל ווי אַנגעוואָרן צו יוזי
יעדן אינטערעס.

מיטן גרויען טאָג-ליכט האָט יוזי דערהערט אַ קול:

— איר זייט נישט געשלאָפן?

— אַ?

— אַ גאַנצע נאַכט?

— און איך בין שוין געוואָינט.

— אַ, אַ, נאָך אַ מיין...

— אַבי איך האָב נעכטן געמיינט: איר זייט פון קיעוו.

— מיר האָט זיך געדאַכט: איך האָב אייך אַמאָל געזען אין

קיעוו.

— צי אפשר אין זשיטאַמיר? איר זייט נישט געווען אַמאָל אין

זשיטאַמיר?

יוזי האָט געוואָלט אויפהייבן דעם קאַפּ, נאָר ער האָט עס נישט
געטון, ווייל זיין שכנס פּראַגן האָבן זיך אַלץ געשאַטן. ער האָט פון
אונטערן שטערן צום ערשטן מאָל אויף זיין שכן אַ קוק געגעבן. און
נישט אַזוי אויפן שכן אַליין, ווי אויפן שכנס מויל — אַ מויל, וואָס קאָן
אַזוי לייכט קלאַפן און אַזוי גלאַט אַרויסלאָזן פון צווישן די ציין
אַ גאַנצע כאַליאַסטרע מיט ווערטער.

ער האָט דערזען אַ ניינצן-יאָריק יינגלשע פיגור, וואָס פילט זיך
גרוים אין די ברייטע רויטאַרמינישע קליידער, אַ פאַרברוינט קינדערש
פנים מיט שוואַך-שפּראַצנדיקע וואַנצעלעך, מיט מיידלשן חן אַרום דעם
מויל און אַרום די אויגן, וואָס בעטן מ'זאָל זיי אַנקערן אַ שטיקל קרוב.
די פיגור האָט זיך געפונען אין עק פּאָדלאָגע אויף איר געלעגער.
און אין איר פאַרלאָרענעם אַרט זיצן איז געווען עפעס שווערס, ווי אינעם
זיצן פון אַ מענטשן, וואָס האָט געליימטע פיס.

— איך בין א פארפאלענער, — האָט געזאָגט פינקע, — אָן עק. איך ווייס אַליין, פון מיר וועט שוין קיין לייט נישט זיין. מיר — אַ רויט-אַרמיער קומט, מיר קומט מ'זאָל מיך שיסן. נאָר איר זאָלט וויסן פון וואָס עס האָט זיך אָנגעהויבן... איר פאַרשטייט צי ניין? — סך-הכל פון אַ קלאַפּ אין בויך...

יוזי האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס האָט זיך פון אַ קלאַפּ אין בויך אָנגעהויבן: דאָס, וואָס פון פינקען וועט שוין קיין לייט נישט זיין, צי דאָס, וואָס אים קומט מ'זאָל אים שיסן? ער האָט ערגעץ טיף אין זיך, ווי אַ זוך געגעבן אַוועלעכס ס'נישט איז געפיל צו אָט דעם יינגל און האָט דאָרט צו זיין באַווונדערונג גאַרנישט געפונען, ער האָט ווי אַ גראַבל געטון אין זיך נאָך טיפער און האָט ווידער גאַרנישט געפונען. נאָך דער האַלב-טויטקייט, וואָס ער האָט אין די לעצטע פאַר טעג איבערגעלעבט, איז ער געווען דורך און דורך פוסט.

ווי אַ געשאַסענער האָט ער נישט געהאַט קיין מינדסטן מיטגעפיל פאַר פינקען, וועמען געשאַסן צו ווערן שטייט ערשט פאַר. זיין איינציקער פאַרלאַנג איז געווען, זיין נייער שכן זאָל וואָס ווייניקער רעדן. פינקע אַבער איז נאָך זיין דריי-וואַכעדיקן אַרעסט נאָך אַלץ געווען פול מיט פלוידער, מיט יונגן צאפלידיקן לעבן און האָט געוואָלט, אַז זיין נייער שכן זאָל וואָס ווייניקער שווייגן.

פינקע ווייל האָט דאָ אין קאַמער געהאַט מיט זיך פיל פאַסט-קאַרטן מיט בילדער פון זיין געבורט-שטאָט און האָט זיי באַוויזן יוזין מיט צעטראַגענער פרייד, מיט גרויס שמחה, וואָס אויף דער וועלט איז פאַראַן אָט די שטאָט:

— קיעוו, — האָט ער געזאָגט, — איר זעט? אַ שיינע שטאָט, אַ שיינע שטאָט, אַך, אַ שיינע! גרינע ביימער אויף די בערג. איין האַלב שטאָט איז הויך, הויך, און דער צווייטער טיף אין אַ טאַל, אַז מ'שטייט דאָרט אין עק אין דער הייך, הערט מען ווייט פון אונטן דעם גערויש: בררר! בררר!... ווי נאָך פסח ביי אַ גרויסן טייך, ווען עס קוואַקען זשאַבעס. און מיר האָבן געווינט אין נידעריקן טייל, איר זעט? דאָ, אויף דער גאַס.

צווישן די געמאָלטע פאַרשידנאַרטיקע פאַסט-קאַרטלעך האָט פינקע

געהאט איינס אַ גרויס פּאָטאָגראַפֿיש בילד, אַ פּאַמיליען-בילד פון זיין טאַטן, פון זיין מאַמען און פון אים, פינקען, ווען ער איז נאָך געווען אַ קליינער, אַ צוועלפֿפֿיאָריקער, אין אַ גימנאַזיסטן-היטל, כאָטש אין גימנאַזיע האָט מען אים אַפֿילו נישט געקלערט לערנען.

דאָס בילד האָט אויסגעזען, ווי פון אַמאָליקע יאָרן און געדאַכט האָט זיך:

אַלע, וואָס זענען אויף דעם פּאָטאָגראַפֿירט, זענען שוין לאַנג געשטאַרבן.

רעכטס אויפן בילד:

פינקעס פּאַטער, יענער זעלבער, איבער וועלכן „אַלץ האָט זיך אָנגעהויבן“, ווייל ער האָט איינמאָל געשלאָגן פינקען מיט די פּויסטן אין בויך – שטאַרק געשלאָגן – אָט אַזוי... מיט אַלע פּוּחות. ער זיצט אין אַ ווייכן שטול. ער איז אַ גרויסער, לייביקער ייד מיט אויסגע-גלאַצטע גלעזערנע אויגן. זיינע פּולע אַנטפּלעקטע ליפּן שמייכלען פון אונטער די געשוירענע וואַנצעס, ווי עס שמייכלען אויף אַ חתונה די ליפּן פון אַ יידן, וועמען עס קומט, מ'זאָל אים אַווקלעבן אויבנאָן, נאָר איבער אַ טעות האָט מען אים אַוועקגעזעצט גאַנץ אונטן צווישן קבצנים.

הינטער זיין שטול שטייט מיט אַ מער ענערגיש און מיט יונגן לעבעדיקן פנים פינקעס מוטער, און אין דעם, ווי אַזוי זי האַלט איר האַנט אויפן מאַנס אַקסל איז צו זען, אַז זי גיט אָפּ גערעכט זיינע ליפּן – זי האַלט, אַז זיי טוען גוט, וואָס זיי שמייכלען.

פינקע, זעט מען, האָט זיי ביידן פיינט.

ער זאָגט וועגן זיי:

– איר זעט צי ניין? אַ משפּחהלע, אַ פון אַזאַ משפּחה קאָן

מען האָבן נאָר צרות.

צוריק מיט אַ יאָר צוויי איז ער פון זיי אַנטלאָפּן, ווייל זיין מאַמע האָט זיך צו אים שטענדיק „געוויאָזשעט“, שטענדיק „געוויאָזשעט“, און ווייל זיין טאַטע האָט אים איינמאָל געשלאָגן מיט די פּויסטן אין בויך, אָט אַזוי... ווי מיט האַמערס. ער האָט געוואָלט אַוועק פון זיי וואָס ווייטער, וואָס ווייטער, און אין ערגעץ, האָט זיך אים געדאַכט, וועט ער נישט זיין פון זיי אַזוי ווייט, ווי אין דער רויטער אַרמיי, כאָטש די

רויטע אַרמיי האָט דענסטמאַל געהאַט איר קאַזאַרמע טאַקע ביי זיי אין גאַס.
ער האָט אין דער רויטער אַרמיי צוויי יאָר זיך געשלאָגן אויף
פאַרשידענע פּראָנטן און מיט פאַרשידענע באַנדעס און איז געווען
אַ קאַמוניסט. ער האָט נישט געוואוסט, אויב אינדערהיים זוכט מען אים
צו ניין. נאָר צוריק מיט אַ חדשים דריי האָט מען אים אויף איינעם
אַ פּראָנט פאַרוואַנדעט אָט אַהער, אין דער לינקער האַנט, אַביסל העכער
פונעם עלנבויגן. עס האָט גאַרנישט אַזוי שטאַרק וויי געטון... און די וואַנד איז
די ערשטע טעג געווען ביי אים טייער, ווי דער ביס פון אַ מיידל,
וועלכע מ'האַט ליב.

עס האָט גאַרנישט אַזוי שטאַרק וויי געטון. אַלע פּרימאַרגן, ווען
ער פלעגט זיך אויפכאַפן, פלעגט ער דענסטמאַל צום אַלעם ערשטן זיך
דערמאָנען אין דער וואַנד, וואָס געהערט צו אים, פינקען, דעם
קאַמוניסט, און האָט דערפילט, אַז ער איז גליקלעך. און טאַקע, ווייל
ער איז דענסטמאַל געווען אַזוי גליקלעך, האָט ער, פאַרנדיק אין
סאַניטאַר-צוג, אָנגעשריבן אַ קאַרטל אַהיים. אים איז אַפילו נישט איינ-
געפאַלן, אַז מ'וועט אים פון דער היים אויפן קאַרטל ענטפערן. נאָר
אויסגעלאָזט האָט זיך, אַז זיין מאַמע האָט פאַרזעצט אַ פוטער און איז
באַלד אַוועקגעפאַרן אים אויפזוכן.

זי האָט אים אויף דער דריטער וואַך געפונען אין מאַסקווע אין
אַ שפּיטאַל, און אַז זי האָט אים דערזען אין אָט די רויטאַרמיינישע
קליידער, האָט זי געוויינט:

— זע נאָר אַ הילוך, — האָט זי געזאָגט.

— זע נאָר די געלאַטעטע שטיוול.

— הלואי וואָלט שוין טראַצקי גענאַנגען אין אַזעלכע שטיוול.

און זי האָט אים דערציילט, ווי אַזוי מ'איז אינדערהיים פאַר-
אַרעמט געוואָרן; מ'האַט דאָרט שוין נישט קיין קראָם פון געפעס,
מ'האַלט שוין נישט קיין דינסט, מ'וויינט אין איין צימער און מ'קאַכט
אין אַ הרובע.

און דעם טאַטן איז פאַרבליבן אַ שווערע קרענק פון נאָכן טיפוס.
ער איז געוואָרן טויב. ער האָלט ביי שטאַרבן.

— זאָלסט אָנקוקן דעם טאַטן, — האָט זי געזאָגט צו פינקען, — ער
ווייל דיך זען פאַרן טויט.

און זי האָט ווידער געוויינט.
דענסטמאָל האָט זיך פינקע אויסגעבעטן אין שפיטאָל און איז
אָוועקגעפאָרן אַהיים אויף „פּאַפּראָווקע“, כאָטש ער האָט נאָך אַלץ
נישט געהאַט פאַרגעסן, ווי אַזוי דער טאַטע האָט אים געשלאָגן מיט די
פויסטן אין בויך.

נאָר אינדערהיים האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער טאַטע איז גאָר-
נישט אַזוי קראַנק, כאָטש צום בעט איז ער ווירקלעך געלעגן און טויב
איז ער ווירקלעך געוואָרן פון נאָכן טיפּוס.

אויף פינקען האָט מען זיך דאָרט אָנגעזעצט – אַלע קרובים – און
גערעדט איבער אים טאָג ווי נאַכט וועגן זיינע געוועזענע „טאָוואַרישטשעס“,
וואָס זענען פּמעט אַלע געוואָרן קאַמיסאַרן און גייען אויסגעפּוצט מיט
אַראַפּניקלעך און מיט רעוואָלווערן און זענען אַביסל אַנדערש, ווי
פינקע, – נישקשה, – זיי פאַרלאָזן נישט קיין קראַנקע טאַטע-און-
מאַמע.

אויף צו פאָרן אים אויפזוכן האָט מען שוין פאַרקויפט און פאַר-
זעצט דאָס לעצטע, און איצט איז געבליבן נאָר איין האָפּענונג – ער,
פינקע זאָל העלפּן... איצט איז פאַראַן איינער, וואָס וויל באַצאָלן פיל
געלט פאַר אַריבערפירן אַ קליין קעסטעלע פון דער גרענעץ. ער שיקט
אַלע טאָג פּרעגן:

– „ווי-זשע איז ער, אייער פינקע?“

אַלע זאָגן: עס איז דאָך דאָס גרינגסטע. ווער וועט דען גיין זוכן
ביי אַ פאַרווונדעטן רויטאַרמיער...?

און ווייל מ'האַט זיך אויף אים אינדערהיים זייער שטאַרק אָנגע-
זעצט, איז ער געפאָרן צו דער גרענעץ נאָכן קעסטל, אויף פטור צו
ווערן איז ער געפאָרן. ער האָט אַפילו נישט געוואָלט וויסן, וואָס אין
קעסטל געפינט זיך. ער ווייסט עס נאָך איצט אויך נישט. און ערשט
נאָך דעם ווען מ'האַט אים מיטן קעסטל ביי דער גרענעץ געכאַפט און
אים געזאָגט, אַז עס קומט אים דערפאַר שיסן, האָט ער אַקאָרשט
אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, וואָס מיט אים, פינקען, דעם קאָמוניסט, האָבן
געטון אייגענע טאַטע-און-מאַמע.

און איצט...

איצט האָט פינקע דאָס אַלץ מיט אַ בליישיפט און מיט אַ נערוועזער

געשווינדער האנטשריפט אָנגעשריבן אויף פּאַפּיר, כּדי צו דער-
לענגען עס ווי אַ ביטע צום נאַטשאַלניק.

נאָר ווי אַזוי די ביטע צו ענדיקן האָט ער נישט געוואוסט און
האָט זי אויף מבינות געגעבן ליעגען יוזין.

— „און איצט, האָט ער געשריבן, בעט איך דעם חבר
נאַטשאַלניק“...

און וויל ער האָט נישט געוואוסט ווי אַזוי צו ענדיקן אָט די
ביטע, וואָס דאַרף פּועלן, מ'זאָל אים לאָזן לעבן, האָט ער פּלוצים
געענדיקט אַזוי, ווי עס דאַרף, לויט זיין מיינונג, ענדיקן זיין ביטע אַן
אמתער קאָמוניסט:

— „און איצט, האָט ער געענדיקט, בעט איך דעריבער, מ'זאָל
מיך וואָס גיכער שיסן“.

איצט איז פינקע געווען צופרידן, וואָס דער סוף פון זיין ביטע
איז ביי אים אַרויסגעקומען אַזאַ שטאַרקער. אים איז געווען געפעלן,
וואָס ער האָט געענדיקט זיין ביטע אַזוי, ווי עס דאַרף ענדיקן אַן
אמתער קאָמוניסט.

נאָר נאָכדעם, אַז ער האָט זיין ביטע אָנגעגעבן, האָט ער בים-
לעכווייז אָנגעהויבן צו גלויבן, אַז דער אמתער קאָמוניסט דאָס איז
טאַקע ער, פינקע אַליין, — ער וויל ווירקלעך, מ'זאָל אים וואָס גיכער
שיסן און אַז נאָר צוליב דעם האָט ער זיין ביטע געשריבן.

— דאָס ערגסטע, — האָט ער געזאָגט צו יוזין, — איז ווען מ'ברענגט
מיך אַרעסטירט קיין קיעוו. ווי מיינט איר? מ'זועט מיך נישט אָפּשיקן
קיין קיעוו? איך האָב דאָרט טאָוואַרישטשעס... איך וויל נישט, מ'זאָל
מיך פירן קיין קיעוו... איך האָב שוין גערעדט מיטן נאַטשאַלניק אַליין,
האָט ער זיך געבייזערט — נישט נאָר אויף מיר, אויף אַנדערע אַרעס-
טירטע אויך. „טשטאָ ווי, — האָט ער געזאָגט, — שוטיטע?“

דערביי איז פינקע געווען זיכער, אַז דער נאַטשאַלניק איז צו
אים אַ גוטער, פיל בעסער, ווי צו אַנדערע אַרעסטירטע, וויל ער,
פינקע, איז אַ רויטאַרמיער. צו פינקען הייסט ער צולאָזן זיין מאַמען
אַפילו אין מיטן וואָך, ווען מ'לאָזט דאָ צו קיינעם נישט צו. פינקע
אַבער וויל נישט, אַז זיין מאַמע זאָל צו אים אַהער קומען. ער וויל
נישט אַרויסגיין צו איר פון דער קאַמער, ער זאָגט צו איר:

– וואָס ביסטו צו מיר געקומען וואָס? פאַר דיר אַהיים, ווער דאַרף דײַך דאָ?

פּינקע האָט מיט אומגעדולד געוואַרט אויפן ענטפּער, וואָס ער וועט באַקומען אויף זיין ביטע. נאָר דער ענטפּער איז געקומען פּיל גיכער, ווי ער האָט געמיינט. אין קאַנצעליאַריע, ווהיין מ'האַט אים אויפן אַנדערן טאַג גערופן, איז צו אים מיטן רוקן געזעסן דער נאַטשאַליק און האָט אין די הענט געהאַלטן זיין ביטע.

– וועגן וואָס בעסטו? – האָט ער ביי פּינקען געפרעגט. פּינקע האָט מיטאַמאַל זייער שטאַרק דערפּילט אין זיך דעם אמתן קאַמוניסט. ער האָט זיך אויסגעגלייכט, ווי מ'גלייכט זיך אויס פאַר אַ וויכטיקסטן עלטסטן און האָט ווי פאַר אַ וויכטיקסטן עלטסטן אויסגעקנאַקט:

– איך בעט מ'זאָל מײַך שיסן. דערויף האָט אים דער נאַטשאַליק געענטפּערט גאַנץ קאַלט, באַקוקנדיק אים מיט אַ נייעם רויקן בליק:

– כאַראַשאַ, – האָט ער אים געענטפּערט, – פּאַסמאַטריים. וועגן דעם אַלעם האָט פּינקע נאָכדעם דערציילט יוזין. און יוזי האָט געהערט גלאַט אַזוי, ווי אויף יוצא צו זיין, ער האָט געקוקט פּינקען אין פנים אַריין, געקוקט מיט באַוונדערונג, וואָס נאָך די איבערלעבענישן פון די לעצטע טעג, איז ער, יוזי, פול מיט פּוסטקייט, ער פּילט די פּוסטקייט איבערווייניק אין זיך און האָט נישט פאַר פּינקען קיין מינדסטן מיטגעפּיל, און פּרוּווט ער גראַבן אין זיך אַלץ טיפּער און טיפּער, געפינט ער דאָרט אויך נישט קיין מיטגעפּיל... פּריער, פאַר די איבערלעבענישן פון די לעצטע טעג, וואָלט ער פון פּינקעס געשיכטע געוויס געווען אַרויסגעפּירט, אַז שולדיק איז די אַרדענונג – אַן אַרדענונג, וואָס שאַפט פון אַזעלכע פּינקעס רויטאַרמיער און כאַפט זיי נאָכדעם אַליין ביי דער גרענעץ, ווי פאַרברעכער. נאָר איצט קער ער זיך מיט דעם אַלעם מער נישט אָן. ער איז בלוז פול מיט פּוסטקייט, פול מיט גלייכגילטיקייט.

דערצו נאָך האָט מען צו אים אין קאַנצעליאַריע נאָך אַלץ אַנגעווענדט די פּריערדיקע מיטלען, וואָס זענען פאַר אים געווען נישט פאַרשטענדלעך – מ'האַט אים נישט גערופן צו דער אויספאַרשונג.

און ווידער האָט ער נישט געוואוסט, וואָס וויל מען מיט דעם דערגרייכן און פון וועמען שטאַמט עס: פון דער קאַנצעליאַריע, צי פון פּיליפּאָון אַליין.

און ווידער האָט ער זיך אויפגעפירט אַזוי, גלייך ער באַמערקט עס נישט.

עס האָט זיך ווי פון זיך געצויגן אַ שטומער קאַמף צווישן אים און דער קאַנצעליאַריע. און עס איז ווי פון זיך יעדן טאָג אויפגעשטאַנען די פּראָגע: ביי וועמען וועט היינט פּלאַצן די עקשנות – ביי אים, יוזין, וועלכער זיצט האַלב געטויט מיט פינקע וויל דאָ אין קאַמער, צי ביי פּיליפּאָון, וואָס הייסט אין קאַנצעליאַריע, מ'זאָל וועגן אים, יוזין, נישט געדענקען, כאַטש אַז דאָס הייסט דאָרט טון פּיליפּאָון אַליין, האָט מען נאָך אַלץ נישט געקאָנט וויסן.

אַלע אַונט איז יוזי איינגעשלאָפן מיטן געפיל, אַז אויף דער פּוסט-קייט פון אַ האַלב-געטויטן, וואָס ער טראָגט אין זיך, דריקט עפעס אַ שווערקייט: די שווערקייט ציט זיך צו אים פון דער קאַנצעליאַריע זיין פון פּיליפּאָון.

נאַכט ביי נאַכט אין פאַרוואַגלטן גרינגן שלאָף האָט ער געפילט די דאָזיקע שווערקייט און האָט נישט געוואוסט אין וואָס זי באַשטייט. צווישן דרעמל און וואַכזיין האָט ער זיך געשראַקן נישט אַזוי פאַר פּיליפּאָון אַליין, ווי פאַר איינעם אַן אומפאַרשטענדלעך טראָפן יושר, וואָס פּיליפּאָון טראָגט אין זיך – אַ קאַלטער, אייזערנער טראָפן יושר, פון וועלכן ער, יוזי, הענגט איצט אָפּ מיט דער צווייטער העלפט פון זיין טויט.

און ערשט נאַכדעם האָט אים אָנגעהויבן קלאָר צו ווערן, אַז אין דער אויסגעליידיקטער חורבה, וואָס ער טראָגט אין זיך, הייבט זיך אָן צו באַזעצן עפעס אַזוינס, וואָס איז אים ביז איצט געווען פרעמד און וואָס האָט אַ שייכות צום קאַלטן, אייזערנעם טראָפן יושר, וואָס פּיליפּאָון טראָגט אין זיך – פּיליפּאָון קאַלטער, אייזערנער טראָפן יושר וועט באַשליסן, צי מ'זאָל אים, יוזין, שיסן, צי ניין. מעגלעך, ער וועט באַשליסן, אַז ניין. גיכער וועט ער באַשליסן אויף „יאָ“ – אַלץ איינס, באַשליסן וועט דאָס דער קאַלטער, אייזערנער טראָפן יושר. און דענסטמאָל האָט ער אָנגעהויבן צו באַמערקן, אַז דאָס זעלבע

קומט פאַר מיט פיל פון די אַרעסטירטע, וועלכע מ'לאָזט, ווי אים,
אַרויס טאַג-טעגלעך אויפן שפּאַציר. ביי אַלע איז די האַפּענונג און די
שרעק צוזאַמענגעקליבן אין פּיליפּאָוס קאַלטן אייזערנעם טראָפּן יושר, פון
וועלכן זיי הענגען אָפּ מיט זייערע לעבנס. און פּל-זמן ער האָט נישט
אַרויסגעטראָגן דעם באַשלוס אויף זייער טויט, זענען אַלע צו אים, ווי
מתפלל. אַלע זענען, ווי ער, בלוטיק פאַראינטערעסירט צו וויסן: אין
וואָס באַשטייט אַט דער אייזערנער, קאַלטער טראָפּן יושר און ווער איז
דער, וואָס טראָגט אים אין זיך – ווער איז פּיליפּאָוו אַליין?

ביינאכט נאכן וויזט פונעם גאליכאווקער דאקטאר באביצקי האבן
ביי פיליפאון זיך געשטארקט די ווייטיקן.

בייז און אָנגעשטויסן אויף דער חברטע סאַשא, וואָס זי האָט
דעם דאָקטאר אַרויסגערופן, איז ער געלעגן אין בעט, די אויגן צו-
געמאַכט, די ברעמען אָנגעברוגט. ער האָט מער נישט אויסגערעדט
קײן וואָרט.

אינדערפרי, ווען חברטע סאַשא איז אין זיין צימער אַריינ-
געקומען, האָט זי אים געטראָפן אָנגעטון, פאַרעקשנט, ווי אויף צו-
לעכעס זיינע פאַרשטאַרקטע ווייטיקן, איז ער מיט געשלאָסענע אויגן
געזעסן אויפן ברעג פון בעט.

— דיר, טייערינקע, — האָט ער געזאָגט, — איז צייט חתונה צו האָבן.
אַט וואָס: מיט קינדערלעך זיך אַ ניאַנטשע געבן. ביי אונדז איז אַ רע-
וואָליוציע, אין ליאַלקעס שפּילט מען זיך דאָ נישט.

חברטע סאַשא איז פון זיין צימער אַרויסגעקומען מיט רויטע פלעקן
אויפן פנים און מיט אַ צעטראָגענעם בליק פון אַ מענטשן, וואָס האָט נאָר-
וואָס באַדאַרפט טון אַ נייטיקע זאַך און האָט פאַרגעסן וואָס.

באַלד האָט זיך דערהערט, ווי זי קריגט זיך אין קאַנצעליאַריע
מיטן שפּעט אויפגעשטאַנענעם סליעדאָוואַטעל אַנדעריעוו; זי זידלט אים,
פאַרוואָס ער מאַכט ווייניק אויספאַרשונגען און פאַרוואָס די פּראָטאַקאָלן
זענען ביי אים נישט אין אַרדענונג.

אין נאָענטן קליינעם קאַרידאָר האָבן געוואָרט אַרעסטירטע אויפ-
גענומען צו ווערן. מ'האַט זיך דאָרט איינגעהערט אין חברטע
סאַשעס קור.

און ווייל זי האָט געזידלט שטאַרק און לאַנג, האָט מען אין

קאָרדנאַר, ווי פון זיך דערפילט, אז די רעוואָליוציע אין לאַנד איז
נאָך גענוג שטאַרק און אז זי איז אויף לאַנג, אויף לאַנג און פעסט, און
אז די האַפענונג אויף פיליפּאָווס קרענק איז דערפֿער געווען אַ פאַלשע -
ס'איז דאָ ווער עס זאָל פיליפּאָוו פאַרבייטן.

בייטאָג איז פיליפּאָוו אינעם בעקעש און אינעם אָנגערוקטן מיצל
דורכגעגאַנגען איבער ביידע הויפן.

עס איז געווען פרייטיק, פאַר אַ זיצונג פון דער קאַלעגיע, וואָס
באַשטייט פון אים, פון חברטע סאַשא און פונעם סליעדאָוואַטעל
אַנדרעיעוו.

עס האָבן זיך פאַמעלעך געצויגן די קויטיקע שעהן, וואָס פאַר
עמעצנס אָן אורטייל, און אויך אזוי קויטיק האָט אויסגעזען דער צע-
טראַטענער שניי, וואָס אין ביידע הויפן.

לינקס איבער דעם שיטערן פלוט, ווהין מ'לאָזט אַרויס אויפן
שפּאַציר, האָט מען דערפֿער געזען אזוי ווייניק אַרעסטירטע, עמעצנס
אַ נאָז האָט דאָרט אַריינגעצויגן אין זיך די פראַסטיקע לופט, וואָס
שמעקט ווי מיט פריש-איינגעזעצטער חלה; אַ יידיש קול האָט דאָרט
אַ זאָג געגעבן אינדערהויך:

- ווי איך בין אַ ייד, עס שמעקט, ווי אום פרייטיק... מיט

זראַזע.

פיליפּאָוו איז צוגעקומען ביזן לעצטן טויער און האָט זיך דאָרט
אָנגעבייזערט אויף אַ גרופע ווייבער - מאַמעס און פרויען פון אַרעסטירטע,
וואָס קלאָפן פון גאַנצפרי אָן מ'זאָל זיי אַריינלאָזן.

- נישטאָ דאָ וואָס צו פירן, - האָט ער געזאָגט, - נישקשה,

איינמאָל אין וואָך איז גאַנץ גענוג. איך אַליין האָב נישט געזען מיין
מאַמען שוין אַ יאָר אַכצן און שטאַרב יאַקאָש אויך נישט.

ער האָט זיך דאָרט אָנגעשטויסן אויף אַ יינגלש-קליינעם רויט-

אַרמייער, אַ רויטאַרמייער מיט אַ געקנייטשט פנימל פון אַ מאָגערן

סריסל און מיט קליינע פיסעלעך, וואָס פלאַנטערן זיך צווישן די

לאַנגע פאַלעס פון זיין גרויסן קאוואַלעריסטישן שינעל. דאָס איז

געווען אַ שליח פון אַ ווייטן גרענעץ-פאַסטן; ער איז צוריק מיט אַ פאַר

טעג געקומען זיך קלאָגן אויף די צעריסענע שטיוול, וואָס ביי אים

און ביי אלע דארט אויף זיין פאסטן, און אויפן שלעכטן עסן, וואָס מ'שיקט פונדאָנען.

פיליפאָוו האָט זיך פאַרקוקט פריער אויף דער טיר פון דעם נאָענטן פערדן-שטאַל און נאָכדעם אויפן סאָלדאַטס שטיוול - אַלטע, גרויע און פאַרטריקנט צעקנייטשטע, לעכעריק-געלאַטעטע, נעז פול מיט נאָסן גוואַדזש.

- נו, וואָס, חבר - האָט ער ביים סאָלדאַט אַ פּרעג געגעבן, - ביסט נאָך אַלץ צו דיין פאָסטן נישט אַוועקגעפאַרן? אַ שאַד... אַ שאַד... דאָס סאָלדאַט האָט אַ קוק געגעבן פריער אויף פיליפאָוו, דער-נאָך אויפן אָפּגעביסענעם ברויט, וואָס ער האַלט. ער האָט פּלוצים אויפגעהערט צו קייען.

- אַז נישט איז דאָס מעגלעך? - האָט ער געזאָגט, - מ'שיקט אונדז פונדאָנען בלויו ברויט און הערינג...

און אויף די שטיוול האָט ער שוין פאַרגעסן זיך צו קלאָגן. פיליפאָוו האָט געקוקט צום סאָלדאַטס שטיוול - צו זייערע אַלטע, ליידיק-פאַרקנייטשטע, געדולדיקע נעז.

- ברויט און הערינג, - האָט ער שטיל נאָכגעזאָגט, - נו, יא, איך אַליין... איך עס אויך ברויט און הערינג.

ער האָט פּלוצים אַ רוף געגעבן דעם אַרטיקן רויטאַרמיער, וואָס דרייט זיך אַרום לעבן פערדן-שטאַל.

- פיר דעם חבר, - האָט ער געזאָגט, - פיר אים אין קיך און אין די סקלאַדעס - גיי ווייז אים אויס, וואָס מיר עסן.

און ער האָט מער נישט געהערט, וואָס דער פרעמדער סאָלדאַט טענהט. ער איז אַוועקגעגאַנגען צוריק מיטן וועג, וואָס פירט צו דער קאַנצעליאַריע. ער האָט ביז געברומט עפעס אַזוינס, וואָס האָט אַלעמען באַדאַרפט אויפקלערן, אַז ער מיינט צו זאָגן:

- אַלע כאַפט איר אָן פאַרן גאַרגל, אַלע ווילט איר רייסן שטיקלעך, ווער מיט צו-להכעיס, ווער מיט פאַדערונגען, ווער מיט בעטן רחמנות.

אַקעגן, מיט דער מיטלסטער ביימער-אַלעע, וואָס פירט פון דער קאַנצעליאַריע, איז געגאַנגען אַ מיטליאַריקע יידענע אין אַ לאַנגן סאַמעטענעם מאַנטל.

די טונקעלע שאַל איז געלעגן אויף אירע פלייצעס קרום, ווי פארגעסן. די שאַל האָט זיך פון אירע פלייצעס אַראָפּגעגליטשט, האָט זי זיך נישט אומגעקוקט צום אַרטיקן רויטאַרמייער, וואָס הייבט פאַרבייגייענדיק די שאַל אויף פון שניי און וואָרפט זי צוריק אַרויף אויף אירע אַקסלען. דאָס איז געווען פינקע וויילס מאַמע – דער איינציקער זייטיקער מענטש, וועמען פיליפּאָו האָט דאָ צוגעלאָזט צו איר זון אַלע מאָל, ווען זי קומט.

פון אונטער איר קאַפּ-טיכל האָבן זיך אַרויפגעשלאָגן צעשטרויבלטע האַלב-גרויע האָר. אירע אויגן האָבן אין צעטראַגנדייט געזוכט עמעצן איבער דער גאַנצער לענג פון דער אַלעע, און אַליין האָט זי דערביי געהאַלטן אין איין זיפּצן און קרעכצן, ווי אַ יידענע, וואָס קערט זיך אום פון רייסן קברים אויף אַ בית-עולם. זי האָט ענדלעך דערזען פיליפּאָו און האָט זיך צו אים צוגערוקט מיט איר ציטעריקן דערשראַקענעם קיל.

– חבר פיליפּאָו!...! חבר נאַטשאַלניק!...! איך בעט דיך...

– נו אַט...

פיליפּאָו האָט אויף איר אַ וויילע געקוקט.

– ביי וועמען בעטסטו? – האָט ער געפרעגט.

– ביי דיר, – האָט די יידענע אָנגעהויבן ברעכן די הענט, – ביי דיר,

זובר נאַטשאַלניק, ביי דיר, חבר פיליפּאָו.

פיליפּאָו האָט אויף איר אַ קוק געגעבן, ווי אויף אַ פרא-אדם.

– און פיליפּאָו, – האָט ער ווי בסוד איר אַריינגעזאָגט אין אויער, –

פיליפּאָו, אויב דו ווילסט וויסן, איז גאָר מיין צונעמעניש, מיין

אמתער נאָמען איז גאָר אַנאַסטאַסיעוו. אַנאַסטאַסיעוו איז דאָ אַ זייטיקער,

פאַרשטאַנען? אַנאַסטאַסיעוו קאָן דיר גאַרנישט העלפן.

ער האָט זיך געלאָזט גיין ווייטער צו דער קאַנצעליאַריע, וואָס

אין דער מיטלסטער געביידע. גאָר די יידענע האָט פון אים נישט

אַפגעטראָטן. איר דערשראַקן קיל האָט אַלץ געציטערט, האָט ער זיך

אַפגעשטעלט פאַרן אַריינגאַנג און האָט דאָרט איר אָנגעוויזן אויף דער

רויטער הענגענדיקער פּאַן. ער האָט געטיילט אויף דער פּאַן מיטן

פינגער. דער יידענע האָט זיך געדאַכט, אַז ער זאָגט:

– אַט ווער איז באַלעבאַס!

און פלוצים האָט זי דערהערט, ווי ער בייזערט זיך:
— וואָס מיינט איר? ווערטערלעך? ... איך אַ קראַנקער מענטש.
וואָס האָט איר זיך אויף מיר אָנגעזעצט?
און ער איז פאַמעלעך אַריינגעגאַנגען אין דער אויפסני-
צוגעקליבענער קאַנצעליאַריע.

צוליב דער טונקעלער שיין אין דרויסן האָבן דאָרט שוין גע-
ברענט ליכט. חברטע סאַשאַ און אַנדערעוון האָבן אויף אים געוואָרט.
— נו, וואָס? — האָט ער געפרעגט, — פאַרטיק צו דער זיצונג?
וועלכע פאַפירן גייען צוערשט?

צוערשט זענען געגאַנגען די פאַפירן פון אהרן-ישראל יאָסי-
פּאַוויטש לעמבערגער — דער אייגנטימער פון דער איינציקער לעדער-
פאַבריק דאָ אין געגנט. זיינע יאָרן פיר און זעכציק. זיינע פאַרברעכן:
„נאָך דעם דעקרט, וואָס פאַרפליכטעט אַלע אייגנטימער פון זיין פּאָך
אַנצוגעבן, וויפל ביי זיי איז פאַראַן פאַרטיקע סחורה, האָט ער אָנ-
געגעבן נאָר דרייסיק פּראָצענט. די איבעריקע 70 פּראָצענט האָט ער
געפּעקלט איבער דער גרענעץ און האָט דערפאַר באַקומען וואַלוטע —
מיט די איבעריקע 70 פּראָצענט האָט ער שפּעקולירט, כדי פּערזענלעך
רייך צו ווערן איצט, אין אַ צייט אַזאָוו.“

פיליפּאָוו האָט צוגעמאַכט די אויגן, פּדי נישט צו פילן אַזוי
שטאַרק די ווייטיקן און פּדי בעסער זיך איינצוהערן אין דעם, וואָס
חברטע סאַשאַ לייענט פאַר. איצט איז ער געווען יענער זייטיקער
פיליפּאָוו, וואָס האָט אינדרויסן אָנגעוויזן דער יידענע אויף דער רויטער
פּאָן. ער איז געווען קאַלט און גלייכגילטיק צו זיך אַליין, פּונקט ווי
צום גורל פון אַט דעם לעבן, וואָס רופט זיך „אהרן-ישראל יאָסי-
פּאַוויטש לעמבערגער“ און וואָס האָט זיך באַשעפּטיקט מיט „פּערזענלעך
רייך ווערן איצט אין אַ צייט אַזאָוו...“ ער האָט געדענקט דעם
קאַלטן קויטיקן שניי אינדרויסן און די רויטע פּאָן.

ער האָט די גאַנצע צייט געמאַכט אָן אָנשטרענגונג אויף צו
געדענקען עפעס זייער אַ וויכטיקע זאַך, נאָר אין וואָס אַט די
וויכטיקע זאַך באַשטייט, האָט ער בשום אופן דערמאַנען זיך נישט
געקאַנט. — ערשט שפּעטער, ווען ער האָט נאָכאַמאָל באַגעגנט אין
הויף דעם רויטאַרמייער, וואָס איז געקומען פון ווייטסטן גרענעץ-

פאסטן זיך קלאַנגן, האָט ער זיך אָן דער וויכטיקסטער זאך דערמאָנט:
— דער רויטאַרמייער האָט פריער געוואָרנט: „מ'וועט זיך
צעלויפן אַהיים, מ'וועט זיך צעלויפן“...

אין יענער זעלבער נאַכט האָט פינקע וויל געוועקט יוזין:
— חבר ספיוואַק! ... אַ? ... חבר ספיוואַק! ...
אין קאָרידאָר צווישן די קאַמערן האָבן זיך געהערט טריט—
שפעטע, באַקאַנטע ווי פון לאַנג; זיי האָבן זיך געמישט מיט נאָך עפעס,
און דער דאָזיקער „נאָך עפעס“ איז געווען נאָך מער ביינאַכטיק, ווי
די טריט.

אַ בייז קול איז איבערגעהיפערט געוואָרן דורך אַ קלאַנג פון
שפאָרן און פון שליסל; אַ טיר פון אַ נאַענטער פוסטער קאַמער איז
געעפנט געוואָרן, ווי בטעות, און איז אויף גיך צוריק געוואָרן צו-
געשלאָסן, עמעצער האָט דאָרט אַ שעלט געגעבן הויך און אַזוי בייז,
ווי ער וואָלט אויסן זיין די אַרומיקע גאַנצע וועלט צוזאַמען מיט
דער נאַכט.

— חבר ספיוואַק! — האָט שטיל געוועקט פינקע. — איר הערט?
חבר ספיוואַק! שוין נאָך דער זיצונג... פרייטיק... דענסטמאָל ווען
מ'האָט אייך איבערגעפירט צו מיר אין קאַמער, איז אויך געווען פרייטיק,
נאָך אַ זיצונג...

יוזי האָט זיך אויפגעזעצט נאָך איידער ער האָט זיך אויפגעכאַפט
און נאָך איידער ער האָט דערפילט די שטאַרקע פאַרשלאָפנקייט, וואָס
פילט אָן סיי אים, סיי די פוסטקייט, וואָס ער טראָגט אין זיך. ער
האָט נישט געוואוסט, וואָס וויל פינקע און וועמען שרעקט ער מיט
די ווערטער:

— ... צו אונדז, אַ? מ'גייט צו אונדז.

איצט ביי טיפער ביינאַכטיקער פאַרשלאָפנקייט, וואָס גיסט אים
אָן, ווי מיט שטאַרקן שלאָף-געטראַנק, איז געווען גרינג נאַכצוגיין
אַט די טריט און נישט פילן, ווי מ'גייט זיי נאָך, געטייט ווערן
צוזאַמען מיט דער איבערווייניקסטער פוסטקייט און נישט פילן, אַז
מ'ווערט געטייט.

אַז ער האָט זיך אויפגעכאַפט, איז די טיר פון קאַמער שוין

געווען אָפּן. ער האָט דערזען לעבן זיך פריער דעם לאַמטערן און באַכדעם די ביר אָדער פינג פּענטשן - עפעס צו פיל מענטשן.

- ווער איז ספּיוואַק?

ער האָט נישט געענטפערט און האָט געוואָלט צוריק אַנטשלאָפּן ווערן, נאָר פינקע איז טיין געשטאַנען גאָר נאָענט לעבן אים און האָט געמאַכט אַיאַ אויסזען, גלייך ער העלפט אים זיך אַנטון. יווי האָט ווי מיט וואַנדער אָפּגעשטעלט זיין בליק אויף פינקעס פנים. ער האָט נישט געוויסט, צוליב וואָס האָט ער אים באַגעגנט דאָ אין קאַמער - צוליב וואָס איצט, אַכט טעג פאַרן טויט, אים, אָט דעם פינקען מיט מיידלשן חן אַרום מויל און מיט די אויגן, וואָס בעטן מ'זאָל זיי אַנקערן אַ שטיקל קרוב.

- ס'איז גאַרנישט, - האָט פינקע צו אים אַ פּלוידער געגעבן ווי מיט פרייד, - מ'האַט אייך נאָך נישט גערופן אפילו צום סליעדאָוואַטעל. איך האָב ביי זיי געפרעגט. „מיר פירן איבער, זאָגן זיי, אין דער אַלגעמיינער קאַמער.“

אַרום האַרץ האָט אַ זויג געגעבן עפעס ווי אַ מין שטאַרקע ביינאַכטיקע בענקשאַפט, און די דאָזיקע בענקשאַפט האָט יווי געפילט אין זיך די גאַנצע צייט, ווען מ'האַט אים מיטן לאַמטערן געפירט איבערן לאַנגן קעלערדיקן קאַרידאָר.

מ'איז מיט אים אַרויסגעגאַנגען אין קאַלטן דרויסן, ווי אומיסטן אויף אָפּפרישן זיך, מ'האַט זיך אויפגעוויבן דורך טרעפּ אין אַ נייעם קאַרידאָר און אים דאָרט אַריינגעלאָזט אין איינער פון די צוויי אַלגעמיינע קאַמערן.

אין דער מיטעלער פירעקיקער קאמער האָט גערויכערט אַ קליינער
בלעכענער וואָנט-לאָמפּ, גערויכערט מיט געשטאַנק, ווי עס רויכערט אַזאַ
סאַרט לאָמפּ שפּעט אין אַ ווינטער-נאַכט.

צוגעטוליעט איינער צום אַנדערן און נישט וויסנדיק, אַז מ'איז
צוגעטוליעט, ליגנדיק און האַלב-ליגנדיק האָבן זיך אויף דער פּאָדלאָגע
געוואָלגערט די איינגעשלאָפענע אַרעסטירטע.

דער ערשטער, וואָס האָט זיך דאָרט ביי יוזיס אַריינקומען אַ ריר
געגעבן, איז געווען איינער אַ בחור, ווייט פון דער טיר, האָרט ביי
דער ברענענדיק-הייסער הרובע. דער בחור האָט זיך אין שלאָף אויפ-
געזעצט, אַ רייב געגעבן לעפּיש די אויגן, נאָר יוזין נישט דערזען. ער
האָט זיך איינגעהויקערט און האָט לעבן זיך אויף דער פּאָדלאָגע גע-
שווינד אָנגעהויבן צו וועקן זיין שכן:

— רב אהרן... שטייט נאָר אויף... רב אהרן!...

זיין שכן — אַ גרייז-גרויער און פעסטלעכער ייד אין געשטרייפטע
הויזן און אין אַ שוואַרצער קאַפּאַטע — האָט זיך קיין ריר נישט גע-
געבן. זיין פעסטע אויסגעקילעכטע ברוסט האָט זיך געהויבן קרעפ-
טיקער און מער גלייכמעסיק, ווי ביי אַלע אַרומיקע איינגעשלאָפענע
אַרעסטירטע, און דעריבער האָט זיך געדאַכט, אַז אַלע שנאָרכערייען
און פייערייען, וואָס פילן אָן די לופט אין צימער, טראָגן זיך בלויז
פון אים אַליין.

— רב אהרן! — האָט געוועקט דער בחור — ייד איינער! אַז איך

האַב אייך עפעס צו זאָגן. רב אהרן!

ביים יידן האָט אַ וויילע אויפגעהערט זיך צו וויגן די ברוסט.
מיט צוגעמאַכטע אויגן האָט ער געגעבן אַ צי-אויס צום בחור זיין

פעסטע ציכטיק-אויסגעקעמטע גרויע באַרד, ווי ער וואָלט וועלן זאָגן:
- נאָ, ווילסט רייסן? - רייס.

נאָר באַלד האָט ער זיך אונטער דער באַרד געגעבן אַ קראַץ.
מיט אַ פאַרהויבענער פאַלע פון זיין שוואַרצן סורדוט האָט ער פאַר-
שטעלט זיין פנים פון דער שיין און איז שוין ווידער געשלאָפן.

פון אונטער דער פאַרהויבענער פאַלע האָט זיך אַנטפלעקט דער
טייל פון זיין קערפער, וואָס פילט אָן ביז צום פלאַצן זיינע געשטרייפטע
הויזן - אַ פעסטער טייל פון אַ מענטשן, וואָס ביי עטלעכע און זעכציק
יאָר איז ער נאָך פיל קרעפטיקער איידער אַנדערע יונגעלייט.

- נו, יאָ, - האָט אָפגעזיפצט דער בחור, - אים אויפוועקן דאָרף
מען זיין אַ בריה.

ער האָט זיך גענומען איינקוקן אין יוזין, וואָס זיצט ווייט אַקעגן
אויף אַ קעסטל.

- אַ טשודנע ייד, - האָט ער צו יוזין אַ זאָג געגעבן, - אַפילו
שטאַרבן איז אים אויך גרינגער איידער אַנדערע.

דער בחור האָט זיך גאָך מער איינגעקוקט אין יוזיס גייעם פנים,
געוואָרפן אַ בליק אויף רעכטס, אויף לינקס און האָט פלוצים אָנגע-
הויבן צו אים פויזען.

- הערט, - האָט ער זיך באַהאַלטן הינטער יוזיס פלייצעס, - איר
זאָלט נישט דברן גאַרנישט. פאַראַן דאָ אַ שפיק... אָט דער זייגערמאַכער.
דער בחור האָט אָנגעוויזן אויף איינעם אַ לאַנגן אינמיטן
פאָדלאָגע.

- ער איז אונטערגעשיקט אַהער, זאָגט מען, פונעם אָדון. פונעם
סליעדאָוואַטעל אַליין.

יוזי האָט נישט פאַרשטאַנען גאַרנישט. דער בחור האָט אַוועק-
געפויזט צוריק צו זיין ווינקל.

דער לאַנגער, אויף וועמען דער בחור האָט אָנגעוויזן, איז גע-
שלאָפן אין מיטן דער קאַמער, צי אפשר האָט ער זיך נאָר געמאַכט, אַז
ער שלאָפט. ער איז געלעגן אויף אַ זייט פונעם בויך, געלעגן אומ-
נאַטירלעך-איינגעוויקערט מיט שלאָפנדיקע האַלב-פאַרגלאַצטע אויגן און
מיט אַ צוגעטוילעטער באַק צו דער הילער פאָדלאָגע, ווי עס ליגן אָפט
עפילעפטיקער באַלד נאָך אַ שווערן צופאַל.

זיינע הענט זענען געווען האַריק און דאַר; די פינגער - לאַנגע, גלאַנציקע, גלייך ער האָט מיט זיי פריער געפאַרפלט אין די געדערים פון אַ פעטער געבראַטענער הון - געפאַרפלט, געלעקט, נישט אָפגעווישט און זיי געלאָזט אַזוי פאַרטריקנט ווערן מיט דער פעטער שמאַלץ, מיטן פעטן ברוד אונטער די נעגל.

זיין לאַנג פנים, די אומגעגאַלטע באַקן מיט די ליפן זענען אויך געווען אַזעלכע - קויטיק, פעטלעך-גלאַנציק און נישט אָפגעווישט.

נאָר מעגלעך, אַז דאָס אַלץ האָט זיך אויסגעוויזן. שולדיק אין דעם האָט געקאַנט זיין די שיין פונעם קליינעם פאַרוויכערטן וואַנט-לאַמפּ, וואָס באַלויכט זייער טונקל די שטיקנדיקע לופט אין צימער. איבער עפעס האָט זיך געדאַכט, אַז דער טשאַד גייט נישט פונעם רויכערדיקן לעמפל, נאָר פון אים, פון אַט דעם לאַנגן. פלוצים האָט ער ווי אין גרויס שרעק, זיך געגעבן אַ זעץ אויף. ער האָט אַ דעלובע גע-טון מיט אַ דינעם גלאַנציקן פינגער אין דער לאַנגער נאָז און האָט זיך אומגעקוקט אויף יוזין, וואָס זיצט אַקעגן.

- וואָס? - האָט ער פאַרשלאָפן אַ פרעג געגעבן, - די קאַמיסיע

איז שוין געווען, אַ? שוין געווען?

יוזי האָט נישט געענטפערט, איז ער אַ וויילע געבליבן אַזוי זיצן מיט פינטלדיקע אויגן, וואָס קוקן פויגליש אין יוויס פנים. נאָר באַלד האָט ער זיך געגעבן אַ שטעל אויף. ער האָט באַקומען אַ פאַר-זאַטענעם, אָנגעגאַסענעם בליק און האָט געשווינד, פאַרגעסנדיקערהייט אָנגעהויבן אַרומצוגיין איבער דעם צימער.

זיינע לאַנגע באַרוועסע פיס האָבן דערביי דאָ און דאָרט אַריבער-געשפאַנט איבער לייבער, איבער הענט און איבער קעפ פון שלאַפנדיקע אַרעסטירטע. זיינע לאַנגע הענט און די ווייסע אַרבל האָבן נאָכגע-האַנגען, ווי הענט פון אַ גולם; זיין מויל האָט געשעפטשעט זייער האַסטיק און פאַר זיך:

- נו, גוט...

- נו, שוין...

- נו, געפועלט, געפועלט.

ער איז אויף אַ רגע שטיין געבליבן מיט די פלייצעס צו יוזין און

האַט אָנגעהויבן ציילן אויף די פינגער:

– נעכטן אינאָוונט איז געווען די זיצונג פון דער קאָמיסיע... איז היינט אינדערפרי... היינט בייטאָג... היינט אינאָוונט... מ'וועט מיך שיסן. און פלוצים האָט ער זיך אויסגעדרייט צו יוזין, זיך אַראָפּגעזעצט צו אים און האָט גענומען שעפטשען אין זיין אויער:

– הערט, – האָט ער געזאָגט, – אפשר ווייסט איר? איך בין אַ זייגערמאַכער, עס הייסט: געווען. איך האָב ביי צוויי חדשים געפירט איבער דער גרענעץ פעסער... פאַלשע פוילישע פעסער. אַכצן האָט מען ביי מיר געפונען. געכאַפט האָט מיך דער אָדון אַליין, פיליפּאָוו. מ'זאָגט, אַז ער אַליין כאַפט איז בעסער. נעכטן איז געווען די קאָמיסיע. אַ? ווי מיינט איר...? מ'וועט מיך שיסן...

יוזי האָט פאַמעלעך פאַרמאַכט די אויגן, פדי נישט צו זען אַקעגן זיך דעם ברודיקן גלאַנץ פונעם לאַנגנס פנים. ער, יוזי אַליין, פלעגט דאָך אויך האָבן ביי זיך אַ פאַלשן פוילישן פאַס, ווען ער פלעגט גנבהנען די גרענעץ. דעם פוילישן פאַס האָט מעגלעך זיין גרופע „עס-ערן“ געקויפט טאַקע ביי אַט דעם לאַנגן. ווי-נישט-ווי – אין דער ברודיקייט, וואָס ציט זיך פון אַט דעם יידן און פון אַנדערע אַזעלכע ווי ער, איז געווען באַטייליקט אויך ער, יוזי. נאָר דאָס אַלץ איז, דאַכט זיך, שוין געווען אַזוי לאַנג, און דער פוסטקייט, וואָס ער טראָגט אין זיך, איז איצט אַלץ איינס, צי דאָס איז געווען, צי ניין – די פוסטקייט, וואָס ער טראָגט אין זיך, וויל בלוזי אין זאָך: דרעמלען... דרעמלען און געדענקען:

– ווען אַ ריינע האַנט זאָל וועלן לייטערן די וועלט, וואָלט זי ווירקלעך באַדאַרפט אויסרוימען אַט דעם גאַנצן ברוד, דאָ אין צימער, צוזאַמען מיט אים, דעם דרעמלדיקן יוזין.

און ער האָט ווירקלעך אָנגעהויבן צו דרעמלען.

ווען ער האָט די אויגן נאָכאַמאָל געעפנט, איז שוין געווען גרויער טאַג-ליכט.

אַקעגן ביי דער הייסער הרובע איז מיט אַ פאַרשלאָפן פנים געשטאַנען דער גרייז-גרויער ייד אין דער שוואַרצער קאַפּאַטע און אין די געשטרייפטע הויזן. אַטעמענדיק אומצופרידן דורך דער נאָז, האָט ער אַראָפּגענומען פון זיין האַלדז דעם אָפּגעלייגטן קראַגן:

– זעסט, צי ניין? – האָט ער געזאָגט – נאַס... אויסצורייצען... אַז

מ'האָט מיך גענומען, ווי איך שטיי און גיי... פון אַ בר-מצוה.
ער האָט גענומען אויסגעלטן די באַרד מיט אַזאַ מינע, גלייך ער
ווייל געפינען אין איר אַ שטרוי צי אַ פעדער.
ער האָט זיך פאַרטראַכט און האָט אַ זאָג געגעבן, ווי צו אַלעמען
און צו קיינעם נישט:

— פונדעסטוועגן... מיינט איר, אַז איך האָב נישט געפילט?
דערנאָך האָט ער זיך צוגעזעצט אויף אַ פרעמד פּעקל מיט אַזאַ
זיפּ, וואָס מיינט צו זאָגן:
— מ'פילט... מ'פילט...

ער האָט זיך ווידער פאַרטראַכט און האָט גענומען רופן צו זיך
דעם היטער, דעם רויטאַרמייער, וואָס באַווייזט זיך אַלע וויילע מיט
דער ביקס אין דער טיר:

— הערט נאָר! הערט נאָר... — האָט ער אויסגעשטרעקט צו אים
די פינגער, — טאָוואַרישטש... איך האָב אייך דאָך נעכטן געבעטן.
— רב אהרן, — האָט געשריגן צו אים דער בחור פון צווייטן
צימער, — אָט איז דאָ אַביסל וואַסער. איר קאָנט זיך וואַשן.
צוויי מיידלעך, לעבן וועלכע דער בחור איז געשטאַנען — צוויי
אַרעסטירטע קריסטלעכע גאַסן-מיידלעך — האָבן, ליגנדיק אויף דער
פּאַדלאַגע, אַרונטערגענומען די קעפּ אונטער דער אַלטער שאַל, מיט
וועלכער זיי זענען ביידע געווען צוגעדעקט, און האָבן אָנגעהויבן זיך
שטיקן פון געלעכטער. צו זיי האָט געקערט דער טשייניק מיט וואַסער,
וועלכן דער בחור האָט דערלאָנגט רב אהרנען.

נאָר רב אהרן האָט זיך נישט געאייילט. זיצנדיק פאַרזאָרגט אויפן
פרעמדן פּעקל, האָט ער אַ וויילע געקוקט אויפן אויסגעשטרעקטן
טשייניק ווי מיט השד.

— ביי וועמען האָסטו גענומען דעם טשייניק? — האָט ער געפרעגט, —
ביי אָט די נקבות? אַ?..

ער האָט זיך פאַרטראַכט:

— הערט נאָר! טאָו-וואַרישטשעס! טאָו-וואַרישטשעס! — האָט
אַ רוף געגעבן דעם רויטאַרמייער, וואָס האָט זיך אויף אַ רגע ווידער
באַוויזן אין טיר.

דערנאָך האָט ער זיך, ווי פאַרגעסן, ער האָט דאָ, לעבן זיך אויף

דער פאָדלֶאָגע גענומען גיסן פונעם טשייניק דריי מאָל אויף די שפיץ
פינגער פון יעדער האַנט - גיסן און שעפטשען מיט די ליפן.

- איך בעט אייך, - האָט זיך פאַר אים פאַרקרימט דער לאַנגער
גלאַנציק-קויטיקער זייגערמאַכער, - באַרגט מיר אייער טלית... וואָס פאַר
אַ יידן זייט איר? אַז איך וויל אָפּדאווענען צום לעצטן מאָל, איידער
מוועט מיך שיסן...

און פּלוצים, ווי גערירט פון זיך אַליין, פון דעם, וואָס ער וויל
אָפּדאווענען צום לעצטן מאָל פאַרן טויט, האָט ער זיך נאָך מער פאַר-
קרימט און אַ כליפע געטון זייער טרוקן און אָן טרערן.

דענסטמאַל האָט רב אהרן געמאַכט מיט די אַקסלען און מיט
די אויגן אַזאַ באַוועגונג, וואָס האָט צו זאָגן, אַז ער ווייסט נישט, וואָס
דער זייגערמאַכער וויל פון אים...

- מענטש איינער! - ער האָט אויפגעהערט צו שעפטשען, - איר
האָט מיך דען געבעטן און איך האָב נישט געגעבן? נאַט אייך מײן
טלית.

מיטן וואָרט, "טאָואַרישטש" האָט ער ווידער זיך אַ לאַז געגעבן
צום רויטאַרמייער, וואָס שטייט מיט דער ביקס ביי דער טיר.

צו יוזין האָט זיך צוגערוקט דער בחור, וואָס קלעפט אַרום רב
אַהרנען.

היינט איז שבת, - האָט ער צו אים אַ ווונק געטון וועגן רב
אהרנען, - איך קאָן אים שוין גוט. איך האָב ביי אים געדינט... פון
נעכטן אָן אַז ער האָט זיך אָנגעקלעפט אָנעם רויטאַרמייער, ער זאָל אים
ברענגען אַ ווייסע חלה... געפונען די צייט... אים האָט זיך פאַרוואַלט
אַ ווייסע חלה...

און פּלוצים האָט ער דערזען, ווי אומבאַוועגלעך יוזי זיצט די
גאַנצע צייט לעבן דער טיר אויפן קעסטל און האָט זיך פאַר אים ווי
דערשראַקן.

מ'האָט אין קאַמער אָנגעהויבן צו קוקן אויף יוזין - קוקן, זיך
שעפטשען און זיך נאַכפרעגן, וואָס מ'קוקט.

אַרום עלף אַזייגער איז מען געקומען פון דער קאַנצעליאַריע
צײלן די אַרעסטירטע לויט אַ צעטל.

ביי דער קאמער האָט אָפגענומען דאָס לשון.
געציילט האָט מען אַלע, אָן אויסנאַם. און ווידער האָט מען
נישט געוויסט קלאָר:

– וועמען מיינט מען?

מיטן צעטל האָט מען נאָכדעם זיך אומגעקערט אין קאמער
נאָכאַמאָל. מ'האָט געפרעגט ביי אַלע אַקעגן-קוקנדיקע אויגן:

– יאָן קאַלינאַ!

מ'האָט אויסגעשריגן אויפן קול:

ווער איז קאַלינאַ?

יאָן קאַלינאַ – אַ שוואַרץ-געברוינטער דאָרף-שייגעץ מיט אַ קרעפטיק-
אַרויסגערוקטן אונטער-מױל און מיט אַ גרויסן רויטן פלעק אַרום לײַנקן
אויג, האָט זיך ווי געשפיגלט אין זיינע נייע פעטע שטיוול און אין
זיינע צוגעפוצטע בגדים – בגדים פון אַ צופרידענעם בעל-גוף – אַפנים;
ער האָט זיך אַקאַרשט נישט לאַנג פאַר זיין אַרעסט אין זיי אויסגעפוצט.
ער איז געזעסן אין ווייטן עק פון צימער לעבן דעם אַרעסטירטן
דרעמלדיקן גלח, וואָס שפאַרט דעם קאַפּ מיט עלנבויגן אויפן נאָענטן
טיש. דער שייגעץ האָט זיך אויפגעהויבן פון זיין פלאַץ זייער פאַמעלעך.
ווי וויסנדיק פאַרויס, אַז ער וועט דערויף הרטה האָבן.
נאָר איידער ער האָט זיך אינגאַנצן אויפגעהויבן, האָט ער זיך
צוריק אַראָפגעזעצט.

טיף אונטער זיין שטערן האָט אָנשטאַט אויגן אַ בליק געגעבן
עפעס טעמפס, אומבאַקאַנטס. זיין רויטער פלעק האָט זיך אָנגעצונדן.
אין קאמער האָט מען וועגן אים געזאָגט:

פאַרמישט אין שחיטות. סך-הכל אין דריי... אַ פעטליוראָוועץ...
מ'האָט אים דערקאַנט אין רויטן פליאַם...

אויף יאָן קאַלינאַ האָט מען אַ קוק געגעבן מיט אַ לאַנגלעכן
קאַלטן בליק, איבערשטעלנדיק אין צעטל זיין נומער; מ'האָט איבער-
געלאָזט אין קאמער אַ ריח פון פרישן קאַלטן דרויסן און מ'איז אַוועק-
געגאַנגען; מ'האָט צוגענומען פון דער טיר דעם רויטאַרמייער – דעם
היטער.

אין קאמער האָט מען זיך דערוויסט:

– אויף זיין אָרט האָט מען אַוועקגעשטעלט צוויי נייע.

עמעצער האָט אַ פּרעג געגעבן זייער נאָווי:

— צוליב וואָס נייע?

קיינער האָט נישט געענטפּערט.

רב אהרן האָט אָנגעהויבן צו דאוונען זייער שטיל, אָן אַ שבתדיקן ניגון. דענסטמאָל האָט מען אין קאָמער דערפילט, אַז דער פּרימאָרגן ציט זיך שוין זייער לאַנג און אַז אויסער אַלע אַרעסטירטע, אויסער אַלע, וואָס באַזינען די קאַנצעליאַריע, אויסער פּיליפּאָון, איז שוין צוגעקומען נאָך „עמעצער“ — אַ פּיל שטרענגערער און פּיל מער האַר-טערער פּון אַלערליי שטרענגע און האַרטע מענטשלעכע „האַרן“. „ער“ געפינט זיך שוין דאָ אין קאַמינאַ-באַלקע, כאַטש מ'זעט „אים“ נישט און מ'קאָן „אים“ זיך נישט פאַרשטעלן. אין גרויס שרעק האָט מען פאַרגעסן, אַז מ'איז דערשראָקן...

און ווייל מ'האַט נאָך אַלץ נישט געוואָסט, צו וועמען פּון די וואָס זיצן דאָ אין קאָמער, איז דער טויט געקומען, האָט זיך יעדערן פּון די אַרעסטירטע געדאַכט: „צו מיר“, און מיט אַ רגע שפּעטער האָט זיך דעם זעלבן אַרעסטירטן געדאַכט: „אפשר צו אים, אַ? ... אָט צו יענעם... געוויס צו יענעם“.

מ'האַט דעריבער אַזוי שטאַרק געקוקט איינער אויפן אַנדערן און מער ווי אויף אַלע האָט מען געקוקט אויף יוזין, ווייל ער, יוזי, קוקט צו קיינעם נישט — ער זיצט, ווי אַ האַלב-טויטער ביי דער טיר און רירט זיך נישט.

דערנאָך האָט אין דער שטילקייט, וואָס הערשט אין קאָמער, פּלוצים אויסגעשאָסן אַ געוויינ איינע פּון די גאַסן-מיידלעך, וואָס זענען פּריער געלעגן אויף דער פּאָדלאַגע צוגעדעקט ביידע מיט איין אַלטער שאַל.

געווען איז דאָס שוין אַרום צוויי אַזויגער בייטאַג. און אַלע האָבן זיך צו איר אַ לאָז געגעבן מיט אַ געפיל, אַז דאָס איז זי, איבער וועמען מ'האַט נעכטן אינאַוונט געהאַט אין קאַנצעליאַריע די זיצונג און דעריבער וויינט זי.

אַלעמען איז אויף אַ רגע גרינגער געוואָרן און אַלע זענען איר געווען ווי דאַנקבאַר, וואָס זי וויינט.

נאָר באַלד האָט זיך ווידער יעדערער דערמאַנט אָן זיך אַליין.

ווייל די מויד האָט געוויינט מיט אַ גאַנץ געוויינטלעכן שטיין געוויין, מיט וועלכן מ'וויינט אָפט איבער קלייניקייטן.

מ'איז פון איר איינציקווייז אַנטישט אָפגעטראָטן צוריק אויף די פריערקע פלעצער, געבליבן איז דאָרט נישט ווייט נאָר דער בחור, וואָס קלעפט אַרום רב אהרנען.

שטייענדיק צו די מוידן מיט די פלייצעס, האָט ער עמעצן דערציילט וועגן זיי אויף יידיש און מיט האַלבע ווערטער, כדי זיי זאָלן נישט פאַרשטיין:

— פאַר שפּיאָנאַזש... דער רויטאַרמיער האָט נעכטן געזאָגט, זיי זענען פּוילישע. און זיי זאָגן: „מ'האָט אונדז אַרעסטירט, ווייל מיר זענען שיפורערהייט אַרומגעגאַנגען אין גאַס... מיט נאַקעטע ברוסטן“.

ביים בחור האָבן געפלאָמט די באַקן, נאָר לאַכן נישט געקאָנט. ער האָט אַ רייב געגעבן די רעכטע באַק זייער משונה, ווי ער וואָלט מיט די פינגער וועלן אויסקנייטשן אין איר אַ שמייכל.

— איר זאָלט אָנקוקן ברוסטן, — האָט ער געזאָגט, — צעהאַקטע, באַזעצט מיט מכות... פון דער אמתער קרענק...

און אין דער זעלבער רגע האָט ער שוין געקוקט אַזוי, גלייך נישט ער האָט עס געזאָגט. ער האָט דערציילט וועגן זיך, וועגן זיין אַרעסט און וועגן רב אהרנען, ביי וועמען ער האָט געדינט:

— איך? — האָט ער זיך געוונדערט, — וואָס האָב איך מורא? איך האָב ביי אים געדינט... איז וואָס, אַז איך האָב ביי אים געדינט?

נאָענט צום אויסגאַנג פון צימער האָט אָנגעהויבן זיך אַרומצושאַרן דער גרייז-גרויער ייד, וועלכן מ'רופט רב אהרן — זיך אַרומשאַרן און וואַרטן טאַמער וועט זיך דאָרט באַווייזן דער רויטאַרמיער, וואָס האָט פריער געהיט די טיר. זיין גראַבלעכע נאָז האָט דערמאַנט אין טאַלסטאַיען, זי איז געווען בלאַס, נאָר זיין האַרדז-און-נאַקן איז געווען רויט — אַ פעסטער האַרדז-און-נאַקן פון אַן עלטערן קרעפטיקן יידן.

ער האָט זיך צוגעזעצט נישט ווייט פון דער טיר לעבן יוזין און האָט זיך פאַרטראַכט:

— פּיליפּאָוו, — האָט ער אָפגעזיפצט, — נו, יא. זאָל זיין פּיליפּאָוו, טוטטא! אַז פאַר מיר איז ער נאָר נישט מער, ווי אַ שליח.

ער האָט זיך אָנגעשפאַרט מיט ביידע הענט אין די קניען.

- פאַר'ן אַ משנה: - האָט ער געזאָגט - היה רחוק מבית-הסקילה ארבע אמות - אַז ער איז געווען ווייט פון אָרט, וווּ מיטפאַרשטיינט אים, פֿיר טריט, מפשיטין אותו את בגדיו - ציט מען פון אים אַראָפּ די קליידער. אַזוי שטייט... טיפשים, וואָס איר זייט! וואָס ווונדערט אייך - טונקט ווי עס שטייט...

ער האָט פאַמעלעך מיט איין האַנט אויסגעגלייכט די פאַרד און האָט אַ קוק געגעבן אויף יוויין.

- אין דער גמרא „סנהדרין“, - האָט ער געזאָגט, - אין פרק „גמר הדין“ שטייט עס. וואָס-זשע? יונגעראַן...

ער האָט זיך גאָך מער איינגעקוקט אין יוויין:
- נישט געלערנט?... - האָט ער געפרעגט, - גאָר קיינמאָל נישט געלערנט?

ביי יוויין האָבן פאַמעלעך זיך צוגעשלאָסן די אויגן.
אין קאַמער האָט אָנגעהויבן ווערן טונקל.

ס'איז געווען פאַרנאַכט, ווען מ'האָט גאָר-וואָס איבעראַנניס געהאַט אָנגעצונדן דעם רויכערדיקן לאַמפּ.

אין קאַמער איז אייליק אַריינגעלאָפּן דער נעכטיקער היטער, דער רויטאַרמייער. ער איז אַריין מיט אַ צעהיצט רויט פנים און מיט גאָך מער צעהיצטע פליענדיק-פלוידערדיקע אויגן און האָט ווי אַ באַשעפטיקטער וואָרטסמאַן אַרויסגעשלעפט פון בוזים די צוגעזאָגטע ווייסע חלה.

ער האָט געאַטעמט שווערלעך, באַגלייך ער האָט אַ גאַנצן טאַג גאַרנישט נישט געטון אויסער דעם, וואָס ער האָט גאָך אָט דער קליינער חלה אַרומגעיאָגט.

- קום אַהער! - האָט ער מיט אַ געשווינדן ווונק אָפּגערופּן דעם בחור אָן אַ זייט, - געווען שווער. ביי זעקס וויאָרסט צופוס געלאָפּן. דווקא אָן אייעריקע דאָרט אין דאָרף. - אַ יידישקע... „איך האָב נישט קיין חלה“ - האָט זי געזאָגט (ער האָט שעלמיש צוגעשלאָסן איין אייגל). און איך האָב איר געזאָגט: „פאַר אָן אייעריקן, האָב איך צו איר געזאָגט. פאַר אַ רפואה“...

און ער איז אַוועק געשווינד, נישט אומקוקנדיק צום בחור.

וואָס גייט אים נאָך צו דער טיר גון מאַנט ביי אים עפעס.
— לאָז איה... לאָז אים... — האָט אָפגערוטן "עם בחור רב אהרן.
ער האָט ווי מיט בלינדע אויגן אַ נעם געגעבן אין די הענט
אַריין די קליינע בלאַסע בולקע. זיינע אייגן וואָבן געגעבן אויף איר
אַ בלאַנדזשע.

די קליינע שבתדיקע חלה, האָט זיך געדאַכט, טראַגט אין זיך
אַ סוד, ווי די לעצטע רפואה, וואָס מ'ברענגט צו אַ געפערלעכן קראַנקן:
בלויז זי — די רפואה אַליין — ווייסט, צי זי וועט העלפן, צי ניין.
רב אהרן האָט זי געהאַלטן לעפּיש מיט אומגעלומפערט-צעשטעלטע
פינגער.

— איך האָב מיר געמאַכט אַ סימן, — האָט ער, קוקנדיק אויף
דער חלה, קאָלט אַ זאָג געגעבן, — אַז מ'וועט ברענגען צו דער צייט
די חלה, וועט זיין גוט... איז מילא... אפשר... נאָך געבליבן די פערטע
סעודה: מלוה-מלכה... איך בעט אַלע יידן צום טיש.
און די ווערטער "אַלע יידן", "איך בעט" האָבן אַ קלונג געגעבן
פאַרשטאַרט, פאַרעקשנט-קאָלט און אומאַנגענעמען, ווי די ווערטער, מיט
וועלכע מ'ווענדט זיך צו אַ מת, ווי די ווערטער, מיט וועלכע מ'בעט
מחילה.

אין ווינקל האָט זיך אין גרויס שרעק אַ כאַפּ געגעבן דער
דרעמדליקער גלח און האָט אַ באַרויקטער דערזען, עס איז גאַרנישט...
מ'רוקט נאָר אָפּ דאָס טישל, אויף וועלכן ער האָט זיך די גאַנצע צייט
געשפּאַרט מיט אַן עלנבויען. ער האָט זיך שטיל איבערגעצלמט.
דער אָוונט איז מיטאַמאָל געוואָרן טונקעלער. אין קאָרידאָר פון
קעגנאיבער דער טיר האָבן אָנגעהויבן זיך צו הערן אָפטע באַשעפּטיקטע
טריט — טריט פון אַהין גיין, טריט פון צוריק גיין, טריט, וואָס טאָרן
נישט פאַרשפּעטיקן.

— אַ-אַ-אַך! — גאַספּאַדי! — האָט מיט אַ שווערן זיפּן אַרויסגע-
פּאַמפעט פון זיך די לופט איינע פון די אַנטשוויגן-געוואָרענע מיידלעך.
"אַ מענטש קאָן זיך נישט אַ קלאַפּ טון אין אַ פינגער אונטן, טיידן
מ'איז גוור אויף אים אויבן": אַזוי שטייט, — האָט אַראַפּשלינגנדיק דעם
ערשטן ביסן חלה געזאָגט ביים טישל רב אהרן, — "ארבע מיתות בית-
דין: סקילה, שרפה, הרג וחנק"... און רב שמעון זאָגט: "שרפה, סקילה,

הנק והרג: ווייל "הרג" איז דער גרינגסטער טויט. און "זיי" דאָ זענען מער נישט ווי שלֵיחים. איך האָב קיין טענות נישט. מסתמא האָב איך פאַרדינט.

— וואָס וויינט איר? — האָט ער קאַלט אַ קוק געגעבן צום כליפנדיקן זייגערמאַכער, — אויב איר האָט מורא, טאָ זייט זיך מתודה. זאָגט: "תהי מיתתי כפרה על כל עונותי — זאָל מיין טויט זיין אַ כפרה אויף אַלע מיינע זינד". וואָרים אַזוי געפינען מיר ביי עכנען, וואָס יהושע האָט אים געזאָגט: "מיין זון, גיב כבוד צום יידישן גאָט און זיי זיך מודה". האָט עכן געענטפערט צו יהושען: "אמת, איך האָב געזינדיקט". און פונוואָנען ווייסן מיר, אַז מ'האָט אים מוחל געווען? וואָרים עס שטייט: "האָט יהושע געזאָגט: וואָרים האָסטו אונדו באַטריבט? זאָל דיך גאָט באַטריבן היינטיקן טאָג — נאָר היינטיקן טאָג ביסטו באַטריבט, אָבער דו ביסט נישט באַטריבט אין עולם-הבא". אין קאַמער איז מען נאָכדעם געזעסן שטיל, זיך איינגעהערט צום קאָרדאָר און געוואַרט. רב אהרן איז, אַפנים, געווען זיכער, אַז מיינען "מיינט" איצט בלויז אים, — אים איינעם אַליין. ער האָט זיך אַלע וויילע געוואַשן די הענט פונעם טשייניק. ער האָט פלוצים אַ זאָג געגעבן צו זיך אַליין מיט אַזאָ געזיכט, ווי ער וואָלט זיך וועלן דערמאָנען:

— וויפל געדויערט עס דען?.. אַ מינוט צען...

נאָר אַרום צען אַזייגער אינאָוונט, ווען מ'איז אַריינגעקומען אין קאַמער און מ'האָט פון אַלע אַרומיקע נעמען אויסגערופן די נעמען פון די צוויי מיידלעך, איז ער מיטאַמאָל געוואָרן זיכער, אַז אים מיינט מען געוויס נישט; אים מיט די גאַסן-מיידלעך — דאָס קאָן נישט זיין. ווען מ'האָט באַלד נאָך די מיידלעכס נעמען אויסגערופן זיין נאָמען, איז ער דעריבער געבליבן שטיין מיט אַ בלאָס פנים אין האָט אַ וויילע ווי נישט געגלויבט.

ער האָט נישט געפילט, ווי אַלע אין קאַמער גייען צו אים צו זיך געזעגענען. ער האָט פלוצים דערזען דעם בחורס פאַרקרימט וויינענדיק פנים, און פלוצים האָט ער אין אַט דעם וויינענדיקן בחורס פנים דערפילט, אַז דאָס מיינט מען אים, אַהרנען לעמבערגער. — נו, זיי געוונט, — האָט ער צום בחור געזאָגט, — אין קאַנצעליאַריע

האָב איך, דאָכט זיך, אָנגעגעבן דעם אמת. דו ביסט מער נישט געווען
ווי אַן אָנגעשטעלטער, קיין פראָצענטן העסנו גיי מיר נישט געהאַט.
וויין נישט. בעט גאָט, זייט געזונט אַלע.

און ערשט נאָכדעם, ווי מ'האַט זיך לאַנג איינגעהערט און לאַנג
געזעסן שטיל, האָט מען זיך אין קאַמער דערמאָנט, אַז אין דער
לעצטער מינוט, איידער מ'האַט אהרן לעמבערגער אַרויסגעפירט, האָט
ער זיך אומגעקערט פון טיר און דורך דעם בחור עפעס צו זיך אַהיים
איבערגעגעבן.

דער בחור האָט נאָך אַלץ געהאַט אַ פאַרטויבט פנים און האָט
זיך ווי פאַרענטפערט :

— מענטשן וואָס איר זענט... גאָרנישט... עפעס איבערגעגעבן
אַהיים... אַזוי זיך... וואָס פאַרשטייט איר דאָ נישט?.. די פאַר קערבלעך...
פונעם לעדער... די אָפגעלייזטע... הלוואי וואָלט איך עס פאַרמאָגט... אין
וואַליוטע, פאַרשטייט מען... נו?.. וואָס נו?.. האָט ער איבערגעגעבן
אַהיים, ווו ער האָט זיי באַהאַלטן.

פון שלאָף האָט געוועקט עפעס אַזוינס, וואָס האָט קיין נאָמען
 נישט - געריסן שטיקער פונעם קערפער און פונעם מוח.
 עס איז געווען אינמיטן נאַכט.
 יוזי האָט זיך אויפגעכאַפּט, זיך דערפילט פיל לעבעדיקער, פיל
 ערגער, פיל פשוטער, ווייל פשוט -
 הונגער איז דאָס געווען, וואָס האָט אין שלאָף געריסן שטיקער
 פונעם קערפער און פונעם מוח.
 עס האָט אויסגעניכטערט פון נעכטיקער שרעק.
 די אויגן האָבן, ווי באַרויקטע, דערזען:
 אויפן טישל אינמיטן קאַמער ליגט שוין מער נישט די איבער-
 געדאַזטע ווייסע חלה - אַפנים, עמעצער פון די אַרעסטירטע האָט
 מיטאַמאַל פאַרגעסן אָן אַלע תורות, וואָס רב אהרן האָט פאַרן טויט
 אויף דער חלה געדרשנט, און האָט זי אויפגעגעסן, ווען קיינער האָט
 נישט געזען - פשוט ווייל ער איז געווען הונגעריק, פשוט ווייל די
 ווייסע חלה איז געווען געשמאַק...
 מ'האָט נישט געוואָסט, ווער האָט עס געטון, דעריבער האָט זיך
 געדאַכט:
 די חלה האָבן אויפגעגעסן אַלע.
 די פוסטקייט אין יוזין האָט עס אַ פיל געגעבן מיט חזק באַלד,
 ווי ער האָט זיך אויפגעכאַפּט און דערזען, אַז רב אהרן מיט די צוויי
 מיידלעך זענען שוין נישטאָ, דענסטמאַל ווען ער מיט אַלע אין קאַמער
 זענען נאָר אָפגעשלאָפן צוויי-דריי שעה און האָבן אויפגעגעסן די גע-
 בליבענע ווייסע חלה...
 אַרום אים האָבן אַלע שלאָפנדיקע אָנגעפילט די לופט מיט דער
 אייגענער פייפעריי און שנאָרכעריי, וואָס נעכטן...

ליידיק זענען בלויז געווען די ערטער פון די צוויי מיידלעך און פון רב אהרנען. אויף רב אהרנס אָרט לעבן זער הייסער הרובע איז איצט, צוגעטוליעט צום בחור, געשמאק געשלאָפן דער זייגערמאָכער און האָט מיט קיין זאך נישט געקאָנט אַזוי שטאַרק דערמאָנען אָנעם חשד, וואָס די אַרעסטירטע האָבן אויף אים, ווי מיט דעם, וואָס ער ליגט צו איינעם פון זיי שטאַרק צוגעטוליעט און באַשוויסט אים אין שלאָף מיט זיין שוויסט.

שטאַרקער ווי אַלץ האָט זיך איצט געדענקט, ווי אַזוי דער זייגערמאָכער האָט נעכטן געוויינט, ווי אַזוי רב אהרן האָט אים גע-טרייסט, ווי אַזוי ער האָט פאַרן טויט אָפגערופן דעם בחור און איבער-געגעבן זיין ווייב, ווו עס ליגן אויסבאַהאַלטן אינדערהיים, די עטלעכע רובל":

— די „עטלעכע רובל" פון דער שפּעקוליאַציע...

אינמיטן דער נאַכט האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס אַלץ האָט עפעס אַ שייכות אויך צו אים, יוזין, און אַז עס איז זייער וויכטיק:

— וואָס איז עס אַזוינס— פאַרמעגן-גיריקייט, וואָס שיקט מענטשן אויף טויט דורך אַלע שיינע תורות און פיינסטע דרשות?

עס האָט זיך געדענקט, ווי אַזוי די אַרעסטירטע האָבן דאָ נעכטן אינאַונט צווישן זיך גערעדט, ווי אַזוי מ'האַט דאָ דערציילט וועגן איינעם, וואָס איז געשטאַרבן אַזוי ווי רב אהרן און האָט פאַרן טויט אַרויסגענומען פון מויל אַ קאַוטשוקאַווע גומען מיט גאַלדענע ציין און האָט זי איבערגעשיקט זיין ווייב — פינף גאַלדענע ציין...

יוזי האָט מער נישט געקאָנט אַנטשלאָפן ווערן, און דאָס איז געווען דאָס ערגסטע — ערגער ווי אַלץ איז געווען, וואָס אין דער פוסט-קייט, וואָס ער טראָגט אין זיך, האָט זיך ערגעץ אין אַ ווינקל באַזעצט אַ קלאָרער געדאַנק. ער האָט זיך קיים דערוואַרט ביז טאָג-ליכט. דער צעיאַצטער הויטאַרמייער — יענער זעלבער, וואָס האָט נעכטן געבראַכט רב אהרנען די חלה — האָט גערופן אַרעסטירטע פון קאַמער, זיי זאָלן גיין טראָגן האַלץ. יוזי האָט זיך אָפגערופן דער ערשטער — ער האָט עס געטון אָן שום אונטערטעניקייט: ער איז געגאַנגען דערווייזן זיין אינעווייניקסטער פוסטקייט, אַז ער קער זיך נישט אָן מיט רב אהרנס איבערגעלאָזט „עטלעכע קערבלעך" — דערווייזן כאַטש מיט וואָס נישט

איז, זאָל זיין כאָטש מיט דעם, וואָס ער העלפט דאָ פיליפּאָווס קאַלטן
איזערנעם יושר טראָגן האָלץ... אים האָט דערביי פאַרדראָסן, וואָס
די איבעריקע אַרעסטירטע פּוילן זיך און טראָגן די שייטער האָלץ, ווי
מיט גוואָלד.

אים איז ווי נישט אָנגעגאַנגען דאָס, וואָס אַלע אַרום אים
ווייסן שוין:

דער אורטייל איז אויסגעפירט געוואָרן אַרום צוויי ביינאַכט;
פיליפּאָוו איז דאָרט געשטאַנען ביי דער זייט, אין עק הויף. ביים פאַרקן
האָט דענסטמאַל עמעצער גערויכערט אַ פאַפיראַס; אַרויסגעזען האָט מען
פון דאָרט נאָר די רויטע קויל...

גערעדט האָט מען וועגן דעם אין דרויסן און אין קאַמער - אַפּ-
געריסן, זייער שטיל, איטלעכער - מיט זיין אייגענער באַזונדערער שרעק
פאַר זיין מאָרגן, נאָר גע'אַסן, אָן טענות, ווי וועגן אַ שטורעם, וואָס
האָט זיך דורכגעטראָגן מיט דונערן און מיט בליצן.

און מער ווי אַלץ איז מען געווען פאַרטון אין דער רויטער קויל
פונעם אומבאַקאַנטנס פאַפיראַס אין עק הויף לעבן פאַרקן, ווי גלייך די
קויל וואָלט מיט זיך פאַרביטן דעם רעגנבויען, וואָס נאָך אַ געוויטער -
דעם רעגנבויען, וואָס פאַרזיכערט, אַז אין די נאָענטע טעג וועט שוין
מער קיין געוויטער נישט זיין...

האָט יוזי אויפן שפאַציר געהאַלטן אין איין אַפּרוקן זיך פון יענע,
וואָס רעדן צווישן זיך סודות.

זיין צושטאַנד:

געדריקט, אַסך מער נידערשלאָגן און עפעס ווי אין פעס אויף
אַלע אַרומיקע - איטלעכער פון זיי וויל בלוזי זיך אַרויסכאַפן פון דאַנען,
פּטור ווערן; איטלעכער, אַז ער וועט זיך פון דאַנען אַרויסכאַפן,
וועט אים מער נישט אָנגיין דער גורל פון יענע, וואָס זענען דאָ גע-
בליבן און פון אַלע, וואָס וועלן נאָך זיי אַהער געבראַכט ווערן -
איטלעכער וועט זיך אומקערן צו זיין שמוגל אָדער ער וועט מורא האָבן
פאַר שמוגל. און ווידער וועט דאָ נישט זיין ווער עס זאָל וועגן דעם אַלעם
אַ טראַכט געבן, סיידן פיליפּאָוו מיט זיין קאַלטן איזערנעם יושר, סיידן
איגומענקאָ דער מאַטראָס, וואָס האָט היינט, היטנדיק די קאַמער, געגעבן
דעם וויינענדיקן זייגערמאַכער אַ שטיק ברויט און אים געטרייסט:

– דא ניע פלאַטש, נו, פליון... נו, זאסטערעליאַט... נו, פליון.
איצט האָט שוין מער נישט קנעהאַלפן צו האַלטן זיך אין אַ זייט.
אַרום אים האָט זיך די גאַנצע צייט געדרייט דער בחור, וואָס האָט
געדינט ביי רב אהרנען און האָט אַלע מאָל ביינייס געפרעגט ביי אים
עצות, וואָס צו טון אין פאַל, אויב מ'וועט אים, דעם בחור, דאָ לען-
גער פאַרהאַלטן – ווי אַזוי זאָל ער דענסטמאָל איבערגעבן צו רב אהרנען
אהיים וועגן די אויסגעבאָהאַלטענע עטלעכע קערבלעך.

– איר פאַרשטייט צי ניין? אפשר שיקט מען מיך גאָר פון דאַנען
ערגעץ אַוועק?
יוזי האָט שלעכט געהערט, געוואָלט דער בחור זאָל אים לאָזן
צורו און האָט געדענקט פינף גאַלדענע ציין – זיי האָבן געשטעקט
אין פאַרשידענע עקן פון אַ רויטן קאַאטשוקאַוון גומען, זיי האָבן זיך
אויסגעמישט מיט רב אהרנס אויסגעבאָהאַלטענע עטלעכע קערבלעך און
האַבן אויף אייביק פאַרשוואַכט און וואַכעדיק געמאַכט אַלע שיינע
תורות, וואָס מ'זאָגט פאַרן טויט אויף שבתדיקע חללות.
ס'איז געווען אַרום צוויי אַזייגער בייטאַג.

צוליב זונטיק זענען ביידע הויפן פול געווען מיט ווייבער און
מיט קרובים פון אַרעסטירטע, ווי אַ בית-עולם אין אַ טאַג פון קבר-
אַבות – פול מיט ווייבער און קרובים פון מתים.
דעם ווינטערדיקן דרויסן איז פון גאַנצפרי אָן אויסגעגאַנגען
פראַסט.

די אַרומיקע שניי-קויטיקייט האָט זיך שוין געפילט אונטערן
האַרצן, אין דער נשמה, און ביים שוואַרץ-רויכיקן הימל האָט מען נאָך
אַיץ נישט געקאַנט וויסן – צי ער וועט געבן שניי אָדער רעגן.
אין גריבלדיקע נאַסקייטן, וואָס אין ביידע הויפן, האָבן מיט
פאַרדראָס אויף זיך אַליין גענוואַדזשעט שטיוול.
איבערן פלוט אַרום שפאַציר-פלאַץ האָבן פאַרשלאָפענע אַרעס-
טירטע אַריבערגערעדט מיט זייערע קרובים; אַ קאַפּ מיט אויגן, ווי
פון יענער וועלט, האָט זיך דערפרעגט, וואָס טוט זיך ביי אים אינ-
דערהיים:

– מונעלע גייט אין חדר? ... אַ? .. ער גייט?
עמעצער האָט זיך פאַרהוסט.

- אין קאנצעליאריע... א?.. ווער זיצט?

- דריי אירע.

- „ער“ אליין - אויך?

„ער“ - איז געווען פיליפאוו.)

פון א צווייטן ווינקל האָט מען זיך דערויף אָפגערוּפן:

- אויב „ער“ אליין, איז שלעכט - מ'קאָן דען צוטרעטן?...

- הערסט? דאָס זאָגעכדען... זיי אַ בריה - טרעט צו...)

דענסטמאַל האָבן די פרי-באַליכטענע פענצטער פון דער קאַנ-

צעליאריע פלוצים אַ קוק געגעבן זייער ביז מיט זייערע ליכטיק-ווערנדיקע

פייערן - אַ פאַר פון די ניי-אַרעסטירטע האָט מען אַהין אַ רוף געגעבן

זייער געשווינד, ווי אויף עדות צו זאָגן. נאָר אין לעצטן טונקעלן

קאָרידאָר, וואָס פאַר דער קאנצעליאריע, האָט מען זיי פאַרהאַלטן.

חברטע סאַשאַ איז דאָרט געשווינד דורכגעלאָפן הין און צוריק מיט

פאַפירן אין די הענט. פון קאנצעליאריע האָבן זיך דערהערט אויפגערעגט-

פאַטשנדיקע רייד וועגן אַ שטעגעלע, דורך וועלכן מ'שמוגלט נאָך אַלץ

צו דער גרענעץ - די ענטפערס פונעם אַגענט זובאַק און פונעם

סליעדאָואַטעל אַנדריעו ווערן דאָרט איבערגעריסן דורך אַ קול, וואָס

איז ביזו. ווי אַ קלאַפ אין טיש - פיליפאָוס קול. די דערשראָקענע

פנימער פון די פאַר אַרעסטירטע האָט מען נאָכדעם אַרומגערינגלט

דאָ אויפן שפאַציר-פלאַץ, זיך געשטופט אַרום זיי, איבערגעגעבן איינער

דעם אַנדערן:

- וואָס האָט מען ביי דיר געפרעגט?

- גאָרנישט... זיי זאָגן: „ער“ האָט אין קאנצעליאריע געשריגן אויפן

אַגענט און אויפן סליעדאָואַטעל - „איר זייט נישט בעסער פון די אַרעסטירטע“.

- הערסטעך: „מ'וואָלט שוין געמעגט אייך איינזעצן און די

אַרעסטירטע מאַכן אויף אייך באַלעבאַס“.

- נו... נו... - האָט ער אויף זיי געשריגן!..

- און דער יידענע - דער מוטער פונעם רויטאַרמייער - האָט דאָך

עמעצער געהאַלפן - אַט יענער, וואָס וויינט, מיטן שאַל אויף די

אַקסלען - „ער“ האָט איר זון נאָר-וואָס אַרויסגעלאָזט.

און מ'האָט גענומען זיך שטופן צום פלויט, נענטער צום רעדל,

וואָס אַרום דער וויינענדיקער יידענע.

ס'איז געווען אַ בייטאָג פון אַ גראָען דינסטיק אָדער גראָען מיטוואָך.

פון איבערן פלוט, וואָס אַרום דעם שפּאַציר-פּלאַץ, האָט יוזי דערזען פינקע וויילן, ווי ער גייט אַרום פּראַנק און פּריי איבערן הויף אין זיינע גראָמע רויטאַרמיישע קליידער. ניי איז אויף אים נאָר די גרויסע הויכע „פּאַפּאַכע“ און די שוואַרצע שטייב: ער טראָגט אַ זאָטל אין די הענט און שפּאַגט נאָך מיט איינעם אָן אַרטיקן באַביקסלעך רויטאַרמייער צו דער קאַנצעליאַריע-צו. ער שטעלט זיך אָפּ, לייגט אַוועק דעם זאָטל און נעמט דרייען דעם חברישן זיגאַר מאַכאַרקע, וואָס דער אַנדערער רויטאַרמייער שטרעקט אים אויס.

— חבר ספּיוואַק! — טוט ער פּריידעך אַהער געשריי, — טעלעך צו-גיין צו אייך. וואָס מאַכט איר? חבר ספּיוואַק...

איצט זעט זיך שוין, אַז אויך דער מיידלשער חן איז ניי-דער מיידלשער חן, וואָס אַרום פינקעס מויל און אַרום פינקעס אויגן.

— כ'האַב זיך אָפּגעשוירן, — האָט ער אַראָפּגעמענדיק די פּאַפּאַכע געוויזן יוזין ביים פּלוט, — אַז מ'האַט מיך נאָר אַרויסגע'אַזט — נידעריק... אַ, איר זעט? — צום קאַפּ. און מיין מאַמען האָב איך אָפּגעשיקט אַהיים — אוי, האָט זי פון מיר געהאַט... דאָס ערלעכע אויסקומעניש. זי האָט נישט געהאַט אויף אַוועקצופאַרן, בין איך געגאַן צו חבר פּיליפּאָוו און האָב געבעטן ביי אים אַ פּאַר קערבלעך. „נו, אָט, — האָט ער גע-זאָגט — חבר פּיליפּאָוו — נאָך געלט אויך — גיי האָב צו טון מיט אייך.“ „וואָס ווילסטו טון, — האָט ער געפרעגט — ווילסט צוריק אין דיין פּאַלק אָדער בלייבן דאָ?“, האָב איך מיר אַ טראַכט געגעבן: וואָס אי'מיר שלעכט? איכל בלייבן דאָ. איכל דאָ האָבן אַ פּערד. איכל פאַרן מיט פּאַקעטן צום נייעם נאַטשאַלניק-מיליציע אין גאַליכאַווקע און צו אַלע ווייטע פּאַסטנס. נו, און איר, חבר ספּיוואַק, וואָס קלערט איר טון?

פינקע האָט עס אַ פּרעג געגעבן מיט אַזאָ ליבלעכער וואַרעם-קייט, ווי גלייך זיי ביידע — ער מיט יוזין — טוען דאָ איינע און די זעלבע חברישע אַרבעט; ער, פינקע — מיט אַרנטלעכן אַרומפירן די פּאַקעטן צו די ווייטע פּאַסטנס, און יוזי — מיט אַרנטלעך זיצן. נאָר פּלוצים האָט ער עפעס אויף יוזיס בלאַס פנים באַמערקט. אַרום זיין

מויל און ארום זיינע אויגן האָט אַ ציטער געטון דער מיידלשער חן.
— שאַט, — האָט ער אומגעריכט אַ זאָג געטון, — אפשר ווילט איר
אַן עפל? אַ? אַ?.. חבר ספיוואַק... סע דאָ, ביי אַט דעם חבר מיינעם... אַט
לויף איך איך ברענגען.

פלוצים האָט ער מיט ברייטלעכער פריילעכקייט, ווי אַ גאַנצער
אַרטיקער „קנאַקער“ זיך פאַרצויגן מיט זיין מאַכאַרקע-ציגאַר און האָט
ברייטלעך אויסגעקילעכט די ברוסט.

— ווייסט איר וואָס? חבר ספיוואַק... איך וועל אפשר גאָר אַ רעד
טון וועגן איך מיט „אים“ אַליין — מיט פיליפּאָון... ער איז צו מיר
אַ גוטער, לאַמך אזוי לעבן. טעט איר זען. כ'האַב געהערט זאָגן: סע דאָ
אין קאַנצעליאַריע אַסך פאַפירן און עס איז נישטאָ ווער עס זאָל
אַרבעטן... סע דאָ אין קאַנצעליאַריע אַסך אַרבעטן...

ס'איז געווען אַ פאַרנאַכט אין סוף פון יענער זעלבער וואָך, און
יוזין האָט מען דענסטמאַל צום ערשטן מאָל פלוצים איינעם אַליין
אַ רוף געגעבן צום פאַרהער.

אין קאַנצעליאַריע האָט ער דענסטמאַל צום ערשטן מאָל דערזען
לעבן זיך זייער נאָענט פיליפּאָון, און אין דער ערשטער מינוט נישט
געגלויבט, אז ער זעט אים לעבן זיך ווירקלעך — אויף אַזויפיל איז
אַט דער „נאַטשאַליק פיליפּאָון“ נישט געווען ענלעך צו יענעם
פיליפּאָון, וועלכער דאַרף זיך זאָרגן פאַרן גורל פון אַלע, וואָס קומען
אַהער אַריין און פון אַלע, וואָס וועלן נאָך אַהער געבראַכט ווערן. —
אַקעגן אים אין קאַנצעליאַריע איז געזעסן אַ געוויינלעך-וואַכעדיקער
מענטש, מיט אַ געוויינלעך-וואַכעדיק אויסזען און מיט געוויינלעך-
וואַכעדיקע פעטלעך-שוואַרצע שטיוול — שטיוול, וואָס פאַרשפרייטן אַרום
זיך דעם אייגענעם ריח, וואָס אַלע אַנדערע געוויינלעכע פעט-געשמירטע
שטיוול...

עס איז געווען ביי נאָר-וואָס אַנגעצונדענע לאַמפן. די פאַדלאַגע
אין קאַנצעליאַריע — פריש געוואָשן; די נאָענטע תמיד איבערגעפולטע
קאַרידאָרלעך — פול מיט סימנים פון געשווינדער אויסגעליידיקטקייט.
אַלץ אַרום — פריש מיט אַזאַ אויסזען, ווי גלייך מ'האַט זיך אומיסטן
זייער פרי אָפּגעפאַרטיקט מיט דער טאַג-טעגלעכער אַרבעט, כדי מיט
פרישע קעפּ און מיט פרישע כוחות זיך נעמען צו אים — יוזין. אינעם

ערשטן קאנצעליאריע-צימער איז געווען פינצטער, אינעם צווייטן, העל-
באלויכטענעם - ביי צוויי צוזאמענגעשטעלטע טישן זענען געזעסן: פון
אין זייט - חברטע סאשא, פון דער צווייטער - סליעדאָוואַטעל
אַנדריעווי. זיי האָבן געשטעלט יוזין פראַנג, ביידע - נישט זיכער;
ביידע, האָט זיך געדאַכט, פילן זיך דערצו נישט איבעריק באַרופן,
ווייל אַקעגן, נישט ווייט פונעם דריטן גאַנץ באַזונדערן טיש זיצט צו
אַלעמען מיטן רוקן פיליפּאָוו; זיין קאַפּ מיטן באַנדאָזשירטן נאַקן -
נאַכגעהאַנגען, ווי אין שלאָף, זיינע הענט שפּאַרן זיך פעסט אָן די
קניען און אינגאַנצן זעט ער אויס, ווי אַ זייטיקער, וואָס איז דאָ אין
קאנצעליאריע אזוי שפעט פאַרבליבן נאָך דערפאַר, וואָס אים איז לאַנג-
ווייליק און וואָס ער איז אַן איבעריקער - אין ערגעץ, אין ערגעץ אויף
דער וועלט האָט ער איצט נישט וואָס צו טון.

דער עיקר פראַגע איז געווען: צוליב וועמען האָט עס יוזי גע-
טון? - צוליב וועמען האָט ער מיט די עס-עראָוסקע דאָקומענטן גע-
גנבעט די גרענעץ? וועמען האָט ער מיט דעם געוואָלט דינען?
יוזי האָט ענדלעך געענטפערט:

- דינען די אינטערעסן פון די אַרבעטער.

חברטע סאשא האָט דאָן באַקומען פאַרדרוס אין קול:

- קאַקיד ראַבאָטשיך?

און מיטאַמאָל זענען אַלע געבליבן שטיל. ביים צווייטן טיש
האָט זיך פּלוצים אַ ריר געגעבן פיליפּאָוו. ער איז נאָך אַלץ געזעסן
אַהער מיטן רוקן און האָט צו יוזין נישט געוואָלט קוקן, ווי צו
עפעס אַ מיאוסער זאָך. פּלוצים האָט ער אַ פרעג געגעבן בייו, ווי פון
דרעמל אַרויס:

- אַ טי קטאַ? - ראַבאָטשיי?

און מיט דעם האָט זיך איינגנטלעך דער ערשטער פאַרהער גע-
ענדיקט. יוזי איז דענסטמאָל צעטומלט געוואָרן פון פיליפּאָוו'ס שטימע
אַליין. די ווערטער האָט ער אין צעטומלטיקייט ווי פאַרהערט. דאָך איז
ביי אים נאָכדעם פאַרבליבן אַ געפיל, אַז עמעצן, אָדער אפשר זיך אַליין
איז ער אויף עפעס שולדיק אַן ענטפער.
זיצנדיק אויף זיין פריערדיקן פּלאַץ צווישן די אַרעסטירטע אין

קאמער און זוכנדיק ביי זיך אין זכרון, אויף וואָס איז ער אָט דעם
ענטפער שולדיק, האָט ער פּלוצים אַ זוך געגעבן צו טיף אין זיינע
פריערדיקע פאַרגאַנגענע יאָרן, זיך דערמאָנט אָנעם זיידענעם קול פון
זיין יונג-געשטאַרבענעם פּאָטער, וואָס פּלעגט לייצען אין דער תורה,
אָן די לשון-קודשדיקע פּסוקים פון זיין מוטער און אָן זיין זיידנס
נישט דערלאָדן לאָדעניש מיט אַ פּריץ - געווען איז דער זיידע גראָ
און גרויס און קרעפטיק און נאָך מער, ווי גראָ און גרויס, איז ער
געווען פּרום און פּלעגט אום יום-כּפור און אין ביידע טעג ראש-השנה
טראַגן פון גאַנצפּרי-אָן אַ לאַנגן ווייסן קיטל אונטערן טלית און דאווענען
אין שול מיט גרויס היץ שחרית פאַרן עמוד. איינמאַל, בעת יוזי איז
נאָך געווען אַ קלייניקער, האָט דער זיידע אין שול אַ געשריי געטון
פאַרן עמוד דעם גרויסן „המלך“ פּונעם מחזור - אַ געשריי געטון
מיט אַזאַ ציטערניש און מיט אַזאַ קיל, אַז אין דרויסן, וווּ ער, יוזי,
האָט זיך געשפּילט מיט קינדער, האָט מולי - זיין קלענער ברו-
דער - זיך דערשראָקן און איז אין שרעק אַראָפּגעפאַלן פון די שול-
טרעפּלעך...

דאָס אַלץ האָט יוזי זיך איצט דערמאָנט אַזוי קלאַר, אַז אין
זיינע אויגן האָט ממש ווי אַ בלאַנק געטון אַ ברעג פון יענעם
ווייסן יום-טובדיקן טישטעך, אין דער נאָו האָט פאַרשמעקט מיט
אַ שטיק קאָוון פון יענעם ווייסן ראש-השנהדיקן פּרימאָרגן און
אין דער זעלבער צייט האָט ער אַ זוך געגעבן די פּראַגע, אויף וועל-
כער ער האָט צו געבן אַן ענטפער, און האָט זיך דערמאָנט אָן
פּיליפּאָוס דרעמלדיקן רוקן דאָרט אין קאַנצעליאַריע - אָן זיין בייזער
שטימע:

- אַ טי קטאַ? - ראַבאָטשני?

ער איז ביינייס פון דער פּראַגע פאַרטומלט געוואָרן:
אים און זיין גלייכן איז אָט די פּראַגע פיל מאָל געשטעלט
געוואָרן.

נאָר ער און זיין גלייכן האָבן אָט די פּראַגע פאַרשוויגן, ווי די
פּראַגע, וואָס אַ קינד טוט אַמאָל אַ שטעל: „צוליב וואָס לעבט מען?“.
מ'רעדט דאָן בעסער וועגן אַנדערע זאַכן - מער פּריילעכע,
„ווייניקער פּרימיטיווע“.

א פאקט איז: אנדערע גיבן זיך איבער דער ציבעטיג-באוועגונג
אויף לעבן און אויף טויט, זיי מעגן אפילו האבן אינטער זיך אזעלכע
ראש-השנהס, ווי ער, יווי.

אנדערע בלייבן צו איר פאסיוו - זיי מעגן אפילו זיין ארבעטער -
דער באוועגונג איז עס אלץ איינס.
נאָר מעגלעך... פונדעסטוועגן...

די באוועגונג וואָלט אפשר געהאט גאָר אַן אנדער פנים, ווען
זי זאָל פון תמיד אַן געווען אַנגעפירט דורך אזעלכע, ווי פיליפאָו - אַן
ארבעטער פון די שאַכטעס.

מעגלעך, אַז פיליפאָו איז איר אמת פנים.
אַ באוועגונג, וואָס וועט אָדער אַן שום פשרות אַרויסשיסן פון
אים, יוויין, אַלע זיינע „זיידע מאַסיס“, אָדער זי וועט פשוט אַן שום
פשרות שיסן אים, יוויין, אַליין.

מאָדנע:

אים, יוויין, וועט דאָן צעשיסן די זעלבע אַרבעטער-באוועגונג,
פאַר וועלכער ער איז פון זעכצן יאָר אַן געווען גרייט אַפצוגעבן זיין
לעבן...

אים האָט מען פון דענסטמאָל אַן אַנגעהויבן רופן אין קאַנצע-
ליאַריע אַריין צום פאַרהער זייער אָפט, כמעט אַלע טאָג און ווי צום
ערשטן מאָל תחילת אָונט. אַרום און אַרום - פריש אויסגעלופטערטע
קילע צימערן, נאַסע, אויף גיך אויסגעוואַשענע פּאָדלאַגעס, פריש אַנגע-
צונדענע לאַמפן אויף די צוגעקליבענע טישן.

געדאַכט האָט זיך אַלץ:

צוליב אים ווערט מען גיך פאַרטיק מיט אנדערע אַרעסטירטע;
מוויל מיט פרישע אויערן הערן, ווי ער ענטפערט אויף די פּראַגן:

- ווי לאַנג זייט איר אַן „עס-ער“?

- וווּ זייט איר געווען אין אַקטיאָבער 1917?

איז איינמאָל געווען אַזאַ אָונט.

קאַלט און האַלב-שטום איז ער ווי תמיד געשטאַנען אין דער
פריש-אויסגעקילטער באַלויכטענער קאַנצעליאַריע אַקעגן דעם סליעדאָ-
וואַטעל אַנדערעווע, און פון פיליפאָוס ווייטלעכן צימער איז דענסטמאָל אין
איר ווייסן כאַלאַט אַנגעלאָפן חברטע סאַשאַ.

איר אַנלויף :

זייער אַ געשווינדער.

זייער אַן אויפגערעגטער.

זייער אַ צופרידענער, ווי ביי אַן אַקושערקע, וואָס האָט נאָר-וואָס אין ווייטן צימער נאָך גרויסע שוועריקייטן „גענומען“ ביי איר קימפעטאָרין דאָס קינד.

זי האָט אַ מאַך געגעבן מיט ביידע הענט, ווי אויף אַ צייכן, מ'זאָל איבעררייסן דעם פאַרהער - אויף אַזויפיל, אַפנים, איז געווען וויכטיק דאָס, וואָס ביי פיליפּאָון אין צימער קומט פאַר. פון אויפגע-רעגטער צופרידנקייט האָט זי פאַרגעסן, אַז אַנדערעווי איז דער אויספאַרשער און אַז יוזי ווערט אויסגעפרעגט און האָט אַ פּרעג געגעבן צו גלייכער צייט ביי זיי ביידן:

— ווער קאָן איבערבינדן ווונדן... נו, שנעל... שנעל... ווער קאָן?
וון איר פנים האָט געפלאַצט, און אירע אויגן האָבן געגלאַנצט.
און ווייל קוקנדיק אויף איר האָט זיך אין דער ערשטער רגע אויסגעדאַכט, אַז פון היינט אָן ווערן בטל אַלע געשעענישן, וואָס טיילן פונאַנדער מענטשן אויף אַרעסטירטע און אויספאַרשער, האָט דעריבער יוזי ספּיוואַק זייער גיך און נישט זיכער אַ זאָג געטון:

— איך קאָן — — —

און ווייל דער טראָפּ אויפן וואָרט „איך“ איז נאָך אַליץ אַרויס צו שטאַרק און האָט מיטאַמאָל צוריק אויסגעניכטערט, האָט ער זיך דעריבער באַלד פאַרענטפערט:

— איך בין געווען אין דער מלחמה אַ סאַניטאַר.

נאָר חברטע סאַשאַ האָט נישט געהערט, ווי ער פאַרענטפערט זיך — זי האָט אים געשלעפט פאַרן אַרבל צו פיליפּאָון אין צימער.

— איז גיכער... גיכער...

און ווייל אים האָט אָנגעהויבן קלאָר ווערן, אַז ער האָט איך עפעס אַ טעות, איז ער, אַריינטרעטנדיק צו פיליפּאָון אין צימער, איבעראַנייט פאַרטומלט געוואָרן. געשקט, ווי מיט פרעמדע, קראַנקע אויגן און צום אַלעם ערשטן דערזען די אַרומיקע אומאַרדענונג און דעם לויסנדיקן לאַדן, וואָס פונקט אַקעגן ביים פענצטער: — איך האַלב לאַדן איז צוגעמאַכט, ווי מיט אַ שטאַרקן קלאַפּ נאָך אַ שטאַרקן

בלאז פון ווינט; דורך דער צווייטער אָפענער האַלב זעט זיך, ווי אין דרויסן טונקלט דער פאַרנאַכט.

אין מיטן צימער שטייט אַ טישל מיט אַ פרי אָנגעצונדענעם לאַמפּ.

דער גרינער אַבאָזשור איז פונעם לאַמפּ אַרָפּגענומען און ליגט ביי דער זייט.

און ביים טישל, אין די הויזן, אין די שטיוול, נאָר אָן אַ רעקל און אָן אַ העמד שטייט פּיליפּאָוו.

דער אייבערשטער נאַקעטער, מוסקולדיק-קרעפטיקער טייל פון זיין קערפער איז ווי אויף צוואַנגן זיך אָנגעבויגן איבער דער ערדענער שיסל, וואָס אויפן טישל. זיינע נאַקעטע הענט זענען איבערגעפלאַכטן אויף דער נאַקעטער ברוסט. איינציקע מוסקולן אויף זיינע פלייצעס זענען שטאַרק אָנגעשטרענגט און ציטערן ווי פון קעלט, נאָר זיין קאָפּ מיטן אָנגעגאַסענעם פנים בייגן זיך אַלץ טיפער און טיפער אין שיסל אַריין, דענסטמאַל ווען פון אַ פאַר געשוואַלענע ווונדן, וואָס אויף זיין האַלדז, טריפט אין שיסל אַריין אייטער אַ טראָפּן נאָך אַ טראָפּן.

— פּעררר! ... פּעררר! — האָט ער פּריילעך געפאַרקעט, ווי פון אַ געשמאַקער שוויץ-באַד.

— פּיררר! .. פּאַשלאַ אַט מעניאַ... וואָט אָנאַ — בורזשואַיאַ פּאַנאַ-נאַיאַ — נאַזשיל ווסיאַ וו שאַכטאַך... פּאַשלאַ... פּיררר! ... טעפּער לעכטשע סטאַניעט.

מיט געשווינדע בריהשע הענט האָט חברטע סאַשאַ געריסן מאַרליע אויף שמאַלע לאַנגע פּאַסן, און יוזי האָט געוואַשן די הענט, געקוועטשט די געשוואַלענע ווונדן, באַנדאַזשירט דעם האַלדז מיט מאַרליע און ווידער געוואַשן די הענט.

פּיליפּאָוו איז שוין צוריק געהאַט געזעסן אינמיטן צימער אויף אַ שטול, ווי עס זיצט אַ מענטש, וואָס לאַזט ביי זיך אינדערהיים זיך אַפּשערן. ער האָט מיט די אויגן אָנגעוויזן דער חברטע סאַשאַ אויף דער שיסל.

— זאַבערי.

דענסטמאַל האָט יוזי פון אונטערן שטערן נאַכאַמאַל אויף פּיליפּאָוו אַ קוק געגעבן — גלאַט אַזוי אַ קוק געטון און אונטער זיין ברוסט האָט

זיך דאן גלאט אזוי פארשטארקט עפעס איינס א געפיל - א געפיל צו
אן ארבעטער פון שאכטן, וואָס איז איצט דער נאַטשאַלניק פון קאַמינאַ-
באַלקע און פילט די בורזשואַזיע, ווי אייטער ביי זיך אין די ווונדן -
אַט דאָס איז ער, יענער פיליפּאָוו, וועמען ער, יווי, איז שולדיק דעם
ענטפער אויף דער פראַגע:

- א טי קטאָ - ראַבאַטשיני?

יווי ספיוואַק איז נאָך אַלין געשטאַנען אין צימער, כאַטש אים
האַט דאָ שוין קיינער נישט באַדאַרפט.

- טי טשעוואָ? - האַט פיליפּאָוו נישט פאַרשטאַנען נאָך וואָס ער

שטייט נאָך.

ספיוואַק האַט נישט דערקאַנט זיין אייגן קול, בעת ער האַט שטיל
אַ וואָג געטון:

- יא ניע ראַבאַטשיני!

- קאַק ?

ספיוואַק איז געווען בלאַס, דערפילט אין זיך די קאַלטקייט, וואָס
איז אים תמיד בייגעשטאַנען אין אַלע שווערסטע מינוטן פון זיין לעבן.
ער האַט געמוזט דערמאַנען פיליפּאָוו, אַז ער אַליין האַט צוריק מיט
עטלעכע טעג געפרעגט, צי ער, יווי, איז אַן אַרבעטער, און ער, יווי,
האַט דענסטמאַל נישט געענטפערט.

פיליפּאָוו האַט דענסטמאַל געקוקט צו יוויס קניען, ווי ער וואָלט
צום ערשטן מאָל באַמערקט, אַז ביי ספיוואַקן זענען די פיס אַביסל
פונאַנדערגעבויגן, אַפנים, נאָך פון אַמאָל, פון קינדווייז אָן.

- כאַראַשאָ. - האַט ער צוגעשאַקלט.

און ער האַט געהייסן יווי זיך אומקערן אין קאַנצעליאַריע און
וואָגן, מיזאָל פאַרשרייבן זיין ענטפער אין פראַטאַקאָל.

פון דענסטמאַל אָן זיצט יווי אין זיין קאַמער מער דערהרגעט,
איידער ער איז געזעסן פריער. זיין לעצטער ענטפער מאַטערט אים
ערגער ווי אַ טויט-אורטייל. טיף אין אים דרייט זיך אַ געפיל, אַז ער
איז נישט קיין אַרבעטער און וואָס מ'האַט עס פאַרשריבן אין
פראַטאַקאָל... איבערהויפט - וואָס מ'האַט עס פאַרשריבן...

אויפן האַרצן איז דערפון עקלדיק, אזוי עס וואָלט זיך בעסער
וועלן וואָס גיכער אויפהערן צו לעבן. נאָר פון דער אַנדערער זייט

דרייען זיך אן אויסהער געדאנקען מכות דעם, וואָס אויך זיי אלע -
פּיילפּאָו, חברטע סאַשאַ און אלע אנדערע, וואָס דרייען זיך דאָ אַרום
זיי (מישמועסט שוין נישט פון די אַרומיקע צוגעשמורטע) - זיי אלע
זענען מן-הסתם אויך נישט קיין הונדערט-פּראָצענטיקע צדיקים: יעדע-
רער פון זיי באַהאַלט אויס זיינע אייגענע נוצן מיט די יצר-הרעלעך,
וואָס ער האָט דאָ, אפילו טוענדיק זיין אַרבעט אין קאַמינג-באַלקע...
און אָט, צום ביישפּיל, די חברטע סאַשאַ... צוריק מיט אַ פּאַר טעג
האָט ער, יוזי, וואַרטנדיק אין קאַרידאָר אונטערגעהערט, ווי זי דער-
ציילט עמעצן אין קאַנצעליאַריע, און זי גרייט זיך אינגיכן פּראַווען דאָ
מיט אַ קנאַק אירע „אימענינעס“ - פּראַווען דאָ אין קאַמינג-באַלקע...

קלאנגען אין גאליכאָוקע: „אָרום די עקסטע גרענעץ-דערפלעך
קלייבט זיך אָן עפעס אַ באַנדע;

– מיט איין וואָרט: פּאָוסטאַנצעס”...

מווייסט נישט: פעטלירישע צי אַנדערע. אַ פּאָר טעג האָט זיך
דאָרט אַרומגעדרייט איינער אַ הויכער, אַ געשטופלטער מיט אַ דאָקומענט
פון אַן אַרטיקל. מ'האַט נישט באַוווּזן אייב צו אַרעסטירן. ער איז פּאָר-
שוונדן. ביינאַכט הערט מען, ווי מ'לערנט זיך ערגעץ שיסן – נישט
פון קיין ביקסן, פון אַ קוילנוואַרפער.

דעם ראַפּאָרט וועגן דעם פירט דורך גאליכאָוקע אויף זיין
פערדל פינקע ווייל – ער פּאָרט פונעם עקסטן גרענעץ-פּאָסטן.

דער טאָג – אַ פּאַרקאַטערטער, אַ גליטשיק-קויטיקער, אַ פּאַרזשמו-
רעטער, ווי אויף אַ ניס צו געבן.

דער וועג – אַ פּאַרטאַגיק-נישטדערשלאָפענער, אַ פינג-שעהדיקער.
פינקעס גראָ-פּאַרמורזשעט פערדל – זייער אַ יונגס. אַז עס לויפט
געשווינד, פּאַטשט עס זיך מיטן קורצן וויילד אין ביידע זייטן, עס
קומט אויס, אַז עס שפּילט זיך. איצט גייט עס פּאַמעלעך באַרג-אַרויף
מיט גאליכאָוקער גאַס.

פינקע זיצט אין זאָמל:

אַביסל אָנגעבויגן, מיט דער ביקס אויפן רוקן, אַזוי זיך, – חבר
מיט יעדן שאַקלענדיקן טריט פון זיין מיד פערדל. גליקלעך, וואָס
קיינער ווייסט נישט וועגן די סודות, וואָס ער פירט מיט זיך. ער
קוקט פּאַרבייפּאַרנדיק:

הילצערנע הייזער מיט ווייס-באַשניטע דעכער.

אינטער דער גרויסער פּאַפּאַכע איז פינקעס פנים מיטן מיידלשן

חן ארום מויל צו קליין פאר דער נייגעריקייט, וואָס פאַרהאַנגענע
פענצטער רופן אין אים אַרויס:

— זע נאָר! — יידן דאָ...

— זע נאָר!

— עפעס טשודנע יידן...

ווען ער זאָל דאָ באַגעגענען אַ מענטשן, אַפילו אַ ווילד-פרעמדן,
וואָלט ער צו אים אַ שמייכל געטון, פון פערדל אַראָפּ — גלאַט אַזוי
אַ שמייכל פאַרבייפאַרנדיק; דער שמייכל וואָלט געהייסן:

— וועגן די סודות, וואָס איך פיר איצט מיט זיך, וועסטו ביי
מיר וויסן אַ מפה...

לעבן איינעם פון אַט די הייזער בינדט פינקע צו זיין פערדל —
מיד, טויט-הונגעריק.

ער פרוווט אַ שלעפּ טון די טיר. — זי איז געשלאָסן.

פינקע טוט אַ קלאַפּ.

— געכטיקע טעג!..

די שטוב ענטפערט נישט, ווי עס ענטפערט נישט אַ קבר.

פינקע איז אַרומגעגאַנגען די שטוב פון אַלע זייטן, — אַ מאַדנע

שטוב. אומשטיינס געזאַגט... די הינטער-טיר איז אויך פאַרשלאָסן.

ער האָט דאָרט דערזען קרומע פענצטער פון אַן אונטער-שטיבל.

אויף איינעם פון די פענצטער — קרייקעס פון געוואַנט; אויף אַ צווייטן —

אַ קליין שניידערש איי-קענדעלע; פון יענער זייט פענצטער — אַ שטע-

פערין פון אַ ניי-מאַשין.

פינקע האָט אויך דאָרט געפרוּווט אַ קלאַפּ טון, האָט צוערשט די

שניידערשע מאַשין נישט דערהערט, זי איז געווען שטאַרק פאַרטון אין

שטעפן. דערנאָך האָט די ניי-מאַשין עפעס דאָך ווי יאָ דערהערט — זי

האָט אויפגעהערט צו שטעפן, — זי האָט זיך איינגעהערט, ווי פינקע

קלאַפט אַן צום דריטן און פערטן מאָל, נאָר עפענען איז זי נישט

געגאַנגען, ווייל זי איז דאָך נישט מער, ווי אַ מאַשין.

פינקע האָט שוין געהאַט אַנגעהויבן אַוועקצוגיין, ווען די טיר

פון אונטערשטיבל הינטער זיינע פלייצעס האָט זיך קיים-קיים געטון

אַן עפן.

אין שוואַרץ-געעפנטן שפאַלט האָט פינקע אַנשטאַט אַ מאַשין

דערזען אַ קלייננווקסיק און יונג יידיש מיידל אין אַ רויט-טשיפעקל.
דעם מיידלס אויגן האָבן געקוקט אויף אים פאַרווונדערט-פריינטלעך –
מאָדנע קיילעכדיקע אויגן, שוואַרצע, ווי אַן ווייסלעכער; דאָס נעזל
ביים מיידל איז געווען אַ קליינס, נאָר זייער אַ קלוגס – אַזוי האָט זיך
געדאַכט פינקען, – ער האָט נאָך קיינמאָל נישט געזען, אַז אַ נעזל זאָל
זיין אַזוי אָנגעגאַסן מיט חכמה.

דאָס מיידל האָט ענדלעך אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ. איר טשיפעקל
האַט זיך פאַרשעמט, רויט, ווי פייער. זי האָט געפרעגט אויף רוסיש:

– וועמען דאַרפט איר?

זי האָט אַ שמייכל געטון אויף יידיש:

– וועמען זוכט איר?

– זוכן?

פינקעס אויפגעהויבענע אַקסלען זענען עדות, אַז זוכן דאָ עמעצן
איז אים אַפילו נישט איינגעפאַלן.

– איך פאַר פאַרביי. פון פינף אַזייגער פאַרטאָג אַן פאַר איך.
איכל אייך זאָגן דעם גאַנצן אמת: איך בין פשוט הונגעריק בין איך.
איך וואָלט אייך טאַקע פשוט געזאָגט אַ שיינעם דאַנק, ווען איר ווייזט
מיר, ווי קאָן מען זיך דאָ קויפן עפעס עסן.

ס'איז שטיל. דאָס מיידל, דאַכט זיך, האָלט זיך אַן עצה מיט
איר חכמהדיקן נעזל. אירע אויגן קוקן אַליץ אויף פינקען פאַרווונדערט-
פריינטלעך:

– און מער, – שמייכלט זי, – דאַרפט איר דאָ גאַרנישט?

– ס'אי-דען?

– גאַרנישט...

דאָס מיידל וואָלט נאָר אַ בעלזן זיין וויסן: פונדאָנען איז פינקע,
וואָס ער איז אַזא „נאַרעלע“ – ער מיינט, אַז עמעצער וועט אים דאָ
פאַרקויפן עסן.

– ניין, דאָ אין גאַליכאַווקע שטייט מען נישט אין קיין רויט-
אַרמיערס נויטן. מאָלט אייך: מ'האַט דאָ שוין שענערע פרנסות – דאָ
זענען אַלע סאַרווערס.

– סאַרווערס?

– יאָ. סאַרווערס און סאַרווערינס... מ'קאַכט און מ'באַקט נישט

פאר אַזעלכע ווי איר, - דאָ מאַכט מען „חתונה“ יענע, וואָס קומען אַהער גנבענען די גרענעץ. מ'קריכט די דורכפאַרנדיקע נגידיים און נגידיטעס אונטער די נעגל... אוי, לעקט מען דאָ אַפּ אַ ביינדל... איר פאַרשטייט, וואָס איך מיינ? - דאָ איז סדום.

פינקע קוקט אַלץ אויפן מיידל און זעט אויס זייער פאַרשעמט, - פאַרשעמט, וואָס דאָ איז סדום און וואָס ער איז אַ „נאַרעלע“ און האָט עס נישט געוואוסט.

- איך פאַרשטיי, - זאָגט ער, - וואָס-זשע? מ'דאַרף מיר דען אַריינ- לייגן אַ פינגער אין מויל?

- נו, איז גוט, - גלויבט אים נאָך אַלץ נישט דעם מיידלס קלוג בעזל, - אַבי איר פאַרשטייט כאַטש...

דעם מיידל איז נאָר אַ חידוש אַן אַנדער זאָך: ווי קומט עס, וואָס דאָרט אין קאַמינאַ-באַלקע, פונוואָנען פינקע איז, זאָל מען נישט וויסן, אַז דאָ איז סדום? זי אַליין איז נישט קיין היגע - זי איז פון אַן אַנדער שטאַט. זי אַרבעט דאָ ביי איר באַלעבאַס, דעם דאַמען- שניידער, ערשט די פערטע וואָך.

- נאָר דאָס, - זאָגט זי, - וואָס איך האָב זיך דאָ אָנגעזען פאַר די דריי וואָכן, איז שוין אויך אַ באַשרייבעכץ... איך קאָן שוין האָבן צו דערציילן קינדס-קינדער, וואָס דאַרף מען מער? אַפילו מיין באַלעבאַס איז שוין דאָ אויך אַ פיל גרעסערער מחותן אויף דינגען פורן פאַר אַט די „חתונות“, איידער אַ דאַמען-שניידער - ער איז קיינמאָל נישט אַ אינדערהיים. דאָ איז פאַראַן איינער אַ יאָכעלזאָן, אַ פאַדפאַלניק. פון די ערשטע „קאַמוניסטן“, זאָגט ער אויף זיך, איז ער. איז גייען דאָ דורך אים די לעצטע צייט אַלע געשעפטלעך... פאַראַן דאָ איינע אַ בלאַנדע, אַ קריסטין, וואָס איז אים אַ צווייט ווייב, - וואָס-זשע, ער טאָר זיך חלילה נישט פאַרגינען? פאַראַן, זאָגט מען, אַ וועג לעבן די דערפלעך האַרנע און כוּטאַר בעל-אַ-קוט. פאַר אַסך געלט פירט ער דאָרט דורך אינמיטן טאָג. נאָר וואָרט... איין רגעלע...

דאָס מיידל כאַפט זיין אַריין אין שטוב און לויפט אַרויס צוריק מיט אַ גרויס ריפטל ברויט.

- נאַט, זאָגט זי צו פינקען, - דאָס איז מיין אייגן ברויט, דאָס מעגט איר עסן. ס'איז נישט פון די „חתונות“...

— ניין. באַלשאַיע ספּאַסיבאַ...

פינקע וועט בעסער אָפהונגערן אַ גאַנצן טאָג, איידער צונעמען איר ברויט.

— וואָס-זשע, איר מיינט, אַז אין קאַמינאַ-באַלקע האָבן מיר חלילה קיין ברויט נישט?

ער איז פול מיט נאָך קיינמאָל נישט געפילטע געפילן נישט בלויז צו אַט דעם מיידל, נאָר אַפילו צום שמאַלן סיטקעלע, צו די קרומע פענצטער פון אונטערשטיבל, צום שטעפן אויף דער ניי-מאַשין, וואָס ער האָט פון דאָרט געהערט, — אַ געזונט אויף איר, אויף אַט דעם מיידל! אים וועט שטענדיק באַנג טון, פאַרוואָס ער איז דאָרט נישט געשטאַנען מיט איר כאַטש נאָך אַ רגעלע. זיין גאַנץ לעבן וועט אים דאָס באַנג טון. איצט טראָגט ער זיך ווידער זייער געשווינד אינעם נעפל צווישן גאַליכאַווקע און קאַמינאַ-באַלקע, און וואָס שנעלער ער טראָגט זיך, אַלץ שנעלער וואָקסט אין אים דער קוואַל פון געפילן צו אַ מיידלש נעזל, וואָס איז אָנגעגאַסן מיט חכמה.

פון דאַנקבאַרקייט צי פון חרטה, וואָס ער איז דאָרט נישט געשטאַנען מיט איר כאַטש נאָך איין רגעלע, ווילט זיך אים לויפן אויפן פערדל וואָס שנעלער, טראָגן זיך אַלץ טיפער און טיפער אין ווייטן נעפל אַריין — אַפּטון דאָרט פאַרן מיידל אַ גוטע, אַ גרויסע זאַך. ער וועט איצט איבערגעבן פיליפּאָון וועגן יאַכעליזאַנען און וועגן שטעגעלע, וואָס צווישן דערפּל האַרנע און כוּטאַר בעל-אַ-קוט. נאָר דאָס איז גאַר-נישט אין פאַרגלייך מיט דער חרטה, פאַרוואָס ער איז מיטן מיידל נישט געשטאַנען כאַטש נאָך איין רגעלע. — ער וועט בעטן פיליפּאָון, אַז אויב אויף דער באַנדע, וואָס אין די עקסטע גרענעץ-דערפּלעך, וועט מען שיקן אַ מענטשן פופצן, טאָ וויל ער, פינקע, זיין צווישן זיי...

אין גאַליכאַווקע, ביים ציין-דאַקטאָר גאַלאַגאַנער, האָט עטלעכע נעכט גענעכטיקט אַ „פרעמדער“ — אַ הויכער אין אַ גרויען שינעל, ווי די ברידער פאַקראַס, נאָר אַן עלטערער, אַ געשטופלטער מיט גרויסע גראַבלעך-בלאָנדע וואַנצעס און מיט קליינע שוואַרצע אייגעלעך — אַ קריסט. אַז מ'האַט געקוקט אין פענצטער, ווי ער גייט אין גאַס, האָט מען געזען, ווי ער בייגט זיך — ער האָט אַזאַ געגעלע... גלייך

ווי פון אלע זייטן בלאַזט אויף אים זייער אַ שטאַרקער ווינט, כאַטש אין דרויסן איז גאַר שטיל.

— דער זעלבער, וואָס האָט אין די גרענעץ-דערפלעך געוווּן אַ דאָקומענט פון אַן אַרטיקל און איז פון דאָרט פאַרשוונדן.

— ער איז אויך פון סאַפּיאַ פּאַקראָווסקעס קאָמפּאַניע, „עס-ערן“.

ווי דער ציין-דאָקטאָר גאַלאַגאַנער.

אַזוי זאָגט מען אין גאַליכאַווקע, ווייל דער מיליציע-נאַטשאַלניק

האַט איינמאַל ביינאַכט, צוזאַמען מיט אַראָפּגעקומענע רויטאַרמייער פון קאַמינאַ-באַלקע, אַרומגערינגלט גאַלאַגאַנערס שטוב, געזוכט דאָרט אויפן

בוידעם, אין קעלער און אין אלע צימערן, — ס'איז אַ קלייניקייט, וואָס מ'האַט דענסטמאַל ביי גאַלאַגאַנערן קיינעם נישט געפונען:

— גראַד אין יענער נאַכט האָט סאַפּיאַ פּאַקראָווסקאַ געקאַנט

אויסבאַהאַלטן דעם „פרעמדן“ ערגעץ ביי איר אין דאָרף.

— אויב סאַפּיאַ פּאַקראָווסקעס קאָמפּאַניע איז שטאַרק צערודערט,

קאָן זיך עס נאָך, חוץ דעם, נעמען דערפון, וואָס אין קאַמינאַ-באַלקע איז עפעס געשען מיט יוזי ספּיוואַק.

— הערסטעך: דער יידישער רויטאַרמייער האָט אָנגעהויבן אָפט

פאַרפאַרן אין אייזיק דעם שניידערס סייקעלע; ער האָט זיך דאָרט פאַרן אַרבעטער-מיידל באַרימט: „ספּיוואַק, האָט ער זיך באַרימט, זיצט גאַנצע

טעג ביי אונדז, אין קאַמינאַ-באַלקע, אין קאַנצעליאַריע און שרייבט איבער פאַפּירן“.

אין גאַליכאַווקע זאָגט מען מיט האַרצווייטיק:

— נאָ דיר אַן אַנשיקעניש מיט סאַפּיאַ פּאַקראָווסקעס קאָמפּאַניע

עס-ערן.

— ווער דאָרף דאָ אָט די קאָמפּאַניע? — זי וועט אומברענגען די

שטאָט, אָט די גלחישע פאַנע.

— ווען נישט אָט די קאָמפּאַניע, וואָלט מען אויף גאַליכאַווקע

גאַרנישט געקוקט אַזוי שטאַרק מיט ביידע אויגן.

איצט, פון נאָך דער מעשה מיט אהרן לעמבערגער פונעם קאָ

זשעווענעם זאַוואַד, איז אין גאַליכאַווקע נאָך געוואָרן שטילער ווי געווען. פרנסה פונדעסטוועגן ציקעט זיך, ווייל עס שלאָגט זיך נאָך

ווער-נישט-ווער אַריבער די גרענעץ פאַר גרויסע געלטער דורך

יאַכעל'זאָן דעם פּאָדפּאָליניק, און ווייל מיט פאַרשפּראַכענע אונטער-ערדישע
וועגן פּאָרן זיך אָן קיין גאַליכאַווקע די ווייבער פון די קאַמינאַ-
באַלקער אַרעסטירטע.

מ'זאָגט אויף זיי:

— אַלץ הייסט רייכע!

— אָנגעשטאַפט.

— נו, יאָ. מ'זאָל נאָר קאָנען... אַ השגה, וויפל מ'וואָלט זיך גע-

ל'אָזט קאָסטן??

די רייכע ווייבער קומען אַהער אָן מערסטנס פאַרטאָג, ווען אין

די הייזער שלאַפט מען נאָך.

זיי צעצאָלן זיך מיט די פורן אין פעלד און גליטשן זיך אַריין

אין שטאַט איינציקווייז צופוס.

אין שרעקעוודיקער איילעניש, ווי די כפרות, באַגענענען זיך

הינטערן באַרג די קרייענדיקע האָנען. קיין לאַמפן צינדט מען דאָן אין

ערגעץ נישט אָן.

אין ווייסע אונטער-קליידלעך גליטשט מען זיך אַראָפּ פון די בעטן

און מ'שרענגט אָן די אויערן אַזוי לאַנג ביז מ'דערהערט:

שטילע קלעפּ וועקן אין דרויסן די דרעמליקע שויבן.

פאַרשלאַפענע קולות וואַרטשען הייזעריק און שעפטשענדיק-בייז.

שוואַכע יאָדעשלעווע זקנים הוסטן פון זיך בייז אַרויס דעם נשאר פון

שלעכט-אַפגעשלאַפענער נאַכט.

אין גרויער טונקלעניש טיילט מען זיך מיט די רייכע ווייבער,

זוי מיט פאַרבאַטענעם נאַכט-געשאַנק. מ'צאָלט מיט זיי איינע דער

אַנדערער חובות; מ'רופט זיי: „די ביינאַכטיקע“.

איין שכנה זאָגט צו דער אַנדערער:

— שאַ, שריי נישט! גוט: עס קומט דיר פון מיר אַרויס צוויי

„ביינאַכטיקע“, איכל דיר חלילה נישט אָנוועצן.

מ'רעדט צו זיי מיט אַ שטילן הייזעריקן כאַרכל. מ'הייסט זיי זיך

באַהאַלטן און גוט באַצאָלן.

מ'דערציילט זיי מיט זיפצן וועגן דער מעשה מיט אהרן לעמ-

בערגער און מ'ויל עפעס דערויף פאַרדינען. מ'ווינקט צו די אַראָפּ-

געלאָזטע פאַרהענגלעך און מ'רעדט וועגן פיליפּאָון:

— צי ער איז דאָ? ...

— ער איז אומעטום.

— ער האָט געלעכערטע אויערן.

פונעם ווינקען, פונעם שטיין שעפטשען באַקומט זיך ביי די פרעמדע ווייבער אָן איינדרוק, אַז פיליפּאָוו איז איצט ווירקלעך דאָ ערגעץ זייער נאָענט, — מעגלעך, אַז ער שלאַפט דאָ אין הויז, אין צווייטן צי אין דריטן צימער.

דער פחד איז געהיים און אומקלאָר.

נאָר פאַראַן נאָך אַנדערע נייעסן, וועלכע מ'דערציילט דאָ נישט די נייע ווייבער, פדי זיי זאָלן נישט אַנטלויפן. מ'רעדט וועגן זיי שטיל אין די קיכן, ווען די פרעמדע „ביינאַכטיקע“ שלאָפן:

— מ'האַט ווידער ביינאַכט אַרומגערינגלט גאַלאַנאַנערס שטוב. איצטיקס מאָל האָט מען דאָרט געזוכט אויך אין די נאָענטע שכנהשע הייזער, — מ'האַט פון דאָרט מיט זיך מיטגענומען קיין קאַמינאַ-באַלקען אַלע „ביינאַכטיקע“, וואָס מ'האַט דאָרט געטראָפן.

XIV

נאָכן צווייטן זוכן אין גאַלאַגאַנערס געסל איז יאָכעלזאָן דער
פּאָדפּאָליק געקומען צו לויפן צו דער בלאַנדער קריסטין, וואָס ביי שמואל
וואַלציס אין אַלקער, און האָט איר געהייסן, זי זאָל אויף גיך ערגעץ
אַהינטון אירע צוויי שווערע פעק - ער האָט זיך דערוואַסט:

- מ'וועט זוכן אין אַלע גאַליכאָוקער הייזער.

די בלאַנדע האָט נישט געלאָזט, ער זאָל זיך צו אירע פעק צורירן.

זי האָט געפרעגט פּויל:

- וווּ אַהינטון?

יאָכעלזאָן האָט געענטפערט ביזו, גלייך ער וואָלט זי שוין מער

נישט ליב האָבן:

אַפילו אין טייך אַריין... אַפילו פאַרברענען, - מ'איז נישט זיכער

מיטן לעבן.

די בלאַנדע איז געשטאַנען צו אים מיט די פלייצעס און האָט

זיך נישט גערירט פון אַרט. יאָכעלזאָן האָט פאַרמאַכט הינטער זיך די

טירלעך און האָט אויף איר געשריגן זייער הויך.

ביי שמואל וואַלציס אין שטוב האָט מען געזאָגט:

- הער אַ מעשה: זיי קריגן זיך שוין פונקט ווי פשרע מאַן-און-

ווייב...

יאָכעלזאָן איז אַוועק, געקומען איבעראַנייס צו לויפן, איבעראַנייס

געשריגן: אויב מ'וועט געפינען ביי איר די פעק, - וועט מען אים שיסן

גלייך מיט איר, ווייל ער האָט געוואַסט און געשוויגן. אויב זי וועט נישט

פאַלגן, וועט ער אַריין דערציילן אין קאַמינאַ-באַלקע, וואָס זי פירט מיט

זיך.

ביי שמואל וואַלציס האָט מען געזאָגט:

– הערסט ווערטער? היינט פארשטייט מען שוין, וואָס אין די פעק טוט זיך.

די בלאַנדע האָט נאָכדעם אַ גאַנצע נאַכט געוויינט, געהאַט רויטע געשוואַלענע אויגן, חרטה געהאַט, וואָס זי האָט צוגעלאָזט אַ יידן צו איר קערפער. אויף מאַרגן האָט זי זיך געוויקלט אין שאַלן און אין שאַלעכעך, געפרוירן אין דרויסן, געלאָפן אין מאַרק אַריין צו יעדער אַריינפאַרנדיק-פרעמדער פויערשער פּור.

אין שטוב האָט מען זיך שיער נישט געעקט. שמואל וואָלציס ווייב האָט צוגעטראָגן צום מאַנס גאָז די פּויסטן, מיט וועלכע זי קלאַפט זיך אין קאָפּ, געשריגן מיט פאַרקריצטע ציין וועגן דער בלאַנדער:

– גוואַלד! מ'וועט איבער איר אומקומען... גוּזוּ–לן!... וואָס לאַזטו זי לויפן!!

שמואל וואָלציס האָט אויף צו-העכעיס כלומרשט קאַלטבילטיק געהאַלטן די הענט אין די הויז-טאַשן. טיף אין זיך האָט ער שוין סיי-ווי-סיי געהאַט באַשלאָסן: ער וועט מיט פאַרקלעמטע ציין אַ נעם טון דער בלאַנדערס ביידע שווערע פעק און וועט זיי אַרויסמאַרדעווען אין דרויסן, דערנאָך וועט ער אַ נעם-געבן די בלאַנדע אַליין און וועט זי אויך אַהין אַרויסוואַרפן:

– גיי פון מיין שטוב, – וועט ער צו איר זאָגן, – אַר-רויס; ... צו אַלדע שוואַרצע יאָר. איך וויל דיך מער נישט קאָנען. דאָס אַלץ וועט ער טון פאַרנאַכט, ווען אין גאַס וועט אָנהייבן טונקל ווערן.

נאָר פאַרנאַכט – אין גאַס האָט אָנגעהויבן טונקל ווערן – האָט די בלאַנדע זיך אומגעקערט נישט אַליין.

זי האָט מיט זיך געבראַכט פון מאַרק אַ פרעמדן אַרעמען פויער אין אַ צעריסענער ברוינער סוויטקע, אין געלאַטעטע ליייונטענע הויזן און אין פּאָסטעלעס אויף די געשנורעוועטע דינע און פלינקע פיס – אַ פרומער, גאַטספאַרקטיקער פויער, וואָס וויינט אַליין אין דערפּל האַרנע, נישט ווייט פון יאַכעלזאָנס אויסבאַהאַלטענעם שטעגעלע. דער גוי איז קויטיק און פאַרטראַכט, ווי האַלב-חסר-דעהדיק, און ענטפערט אויף אַלץ, וואָס מ'פרעגט ביי אים מיט אַ שטאַרקן שאַקל פונעם גראַלעכן קאָפּ:

– טאַק.

- טאק.

- פעוונע.

- א יאק-זשע?

די בלאַנדע האָט זיך פאַרשפּאַרט מיט אים אין איר אַלקער.
זי האָט זיך דאָרט געשווינד פּונאַנדערגעשפּיליעט און אים
געשווינד באַוווּן איר צלמל אויף איר ברוסט: זאָל ער זען, אַז זי
איז אַן אמתע קריסטין, זי האָט גאַרנישט צו טון מיט די אַרומיקע
זשידעס. דערנאָך האָט זי באַשטעלט פאַרן פּויער עסן און האָט זייער
לאַנג איבער אים גערעדט. זי האָט אים ווי באַשווירן. זי האָט געוויינט.
און ווידער געוויינט.

דערנאָך האָט זי איבערגעצלט פּריער זיך, נאָכדעם דעם פּויער.
זי האָט צו אים ווידער זייער לאַנג עפעס געשעפטשעט.

- טאק, טאק. - האָט געענטפּערט דער גוי.

- פעוונע...

- א יאק-זשע?

דענסטמאָל האָבן די טירלעך פּונעם אַלקער ביידע מיטאַמאָל זיך
ברייט פּונאַנדערגעעפּנט.

באַלאַדן מיט דער בלאַנדערס ביידע פּעק, האָט דער פּויער
פאַמעלעך, ווי מיט געפּענטעטע פּיס און מיט גלעזערנע אויגן, זיך
אַרויסגערוקט אין דרויסן. ער איז פאַרשווונדן אין דער פּינצטערניש.
ביי שמואל וואַלציס אין שטוב האָט מען לייכטער אָפּגעאַטעמט:
- אן עק!.. - האָט מען געזאָגט - פּטור געוואָרן.

דער אַלקער, האָט זיך געדאַכט, איז געבליבן פּוסט - הוילע פּיר
ווענט. עס פּעלט נאָר, מ'זאָל עפּענען די פּענצטער און דער ווינט
זאָל צווישן זיי אַרומיאַנגן. די בלאַנדע מיט איר קינד זענען דאָרט
איבערגעשלאָפּן סך-הכל. נאָך איין-איינציקע נאַכט - פאַר שמואל
וואַלציס מיט זיין ווייב איז דאָס געווען נישט קיין נאַכט, נאָר
אַ בייזער הרום.

אין דער שטיקייט פּון טיפע ביינאַכטיקע שעהן האָט זיך גע-
הערט, ווי אַלע מאָל הייבט די בלאַנדע ביינייס אָן צו וויינען. זי זיפּצט
פּון צעבראַכענער חרטה, וואָס זי האָט דאָ געלעבט מיט יאָכעלזאָן דעם
פּאַדפּאַלניק.

זי - א פרומע קריסטין, האָט דאָ אומזיסט און אומנישט געלאָזט זיך קערפערלעך באַאומרייניקן פון אַ „זשיד“. זי האָט זיך געצלמט און געבעטן גאָט, ער זאָל איר מוחל זיין אירע זינד. זי איז מיטאַמאָל געוואָרן זייער אַ גרויסע און פרומע צלמניצע און האָט באַקומען אַ שטאַרקן ביטחון, אַז גאָט וועט איר העלפן.

אינדערפרי האָט זי זייער שטאַרק אָנגעפּעלצט זיך און איר קינד. זי האָט אין פרומקייט פאַרמאַכט די אויגן און האָט, נישט אויס-רעדנדיק צו קיינעם קיין וואָרט, ווי אינמיטן אַ תּפּילה, פאַרלאָזט די אומריינע יידישע שטוב.

זי האָט אויסגעפּעלצט דעם מאַרק און זיך אַוועקגעלאָזט צווישן שנייניקע פּעלדער - מיטן וועג, וואָס פירט אין דערפּל האַרנע, אַהין, ווהין דער פּויער האָט נעכטן אַוועקגעטראָגן אירע פּעק. וואָס עס זאָל נישט געשען, נאָר זי וועט גלויבן אין גאָט און וועט גיין מיטן קינד אויף די הענט ביז יענעם דערפּל, זי וועט דאָרט איבערנעכטיקן און וועט פון דאָרט גיין ווייטער צו דער גרענעץ. זי האָט געהאַלטן איר קינד אויף די הענט אַביסל העכער, ווי אַנדערע מאַמעס האַלטן זייערע קינדער. זי האָט צוגעשפּאַרט איר קאָפּ צום קינדס קעפּל און איר האָט זיך געדאַכט, אַז זי פּילט נישט דעם קינדס שווערקייט, - זי שפּרייזט מיט זייער לייכטע שוועבנדיקע טריט, וואָס רירן זיך קוים צו צום ברודיקן שניי, און דאָס אַליין איז שוין אויך אַ סימן, אַז גאָט האָט אָנגענומען איר גלויבן און העלפט איר, - זי פּילט נישט, אַז זי מאַכט מיט די פּיס און רוקט זיך דאָך מיט צוגעמאַכטע אויגן פאַרויס. אַקעגן האָבן זיך פאַר איר האַלב געשראַקן פּויערים, וואָס קומען אָן מיט זייערע פּורן - זיי האָבן איר, ווי מיט ווונדער, אַפּגעטראָטן דעם וועג.

אין קליינעם דערפּל האַרנע קוקן זעקס געציילטע שטיבער פון איין זייט געסל אויף דריי שיטער-צעוואָרפענע שטיבער, וואָס אין דער צווייטער זייט. מער איז דאָרט נישטאָ גאָרנישט. אַלע ניין שטיבער נעכטיקן אַ גאַנצן ווינטער אין דרויסן, - אַזוי דאַכט זיך, - עס בלאָזט אויף זיי פון אַלע זייטן.

אויף אַרומיקע שנייך-אויפגעבלאזענע מעלדער קריכן קעצלעך און הינט זייער גרינג, מורא האַבנדיק אַריינקריכן טיף-טיף מיט אַ פּוס. עס בלאַזט אַ ווינט, שאַקלט זיך דאַן אינמיטן געסל די הויכע קאַראַמעסלע איבערן ברונעם, סקריפעט מיט גאַטספאַרכטיק-פרומע שלוקערצן פאַר אַ גאַנץ דערפאַ, וואָס איז פּלומרשט גאַט די נשמה שולדיק. יעדער שלוקערץ – אַ שבועה:

— פּרעגט מיך בחרם, צי די גרענעץ איז גאַענט צי ווייט. איצט איז דאָ קאַלט און שטיי. אין האַרב-פּראַטיקער לופט גייט אויף דער רויך פון די קוימענס, ווי געדעמפטער וויירעך צום הימל, און מער געדיכטן רויך, ווי אַלע, לאַזט אַרויס דער קוימען פון דער זעקסטער גרעסערער כאַטע אין עק – דאָרט הייצט מען סיי בייטאַג, סיי ביינאַכט צוליב דער בלאַנדער, וואָס האַט, ווי אינמיטן אַ תּפּילה, צו-געזאַגט גוט באַצאַלן.

פונעם גרויסן אַלקער, וואָס מיט דער ליימיק-אַפּגעשמירטער ערד, מיט פּיל קישנס אויפן הילצערנעם בעט, מיט די פּיל איקאַנעס אויף די ווענט, איז מען ווי אַוועקגעפאַרן אויף אַ ווייטן יריד. דאָרט איז נישט געווען קיינער, אַחוץ דער בלאַנדער מיט אירע צוויי קערב און מיט איר קינד.

זי האַט דאָרט איבערגעגעכטיקט אַ נאַכט פּול מיט פרומע אויפ-גרענטע ספּאַזמען פון נאַכן וועג, וואָס זי איז אַהער געגאַנגען צופּוס, פּול מיט גאַטספאַרכטיקן גלויבן, אַז מיט איר, דער זינדיקער, וואָס רייניקט זיך פון איר זינד, מוז איצט טרעפן אַ נס, ווייל בכלל... אַלע ניסים טרעפן תּמיד מיט זינדיקע, וואָס רייניקן זיך...

איר רייניקן זיך איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס זי האַט ביי זיך אין האַרצן שטאַרק מבוזה געווען און פאַראומריינט דעם זשיד יאַכעלזאַנען, וועמען זי האַט צוגעלאַזט צו איר קערפּער.

וואָס מער זי האַט אים ביי זיך אין געדאַנק פאַראומריינט און פאַראומווערטיקט, אַלץ מער האַט זי געפּילט, ווי זי ווערט הייליקער און זויבערער. איצט איז זי געשטאַנען אויף די קני און אירע אויגן זיינען געווען געווענדט צום בילד פון דער „הייליקער מוטער“, וואָס איז פאַרפּוזט מיט אַ האַנטעך אין סאַמע עק פון באַלן-ווינקל.

די בלאַנדע האַט געפּאַסט. מיט גרויס עקשנות איז זי פון גאַנצפּרי-אַן

געשטאנען אויף די קני, געפויגן דעם שטערן צו דער ערד
און געווען פול מיט באשלוס נישט אפצוטערען ביז זי וועט אויס-
פועלן א נס.

א האלבער נס האט דאך מיט איר שוין געטראפן נעכטן – אינ-
מיטן העלן טאג איז זי געגאנגען אהער צופוס און קיינער האט זיך
נישט דערוועגט זי אפצושטעלן; ביי אלע אקענגעקומענע זענען ווי
פארבלענדט געווארן די אויגן.

אירע כוחות האבן איר געטראגן אויף אפצוגיין מיטן קינד אויף
די הענט א מהלך פון קרוב צו צוואנציק וואָרטס.

דעריבער שטייט זי איצט פון גאנצפרי-אן א פאסטנדיקע אויף
די קני און דאנקט און בעט די „הייליקע מוטער“:

– דערפיר דעם ווונדער ביזן סוף – ביז אריבער די גרענעץ.

איצט, נאך עטלעכע שעה פאסטן און פרום-פרומען בעטן אויף
די קני, האט זיך די בלאַנדע דערפילט פול מיט באשלאַסנקייט און
אזוי היימיש מיט דער „מוטערס בילד“, ווי גלייך זי וואָלט איר אָנ-
קערן אן אייגענע שוועסטער.

פדי נישט אפצולאָזן מיט איר די דאָזיקע פארבינדונג, האט זי
דעריבער, אויפשטייענדיק פון די קני, טיף אין זיך נאָך אלץ פרום
געזיפצט און געבעטן.

דער אָפגעקאכטער פויערישער אָנבייסן, וואָס די באַלעבאָסטע האט
איר אָהער אַריינגעטראָגן, האט נישט אַרויסגערופן קיין מינדסטן אפּעטיט,
קיין שום ווילן זיך צו אים צורירן.

און דאָס אַליין, וואָס עס ווילט זיך נישט עסן, איז שוין אויך
געווען אַ סימן, אז זי איז טיף דורכגעדרונגען מיט געלייטערטער,
הייליקער צעבראָכנקייט. זי האט זיך צוגעזעצט צום טיש מיט אַ זיפן
און זייער לייכט, ווי צו אַ הייליקער סעודה און געגעבן עסן דעם קינד.
זי האט זיך בייניס איבערגעצלמט און אַריינגענומען אַ ביסן
צווישן די ציין, אַרויפקונדיק צום בילד פון דער „הייליקער מוטער“
און אזוי פאַמעלעך, ווי גלייך זי דאַרף דעם ביסן נישט קייען – ער
וועט במילא ביי איר אין מויל פאַרברענט ווערן. זי האט צוגעשלאָסן
די אויגן און זיך דערמאָנט אין דעם „הייליקן טיש“, ביי וועלכן עס
האט זיין לעצטע סעודה געגעסן יעזוס.

דענסטמאָל איז אַרײַנגעגאַנגען דער אָרעמער גראָלעכער פּויער, וואָס מיט דער צעריסענער ברוינער סוויטקע און מיט די געלאָטעטע הויזן. ער האָט צוגעבונדן ביידע שווערע קערב צו אַ קורץ דרענגל, וואָס מ'קאָן עס טראָגן אויף די אַקסלען, און איז געווען גרייט צו ענטפערן אויף אַלערליי פּראַגעס:

— טאַק!

— פּעוונע!

— אַ יאַק-זשע?

עס איז געווען אַרום צוויי אַזייגער. דער ווינטער-טאַג האָט גע-צאַנקט, ווי אַ גראָב און קורץ ליכט, וואָס קאָן זיך אויסלעשן אומ-געריכט, מיטאַמאָל.

עס איז געווען די רעכטע צייט אָנצוהייבן, פּדי אָן איילעניש ביי דער ערשטער נאַכט-טונקלעניש אַריבערגיין אַהין, וווּ די רעוואָלוציע האָט מער קיין ממשלה נישט, אַהין, וווּ עס צאַנקען און גייען אויס דער רעוואָלוציעס לעצטע פּווחות.

צו דער גרענעץ איז געבליבן אַ וויאַרסט ניין.

אויפן שטענעלע, וואָס טיילט אויף צווייען דעם אויסגאַס פון בלוי-ווייסן שניי, האָט פּאַרויס, מיט ביידע קערב אויף די פּליצעס גע-שפּאַנט דער פּויער, און גאַנץ הינטן איז פּאַרוויקלט אין שאַלן און אין שאַלעכלעך געגאַנגען די בלאַנדע. זי האָט, ווי נעכטן, געהאַלטן איר קינד אויף די הענט אַביסל העכער, ווי אַלע מאַמעס, צוגעשפּאַרט איר קאַפּ צום קינדס קעפל, און איר האָט זיך שוין ווידער געדאַכט, אַז זי פילט נישט קיין שווערקייט—זי שפּרייזט מיט זייער לייכטע שוועבנדיקע טריט פון אַ מענטשן, מיט וועמען עס מוז געשעען אַ ווונדער. זי האָט שפּאַנענדיק פּאַרמאַכט די אויגן און האָט געחזרט וועגן ווונדער מיט גרויס דביקות, אַזוי אַז יעדער פּיצעלע פון איר קערפּער זאָל אין אים גלויבן:

— ער געשעט... ער מוז... ער מוז...

איטלעכס מאָל, וואָס זי האָט ביינייס אַן עפּן געגעבן די אויגן, האָט זי ביינייס דערזען: דער פּויער מיט די קערב דערווייטערט זיך פון איר אַלץ מער און מער. נאָר איר איז דאָס נישט אָנגעגאַנגען— נאָך צוויי מעת-לעת פון חרטהדיקע זיפּצן און טרערן איז זי שוין פון

איר פריעריקן זינדיקן לעבן געווען אזוי ווייט, און במילא איז זי שוין אויך געווען געזיכערט פון אלע שלעכטיקייטן, וואָס קאָנען מיט אַ זינדיקן מענטשן טרעפן.

דער וועג, מיט וועלכן זי איז געגאַנגען, איז אַריין אין אַ קליין וועלדל. דער פויער מיט די צוויי קערב איז שוין געהאַט פאַרשווונדן אין ווייטן עק דענסטמאַל, ווען זי איז אַקאַרשט אין וועלדל אַרייַנגעקומען.

נאָר זי האָט זיך נישט געוואָלט שרעקן. פון גרויס ביטחון האָט זי אַלע וויילע צוריק פאַרשלאָסן די אויגן און איז געגאַנגען ווייטער. דאָס וועלדל האָט זיך אַרויסגעוויזן לענגער, ווי זי האָט געמיינט, נאָר אויך דאָס איז איר נישט אַנגעגאַנגען.
דער עיקר:

זיך באַהעפטן מיט אַלע איברים אינעם גלויבן וועגן אַ ווונדער און אים נישט אַרויסלאָזן פונעם געדאַנק.

— ער מוז געשען... ער מוז!.. ער געשעט.

זי וויל נישט דערלאָזן צו זיך קיין שום פרייד, וואָס זי האָט ענדלעך דערגרייכט צום אויסגאַנג פון וועלדל, וואָרים זי האָט דען פריער נישט געגלויבט און מורא געהאַט?

זי האָט פלוצים דערהערט פון דאָרט אַ געשריי, אויף וועלכן קיינער רופט זיך נישט אָן. עפעס ווי אַ שאָס האָט דאָרט גאַרנישט פועל געווען. נאָר מיט איר קער זיך עס נישט אָן — מיט איר געשעט אַ ווונדער.

דאָס וועלדל איז שוין הינטער אירע פלייצעס. זי האָט אויף אַ רגע אָן עפן געטון די אויגן און האָט דערזען פון ווייטנס אַ הויכן באַפעלצטן מאַנסביל אָן קערב אין די הענט. וואָס האָט דאָס געקאָנט באַטייטן?

אַ קראַנקע זעאונג. אַפנים, — אַ ניסיון! מיט אַלע הייליקע, אַז עס טרעפט אַזעלעכס, קוקן זיי זיך דערויף נישט אום.
זי האָט געשווינד צוריק צוגעשלאָסן די אויגן, נאָך שטאַרקער זיך איינגעקלאַמערט מיטן געדאַנק אינעם גלויבן אין אַ ווונדער.
— ער מוז געשען... ער געשעט... ער געשעט...

איז דאָס געווען פאַרנאַכט ביי אַ גרינג ווינטל, ביי אַ קליין פרעסטל, וואָס נעמט זיך שטאַרקן אַקעגן נאַכט, ביי אַ קאַלטן דורכ-זיכטיקן פּייער, וואָס לייט-צו די פאַרגאַנגענע זון צו יענער זייט שניי-ווייסן באַרג.

דאָס גרינגע ווינטל האָט אונטערגעבלאָזן די שאַל אויף אירע פלייצעס און האָט אָפּגעדעקט איר קאַפּ. דאָס דרעמליקע קינד האָט זיך מיטן קעפל צוגעשפּאַרט צו איר באַק.

זי איז געגאַנגען מיט אַזאַ גאַנג, וואָס אַלע אַקעגנעקומענדיקע האָבן זיך פאַר אים געדאַרפט שרעקן, אַלע האָבן איר געדאַרפט אָפּ-טרעטן דעם וועג, ווי אַ „הייליקער מוטער“.

נאָר דער היכער באַפעלצטער מאַנסביל איז דאָך געשטאַנען אַקעגן, ער האָט זיך אַביסל אָנגעבויגן.

ער האָט זיך פאַרהוסט – זיך פאַרהוסט אויף לאַנג און זייער וואַכעדיק, – עפעס צו וואַכעדיק, ווי אַ פשוט-פאַרקייטער מענטש.

זי איז געבליבן שטיין עטלעכע קלאַפטער ווייט פון אים און האָט ברייט פונאַנדערגעעפנט די אויגן.

זי האָט מיט דער פרייער האַנט פאַרשטעלט דעם קינדס פנימל און האָט ווי אַ זוך געגעבן אין ביידע זייטן אַן אָרט, ווי זי וואַלט עס וועלן באַהאַלטן...

זי האָט דערזען:

אויפן צווייטן באַרג, – פון יענער זייט טיפן און געפרוירענעם וואַסערל, וואָס רופט זיך „גרענעץ“, – איז פאַרשוונדן דער אַרעמער פּויער, וואָס טראַגט אירע צוויי קערב.

און מיטאַמאָל איז אַלץ געוואָרן פאַרשטענדלעך.

דער פּויער מיט די קערב האָט באַוויזן אַריבערצוגיין די גרענעץ און זי האָט דאָ געכאַפט אָט דער וואַכעדיק באַפעלצטער מאַנסביל – אַ מענטש, וואָס וועט, ווייזט אויס, בשום אופן נישט גלויבן, אַז אַ „הייליקע מוטער“ האָט בדעה צו גנבענען די גרענעץ.

– דיינע קערב? – האָט ער געפרעגט.

און אָנגעוויזן מיט דער האַנט אַהין, וווּ דער פּויער איז פאַרשוונדן.

זי האָט זיך מיטאַמאָל דערפילט צוריק וואַכעדיק און זינדיק, ווי

פריער מיט צוויי מעת-לעת, זי האָט מיט דערשראָקענע אויגן געקוקט אין זיין פנים – אַ פנים פון אַן אייביקן שונא, וואָס וועט בשום אופן נישט גלויבן, אַז די „הייליקע מוטער“ איז אַראָפּ פון דער איקאָנע, און טעמפּ איז אַט דאָס פנים צו אַלערליי אונטערקויפּעכצן – אַפילו צו איר קערפּער.

דערפאַר, וואָס זי האָט נישט געענטפּערט, איז זיין קול געוואָרן האַרטער, שטרענגער:

– מ'פרעגט ביי דיר: דיינע קערב?

זי האָט דערזען די ווייסע מאַרליע אויף זיין באַנדאָשירטן האַלדז.

און מיטאַמאָל איז אַלץ געוואָרן קלאָר:

– עס איז ער – פּיליפּאָו אַליין... פון דאָרט... פון קאַמינאַ-באַלקע-די צרה, דער אומגליק איז איצט שוין געווען וואַכעדיק קלאָר, ערדיש, ווי זיין וואַכעדיקער הוסט: אויף אַנדערע גרענעצן קאָן מען אַנטרעפן אויף מענטשעלעך, מיט וועמען מ'קאָן דורכקומען, און זי האָט דער רוח געטראָגן פּונקט אַהער, צו אַט דעם-אַ, וואָס שטייט איצט אַקעגן איר און פרעגט ביי איר:

– אַליין ביסטו, צי נאָך מיט עמעצן?

זי האָט צום לעצט געענטפּערט דערשלאָגן-שטיל:

– אַליין.

דענסטמאָל האָט ער געקוקט אַ וויילע צו דער צווייטער זייט גרענעץ.

– אַ שאַד, – האָט ער באַדויערט, – איז וואָס דו האָסט געפירט

אין די קערב וועלן מיר שוין טאַקע נישט וויסן...

און ער האָט זיך ווידער פאַרהוסט זייער וואַכעדיק, ווי אַ פשוט-פאַרקילטער מענטש.

– קום, – האָט ער געזאָגט.

אין איר האָט אויפגעזאָטן אַ גאַנצער ים שנאה צו אים און צו אַלע זייניקע, וואָס האָבן אים דאָ אויף זיין פאַסטן אַוועקגעשטעלט. איר האָט זיך פאַרוואַלט שטאַרק זידלען, שעלטן, דערציילן, ווי אַזוי מ'וועט פון זיי רייסן שטיקער... ווי אַזוי מ'האָט שוין איין מאָל געריסן.... יאָ, יאָ... געריסן! געריסן!

מיט ציטעריקע הענט האָט זי ביינייס פאַרוויקלט איר קינד.
 בלויז איין וויילע איז זי אים נאַכגעגאַנגען פון הינטן. פלוצים
 האָט זי אויפגעהערט צו שפּאַנען.
 פּיליפּאָו האָט זיך אומגעקוקט.
 זי איז געזעסן אויפן שניי. זי האָט געהאַלטן איר קינד אויף די
 קני און האָט געוויינט זייער שטיל, אָן אַ מינדסטן קול, נאָר מיט זייער
 פּיל געשווינדע און גרויסע טרערן. ער האָט פאַרהוסט די ווערטער:
 - וואָס איז געשען?
 דענסטמאָל איז זי פלוצים צוריק געוואָרן אַ גרויסע צנועה און האָט צו
 אים אַ קוק געגעבן מיט נייע אויגן - מאַדנע אויגן: גלייך יעדער אויג אירס
 האָט טיף אין זיך נאָך אַ פרוי, און ביי יעדער פרוי הענגט דאָרט
 אַ צלמל אויף דער ברוסט.
 - נישטאָ מער קיין פּוה, - האָט זי געזאָגט, - איך בין מיד...
 איך קאָן מער נישט טראָגן דאָס קינד.
 - אַזוי גאָר?
 זיין בליק האָט אַ פאַר מינוט אומזיסט געזוכט הילף ביי דער
 אַרומיקער פּוסטער שטרעקע.
 - קאָן מען גאַרנישט מאַכן, - האָט ער געזאָגט, - איז דאָס קינד
 גיב מיר, איך וועל עס טראָגן... נו, און דו וועסט שוין מוזן ווי-נישט-
 איז זיך דערשלעפּן - ס'איז נישט ווייט.

קאמינאָ-באַלקע אין יענעם פאַרנאַכט:
פיליפּאָוו האָט דאָרט ביי לייכט-אַנצינדן אָנגעקלאַפט פון דרויסן
אין טויער. אויף די הענט האָט ער געהאַלטן אַ קינד.
הינטן איז אים נאָכגעאַנגען דעם קינדס מוטער - די אַרעסטירטע
בלאָנדע.

פיליפּאָווס פנים - אומצופרידן-זויערלעך, אַביסל פאַרקרימט. ער
האַט נישט געזאָגט גאַרנישט, גלייך ווי אַלע וואָלטן אַליין באַדאַרפט
וויסן: אים האָט שוין ביז גאַר דערעסן צו זיין דאָ אַלצדינג - אי
אַ נאַטשאַליק, אי אַ ניאַנקע.
די פּייערן אין די באַלויכטענע פענצטער פון דער קאַנצעליאַריע -
בייזע פּייערן. מ'האַט ביי זיי גענומען די בלאָנדע אויפן ערשטן
זייער לאַנגן פאַרהער.

שפעט אינאַוונט נאָכן פאַרהער האָט מען אויפגעוועקט פינקע
ווייל און נאָך אַנדערע, - מ'האַט מיט זיי אין פאַטשט אַריין אָפגעשיקט
אַ דעפעש וועגן די דאָקומענטן, וואָס מ'האַט ביי דער בלאָנדער געפונען.
מ'האַט זיי אויף צוריקוועגס געהייסן מיטנעמען פון גאַליכאַווקע אַ פאַר
מענטשן, לויט אַ צעטל.

דעם ערשטן נאָמען אין צעטל האָט פינקע איבערגעלייענט
זייער אַ לאַנג, אַ פאַרדרייטן:

„שמוּל-אַוּראַם אַראָן וואָלקאַוויטש קושניר“.
אין גאַליכאַווקע רופט מען אים פשוט:
- שמואל וואָלציס.

ווייסט מען לפחות אין גאַליכאַווקע ווער די בלאָנדע איז - פשוט:

- א וויסע קוריערשע.
 - די דאָקומענטן האָט זי געפירט פאַרנייט און אַרומגעוויקלט אַרום איר קינדס בייכל.
 - און געשיקט זענען די דאָקומענטן קיין אויסלאַנד, צו אַ ווייסן גענעראַל.
 - אַ סברה, אַז דאָס קינד איז שוין גאָר אויך נישט אירס - אַז ביי אַזוינער קאָן מען דען וויסן?
 איין זאך איז קלאָר:
 - די שטאַט איז אין פעסל.
 - די בלאַנדע איז אַ גרויסע צוררטע און וועט אויפן ערשטן פייער אַרויסגעבן די גאַנצע שטאַט, אַלע יידן.
 - דערווייל גייט אויפן ערשטן אויבן שמואל וואַלציס.
 - סע מער נישט ווי אַ התחלה אויף דער פולער וואָך.
 - אַ וויסטער, אַ פינצטערער הלום.
 מ'האָט אומעטום אויסגעלאָשן וווּ ערגעץ אַ לייכט. מ'איז אין די שכונהשע הייזער מיט פאַרשטאַרבענע הערצער געלעגן האַלב-אַנגעטון אין די בעטן און זיך איינגעהערט, ווי שטאַרק מ'קלאַפט צו שמואל וואַלציס אין טיר.
 אין דער נאַענטער אויסגעלאָשענער שטוב האָט אַ באַלעבאַסטע נישט אויפגעהערט צו דערפרעגן זיך אין גרויס שרעק ביים מאַן:
 - ווער קלאַפט, אַ?.. ווער קלאַפט?
 דער אויפגערייצטער מאַן האָט איבערגעקרימט ביז:
 - ווער קלאַפט?.. אַ נייעס! מלאכים קלאַפן!.. עס איז פון דאָרטן, פון קאמינאָ-באלקע.
 די יידענע איז געלעגן שטיל, זיך איינגעהערט.
 - מ'האָט אויפגעהערט, - האָט זי געזאָגט, - אַפנים, מ'איז שוין אַריין.
 איז וואָס קאָן זאָגן שמואל וואַלציס, ווען מ'וועקט אים אויף פלוצים אינמיטן ביינאַכט און מ'פירט אים אַוועק אַ גערעשטעוועטן קיין קאמינאָ-באלקע.
 וואָס קאָן ער זאָגן, ווען פינקע ווייל שלאַגט אים איבער זיין פאַרענטפערן זיך און פרעגט ביי אים:

— אז איר זייט יא אזא פיינער מאן, ווי איר שווערט זיך, איז פארוואס האט איר אויסגעהאלטן ביי זיך צוויי חדשים די בלאנדע? שמואל וואלציס קאן דערויף מער גארנישט זאגן. ער ווייסט, אז ער איז דערהרגעט און מער גאר. א גרויסער אומגליק... אין קאפ און אין הארצן איז אים פוסט און פינצטער, ווי אין דער ארומיקער נאכט.

ער האט נאר רחמנות אויף זיין ווייב, וואס וויינט און גוואל-דעוועט איבער אים, ווי איבער אמת, און וויל נישט אנדערש, ווי צעקלאפן זיך דעם קאפ אן דער וואנט. פון רחמנות זאגט ער צו איר:

— נעכע, הער אויף... הער אויף צו קאווטשען, זאגט מען דיר... נו, גוט, נעכע... מ'וועט מיך דארט געוויס דערהרגענען. מ'האט מיך שוין דערהרגעט!.. הער אויף צו קאווטשען, דו הערסט, וואס איך רעד צו דיר?.. אט צסאטע איך דיר ארויס די קישקעס, נעכע... דאס אלץ זאגט ער פון גרויס רחמנות צו איר — פון רחמנות אן א ברעג:

— נעכע, הער אויף... אנווערן זאל איך דיר, נעכע!.. ער האט פארקריצטע ציין און וויל איר דערלאנגען מיט א פוס. — אז דו ביסט געווען א בהמה גלייך מיט מיר און האסט ביז דער לעצטער מינוט געהאלטן דעם אומגליק ביי זיך אין שטוב, איז וואס רעוועסטו איצט, ווי א קאלב?

ער רייסט זיך צו איר די גאנצע צייט, ביז מ'פירט אים ארויס פון שטוב. גייט שמואל וואלציס אינמיטן דער נאכט ארומגערינגלט מיט באוואפנטע רויטארמיער, און איז שטומער פון אלע שטומע, וויל זיין גרויסער ענטפער, וואס ער האט שטענדיק געהאט דער וועלט צו זאגן — זיין תירוץ: „וואס ווייס איך, שמואל וואלציס, אז א מענטש בין איך א פשוטער“, איז שוין מער קיין תירוץ נישט.

פארטויבט פון די צרות זיינע, לאזט ער זיך איצט פירן. — אן עק!.. — באטראכט ער אין געדאנק זיין אייגענע לאגע, — נאקעט און בלויז ביסטו, שמואל... אן א שטוב, אן א ווייב, אן אן ענטפער אפילו — א האלאָדראַנעץ אויף דער וועלט... די וועלט?

בעסער איז פאר איר, זי זאל איצט נישט אריינפאלן צו אים, שמואל וואלציס, אין די הענט... איצט, בעת ער גייט אינמיטן דער נאכט א גע- רעשטעוועטער און האט פארקלעמטע ציין... ער וועט רייסן פון איר שטיקער... געארבעט האט ער שווער פון נאך זיין חתונה אן אויף דער זעגמיל. נאר פרנסה ווי געהעריק האט מען פאר זיין ארבעט געבן נישט געוואלט. ער, שמואל, האט די ארומיקע גוט געקענט. - ווייכהארציקע, - פלעגט ער וועגן זיי טראכטן, - כאפט זיי די כאראבע.

פלוצים ווערט מען צו אים, א מפה זיי, גוטינקע און מ'הייבט אים אן צוצושארן גרינגע פרנסה'עך. וואס ווייסט ער? אז אין גאט גלויבט קיינער נישט. ער זעט, וואס אלע טוען, טוט ער אויך... נו?... האט זי אים איצט פיין געשטעלט צום צעמל - זי, די וועלט, הייסט עס, א כאראבע אויף איר...

און עס איז דאך פשר פארדינט - אט דאס, וואס מ'פירט אים איצט אינמיטן דער נאכט... די גאנצע צייט אויסבאהאלטן אט די בלאנדע סטערווע ביי זיך אין שטוב... וואס-זשע דען?

- בשמים זאל מען דערפאר געבן שמעקן?

שמואל וואלציס וואלט נאר א בעלן זיין איין זאך:

אויב שוין יא ישר, טא זאלן איצט נאכגיין מיט אים אהין זיי - אלע פינע שכנים זיינע - א מפה זיי אין גארגל!... וואס איז עפעס נאר ער אליין? א כפרה-הינדל איז ער?

גוט איז, וואס מ'שטעלט זיך כאטש אפ לעבן יאכעלזאן דעם פאדפאלניקס קווארטיר. מ'לאזט איבער לעבן שמואל וואלציס איין רויט-ארמייער אויף אים צו היטן, און אליין טאפט מען אויף זיך ארום דאס געווער און מ'רינגלט ארום די שטוב פון אלע זייטן.

אז מ'וועט פון דארט ארויספירן אט דעם געפודרעטן ממזר, דעם פאדפאלניק, וועט מען אים פארשפארן פירן אן ארעסטירטן אַזש קיין קאמינג-באלקע. עס וועט גענוג זיין, מ'זאל אים דא אויפן ארט איבער-געבן צו אים, שמואל וואלציס, אין די הענט. ער וועט דא אויפן ארט מאכן פון אים א מאטשענקע און אן עק, פטור, אויס סמארקאטער, ווערימדיקער הולטיי, ווייניקער מיט איין אויסגעפוצטן שארלאטאן אויף דער וועלט...

ווייל ער האָט געוויסט, אָט דער געפוררעטער פּאַרד, ווער די
בלאָנדע איז, און האָט געמאַכט אַ שווייג.
— אַז איך זאָג אייך, האַלט זי ביי זיך, — האָט ער אים, שמואל
וואַלציס, צוגערעדט, — אויף מיינע פּלייצעס!
איז וווּ-זשע איז ער איצט, אָט דער הונט מיט זיינע ברייטע
פּלייצעס?... ער האָט שוין איצט אינמיטן דער נאַכט באַוויזן
אויסצוריינען?!

— אַ שאַד... —

— הערסט אַ מעשה?... —

גוט איז שוין, וואָס אויף דעם אויסגערוגענעם יאָכעלאָנס אָרט
נעמט מען כאַטש מיט זיך זיין ווייב — אָט די אָדעסער מאַדיסטקע,
וואָס האָט זיך דאָ אַ האַלב יאָר געוויקלט אין די זיידענע טערקישע
שאַלן, וועלכע ער פּלעגט איר ברענגען פון יענער זייט גרענעץ.

— קום מיט, — זאָגט צו איר שמואל וואַלציס, ווי נאָר ער דערזעט
זי, — און ווהיין איז אַהינגעקומען דער תּכשיט דיינער? זע נאָר? ער
האָט דיך גאָר אין אַזאַ צייט געלאָזט אַליין האָט ער דיך גאָר געלאָזט?
ווי קומט עס עפעס? פון אַזאַ גרויסער ליבע אין מיטן דערינען אין
בלאָטע אַריין? קום נאָר אַהער, קום. לאַמיר דיר כאַטש אַריינשפּייען
אין פנים אַריין פונקט אַזויפיל מאַל, וויפיל ער האָט דיך געקושט...
אַנטלויף נישט פון מיר, דו אָדעסערין... דו, מ'זאָגט דאָך נאָר, אַז דיין
יאָכעלאָן האָט ערגעץ נאָך אַ ווייב — אַ ווייב מיט צוויי קינדער אויף
דער וועלט. וואָס-זשע?.. קיין מאַדיסטקע אין אַדעס האָט זיך דיר נישט
געגלוסט בלייבן, אַ?.. אַ פּילגש מיט זיידענע טערקישע שאַלן האָט זיך
דיר געוואָלי זיין?..

דאָס ווייבל איז אַ שטאַלטנע, אַ באַוועגלעך גרינגע אַפילו איצט
אינעם טונקעלן לאַנגן שאַל, וואָס אויף אַלע אירע וואַרעמע קליידלעך
און אויבער-רעקלעך — אינעם טונקעלן לאַנגן שאַל, וואָס זי טראָגט איצט
אומיסטן, ווי פאַר אַ צייכן, אַז זי איז אַרעסטירט.
אינמיטן נאַכט זענען אַלע אירע גיכע טרעטעלעך פאַרפראַוועט
מיט בייזער אומצופרידנקייט פון אַ ווייבל — אַ פאַרשוין; יעדער שפּאַן —
אַ ברוגו חנדל.

זי פאַרגיכערט נאָך דערצו פון רגע צו רגע איר קונציק גענעלע

און וויל נישט הערן, ווי שמואל וואָלציס זידלט זי – עלעהיי אַ הונט בילט. זי קוקט זיך צו אים נישט אום.

נאָר שמואל וואָלציס טרעט פון איר נישט אָפּ און הערט נישט אויף צו שפייען קלעק:

– אַמער, ווי האָט זיך גאָר גענומען צו יידן אַזאַ פראַנצעוואַטע, ווי דו?

– ביסט'ך אַ קרעץ ביסטו!

– אַן אַנקלעפעניש ביסטו!

איצט קען שוין דאָס ווייבל מער נישט איבערטראַגן. זי האָט טענות צו די רויטאַרמייער, וואָס פירן זי און שמואל וואָלציס קיין קאַמינאַ-באַלקע, און איבערהויפט האָט זי טענות צו פינקען:

– איר זייט דאָך אַ ייד, – מאַכט זי צו פינקען, – איר פאַרשטייט

דאָך יאָ יידיש. איז וואָס-זשע שווייגט איר?

נאָר שמואל וואָלציס פילט, אַז די רויטאַרמייער געפעלט גאָר, ווי ער זידלט זי; זיי שמייכלען אונטער בשעת זיי פאַררויכערן איינער ביים צווייטן די ציגאַרלעך און זעען גאָר אויס ווי צופרידן. דווקא אין דער מינוט, ווען זי הייבט אים אָן צוקלאַגן צו די רויטאַרמייער, צינדן זיך אָן אין שמואל וואָלציס אַלע געבליטן. ער טוט זיך אַ יאָג אין איר זייט.

– נאַ! – זאָגט ער, – האָב קיין מורא נישט, איך וועל דיר געבן

נישט מער ווי איין שפיי... אַט!... שלאָגן וועל איך דיך נישט. זאָל דיך מיט דיין מאַן דערשלאָגן אַ דונער, פונקט ווי איר האָט מיך דער-שלאָגן – דו מיט דיין משומד.

– נו, נו, – שרייט אָן פון הינטן עמעצער פון די רויט-

אַרמייער, און נעמט אָן שמואל'ן הינטן-אַרום פאַר די אַקסלען, – גיין סטאַטעטשנע!

נאָר שמואל וואָלציס פילט, אַז פאַר די אַקסלען האָט מען אים אַנגענומען גרינג, כמעט פריינטלעך, ווי גלייך מ'איז אַלע אויף זיין זייט. ער גיט זיך דעריבער באַלד אונטער:

– וואָס-זשע? – פרעגט ער, קוקנדיק צום ווייבל מיט בייזע

אויגן, ווי אויף אויסצורייסן זי, – איך וויל דען חלילה נישט גיין? אַוודאי גיי איך... וואָלטן שוין אַזוי געגאַנגען אַלע, וואָס האָבן מיך געבראַכט צו אַט דער שיינער פרנסה.

איצט דערשפאנט מען שטיל די לעצטע וויאָרטן. עס קריכן די לעצטע פאַר שעה פון דער ווינטערדיקער נאַכט, עס הייבט אָן טאָגן. אין פעלד איז פּוסט. עס הערט זיך נישט פון ערגעץ נישט קיין קרייען פון האָנען, כאַטש עס וואַרט דערויף אָן אויפהער דאָס צוגעוויינטע אויער.

און נאָר פון ווייט אַקעגן, פון צווישן פיל בערגלעך, וואָס ליגן אָנגעוואָרפן איין בערגל העכער פונעם אַנדערן, זעען זיך אַרויס די זשאַווערנדיקע שפיצן פון קאַמינאַ-באַלדקער טויטע קלויסטערס, זיי זעען אויס אין עק האַריזאָנט, ווי אַ פאַרוזשאַווערטע שפּילצייג, אויסגעשניצט פון אייזן צי פון בלעך. עס פינקלען דאָרט נאָך פון ביינאַכט אָן די נישט-אויסגעלאָשענע פייערלעך, און אויך אַט די פייערלעך, דאַכט זיך, זענען קאַלטע, שטייַע, אָן אַ האָנען-קריי, - פייערן, וואָס לייכטן אַריין מיט ביינאַכטיקן מידת-הדין אין גרוי-ווערנדיקן טאָג אַריין.

נעכע - שמואל וואָלציס ווייב - איז געגאַנגען אַרום און אַרום הינטער די הייזער מיט די הינטערגעסלעך און אונטערן שאַל האָט זי געטראָגן דאָס לעצטע, וואָס זי פאַרמאַגט - צוויי פלאַש בראַנפן. געווען איז דאָס אַ טאָג דריי נאָך איר מאַנס אַרעסט. אויב זי וועט געפינען אַ קונה אויף די צוויי פלעשער ביינציקער, וועט זי דאָס געלט איבערשיקן שמואל'ן קיין קאַמינאַ-באַלדקע. עס איז אַז-אָך-אין-וויי מיטן געלט און אָנעם געלט, - אין קאַמינאַ-באַלדקע, זאָגט מען, נעמט קיינער נישט. נאָר אָן געלט איז דאָך אַוודאי ביטער. זאָלן כאַטש ליגן צוגעגרייט אַ פאַר קערבלעך, טאַמער וועט דאָרט עמעצער יאָ נעמען - זאָל כאַטש זיין מיט וואָס זיך צו ברייהן. אויפן וועג האָט זי באַגעגנט אַ פאַר ווייבער, זיך אָפגעשטעלט, ווי בלוז אויף צו זיפצן, אויף צו שווייגן, נאָר דאָך גערעדט וועגן פאַרשידענע זאַכן.

- די „ביינאַכטיקע“ זענען זיך צעלאָפן...

- אַלע.

- פון וואָס וועט מען איצט לעבן אין גאַליכאַווקע ?

- ביי ריווע דער שוהטקע איז נאָך געבליבן איינע - אַ קער איר

אָן אַ פריינטל.

— א משל. זי איז נעכטן פארטאג אנטלאפן — די לעצטע.
— מ'עט אויסגיין פון הונגער.
— מ'עט זיך צעלויפן.
— ווהין וועט מען לויפן?..
מ'האט געזיפצט, געקוקט מיט אומעטיקע אויגן צו דער זייט, וואָס ציט זיך אַוועק אויף ווייטע וויאַרסטן ביז די עקסטע גרענעץ-דערפלעך.

— און אפשר האָט מען צו-פרי אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ!
— דאָס זאָג איך דאָך.
— מ'זאָגט: דער דאָקטאָר באַביצקי...
— אַך, יאָ. אַלע גלייבן, אַז דער דאָקטאָר באַביצקי ווייסט עפעס... מ'איז אַנומלסטן געקומען מיט אַ פּוּר אים נעמען צו אַ קראַנקן אין די עקסטע גרענעץ-דערפלעך, האָט ער דאָרט עפעס געזען... דער טויב-שטומער איז אויך מיט אים אַהין געפאַרן. אויפן אַנדערן טאָג איז דער טויב-שטומער געשטאַנען אין מאַרק צווישן די קרעמער. ער האָט גע-וואָלט עפעס דערציילן מיט די הענט, איז אָנגעקומען דער דאָקטאָר און האָט געהייסן דעם שטומען גיין אַהיים.
— ער איז געווען שטאַרק ברוגז, דער דאָקטאָר... שטאַרק ברוגז...
— וואָס טויג אים דאָ שטעקן אין מיטן?
מ'האָט געשוויגן אַ וויילע און ווידער גערעדט וועגן דעם זעלבן:
— און אין די דערפער טוט זיך עפעס.
— מ'זעט דען נישט?
— כ'מין סאַפּיאַ פאַקראָווסקאַיאַ מיט דער חברה.
— זיי האָבן שטאַרק אויפגעהויבן די קעפּ.
— און כאַפּן כאַפּט מען זיי נישט. מ'זעט דאָך — כאַפּן קאָן מען נישט...
איז אַט וואָס: נישט אַלע האָבן נאָך גאָר פאַרלוירן די קעפּ אין גאַליכאַווקע. מ'גלויבט אין אַן אויסלייזער, וואָס וועט זיך איינשטעלן פאַר זיי, און וועט נישט דערלאָזן, והאַ ראיה: אין דער גאַנצער געגנט, זאָגט מען, איז שוין ווידער אומרויק — אין געגנט טוט זיך עפעס.

זונטיק איז נעכע געפארן קיין קאמינג-באלקע זיך זען מיט שמואלן. אין אונטערשטן קליידל, פארקניפט אין א טיכעלע, האָט זי געפירט די עטלעכע קערבלעך, וואָס זי האָט אָפגעלייזט פאר די צוויי פלעשער ניינציקער.

אין מאַרק, וווּ מ'האָט זיך געזעצט אויף די שליסנס, איז פון רגע צו רגע מער געשוואָלן געוואָרן דער טומל. פויערים האָבן גע-קנאַקט יאָדערן און געלאַכט, צוגעקוקט, ווי קרובים - מאַמעס און טאַטעס פון אַרעסטירטע - פּעלצן זיך, וויקלען זיך אין שאַלן, וואַרפן זיך אין די פיר-פינג פורן, שרייען זיך דורך, און אַלץ אין גרויס כאַפּעניש, ווי פאַר אַ צעטומלט אומקומעניש.

אַרום צוועלף אַזייגער, ווען נעכע האָט דערגרייכט צו די קאמינג-באלקער טויערן, איז דאָרט דער אַרומיקער שנייקער פּלאַץ שוין אומעטום געווען ברודיק-צעטראַטן און פול מיט פורן פון אַנדערע אַרומיקע שטעטלעך.

פון ווייטנס האָט זיך געחלומט: דאָרט איז אַ קליין ווינטעריק יאָרידל. פויערטעס פון די אַרומיקע דערפער פּירן דאָרט לעבן זייערע שטע-לעכלעך, וואַרעמען זיך ביי פייערטעפּ.

פון לאַנגן שטיין שפּאַנען זיך אַליין אויס די פּערד און מיסטיקן יאָרידעוודיק-פיל אויף איינע און די זעלבע ערטער.

פון לאַנגן וואַרטן אויף דער קעלט טופּעט מען מיט די פּיס, מ'בלאָזט אין די פאַרגליווערטע פּויסטן. מ'וואַרעמט זיך ביי פּונאַנדער-געלייגטע פייערן.

פון לאַנגווייליקייט גענעצט מיט אַ האַלב מויל דער „קוקער“, וואָס אין די שווערע טויערן. פויל עפּענען זיך די טויערן און פאַר-מאַכן זיך באַלד ווידער.

פאַרשאַפּענערהייט כאַפּן זיי אַריין אַ יידענע צו איר אַרעסטירטן מאַן און אין צען מינוט אַרום שפּייען זיי זי פון זיך אַרויס צוריק אויפן פּלאַץ און כאַפּן אַריין אַ צווייטע. פונעם „קוקער“ שרייט מען דאָן אַרויס:

— פאַ אַטשערעדי! פאַ אַטשערעדי!

דאָס צונויפגעקוועטשטע בינטל מענטשן, וואָס קוועטשט זיך מיט די בייכער צום ווידער-צוגעמאַכטן טויער, שיט זיך צוריק פּונאַנדער.

דעם טויערס אויסגעשפיגענע יידענע רינגלס מען אַרום, מ'צעטרעט אַרום
איר שטאַרק דעם שניי.
אויגן באַזוכן זי, גלייך ווי דאָרט קעגנאיבער די טויערן איז
מיט איר געשען נישט קיין אַנשטענדיקע זאַך. מ'דערפרעגט זיך
ביי איר:

– הערט נאָר! אין קאַנצעליאַריע...

– אין קאַנצעליאַריע...

– ווער זיצט?

נאָר די טויערן פאַרמעסטן זיך שוין אַרויסצולאָזן אַ צווייטע.
אַ פאַרווונדערט יידענע-פנים קומט אַרויס פון דאָרט בלאַס און פרעגט
ביי אַלע און ביי קיינעם נישט:

– ווי געפעלן אייך מיינע ווייטיקן?

אַרום איר שטייט שוין אַ רעדל. בלאַסע דערשראָקענע ליפן דער-

ציילן וועגן אַרעסטירטן מאַן:

– אַ זייגערמאַכער... געווען... מ'עט אים שיסן... – זאָגט ער –

מ'עט אים שיסן.

מ'פרעגט זי אויס:

– וואָס האָט מען ביי אים געפונען?

ביי דער יידענע טוען אַ ציטער די דערשראָקענע ליפן:

– פעסער... צוואַנציק. פאַלשע, פוילישע – פון יענער זייט...

עמעצער פאַרקנייטשט מיט אומגלויבן זיין ברעם:

– צוואַנציק?... פאַרוואָס עפעס פונקט צוואַנציק?

דאָס איז אַ פעטלעכער ייד אין אַ פונאַנדערגעשפיליעטן פעטן

שעפסענעם פעלץ – אַ ברייטער, מיט אַ גלאַנציק-גלאַטן שטעקן אין

האַנט, ווי אַ אַקסן-הענדלער. זיין פנים איז פול מיט בלו-רויטע אַדערן,

ווי אַן אַפגעשונדענער הינטער-חלק פון אַ פריש געקוילעט „שטיקל“.

די אויגן אויף אַט דעם פנים – קאַליע; די וויעס – צוויי רויטע,

טרענדיקע שטיקלעך ווונד-פלייש. ער רופט אַפ פון דער יידענע

אויף אַ סוד:

– איר האָרכט אַך; אַ שפיק – דער מאַן אירער. אונטערגעשיקט.

איך בין נאָר-וואָס געווען ביי מיין זון אויף דער סוידאַניע... מיין זון

האַט מיר געזאָגט.

ביים גראָבן פינטלען אָן אויפהער די רויטע שטיקלעך ווונד-
 פלייש, בעת מע פרעגט ביי אים:
 - אפשר איז דאָס אַ ליגן?
 ער קוקט צום טויער און דרייט גלייכגילטיק מיט די אַקסלען:
 - געפועלט, - זאָגט ער, - אפשר איז עס אַ ליגן.
 איצט כאַפט ער אַ רכילות ביי אַן אַנדער רעדל, נישט ווייט
 פון טויער; ער הערט, ווי מען רעדט:
 - ביידע, ווי אומיסטן אין איין קאַמער. איך זאָג אייך-אַן אַקציע...
 - ווער?
 - די אַדעסער מאַדיסטקע און די בלאַנדע.
 - אַז זיי האָבן ביידע זוכה געווען צו זיין יאָכעלזאָנס ווייבער,
 וועלן זיי שוין אפשר אויך זוכה זיין צו זיצן ביידע אין איין שורה
 אין גן-עדן.
 נאָר דער טויער האָט זיך שוין ווידער פויל אַן עפן געטון און
 האָט אַרויסגעלאָזט נעכען-שמואל וואָלציס ווייב. ביי נעכען דער-
 פרעגט מען זיך:
 - עס איז אמת? ער זיצט טאַקע אין קאַנצעליאַריע? יוזי
 ספיוואַק? ער שרייבט דאָרט?.. אַ?
 נאָר נעכע האָט אויסגעלייזטע אויגן און טויטע ליפן, זי ברעכט
 די הענט.
 - אוי, ער איז געל... ער איז געל, - קרימט זי דאָס מויל מיט
 אַ קלאַג-ניגון, - ער איז געל פון הריוואַטע...
 און שווער איז צו וויסן אויף וועמען עס גייט: אויף יוזי, צי
 אויף איר מאַן.
 אַ באַיאָרטער ייד, וואָס קומט אַרויס פון טויער דער צווייטער
 נאָך נעכען, הערט אינגאַנצן נישט, וועגן וואָס מ'שמועסט און וועגן
 וואָס מ'פרעגט ביי אים. ער טראָגט צוויי פאַר בריילן מיט זייער גראַבע
 גלעזלעך און רעדן רעדט ער זייער הויך און זייער קלאַר, ווי אַ קהלישער
 גבאי.
 - זעט נאָר, - ווונדערט ער זיך, - דאָ איז נאָך ליכטיק, און אין
 קאַנצעליאַריע ברענגען שוין ליכט, ווי יום-כפור צו נעילה...

איצט וועט מען פאָרן אַהיים. נייעסן, וואָס מ'וועט מיט זיך ברענגען:

— די בלאַנדע מיט דער מאַדיסטקע זיצן אין איין קאַמער.
— זיי רייסן זיך דאָרט אפּשר צען מאָל אַ טאָג פאַר די שלייערס.
— און די מעשה מיט יוזי ספּיוואַקן איז טאַקע אָן אמת.
— ביינאַכט זיצט ער גלייך מיט אַלע אַרעסטירטע אין קאַמער.
— בייטאָג שרייבט ער איבער אין קאַנצעליאַריע פאַפּירן.
איצט איז מען גרייט צו וואַרטן אַ גאַנצע שטילע וואָך ביז אַ צווייטן זונטיק.

נאָר אינמיטן דער שטילער וואָך האָט זיך פון חלשות אויפגעכאַפט אַ גאַליכאָוקער טאָג; פון קאַמינע-באַלקע האָבן זיך אַהיים אוימגעקערט עטלעכע אַרויסגעלאָזטע בעל-עגלהס, מ'לויפט אויף זיי קוקן. מ'באַלעגערט זייערע הייזער:

— ווער האָט באַפרייט?

— ווי אַזוי באַפרייט?

די בעל-עגלהס — ווי פון טויט לעבעדיק. זייערע ווייבער פאַר-שרייען אַרום זיי די לופט, ווי אַרום מסופן קראַנקע, וואָס מ'האַט נאָר-וואָס אָפּגערופן פון טויט:

— וואָס טויג מיר „פאַרוואָס“? וואָס דאַרף איך „פאַרווען“?

— דאַנקען גאָט!

— אַ לויב צו גאָט!

— אַבי זיי זענען צוריק אינדערהיים.

די אַרויסגעלאָזטע בעל-עגלהס וואַרטן אַ בעלן זיין מיטאַמאָל צו דערפילן נאָך קאַמינע-באַלקע אַ נייע הויט אויף זיך, — זיי ווילן זיך צונויפלייגן, מ'זאָל איצט, אינמיטן דער וואָך, הייצן צוליב זיי די באַד. דאָס איז ביי זיי דער עיקר, פון אַלע, וואָס שטייען צו זיי צו מיט נאַכפרעגענישן, ווילן זיי זיך בלויז אָפּקלעפּן:

— נו, „ווער“? נו, ווער זאָל הייסן אַרויסלאָזן? — ער אַליין,

פיליפּאָוו. ווער דען, אַז נישט פיליפּאָוו?

— נו, „פאַרוואָס“? נו, „פאַרווען“? איך ווייס פאַרוואָס מ'האַט

אַרויסגעלאָזט פונקט אונדז? ס'אַ גאָט-זאָך. קיין געלט האָט מען ביי מיר נישט גענומען. סיי-ווי-סיי: כ'האַב נישט געהאַט.

עס בלייבט, הייסט עס, דאך פאר גאליכאווקע נישט קלאר, ווארים צוריק גערעדט.

— טאקע פארוואס עפעס פון אזויפיל ארעסטירטע פונקט זיי?
ביי איינעם גליקט דאך צו כאפן א פאר ווערטער וועגן דעם, וואס אויך פילפאוו אליין לעקט דארט אויך נישט קיין האניק, ער האט דארט די לעצטע טעג צרות— און טאקע פון א פאר אייגענע:
— פון א פאר רויטארמייער, וואס בונטעווען דארט די איבעריקע קעגן אים.

— פארוואס?

— פאר שלעכט עסן.

ביים ציין-דאקטאר גאלאגאנער ציטערן דעריבער די הענט, בעת ער שטופט ביי זיך אין קאבינעט א שטיקל וואטע צו א קראנקן אין א באקצאן. ביי יעדן מאל, ווען ער גיט דעם קראנקן אויסשווענקען, לויפט ער דערווייל א קוק טון אין פענצטער, צי האט זיך נאך נישט געביטן די מאכט, וועלכע ער האט פיינט, ווייל ער איז פון זיין יוגנט אן געווען אן „עס-ער“. עס איז מער נישט, וואס אמאל איז ער געווען א הייסער, א מסוכן איבערגעגעבענער, עטלעכע מאל געזעסן, און איצט— זינט ער האט מלחמה-צייט געעפנט אין גאליכאווקע דעם קאבינעט— איז ער געווארן אביסל א געלאשענער, — נאר פון דרויסן, — דאס פייער איז אריין אין אים אינעווייניק— ער ברענט:

— נישקשה, — זאגט ער, — עס מאכט נישט אויס, וואס מ'בונטעוועט דארט איבער א קלייניקייט— איבער שלעכט עסן...

און פאר וועמען עס איז גענוג א האלב ווארט, גיט ער צו:

— יעדער גרויסער בונט קאן זיך אנהייבן פון א קלייניקייט. מ'האט שוין געזען... פארקערט, דווקא פון א קלייניקייט.

ער שטייט אין געהימער פארבינדונג מיט סאפיע פאקראווסקעס קאמפאניע אין יאנאווע און אין אנדערע גרענעץ-דערפער, און ווארט פארעקשנט אויף נייעס. זאל אפילו אוועק נאך און נאך שטילע וואכן; סיי-ווי-סיי— דאס פייער איז אריין אינעווייניק אין אים, — ער האט צייט. ער וועט רוקן וואטע אין זיינע פאציענטנס קראנקע באקציינער און וועט ווארטן ביז א נייער שטילער טאג וועט זיך אויפכאפן פון גאליכאווקער חלשות.

עס איז געווען פרייטיק.

דער טאָג – ווי אַ מאכל מיט רויך; ווי דער ריח פון אַלערליי מיסטן, וואָס גליען אויף טשאָלנט. די שעהן – דערעסן קאַלטע, ווי דער טשאָלנט אַליין; ווי גאַליכאָוקער אומגליק:

– פון וואָס וועט מען איצט לעבן?

אינדערפרי האָט ווי אויף אַ פּריילינג אַ שיין געטון די זון – דערפרייט די ווייסקייט אויף באַשנייטע דעכער.

אויף דער ווייטער גרעבליע האָט נאַקעט אַ קלאַפּ געגעבן די רעדער פון אַ וואַגן.

און בייטאָג, ווען עס איז צוריק געוואָרן ווינטיק-ברודיק, איז פון קאַמינאַ-באַלקע אַנגעקומען צופוס נאָך איינער אַ באַפרייטער – אַן אומגעגאַלטער, זייער נישט קיין אַרומגעוואַשענער בחור. ער איז געווען קויטיקער פון קויטיק. ער איז געגאַנגען איינער אַליין מיט אַנגעלייגטע וועגן, ווייט-ווייט אַרום, הינטער די הייזער, און טריט ביי טריט, גלייך מ'האַט אים פון קאַמינאַ-באַלקע נישט אַרויסגעלאָזט פריי, נאָר אַרויסגעטריבן; און אַליין איז ער אַ יתום – אויף דער גאַנצער וועלט האָט ער נישט קיינעם – ער האָט נישט ווהיין צו גיין.

די באַלעבאַסטע, ביי וועמען עס האָט געקוואַרטירט יאַכעלאָאָן, האָט אים דערזען, בעת זי איז אַרויסגעגאַנגען הינטער איר שטוב אויס- שיטן דאָס וואַכעדיקע מיסט. זי האָט זיך געשוואַרן:

– ווען איך האָב אים דערזען, האָב איך פון שרעק געטון אַזא היכץ, אַז עס האָט מיך נאָכדעם אַזש אַנגעכאַפט אַ שלוקערץ.

דאָס האָט זי געזאָגט שפּעטער – ווען אין שטאַט האָבן שוין אַלע

געוואסט, אז דער אַרויסגעלאָזענער בחור איז יוזי ספיוואַק, אַז געפינען
געפינט ער זיך איצט אין דער נאַציאָנאַליזירטער אַפטייק ביי זיין קלע-
נערן ברודער מולין - דעם ינגערן פראָוויזאָר.

פון אַלע זייטן שטאַט זענען אַהין געלאָפן קרובים און ווייבער
פון אַרעסטירטע - כאַטש אַ שווייגער איז ער אַ מסופּנער, יוזי. מ'האַט
געהאַפט אַפּנעמען דורך אים כאַטש וועלכע נישט איז גרוסן. עס גייט
אַהין אַ קוק געבן אויך דער ציין-דאַקטאָר גאַלאַגאַנער און זאָגט אויפן
וועג צו אַלע, וואָס שטעלן אים אָפּ, אַז ער גלייבט נישט ביז ער וועט
נישט זען מיט די אייגענע אויגן. נאָר אויב ס'איז ווירקלעך אַזוי, איז
שוין פאַרשטענדלעך, פאַרוואָס מ'האַט עטלעכע טעג צוריק אַרויסגעלאָזט
עטלעכע בעל-עגלהס:

- פשוט, צוליב אַ תּירוץ, פּדי ס'זאָל קיין קשיה נישט זיין, פאַר-
וואָס האָט מען עפעס אַרויסגעלאָזט נאָר יוזין אַליין.
אַרום אַפטייק שטייט אַ גרויסער עולם. אין אַפטייק גופא
איז שוין אויך די לופט פינצטער פון אַנגעלאָפּענע מענטשן. מ'וויל
וויסן:

- וואָס טוט זיך אין קאַמינאַ-באַלקע?

יוזי ענטפּערט קאַלט:

- וואָס זאָל זיך דאַרט טון?

מ'פרעגט ביי אים:

- נו, און דער „בונט“? - דער בונט פון די רויטאַרמייער?

ער ענטפּערט מיט ווונדער:

- וועלכער בונט?

מ'זאָגט צו אים:

- דער בונט פאַר שלעכט עסן!...

מ'רעדט צווישן זיך:

- נו, מילדא... זאָל זיין, אַז יוזי ספיוואַק האָט אויפּגעהערט צו פאַר-

שטיין, וואָס מ'רעדט צו אים.

- האַסטו דיר!.. אַ נייער ידיד פון קאַמינאַ-באַלקע.

אין גאַלאַגאַנערן ברענט דער פייער-יענער, וואָס איז אַריין
אין אים אינעווייניק. זיינע ליפּן זענען בלאַס פון כּעס, נאָר ער האַלט
זיך איין. ער טרעט-צו צו יוזין מיט שמאַל-קוקנדיקע אויגן. די

האנט גיט ער אים נישט; ער דארף נאך אקארשט וויסן, צי יוזי איז שוין איצט נישט אזוינער, וועמען מ'טאר די האנט שוין קיינמאל נישט געבן. ער טוט זיך אן א פוח, כדי זיינע אקסלען זאלן זיך נישט טרייסלען פון צארן.

— נו, און שלעכטע זייטן? — פרעגט ער ביי יוזין, — קיין שום שלעכטע זייטן האסטו דארט גארנישט געזען... אלץ איז דארט גוט און וויל? נו, און ווער איז אזוינס פיליפאוו?... טאקע נאר א צדיק?... אויף אלע הונדערט פראצענט א צדיק?

יוזי איז קאלט. ער וואלט א בעלן זיין, אז גאלאגאנער זאל אזועקווארפן דעם טאן. אויב ער וועט ווייטער צו אים אזוי רעדן, וועט ער בכלל נישט ענטפערן.

— פיליפאוו איז א געוועזענער ארבעטער פון די שאכטעס, וואס? .. א רעוואלוציאנער? .. יא, א רעוואלוציאנער... אן אמתער, — פרעגסטו? .. יא, אן אמתער... אן אייזערנער מענטש? — יא, אן אייזערנער... — נו איז דיר גוט?

גאלאגאנער קוקט אן יוזין, אטעמענדיק ביז דורך דער נאז, זיינע ליפן ווערן בלאסער און בלאסער. ער טוט זיך פלוצים א דריי, ווי לויט א קאמאנדע, און פארלאזט די אפטיק.

נאר אין דרויסן צווישן עולם וויסט מען שוין, אז יוזי האט גע- זאגט וועגן פיליפאוו: „רעוואלוציאנער“. אן „אמתער“, „אייזערנער מענטש“. פון צווישן עולם שארט זיך ארויס דער דאקטאר באביצקי; ער שטעלט אפ גאלאגאנערן און שמייכלט מיט דער שפיץ פון זיין נאז.

— נו, יא, — שמייכלט ער צו גאלאגאנערן, — אן אייזערנער מענטש און א צדיק... ווי? .. קיין צדיק פון אייזן, זאג איך, האב איך נאך קיינמאל נישט געזען...

ער שעפטשעט אריין וועגן יוזין גאלאגאנערן אין אויער:

— ער ענטפערט נישט אויף דעם, וואס מ'פרעגט אים, יוזין... און באלד האט ער חרטה, נאך וואס ער האט עס געזאגט אפילו גאלאגאנערן אויפן אויער. — וואס דארף ער, א מענטש א זייטיקער, זיין דא אינמיטן? אז סיי-ווי-סיי שטייט זיין שטוב אין עק שטאט און קער זיך אן מיט די ארומיקע הייזער פונקט אזוי ווייניק, ווי ער קער זיך אן

מיט די אַרומיקע מענטשן. בעסער וועט ער איצט גיין אַהיים און וועט, ווי זיין אַלטע געוויינהייט, אַריינכאַפן אַ פעסטן שלאַף איצט פאַרנאַכט, צווישן טאַג און נאַכט - ער וועט שנאָרכן אויף צו-להכעיס דער ביזער רעוואָליוציאָנערער וואַך מיט אַלע אירע „צדיקים“ און מיטן ניי-צו-געקומענעם צדיק, וואָס הייסט יוזי ספּיוואַק; ער וועט שנאָרכן פאַר אַ סימן, אָז צווישן אים און צווישן זיי זענען איבערגעריסן אַלע בריקן.

מאָלי ספּיוואַק - יוזיס קלענערער ברודער - האָט פריער אויך געקערט צו סאַפיע פאַקראָווסקעס גרופע, צו וועלכער עס האָט געקערט יוזי, - געקערט צו איר זייער שטיל, אָן לשון, ווייל ער איז בכלל ביז גאָר אַ שטילער און באַהאַלט אויס פון מענטשן זיין לשון, ווי איינער באַהאַלט אויס זיינע אויגן.

פון דער נייער וואַך האָט ער, ווי תמיד, געאַרבעט אין אַפטייק אין זיין ווייסן כאַלאַט, געריבן פאַרשידענע „פּולווערס“ אין קליינע פאַרצעלייענע שיסעלעך, אָנגעטון פאַפירענע היטעלעך אויף די פלעשעלעך, אויסגעשריבן מיט אַ נידעריקער ראיה רעצעפטן - ער האָט זייער אַ נידעריקע ראיה.

נאָר איצטיקס מאָל האָט ער עס געטון מער געהיט, ווי תמיד, און מיט מורא פאַר אַ טעות. איצטיקס מאָל איז זיין נידעריקע ראיה געווען ווי מער געשלאַנג, ווייל לינקס, אין זיין קליינעם בחורשן אַפטייק-צימערל, פון יענער זייט פאַרהאַנגענער גלעזערנער טיר, געפינט זיך שוין עטלעכע טעג זיין עלטערער ברודער יוזי און שפאַנט דאָרט אַרום פון וואַנט צו וואַנט. עס טרעפט: אַרומשפאַנענדיק, לייענט ער דאָרט אין דער האַלבער פינצטער פאַרשידענע ביכער. דענסטמאָל, דאַכט זיך, אָז ער גרייט זיך צו עפעס - ער האָט אויף זיך אַ שווערן עקזאַמען.

ביי מולין איז די גאַנצע צייט אַ געפיל: אָט-אַט וועט אים זיין עלטערער ברודער צו זיך אין קליינעם האַלב-פינצטערן צימערל אַ רוף טון.

פון צייט צו צייט שיקט אים אַהער גאַלאַנאַנער ביזע געשווינדע צעטעלעך - זיי האַבן אַלע אַ שייכות צו יוזין.

מולי לייענט דאָ די צעטעלעך אין וויסן כאַלאַט, פונאנדעררייבנדיק פּוּרֹווערס, אָנטווענדיק פּאַפּירענע היטלעך אויף פּלעשעלעך און מוז גאַכדעם טייטלען מיט אַ פינגער אין די צוגעשריבענע רעצעפטן און לייענען עטלעכע מאָל איינע און די זעלבע שורה. קיין ענטפער אויף גאַלאַגאַנערס צעטעלעך גיט ער נישט.

און אין נאָענטן האַלב-פינצטערן צימערל שפּאַנט דענסטמאַל אַרום מיט שטענדיקע גלייכמעסיקע טריט יוזי.

זיין פנים איז פון נאָכן אַרעסט נישט אַרומגענאָלט, באַוואַקסן מיט אַ ווילדן שוואַרצן בוריאַן. לעבן בוריאַן זעען אויס די באַקן געלבלעך, דער שטערן-שטאַרק געקנייטשט. זיינע שטענדיקע טריט-אי זיי רופן צו זיך, אי זיי פאַרשפּאַרן אָן אַ שלאָס זיין טיר. אַפּטמאַל הערט זיך: ער שווענקט דאָרט דעם האַלדז, ווי אין אַ העניג.

מולי רעדט וועגן יוזין מיט קיינעם נישט, הוסט מיט אַ טרוקן קול, ווי אַ פּראַוויזאָר דאַרף הוסטן; בלויז די אויערן פּלאַמען ביי אים מער, ווי תמיד-זיי פּלאַמען פון גאַלאַגאַנערס צעטעלעך; זיי פּלאַמען פון אַנדערע סיבות.

יוזי האָט איינמאַל-אויפן פינפטן אָדער אויפן זעקסטן טאָג פון זיין אַרומשפּאַנען-אָנגעטון זיין סטודענטיש מאַנטל-אָן אַלטן, אָן אַפּגעריבענעם (עס פעלן אויף אים פיל מער קנעפלעך, איידער אויף אַלע אַלטע מאַנטלעך); ער האָט נישט געזאָגט גאַרנישט און האָט זיך אַוועקגעלאָזט מיטן וועג, וואָס פירט קיין יאַנאָווע.

אין שטאַט האָט מען געזאָגט:

- מסתמא גייט ער זיך מתודה זיין צו דער עס-ערעווקע-צום גלחם טאַכטער.

- ער גייט אָפּגעבן איר חשבון.

דער ציין-דאָקטאָר גאַלאַגאַנער האָט איבערגעלאָזט אָן וואַטע ביי זיינעם אַ פּאַציענט אַ באַקצאָן און איז צו צום פענצטער.

- זעסט, זעסט!- האָט ער געזאָגט, - אַ טרויער אויף אים...

אַ נכנע, אַ?.. געוואָרן פּיליפּאָוס אַ נכנע...

אין עטלעכע טעג שפעטער האָבן זיך צו יוזין אין קליינעם האַלב-פינצטערן צימערל אָנגעקליבן פּמעט אַלע פון סאַפּיע פּאַקראָווסקעס גרופע.

געווען זענען דאָרט: ברידער פאַקראַס, דער ציין-דאָקטאָר
גאַלאַגאַנער, איינער זייער אַ געשטופלטער קריסט מיט בלאַנדע וואַנצעס
'יענער זעלבער, וואָס אַז ער גייט, בייגט ער זיך, ווי פון אַ ווינט.
כאַטש קיין ווינט בלאַזט נישט) און נאָך איינער אַ געפאַקטער אין
אַ שינעל, אויך אַן אמתער קריסט, נאָר מיט אַ האַלב-יידישן נאָמען.
מ'האַט געוואָרט אויף סאַפיע פאַקראָווסקע; זי איז נישט געקומען.

אין צימערל איז מען געזעסן אַ גאַנצע נאַכט ביי ליכט און אויך
אויף מאַרגן - ביז שפעט נאָך אַ האַלבן טאָג. מ'האַט לאַנג אויסגעהערט
יוזן. און נאַכדעם האָט מען גערעדט קעגן אים - יעדערער באַזונדער
און עטלעכע מיטאַמאָל. מ'האַט אים געמשפט - מ'האַט געפירט
אַ פראַטאַקאָל. קולות זענען דאָרט געוואָקסן איינס אויפן אַנדערן, זיך
אַנגעוואַלגערט אויף יוזיס קול עטלעכע מיטאַמאָל - ביז עס קולות
און בייזער און העכער ווי אַלע - גאַלאַגאַנערס קול, - מיטן פייער, וואָס
איז אַרויס פון אינעווייניק אין דרויסן, - אַ קול, וואָס פאַרענדיקט זיך
מיט אַ קלאַפּ אין טיש, מיט אַ קוויטשיקל:

- איז וואָרט! איז וואָרט! איז די פראַגראַם? וווּ-זשע האָבן זיי
זי גענומען, די פראַגראַם? איז וואָרט!.. פונאַנדערטיילן די ערד? -
ס'איז אונדזער פראַגראַם!!!

און תמיד, נאָך גאַלאַגאַנערס היסטעריש-הייזעריקן אויסגעשריי,
ווערט ווידער צוריק שטאַרק שטיל און יוזי רעדט ווידער שטיל, לאַנג,
לאַנג ביז גאַלאַגאַנערס אַ נייעם היסטעריש-הייזעריקן קלאַפּ אין טיש:

- איז קום מיט דעם אין צע-קאָ!..

- איז קום מיט דעם אין צע-קאָ!..

פונעם קליינעם צימערל שמעקט שוין מיט אַש-בעכער, מיט
טערפקן מענטשן-שווייס. דער אינעווייניקסטער חלל - שטאַרק געדיכט
און רויכיק; אין רויך - יוזיס נישט געוואַשן, אומגעגאַלט פנים, די נישט
געוואַשענע פנימער פון אַלע אין צימערל.

דאָס לעמפל ברענט דאָרט אויפן טאָג. טשאַדעט, טשאַדעט.
גאַלאַגאַנער שלעפט פון דאָרט אַלע מאָל אין אַפטייק אַריין אויף
אַ סוד דעם קריסט מיטן האַלב-יידישן נאָמען; יענער גייט אים נאָך
פיל און רעדט פיל.

- נו, יאָ, - זאָגט ער, - כ'האַב דאָך פריער געזאָגט: וועגן אויסגעבן

האַט אַפילו נישט געקאָנט זיין קיין רייד - קלאָר.
 גאַלאַגאַנער היצט זיך, די ליפן ווערן ביי אים בלאַסער און
 בלאַסער, ביז ער קרענקט אויס די ווערטער:
 - הערסט... דאָס איז דאָך דער ווייטיק... איך זאָג...
 - וואָלט ער כאַטש האָבן אויסגעגעבן!
 - וואָלט ער כאַטש האָבן אונדז אויסגעגעבן!..
 אָנהייב אָונט, ווען אין הייזער האַט מען נאָך קיין לאַמפּן נישט
 אָנגעצונדן און ערגעץ אין אַ שטוב האַט מען שוין אַ לאַמפּ יאָ געהאַט
 אָנגעצונדן, איז מען אַרויס פון קליינעם צימערל, איבערלאַזנדיק אַרום
 יוון די לעצטע שווער-שוועבנדיקע ווערטער:
 - איז צו וואָס איז מען, אייגנטלעך, געקומען?
 - צו גאַרנישט.
 - עס בלייבט, ווי געווען.
 - עס בלייבט גאַרנישט... וואָס זאָל בלייבן?
 און מ'איז אין דער פינצטער זיך פונאַנדערגעקראַכן אין דער
 נאַכט אַריין, וואָס שלינגט איין אַרומיקע דערפער.
 דער הויכער און געשטופלטער, מיט די בלאַנדע וואַנצעס, האַט
 איצט געהאַט צוליב וואָס זיך בייגן - עס האַט געבלאָזן אַ שטאַרקער
 ביינאַכטיקער ווינט און אים אונטערגעשטופט איינעם אַליין צו די
 עקסטע גרענעץ-דערפֿלעך - אַהין, פונוואַנען פיליפּאָו באַקומט די אומ-
 רויקע ראַפּאַרטן, וועלכע ער שיקט אָפּ ווייטער.

יוזי ספיוואַק איז עטלעכע נעכט איבערגעשלאָפן אין קליינעם
 צימערל ביי זיין ברודער מולין.
 עס רעדט זיך - איבערגעשלאָפן.
 בלייענע, קאָליע נעכט - קאָליע פאַר ביידע ברידער.
 ביידע ליגן איבערגעדעקט: יוזי - אין שמאַלן שטאַלענעם בעטל.
 מולי - אויף דער אַריינגעשטעלטער קויקע. דער לאַמפּ איז אויסגעלאָשן.
 די אויגן - ביינאַכטיק געשלאָסן. דער קאַפּ - בייטאַגיק וואַך.
 וועגן וואָס האַט מען שוין צו רעדן, אַז די וועגן צעגליען זיך!
 איבערהויפט געדענקט עס מולי:
 - וואָס איז אַזוינס אינמיטן נאַכט דאָס לייב פון אַ באַומרויקטן

ברודער, וואָס ווערט באַשולדיקט דורך נאַענטסטע חברים, ליגט אַ גאַנצע
נאַכט נישט ווייט פון דיר און מאַכט זיך, אַז עס שלאָפט – אַ לייב,
וואָס שטאַמט מיט דיר פון איין טאַטן און פון איין מאַמען...

מולִי האָט אַזאַ טבע:

איין אויג בלייבט ביי אים שטענדיק אַביסל אָפן, כאָטש ער
הייבט שוין אָן איינצושלאָפן: און דאָס דאָזיקע אויג זעט אין דער
פינצטער; עס זעט, ווי יוזיס אַלט אָפגעטריפעטער סטודענטישער מאַנטל
ליגט איינגעקנייטשלט אַקעגן אויפן קאַסטן – איינגעהויקערט ליגט דאָרט
דער מאַנטל, אין געפאַלנקייט, ווי נאָך אַן אומזיסטיקן שלימדדיקן
לאַנגן וועג.

דעם מאַנטל פעלן קנעפּ – אַסך קנעפּ.

און אַ הענגער פעלט אים אויך. דער אונטערשלאַק איז שוין
ערטערווייז נאָר פעדים אויף דער שוואַרצער וואַטע, און דער שטאָף
אַליין – שוין אויך אָפגעריבן פעדימדיק, און דערמאָנען דערמאָנט ער
ווייטיקלעך און אָן אויפהער אָן אַ נייעם, ווייטן פאַרשטייענדיקן וועג,
– וועמענס וועג? דעם מאַנטלס? דעם ברודערס? אַלץ איינס... ווען
מ'נעמט אים, אַשטייגער, אָן איצט אינמיטן נאַכט, אַט דעם מאַנטל,
און מ'וואַרפט אים אַרויס דורכן פענצטער – צו אַלדע שוואַרצע יאָר!..
צוליב אַ מסוכן-קראַנקן קאָן מען אינמיטן אַזאַ נאַכט אַנקלאַפן אין
אַפטייק. צווישן די אַפטייק-שאַפעס, ביים אָנגעצונדענעם לאַמפּ, וואָזגעט
זיך דאָן מולִי צען מאָל מער, ווי עס פאָדערט דער רעצעפט. ער טוט
עס זייער שטיל, פּדי יוזי זאָל שלאָפן, אויב ער שלאָפט, – ער איז אָן-
געטון אין ווייסן כאַלאַט, מולִי, און הוסט דערביי זייער שטיל, מיט
זיין צוגעוויינטן הוסטל, מיט וועלכן אַ פּראָוויזאָר דאַרף הוסטן. – זאָל
יוזי איצט טון, וואָס ער וויל, מה-נפשך... אַז ער האָט באַשלאָסן, און
מיט אַזאַ איינגעשפאַרטקייט... אים קאָן דען עמעצער אַ ריר געבן פון זיין
עקשנות אַפילו אויף אַ האָר?..

נאָר איצט איז שטיל. אין אַפטייק קלאַפט קיינער נישט אָן, יוזי
שלאָפט, צי ניין?.. וואָס וועט ער איצט טון, יוזי?.. אויב ער וועט אַפילו
טאַקע אַוועקגיין אַהין, ווהיזן אַלע מיינען, וועט ער, מולִי, אויך דאָן
אים גאָרנישט נישט זאָגן. יוזי וועט אויך מן-הסתם ביז דער רעצעפט
רגע שווייגן. סיידן אפשר ביים אַוועקגיין, וועט ער צו אים, מולִי, זאָגן –

„נו?“ (בעת געבן די האנט)... כאפט עס דער רוח... נו, מילא, וועט ער אוועקגיין, יוזי... ער וועט דאן אנטון אויף זיך אָט דעם מאַנטל !..

די קויקע אונטער אים גיט אַ סקריפּ, בעת ער טוט זיך אויף איר אַ דריי. אויב יוזי דרעמלט איצט אויף אַן אמת, האָט אים געוויס אָט דער סקריפּ אויפגעוועקט. מוילי באַהאַלט אויס זיין קאַפּ אונטערן צודעק. נאָר יוזיס בעטל האָט שוין אויך געגעבן אַ סקריפּ. אונטערן צודעק דאַכט זיך: די אויערן הערן, ווי יוזי האָט איצט אינמיטן נאַכט עפעס אַ זאָג געטון – צום ערשטן מאל פאַר דער גאַנצער צייט. מויליס קאַפּ שטעקט זיך געשווינד אַרויס פון אונטער דער קאַלדערע, דענסטמאַל, ווען די אויערן דערהערן ווירקלעך יוזיס קול; די אויערן כאַפּן יוזיס לעצטע ווערטער:

– אויך אַ זינדיקער... אפשר...

– אַ ?

– איך זאָג: און אפשר איז ער אויך אַ זינדיקער... ווי אַלע

מענטשן.

– ווער ?

– פּיליפּאָוו...

אַ פּויזע.

די נאַכט איז אַ קאַליע, אַ בלייענע, דער נאַכט איז אַלץ איינס: – אַלץ איינס, צי אַ מענטש, ווי פּיליפּאָוו, איז אויסער זיינע אַנט-פלעקטע מעשים ערגעץ טיף אין זיך יצר-הרעדיק, זינדיק. דער עיקר איז: עטלעכע טראָגן אַ שווערן קאַסטן, און איינעם איז אויסגעפאַלן צו טראָגן ביים שווערסטן און שאַרפּן ווינקל – דאָרט, וווּ מ'צעשניידט זיך די פינגער: איינעם איז אויסגעפאַלן נישט צו געניסן פון דער הנאה, וואָס הייסט „רחמנות“, אַפילו ביים צעשניידן די אייגענע פינגער.

– איז מילא, – אַזוי גלייבט מיט שנאה צו חקירות דער איינער, –

איז ווינדיקער מיט איין הנאה אויף דער וועלט.

נאָר דאָס האָט דאָך נאָר-וואָס איצט, אינמיטן דער נאַכט, געזאָגט

וועגן פּיליפּאָוו יוזי.

מוילי איז ביז גאָר צעטראָגן און דאָס האַרץ קלאַפט ביי אים

זייער שטארק בלויז פון דעם אליין, וואָס צו אים האָט, ענדלעך, אינ-
מיטן דער נאַכט אָנגעהויבן רעדן יוזי, בלויז פון דעם, וואָס יוזיס קול
דערציילט אים איצט, אינמיטן דער נאַכט, ווי אזוי פיליפאָוו האָט ביים
ערשטן פאַררער ביי אים געפרעגט: „אַ טי קטאַ? ראַבאַטשני?“
און ווי אזוי ער, יוזי, האָט זיך גאָר דענסטמאַל דערמאַנט:

— אָנעם זיידן מאָסיס לאַדעניש מיט אַ פּריץ האָב איך זיך גאָר
דענסטמאַל דערמאַנט... אָן זיינע געשרייען ביים ראש-השנהדיקן דאוונען —
האָב איך זיך גאָר דערמאַנט...

מולי הערט און פאַרשטייט נישט:

— צוליב וואָס דערציילט עס איצט ער, דער עקשן, וואָס פאַר-
שווייגט די גאַנצע צייט פיל בילכערע זאַכן?
— וואָס פאַר אַ משל אַהער דער זיידע?

צוליב יוזין שטייט דאָ אָפט בייטאָג, צוגעבונדן אין דרויסן לעבן
דער אַפטייק, אַ קאַמינאַ-באַלקער מאַגער און געזאַטלט פּערדל — פינקע וויילס
פּערדל. דאָס פּערדל קוקט זיך דאָ אום כמעט מיט מענטשישע אויגן
אויף יעדן צוקומענדיקן מענטשן, צי יענער וועט זיך נישט וועלן אויף
דעם אַרופּזעצן. עס שאַקלט דאָן מיט די אויערן און פאַכט זיך מיטן שטאַרק-
קורצן וויידל, ווי אויף צו פאַרטרייבן פון זיך פליגן.

און פינקע זיצט דענסטמאַל מיט יוזין אינעם קליינעם זייטיקן
אַפטייק-צימערל. זיין גראַמער רויטאַרמיישער שינעל איז איצט איבערגענייט,
לויט זיין מאָס און האָט אַ לאַנגן שפאַלט ביזן סטאָן. ער זעט אויס אין
איר שלאַנק, און עס דוכט זיך: ער האָט די לעצטע צייט מיטאַמאַל
שטאַרק אַ יאָג געטון אין וואָס.

אַז ער קומט אַריין צו יוזין אין קליינעם צימערל, שמייכלעך ביי
אים די אויגן — זיי שמייכלעך דערפאַר, וואָס אויך ער, פינקע, האָט זיך
דערוואַסט, אַז ער קאָן האָבן אַוועלכע נישט איז הנאה אין לעבן: תמיד, ווען
אים קומט אויס דורכצורייטן מיט אַ פאַקעט דורך גאַליכאַווקע, שטעלט
ער זיך אָפּ אין שניידערשן סיטקעלע און פאַברענגט דאָרט אַ היפשע
וויילע מיטן מיידל אינעם רויטן טשיפּעקל. דאָס מיידל שמייכלט דאָרט
צו אים מיטן קלוגן נעזל און דערציילט אים, אַז איר באַלעבאַס, דער
שניידער, הייבט שוין ביסלעכווייז ווידער אָן צו פאַרטילען אַ נאָדל —

א ברירה האט ער? אז „אינדיקעס“ האט מען אויפגעהערט צו פעקלען
איבער דער גרענעץ, - זי דערציילט אים, אז זי מיט נאך אייניקע
ארבעטער דא אין גאליכאווקע האבן שוין אנגעהויבן עפעס צו טון.
עס פעלט נאך, אז מיט זיי זאל אנפירן כאטש אזא, ווי יוזי ספיוואק. -
ס'איז אמת? מ'זאגט: ער גייט אריבער, יוזי... צו אונדז?

פינקען געפעלט זייער, וואס ווי לאנג ער זאל דארט אין סיטקעלע
מיט איר נישט שטיין, וויפל מאל ער זאל דארט ביי איר נישט פרעגן,
זי עס איז איר נישט קאלט, וועט זי אים אלץ ענטפערן, אז ניין -
כאטש איר פנים מעג שוין זיין ברוין און בלאך, - נאך דאס נעזל אירס
איז נאך אלץ ביז גאך קלוג און שמייכלט צו אים.

נאך יעדן מאל שטיין מיטן מיידל פילט פינקע א באדערפעניש
צוצופארן צו יוזין אין אפטיק, ווי צו א חבר, און זיך דורכשמועסן מיט
אים דא בסוד - דערציילן אים פון קאמינא-באלקע אזעלכע זאכן, וועלכע
ער וואלט קיין שום אנדער מענטשן נישט דערציילט. אט, צום ביישפיל,
וועגן דעם, וואס עס איז שוין אין קאמינא-באלקע קלאר, אז אין די
עקסטע גרענעץ-דערפלעך קלייבן זיך אן באנדעס, און אז אנפירן פירן
מיט זיי אן עס-ערן.

- יא, יא, - שעפטשעט פינקע, - ביי אונדז ווייסט מען עס פעסט.
און כדי צו ווייזן, ווי פעסט, לייגט ער פעסט אוועק דעם פויסט
אויפן טיש:

- מיר ווייסן, מ'האט אונדז שוין אפילו צוגעשיקט א נייעם קליינעם
טייל - א מענטשן פופצן. מיר האבן שוין אלצדינג - פולעמאטן האבן
מיר, גראנאטן. אלע - אויף פערד. נאך איר מיינט, עס איז אלץ גלאט?
פינקע באקומט פלוצים ביז גאך צארנדיקע ברעמען און בייגט זיך
צו נענטער צו יוזין:

- לאמיר אזוי לעבן, ווי אונדזער עולם פוילט זיך אונטער... יא,
יא... פשוט, מ'פוילט זיך אונטער. מ'האט שוין איינמאל באדארפט ארויס-
גיין, האט מען עס אפגעלייגט; מ'האט שוין נאכאמאל באדארפט
ארויסגיין, האט מען עס ווידער אפגעלייגט. איך האב אפילו שוין איינ-
מאל געזאגט פיליפאוו: - „איז וואס וועט זיין?“. לאמיר אזוי לעבן, ווי
איך האב עס אים געזאגט. איך בין מיט אים היימיש, בין איך. איך האב
אים געזען ארומגיין עפעס זייער סומע אין הויף, האב איך עס אים

געזאָגט... נו, האָט ער מיר דערױף גאַרנישט געענטפערט. ער האָט נאָר דערזען אַ סױאַריען פון אַ װאַגן אין בלאַטיקן שניי-זייער אַ פאַר-זשאַװערטן סױאַריען, - האָט ער זייער ברוגז דעם סױאַריען אױפגעהויבן. - „נו, אָט, רוחות, - האָט ער געזאָגט, - עס װאַלגערט זיך אָט אין שניי. און נאָכדעם, אַז מױועט עס דאַרפן, װעט מען קומען מיט גװאַלדן, נאָכדעם װעט מען אױבערקערן װעלטן“. און ער איז אַװעק דעם סױאַריען אַנידערצולייגן... װאַרים איר װייסט, חבֿר ספּיוואַק, - מיר דאַרפן נאָך מענטשן. נאָר אייך דערצייל איך עס... איך װעל נאָך אַריינקומען צו אייך... איר פאַרט דען פון דאַנען ערגעץ אַװעק? - װױן פאַרט איר?

נאָך יעדן פינקעס װיזט האָט מױלי אױבעראַניס מורא פאַר אַ טעות אין די רעצעפטלעך, װאַס ער גרייט אין אַפטייק. פונעם נאָענטן האַלב-פינצטערן צימערל הערט זיך אױבעראַניס, װי יוזי שפּאַנט אַרום פון װאַנט צו װאַנט. עס טרעפט, אַז אַרום-שפּאַנדיק לייענט ער דאַרט ביכער, און דענסטמאַל קומט װידער אױס, װי יוזי װאַלט אױף זיך האַפן אַ שװערן עקזאַמען. יוזי װאַלט שױן אפּשר גאָר לאַנג פון דאַנען אַװעקגעפאַרן אַדער אַװעקגעגאַנגען, װען נישט דאָס, װאַס ער, מױלי, האָט גענומען זיין אַלטן אַפּגעטריפעטן מאַנטל און אים אַװעקגעגעבן אַ שניידער, ער זאָל אים אױספאַריכטן און אים צונוייען קנעפּ. יוזי װאַרט, דאַכט זיך, בלױז ביז װאַנען דער שניידער װעט אַפּברענגען דעם מאַנטל. נאָר מױלי האָט עפעס הינטן-אַרום װי סודות מיטן שניידער. יוזי איז שױן אַ פאַר מאָל אַליין אַריבערגעגאַנגען צום שניידער. - אפּשר מאַרגן, - האָט געענטפערט דער שניידער, - ס'איז דאָ ביי אים אַסך אַרבעט.

און דער שניידער האָט נישט געװאַלט קוקן יוזין אין די אױגן. יוזי איז פרייעכער געװאָרן. ער האָט אָנגעטון איין קורץ רעקל אױפן אַנדערן און האָט אין פאַרלױף פון עטלעכע טעג אָפט אַרומגע-שפּאַנט אױבער גאַליכאַװוקע, - אַרומגעשפּאַנט, װי נאָר דערפאַר, פּדי צו דערווייזן, אַז ער שעמט זיך נישט מיט די קלאַנגען, װאַס װעגן אים פאַרשפּרייטן די עס-ערן - פאַרקערט: ער שפּאַנט אָט די קלאַנגען אַקעגן.

דערנאך האָט ער איינמאַל, נישט דערוואַרטנדיק זיך אויפן מאַנטל, פאַרוויקלט דעם האַלדז מיט אַ שאַרפעלע, אַנגעטון אין קורץ רעקל אויפן אַנדערן און איז אַריינגעקומען אין אַפטייק.
- נו? - האָט ער געזאָגט צו מולין (בעת ער האָט אים געגעבן די האַנט).

און געקוקט האָט ער אויף אים פריילעכער, ווי תמיד. מולי איז פון דעם אַליין צעטומלט געוואָרן - פון דעם, וואָס יוזי קוקט אויף אים פריילעכער ווי תמיד. ערשט נאָכדעם, ווען יוזי איז שוין פון אַפטייק אַרויסגעגאַנגען, האָט מולי געכאַפט זיין נייעם ווינטערדיקן פאַלטאָ, וואָס מיטן קאַראַקולענעם קאַלנער, און האָט אים נאָכגעטראָגן יוזין אין דרויסן אַרויס.
אין גאַס האָט מען געזען, ווי יוזי ביים איבער דאָס צווייטע רעקל אויף מוליס פאַלטאָ.

מ'האַט געקוקט:

יוזי דרייט זיך אַרום אַ היפשע וויילע, - ער קערט זיך אום אין אַפטייק, ווי גלייך ער האָט דאָרט עפעס פאַרגעסן, און שפאַנט אַוועק צוריק מיטן וועג, מיט וועלכן ער איז נישט לאַנג געקומען. ער שפאַנט צוריק קיין קאַמינג-באַלקע.

עס זענען אַוועק עטלעכע טעג. דעם אַפגעטריפעטן מאַנטל האָט דער שניידער אַפגעבראַכט אין אַפטייק אַריין אין יענעם זעלבן צושטאַנד, אין וועלכן ער האָט אים צו זיך גענומען. דער מאַנטל איז געבליבן ביי מולין אין צימער, אַן אַלטער, אַן אַפגעטריפעטער - אַן קנעפ!..

XVII

סאָפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ איז אין גרויסע געליגענע שיקסע-שטיוול פלייסיק געקראָכן איבער שנייזקע פעלדער, וואָס צעלאָזן, צעגלייען - פעלדער, וואָס זענען גרייט צו פריילינג-צו זיך פונאָנדערגיסן אין איין טייך-אויסגאָס פון יאָנאווע ביז גאָליכאווקע.

אין איר קליינער שוואַרצער צורקע, אויף די סימנים פון וואָג-צעלער, וואָס מאַכן איר פּיסקל שוואַרץ און קלעפּיק, האָט געשמיסן אַן אויסגעוועפטער ווינט - אַ פרייער און פייכטער, ווי דער בייזער אַטעם פון נאָענטע פייכטע סטעפעס. ער האָט געשלעפערט אירע אויגן און אָנגעגלייט ביז גאָר אירע אויערן.

אַרום און אַרום, ביז די צוויי ווייטע טויטע ווינטמילן, וואָס העכער דעם באַשנייטן טאָל, איז קיינעם נישט געווען צו זען.

אין באַשנייטן טאָל, האָט זיך געדאַכט, האָט מען צעשאַטן אַש. סאָפּיע פּאַקראָווסקעס פּיס אין די פרעמדע שיקסע-שטיוול האָבן געזונקען טיף אין נאָכגעלאָזטן שניי. אירע אַקסלען האָבן זיך צופיל געוויגט איבער איר קרומען גענגל, איבער איר אַרויסגערוקטן בייכל, וואָס מאַכט זי שטענדיק אומנאַטירלעך, שטענדיק געראָטן אין אַ קורצינק ווייבל אין קליין-טראָגן.

זי האָט געטראָגן אַ פעקעלע, פאַרמאַסקירט אין אַ טאַרבע מיט קאַרטאָפּל און מיט עטלעכע אייער - אַ מתנה איר באַקאַנטן, דעם גאָליכאווקער דאַקטאָר באַביצקי. זי האָט געאַטעמט זייער טיף, ווי אַ מענטש, וואָס דאַרף גיין פיל גיכער, ווי ער גייט, און וויל נישט, אַז מ'זאָל עס וויסן. זי האָט געשאַלטן בלויז מיט איר פאַרמורושעט פּיסקלס אַ קרום:

- רוחות!..

- עס זאָל זיי אויסרייסן!

אָרום פֿיר אַזייגער בייטאָג האָט זי דערגרייכט צו די ערשטע
גאַליכאַווקער הייזער און האָט זיך דאָרט געשווינד אַריינגעוויגט צום
דאָקטאָר באַביצקי אין שטוב. אירע אויגן האָבן פֿון נאָכן ווינט אויס-
געוויזן, ווי פֿאַרוויינט; פֿון אירע ברייט-צעשווומענע שוואַרצאַפֿל האָט
אַרויסגעקוקט זייער אַ ווייטער און זייער אַן אומרויקער נייעס-פרעסער, וואָס
האָט מורא, אַז מ'וועט פֿון אים עפעס פֿאַרלייקענען: איר באַוואַנצלט
פֿיסקל האָט זיך אַ קרים געטון, דענסטמאַל, ווען די ברייט צעשווומענע
שוואַרצאַפֿל האָבן זיך צוגעקלעפט צום דאָקטאָרס פֿנים:

— נו, וואָס? דאָקטאָר... שוין געהערט?

איינס און צוויי האָט זי אויסגעאַטעמט פֿון זיך סיי דעם שווערן
וועג, סיי דעם ווונדער:

— ער איז דאָך אַוועק טאַקע אַהין, צוריק קיין קאַמינג-באַלקע.

זי האָט מיט שפּאַס פֿאַרדרייט דאָס נעזל:

— חחחח... יוזי ספּיוואַק...

זי האָט זיך צוגעזעצט, פֿאַררויקערט מיט נערוועזע פינגער און
אַ זאָג געטון צום רויך, וואָס זי צעטרייבט מיט דער האַנט:

— ווי געפעלט אייך?

און ווידער-אַמאַל אַ טרייב דעם רויך:

— אַ „פֿאַמאַטשניק“, אַ? — פֿיליפּאָוס אַ פֿאַמאַטשניק...

דער דאָקטאָר האָט פֿון פֿאַרגעניגן צוגעקרעכצט:

— יאָ, יאָ, יאָ... ווי-ווי?

— נו, יאָ... דאָס איז עס דאָך — פֿאַמאַטשניק... און אַזוי גיך, אַ?

— איינס און צוויי און דריי און אין דם אַריין... געווען

אַ געריכט. נישטאַ ווער ס'זאָל לֵאַכן, „חחחחרישער געריכט“. פֿילאָסאָפּיעס:

„ביי וועלען האָט מען גענומען די פֿראַגראַם?“. און איך האָב געזאָגט:

איך וועל נישט גיין, נישט גיין, נישט גיין... אַלץ-איינס: יאָ פֿראַוואַ-

קאַטאַר, נישט פֿראַוואַקאַטאַר, יאָ אויסגעגעבן, נישט אויסגעגעבן, —

אַט וואָס: נעמען אַ רעוואַלוציער און אים אונטערשיסן, ווייל ער ווייסט

ביי אונדז אַלץ און גייט אַריבער צו „זיי“. מיר? — מיר האַלטן

מלחמה...

און זי איז אַוועק — גענומען שיטן מיט אַן שיער געטאַקטע, דריבער

ריידעלעך.

דעם דאָקטאָר איז גלייך געוואָרן לאַנגווייליק. די הויפט-נייעסן
האַט ער שוין אויסגעהערט; זיין שפיץ נאָז האָט נאָך צוריק מיט
אַ טאָג צען וועגן יוזין אַ שמיכל געגעבן:

אַ נייער אייזערנער צדיק!

דאָס איבעריקע איז אים נישט אָנגעגאָנגען. ער האָט זיך געבריהט
מיט אָנפאלנדיקן דרעמל. בלויז אין דער ערשטער רגע מאַכט ער אַזאָ
מינע, גלייך די מעשה, וואָס ער הערט אויס, קאָסט אים געזונט – ער
ווייסט שוין אַפילו נישט, צי ער וועט אַזוי גיך צוריק צו די פוחות
קומען. דערנאָך ווערט ער אַלץ מער און מער מיד און געל.

אין זיין שווערן אָפגעטראָגענעם מאַנטל זיצט אַקעגן סאָפיע
פאָקראָוסקע ביים טיש און קוקט שלעפּעריק אויף איר שוואַרצער
רירעוודיקער צורקע, אויף איר קלאַפנדיק פּיסקל, וואָס ווערט פון רגע
צו רגע אַלץ מער קלעפיק און שוואַרץ.

– „דורך רעדן – באַמערקט ער זיך צו זיין דאָקטאָריי – קאָן
אַ מענטש פון זיך אויסוועפן די אויפגעבראַכנקייט.“

די אויפגענונג אין אירע ברייט-צעשווומענע שוואַרצעכער – זעט
ער – ווערט פאַרחלשט, צינדט זיך אָן איין רגע פאַרן אויסלעשן זיך
און ברענט שוין ווידער, – אַ פייעריק צלמל קעגנאיבער מייל-ווייטע
שטרעקעס. איר גלאַטינק קול וויגט און שלעפּערט, וויקלט זיך אַזוי
לאַנג אַרום לייב, ביז עס לויפט דורך אַ גרויל איבערן רוקן.

אַ רחמנות פילט דאָך דער דאָקטאָר צו איר, ווי צו אַ פאַריתומט,
איינזאַם שיקסל. ער געדענקט אירע קינדער-יאָרן. אים, דעם דאָקטאָר,
פלעגט מען אָפטמאָל צו איר קיין יאַנאווע אַרויסרופן. זי איז דענסטמאָל
אַלט געווען אַ יאָר עלף – זי פלעגט האָבן קאַנוואַלסיע-צופאַלן. איצט
צאַפלען אין איר אַלע אברים. זי קריכט אין פייער אַריין. זי איז פאַר-
בונדן מיט דעם, וואָס עס קומט פאַר אין די עקסטע גרענעץ-דערפלעך –
צו איר קומען פון דאָרט אָן אַלע פעדימער, ווי צו עפעס אַ מין באַלע-
באַסטע פון דעם גאַנצן ווינקל דאָ אין געגנט. עס איז שוין אפשר
גאַרנישט אַזוי גוט, וואָס זי קומט אַהער צו אים, דעם דאָקטאָר,
אַהיים – זי וועט לייגן דעם קאַפּ, זי וועט לייגן דעם קאַפּ. זי וויל
גאַרנישט טראַכטן, צי עס וועט עפעס אַרויסקומען...

איצט באַגלייט זי דער דאָקטאָר אַרויס. איר קול איז אויסגעלאָשן.

די געטאָקטע, דרייבנע ריידעלעך האָבן זיך אויסגעשעפּט, נאָר פּלוצים –
שוין אינדרויסן ביי דער טיר – צינדט זיך עפעס ווידער אָן אין אירע
אויגן. זי טראַכט אַ ווילע... זי קוקט צום פינצטערן יאָנאווער וועג,
ווהין זי וועט באַלד אַוועקגיין... זי דערוואַגט:
– איז ווייסט איר, דאָקטאָר? איך האָב עס נאָך קיינמאָל נישט
געטון... דאָ אין די דערפער... מיט אַזאַ דורשט – איך מיינ: די
אַרבעט... אויף צו-להכעיס „זיי“, געוויינטלעך, אויף צו-להכעיס...
און זי איז פליסיק אַוועקגעקראַכן מיט אירע געליגענע שיקסע-
שטיוול.

אין עטלעכע טעג אַרום האָט מען זיך אין גאַליכאַווקע דערוויסט:
– צו סאַפיע פאַקראַווסקע איז מען געקומען פון קאַמינאַ-באַלקע.
– געקומען ביינאַכט און זי צוגענומען.
– איצט זיצט זי אין קאַמינאַ-באַלקע פעסט – פעסטער פון אַלע
אַרעסטירטע.

צום דאָקטאָר באַביצקי איז דענסטמאַל פון יאָנאווע אַראַפּגעקומען
די אייביק פאַרשאַפּענע און אייביק געשוואַלענע יאָנאווער גלחטע. זי
איז געזעסן איינע אַליין אין וואַגן און האָט אַליין אָנגעטריבן די
פּערד.

געווען איז דאָס אום שבת. אין אַ ברודיקן בייטאַג.
פוילע ווינטן האָבן געגעסן שניי און פאַרשאַטן זיינע ברעגעס
מיט טונקעלן אַש.

נידעריק אונטערן באַרג האָט מיט שווערע אויסגעוועכנטע קלאַנגען
געקלונגען דער קלויסטער, געקלונגען לאַנג, ווי צו אַ פּג, דעריבער
האַט זיך געדאַכט: די גלחטע איז איצט געקומען אַהער נאָך אַ טרונע,
נאָר עס איז שבת – קיין טרונע וויל איר קיינער נישט פאַרקויפּן.
די גלחטע איז געשטאַנען אין מאַרק לעבן איר פּור, נישט ווייט
פון אַפטייק; זי האָט געוויינט אָן אַ קול, מיט אַ קרום אָפּן מויל און
מיט געדיכטע פעטע טרערן. און אַרום, אין גאַליכאַווקע, האָבן זיך
הערצער געפרייט, מ'האַט געשמועסט:

– ס'איז גוט אַזוי.
– נישקשה, זאָל אַ זייעריקער אויך פילן.

מ'איז געשטאנען פונווייטנס און געקוקט אויף איר פונווייטנס -
גלאַט אַזוי, אָן רחמנות. פון צייט צו צייט האָט בייניס אַ גענעק געטון
אַ שבתדיק פאַרשלאָפן מויל:

- מאָלט אייך: איר איז שוין איצטער אויך איינמאָל גוט.

- דער גלח, זאָגט מען, איז געליימט.

- פעסטע זיך, פעסטע זיך, גלחטע!

פון דער אַפטייק, וואָס אַקעגן, איז אַרויסגעקומען דער דאָקטאָר
און האָט זיך צו איר דערנענט מיט אונטערגעהויבענע אַקסלען און מיט
פונאַנדערגענומענע הענט, וואָס באַווייזן, אַז פון דער לעצטער האָפענונג
האָט זיך אויסגעלאָזט אַ בוידעם.

- נישטאָ, - האָט ער מיט ביטערקייט אויסגעשטרעקט צו איר די
אונטערשטע לייפ, - נישטאָ אַפילו קיין זכר.

דאָס האָט ער איצט זיך דערמאָנט אָן אַזעלכע פילן, וואָס
וואָלטן גוט געווען פאַר פיליפּאָון צוריק מיט אַ פאַר חדשים, ווען
מ'האָט אים צו פיליפּאָון אַראָפּגעבראַכט. ווען ער קריגט איצט אַט די
פילן, וואָלט ער כאַטש געהאַט אַן אַפיציעלן תירוץ אויף אַראָפּצופאַרן
מיט זיי קיין קאַמינאַ-באַלקע. ביים איבערגעבן פיליפּאָון די פילן,
וואָלט ער געפרוווט בעטן פאַר סאַפיע פאַקראָוסקע.

ער איז אַביסל געשטאַנען מיט דער גלחטע, אַ טראַכט געטון,
אַ רעד געטון און האָט זיך אַוועקגעלאָזט מיט שאַרנדיקע פיס צו דער
אַקעגנדיקער שורה הייזער. ער האָט דאָרט אַנגעקלאַפט אין טיר צו
דער באַלעבאַסטע, וווּ עס האָט געוויינט יאַכעל'זאָן דער פאַדפאַלניק.
די באַלעבאַסטע האָט אים געענטפערט מיט גרויס ווונדער, מיט אויגן,
וואָס קוקן זיך אַרום מיט מורא, בעת איר מויל לאָזט אַרויס דעם
נאַמען - יאַכעל'זאָן:

- יאַכעל'זאָן?!... ער האָט דאָך אויסגעטריקנט... נאָך אין יענער
נאַכט... באַלד, ווי מ'האָט אַוועקגעפירט „אַהין“ זיין אַדעסער מאַדיסטקע.
ער איז נאָך אין יענער נאַכט אַריבער די גרענעץ... עט-עט-עט!...
מ'זאָגט גאָר אַפילו: ער איז אַוועק קיין פאַלעסטינע.

- אַך, יאָ... גאָר פאַרגעסן...

דער דאָקטאָר האָט געמוזט מודה זיין, אַז דער זיפרון איז ביי
אים געשלאָגן. און ער - ער האָט גאָר געמיינט אַרויסקריגן די

נייטיקע פילן דורך יאכעלזאנגען פון יענער זייט גרענעץ, - ער האָט שוין גאָר קיין קאָפּ נישט.

די אונטערשטע לייפ זיינע האָט זיך נאָך מער אַראָפּגעהאַנגען - זיינע פּיס האָבן נאָך מיט מער שווערקיט גענומען שאַרן אין דער בלאַטע צוריק צו דער גלחטע. איצטער איז דער דאָקטאָר געווען פטור - פריי.

נאָר אין עטלעכע טעג אַרום - דער דאָקטאָר איז נישט געווען אינדערהיים - איז די גלחטע נאָכאָמאָל געקומען צו אים אין שטוב. זי האָט גאַרנישט נישט געזאָגט. זי האָט אַ זוך געגעבן אויף די הויילע ווענט אַ בילד, אַקעגן וועלכן זי זאָל זיך איבערצלמען, און מיט אַ טיפּן פּרומען נייג פאַרגלאַצט די אויגן.

- זי האָט זיך איבערגעצלמט אַקעגן פענצטער.

אַזוי האָט דער טויב-שטומער מיט אַלערליי ווונקען דערציילט דעם דאָקטאָר באַלד, ווי ער האָט זיך אומגעקערט פון אַ קראַנקן אין אַ דאָרף.

- נו, גוט... נו, גוט... נו, גענוג.

דער דאָקטאָר האָט פיינט דעם טויב-שטומענס טבע איבערצוגעבן מיט אַלע תּגין איטלעכס קלייניקייט; ער האָט פיינט זיך צו דערמאָנגען אָן די פּילן, ווייל ווען מ'זאָל זיי אים געווען צושטעלן צו דער צייט, וואָלט ער געווען געמוזט גיין מיט זיי קיין קאַמינג-באַלקע בעטן פאַר סאַפּיע פאַקראָווסקע - ער, אַ מענטש, וואָס קאָן ביי קיינעם נישט בעטן אַפּילו אַזאָ קליינע טובה, ווי „לאָזט מיך צורו". - עס האָט אים געפעלט, ווי אַ לאַך אין קאָפּ, און נאָך גראָד איצט, ווען ער האָט אונטערוועגס זיך דערוויסט, אַז עס איז טאַקע אמת: סאַפּיע פאַקראָווסקעס תּברה גרייטן צו אַן אויפשטאַנד אין די עקסטע גרענעץ-דערפער, און נישט אויף קאַטאַוועס - היינט-מאַרגן פּלאַקערט ער אויף...

פונעם וועג איז דער דאָקטאָר גאַרנישט געווען אַזוי מיד, פונ-דעסטוועגן האָט ער זיך באַלד צוגעלייגט דרעמלען - פשוט פּדי צו פאַרקירצן די כּוואַליעס אויפּרעגונג, פּדי זיך פּלוצים אויפּצוכאַפּן און דערהערן:

- ס'האָט זיך אָנגעהויבן...

איז דענסטמאָל געווען תּחילת אָוונט, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן.

צום דאָקטאָר האָט מען פונדרויסן אָנגעקלאַפט אין פענצטער,
אָפגעוואַרט און ווידער אָנגעקלאַפט.

דעם דאָקטאָרס דערשראָקן געפיל:

— עס קלאַפט אַ האַנט אָן אַ מענטשן.

ער האָט פאַרדרייט דעם קאַמפּ און איז נישט מיטאַמאָל צוגע-
גאַנגען צום פענצטער. ער האָט פון יענער זייט שויב דערזען
גאַלאַגאַנערס אויסגעגלאַצט אויג. דאָס אויג האָט ביי אים געמאַנט, ווי
עס מאַנט אַ וועקסל, און אַלץ געווינקען, געווינקען, ווי צו אַ שותף.

דער דאָקטאָר איז געווען שטאַרק אויפגעבראַכט, הילמאי מ'קריכט
שוין צו אים, ווי צו אַן אייגענעם צד. ער האָט זיך קוים איינגעהאַלטן,
פדי נישט צו פרעגן:

— טשטאָ טאַ-קאַיע?!

אין יענער נאַכט איז פון גאַליכאַווקע פאַרשווינדן דער נאַטשאַליק-
מיליציע. אין גאַליכאַווקע האָט מען געזאָגט:

— גיי פאַל אויפן שכל, אַז ער איז גאָר אויך געווען אַן אונ-

טערגעשטעלטער — טאַקע פון זיי, פון די עס-ערן.

— איצט פאַרשטייט מען שוין, פאַרוואָס ער האָט ביי גאַלאַגאַנערן

גאַרנישט נישט געפונען.

אין יענער זעלבער נאַכט איז אויך פאַרשווינדן גאַלאַגאַנער —

דער לעצטער עס-ער.

אין שטאַט האָט מען געזאָגט:

— ער האָט שוין קאַנג אָפגעקויפט אויף „יענער זייט“ אַ קאַבינעט.

— ס'אַ משל... ער האָט חלילה קיין שכל נישט, גאַלאַגאַנער? אַ-אַ!

האָט ער שכל געהאַט צו רייסן די הויט פאַר שלעפּן די ציין...

XVIII

אין מילך-גראָען נעפֿל זינקען פֿון כאָר אָן ווילדע פייגלען, ווי אין אַ ים.

אין קאַלאָמוטנער פֿליסיקייט טוקן זיי זיך, ווי אין שווערער בלינדער וואָסער; זייערע אומרויקע קולות וואָרענען יענע, וואָס וואָרעמען אייער אין די נעסטן:

— אַפֿפֿליענדיק קליינע קלאַפטער, פֿאַרלירט מען באַלד דעם וועג צוריק.

אין בלינדן יאַר, לינקס פֿון כוואָר בעלאָ-קוט, רויכערן זומפיקע גרענעץ-שטרעקעס מיט נאַסן פֿאַרפֿסחדיקן דאַמף. אַ קאַלטער רויכיקער שווייס באַדעקט דעם גאַנצן שליסל וועלדער אַרום מאַשנער געגנט — דעם שליסל, וווּ דער פֿאַקראָווסקעס גרופע גרייט דעם אויפשטאַנד. טיף אין טרערנדיקן וואַלד, צווישן טראַפֿנס — לויטערן קרישטאַל, זעט אויס פֿאַרפֿירעריש און ניי יעדער סימן פֿון אַ וועג. אַ פֿריילעך הינטל לויפט דאָרט נאָך, ווי אויף פֿאַלעוואַניע, דעם באַלעבאַס, און דער מענטש, וועמען דאָס הינטל לויפט נאָך, איז סעמענקאַ, דער הויפט פֿון סאַפיע פֿאַקראָווסקעס גרופע (יענער זעלבער, וואָס אַז ער גייט, הויקערט ער זיך ווי פֿון אַ ווינט, כאַטש קיין ווינט בלאָזט נישט). זיינע וואַנצעס זענען בלאַנדלעך-רויט, זיין פֿאַרגאַרטלע פֿעלצל — קויטיק-געל. אין נעפֿלדיקער וואַלד-טיפעניש, לעבן בוים-געוואַלגער, בלייבט ער שטיין און פייפט זיך צו, ווי ער וואַלט דאָ אויסקוקן זיין פֿאַראַכווייע.

— וואַריאַג!.. וואַריאַג! — רופט ער שטייל זיין בלאַנדזשענדיק הינטל.

„וואַריאַג“ איז אויך אַ סימן-וואָרט, — אַ פֿאַראַל פֿאַר אושאַקן, וואָס

דארף אהער אריבערקומען פון יענער זייט גרענעץ. אויף אפ-
געשמועסטן לשון הייסט עס:
— איך שטיי דאָ פון גאַנצפרי אָן.
— איך וואָרט.

אין אויס-וואָלד, וואָס אויף „דער זייט“ גרענעץ, שמעקט דער
כוטאָר בעל-אָ-קוט, ווי וואָרעם מיסט אונטער אַ קעלביקער קו. דעם
כוטאָרס גרעסטער געשריי— אַ קריי פון אַ האָן.
אין פינג געצייילטע פונאַנדערגעוואָרפענע שטיבלעך, אַרומגעוואָקסן
מיט ווערבעס, וויזנט מען, ווי אוממיסטן איינער צום צווייטן מיטן רוקן.
אַלע אין בעל-אָ-קוט האָבן איין פאַמיליע:
— לוקאַיאָן.

עס דאַכט זיך: טאַקע דערפאַר וויל דאָ קיין איין בעל-אָ-קוטער
נישט וויסן פונעם אַנדערן. פרעגט זיי בחרם, צי זיי האָבן זיך אַמאָל
אַנגעקערט קרובים, צי ניין.
דער יינגסטער פון אַלע דערוואָקסענע לוקאַיאָנס— קוזאָ— האָט
געענדיקט אַ פירקלאַסישע שול, געווען מלחמה-צייט אי אַ פרייוויליקער
פון דער צווייטער מדרגה, אי אַ דעזערטיר, אַזעלכער, וואָס וועט שוין
שטענדיק לעבן אָן אַ ווייב און אָן קרובים. זיין עלטערער ברודער
אַנטאָן, אַטאָ דער, וואָס האָט מלחמה-צייט פאַרלוירן די רעכטע האַנט,
האַט קוזאָן פיינט.

— געדעליבאָ. — רופט ער אים.
דעם פשט פון אָט דעם וואָרט ווייסט בלויז אַנטאָן אַליין.
פון קוזאָן שמעקט מיט שוואַקס, מיט שטאַטישן פלוידער-זאַק,
מיט פוילן נישט-צורירן-זיך צו באַלעבאַטישקייט. ער חברט זיך מיט
סעמענקאָן, דעם הויפּט פון סאַפיע פאַקראָווסקעס גרופע, ער איז אַליין
אויך פון דער גרופע; ער האַלט אויף סעמענקאָן פון מיטן ווינטער אָן
ביי זיך אין דער האַלבער כאַטע, רויכערט בשותפות מיט סעמענקאָן
גוטן, אמתן טאַבעק, לעבט פון סעמענקאָן, ווי פון אַ קעסט-קינד. איצט
געפינט זיך ביי קוזאָן אין דער האַלבער כאַטע נאָך איינער— דער
עלטערער פון די ברידער פאַקראָס. ער איז אַהער געקומען ביינאַכט;
ער וואָרט אויף סעמענקאָן, וואָס איז אַוועק אין וואָלד באַגעגענען

אושאקן; ער פילט זיך נישט איבעריק גוט, ווייל ער איז א ייד, און אושאק איז באבלוטיקט מיט פאגראמען, אסך, גרויסע (די גרעסטע אין זיין היימישער געגנט). שוין עטלעכע חדשים, אז ער האט געמוזט עוקר-זיין אויף יענער זייט גרענעץ. זיין באנדע, וואס איז מיט אים אריבער - עטלעכע און דרייסיק - ארבעטן דארט ביי די ארומיקע פריצים, נאָר „ס'א קלייניקייט - אזוי זאָגט ער: אלע האָבן זיי וואָפן און זענען גרייט צו יעדער צייט". „סע נישט קיין איבעריקע מעלה - דאָס וואָס ער האָט געמאַכט פאָגראַמען, - אזוי האָט מען וועגן אים באַשלאָסן אין דער גרופע - נאָר יעדנפאַלס, מ'מעג דאָך אויסהערן, וואָס האָט ער פאַר פלענער..."

אַנטאָנס ווייב - אַ קלעצלדיק-בייזע קאַרנאַסע גויקע - האָט אַ גאַנצן פרימאַרגן געשאַלגן איר עלטער שיקסעלע מיט אַ פוס. דאָס קלענערע צוויי-יאָריקע קינד, וואָס זיצט ביי איר אין מעוברתן שויס, האָט זי געבוּיכקעט מיט די פויסטן און דערביי געכאַרלט מסוכן ביי צו אַנטאַנען:

- אַט-אַט, שוין גאָר אינגיכן... ער וועט זיך אָנרייסן דער נעדעליבאַ דינער; מ'שמעקט שוין אַהער פון קאַמינאַ-באַלקע... געווען נעכטן אַ ראַזיעוד אין האַרנע...

ביי אַנטאַנען איז געווען רעכט, עס זאָל קוזקאָן אויסרייסן. ער האָט געשאַלטן צווישן די ציין און האָט נישט געוואוסט וועמען: אפשר קוזקאָן, און אפשר פאַר איין וועגס טאַקע שוין אויך זי, דאָס אייגענע ווייב זיינס - אַ קליפה זאָל נישט פאַרשטיין, אז עס איז גאָר בעסער אזוי... אַדרבה, זאָל מען קומען פון קאַמינאַ-באַלקע און קוזקאָן שיסן... וועמעס עסק איז עס? ער האָט אַרויפגעוואָרפן אויף זיך די סוויטקע אָנעם אַרבל און איז אַרויס פון שטוב מיט פּעס. אין אמתן איז ער גענאַנגען אַ קוק געבן צו זיינע פעלדער - צו יענע פעלדער, וואָס אַז מ'וועט שיסן קוזקאָן, וועלן זיי שוין קערן נאָר צו אים, אַנטאַנען אַליין. די פעלדער זענען געווען אמתע, פעטע, געמיסטיקטע, צוגעגרייטע צו פריילינג-צו - זיי האָבן געבענקט אינאיינעם מיט אים און זיך נישט געקאָנט דערוואַרטן...

פון דאָרט האָט ער אַוועקגעשאַפאַנט ווייטער מיטן וועג. האַרט ביי

די פריש-געמיסטיקטע פעלדער, וואָס הינטערן קליינעם דערפל האַרנע, האָט ער דערזען דעם מיטליאַריקן משוגענעם פעדקען – ער זיצט אויף אַ הויפּן מיסט און היט פּוננױטנס זיין נעץ, וואָס איז פאַרשפּרייט אויף צו כאַפּן ווילדע טױבן; די אויגן זענען ביי פעדקען פּרום גע- שלאַסן און די ליפּן שעפטשען אַ שפּרוך, די טױבן זאָלן וואָס גיכער קריכן אין דער נעץ. ביי פעדקען האָט זיך אַנטאָן דערוואַסט וועגן דעם קאַמינאַ-באַלקער „ראַזיעוד“, וואָס איז נעכטן פאַרפּאַרן קיין האַרנע:

– געווען און אַוועקגעפּאַרן.

– ווױהין, פעדקע?

– שטער נישט.

פעדקע האָט צוריק צוגעשלאָסן די אויגן און האָט צוריק אָנגעהויבן שעפטשען. רעכט-משוגע און אָפּגעריסן איז ער געווען בלױז אַ חדשים דריי אין יאָר, אום זומער. דענסטמאָל האָט פון אים גערונען שווייס אויף אַלע ירידים, ער האָט טיף אין צעריסענעם הויזן-טאַש אַרומגעטראָגן אַ פּוס-ביין פון אַ קו און זיך געשווירן, אַז עס איז אַ ביין פון אַ מענטשן. איצט אָבער איז ער, ווי תמיד צו פּרילינג-צו, געווען אַרעם אויסגעלאַטעט און אַפילו פּלױדערדיק-דורכגעטריבן, גרייט מיט אַלע כּשרע און לינגערישע וועגן צו פאַרדיגען אַ לעבעדיקן גראַשן. אַנטאָן האָט זיך צוגעזעצט אויפּן בערגל מיסט, אָפּגערוט אַביסל און אַ זיפּץ געגעבן, זיך דערמאַנט אָן די פעלדער, וואָס בענקען אינאיינעם מיט אים און קאַנען זיך נישט דערוואַרטן...

– הערסט דאָך אַ מעשה, – האָט ער געזאָגט – מױאָלט אין

קאַמינאַ-באַלקע דערפאַר גוט באַצאָלט... ווען מױקומט נאָר אַהין און

מױגט איבער, אַז מױהאַט אַליין געזען, אַז מױאיז אַליין פון דאָרטן...

און ער האָט דערציילט אַלץ, וואָס ביי קוואַקאָן אין דער האַלבער

כאַטע טוט זיך, אַלץ, וואָס ער ווייסט וועגן מאַשנע, וועגן פאַרכאַפּן

דאָרט דעם „קאַמבעד“.

– אַט קאַן מען אָפּלעקן אַ ביינדל, – האָט ער פון הינטן גע-

טאַרקעט פעדקען מיט אַן עלנבויגן, – נישט דאָס, וואָס זיצן דאָ און

אַפּשפּרעכן די טױבן... בױך איינער!

אַנטאָן האָט זיך אומגעקוקט:

ביי פעדקען שעפטשען מער נישט די ליפן: די אויגן קוקן אין
ווייטן פעלד און פינטלען, פינטלען...

אושאק האָט באַוויון אַ קינץ:

צום אָרט אין מיטן וואַלד, וווּ סעמענקאַ האָט אויף אים גע-
וואַרט, איז ער געקומען פון יענער זייט גרענעץ נישט צופוס, ווי
מ'האָט געקאָנט וואַרטן, נאָר רייטנדיק אויף אַ פערדל. זיין שוואַרצע
קאָוקאַזער בורקע, וואָס אָן די אַרבל, האָט מלכיש באַדעקט דעם
פערדלס רוקן, אַזש ביז צום וויידל. זיין קאַראַקולן מיצל איז געזעסן
ביז גאָר שעמיש אָן אַ זייט. זיינע לאַנגע דין-אַראָפּגעהאַנגענע וואַנצעס
האַבן פייכטערהייט זיך אַ ריר געגעבן אויף צו טון אַ שמייכל, נאָר די
אַראָפּגעלאָזטע מיידלש-רויטע ליפן האָבן בלוז געמאַכט אַ באַוועגונג פון
אַ פיש; צעשמייכלט האָבן זיך גאָר צוויי-שפילקע-קעפלעך טיף אונטער
די אַרויסגערוקטע חנדלדיק-באַוואַקסענע ברעמען:

— נו, וואָס?

צוזאַמען מיט די צעשמייכלטע ברעמען האָט דער „נו, וואָס“

געהאַט צו זאָגן:

— וואָס זאָגסטו שוין, ווי איך האָב דאָ אויף אייער זייט „מורא“? —

ממש איך „ציטער“.

— איך, אַז איך זאָג צו קומען, קום איך.

— און איר?.. ביי אייך קלייבט מען זיך נאָך אַליק, וואָס? — איר

טוט איין זאך: איר „עצהט“ זיך...

דער קורצער פאַרקלעפטער בריוו, וואָס די עס-ערישע גרופע

„אויף יענער זייט“ האָט מיט אים צו סעמענקאַן צוגעשיקט:

„ער האַלט זיך פאַר אַן עס-ער“.

„אַ געוועזענער פאַלקס-לערער“.

„ער האָט שוין עטלעכע מאָל אָנגעבאַטן אַרבעטן אינאיינעם.

מ'האָט ביי אים געפרעגט: אויף וועלכע יסודות? — ער האָט גע-

ענטפערט: „ס'אַ שפעטערדיקע זאך, צווישן זיך וועט מען אויס-

קומען“. זיין לעצטער אַנבאַט: אַנפאַלן אין מיטן נאַכט אויף קאַמינאַ-

באַלקע“.

אין דער קורצקייט פונעם בריוו, אין דעם. וואָס ער איז געשריבן

אַביעקטיוו-טרוקן און אָן שום רעקאַמענדאַציעס, האָט סעמענקאָ דער-
פילט די סאַלידע לייטישקייט פון זיינע חברים, וואָס אויף „יענער
זייט“, און במילא אויך – די סאַלידע לייטישקייט פון זיך, סעמענקאָן,
אַליין – דעם אָנפירער מיט דער גרופע, וואָס אויף „דער זייט“; און
ווייל ער האָט זיך דערפילט סאַליד-לייטיש, האָט ער אויך דערפילט,
אַז אין איין צייט מיטן בליק, וואָס ער כאַפט אויף אושאַקן, איז ער
אויך מחויב לייטיש-סאַליד וועגן אים אַ טראַכט צו געבן:
„באַבלוטיקט ביסטו, גוטער-ברודער, דאַכט זיך שוין אַביסל צופיל
אַפילו פאַר אַ צייט פון בירגער-קריג“.

און ווייל ער האָט ביי אַט דעם ערשטן געדאַנק זיך דערפילט
אַן אַ פאַרגלייך ריינער און העכער פון אושאַקן, האָט זיך דעריבער שוין
פון זיך אַ טראַכט געגעבן וועגן אושאַקן דער צווייטער געדאַנק:
„מיט דיין גאַנצן באַנעמען זיך דערמאַנסטו מיר אָן אַ באַנדיט
עפעס גאַר, גאַר פון אַמאָליקע צייטן...“

ער האָט אים גענומען פירן צו קוואַקאָ אין דער האַלבער כאַטע –
אַ גרויס צימער מיט אַ פאַרפּסחדיק אָנגעהייצטן באַק-אויון אין ווינקל
און מיט אַ פינצטער קאַרידאָרל אויף יענער זייט מיר.
ביים אַריינקומען האָט אושאַק אַ פרעג געגעבן:

– און בראַנפן קאָן מען קריגן?
קוואַקאָ האָט געענטפערט לעבעדיק, ווי אַ „דיענשטשיק“:
– אין האַרבע... סאַמאַגאַן.

און ער איז אַוועק ברענגען.
מיטן בליק, וואָס סעמענקאָ האָט פאַרבייגייענדיק געטון אויף
פאַקראַסן, איז ער אויסן געווען אים צו וויסן געבן וועגן זיין לייטישקייט –
זאָל פאַקראַס וויסן, אַז ער טראַכט:

„דער איינדרוק איז אַזוי זיך... נישט גאַר וואַזשנע“...
– נו יאָ, – האָט ער האַרט-נאַקיק און קאַלטלעך אָפגעענטפערט
אושאַקן. – מיר גרייטן זיך, מ'טאָר נישט כאַפן. מ'מוז אָנהייבן מיט
אַ סדר.

– אַט-אַט-אַט... –

אושאַק דערלאַנגט שיער נישט מיט דער האַנט די נידעריקע
סטעליע, בעת ער שאַרט אַראָפּ פון קאַפּ זיין מיצל:

„מיט אַ סדר“, – זיפצט ער אָפּ, – דאָס ריכטיקע וואָרט... דאָ איז טאַקע די גאַנצע מפה. מיט דעם האָט מען זיך באַגראָבן, אַלע, אַפילו פעטלירע – אויב „בירגער-קריג“, איז וואָס מיר „סדר“?.. סע נישט קיין סטראַטעגישע מלחמה מיטן דייטש. די באַלשעוויקעס, אַ רוחן זייער קישקע, האָבן עס גוט אַריינגענומען אין קאַפּ: דער עיקר איז, נישט צו דערלױזן, אַז ביי דיין שונא זאָל ווערן אַ סדר און אַזוי לאַנג, לאַנג ביז איינער דעם אַנדערן וועט מיד מאַכן, וואָרים אַז איינעם וועט זיך איינגעבן צו מאַכן אַ סדר, איז דאָס שוין אַ מיאוסע מעשה, אויף לאַנג. מ'דאַרף האָבן מוח אָט דאָ-אַ... אין קאַפּ.

דערנאָך האָט ער פּלוצים אויפגעהערט אַרומצושפּאַנען, צוזאַמען-געצויגן די אויגן, באַקוקט סעמענקאָן.

– אויסטרינקען – האָט ער אים אַריינגעזאָגט אין אויער – וועט זיין?.. איז גוט...

און סעמענקאָ האָט פּלוצים דערפילט, אַז אושאַק האַלט זיך אַסן העכער פון אים מיט זיין גאַנצער גרופע און מיט זיין לייטישקייט. ס'האָט זיך גיך אַרויסגעוויזן, אַז קיין סודות אויסצוזאָגן האָט ער נישט, קיין באַזונדערע פּלענער – אויך נישט. אין פינצטערן קאַרידאָר האָט סעמענקאָ אַ שעפטשע געטון פאַקראַסן:

– ס'איז נישט דאָס...

געשוויגן אַ סעקונדע און אַ מאַך געגעבן:

– אַ באַנדיט... מ'איז אַפילו נישט זיכער, אַז ער האָט עמעצן

הינטער זיך.

מ'איז אַ וויילע געשטאַנען אין דער פינצטער.

פאַקראַס האָט געפרעגט:

– צו וואָס-זשע דאַרף מען אים דאָ?

אַ פּויזע.

סעמענקאָ האָט געענטפערט:

– וועט ער זיך פאַרן צוריק.

און מ'איז אַרויס פון קאַרידאָר מיט באַנייטער מיושבדיקייט.

פאַקראַס איז אַוועק קיין בראַזשע און קיין פּאַדוועסאָקע צו פּויערים, וואָס האָבן צוגעזאָגט צוצושטיין.

ארום האַלבער נאַכט האָט מען אָנגעקלאַפט צו קוזקאָן אין
כאַטע - אויף צוויי פּורן האָט מען געבראַכט געווער. די שעהן האָבן
גענומען אונטערשפרונגען; דער געבליבענער שלאָף - ביז גאָר אַ קורצער -
האָט שוין געקערט אז די מאָרגנוויקע געשעענישן:
- מאָרגן אין דער צייט וועט שוין זיין פאַרכאַפט דער קאַמבעד
אין מאַשנע.

נאָר אויף מאָרגן האָט דער טאָג זיך געגעבן אַ שרומפ-איינ אַן
האָט גלייך פאַרלאָרן זיין ערשטע האַלב.
ארום איינס אַזייגער האָט קוזקאָ זיך נאָך אַלץ נישט געהאַט
אומגעקערט פון ווייטן אָרט אין וואַלד, ווי עס האָבן נאָך גאַנצפרי
זיך באַדאַרפט צונויפקומען אייניקע באַוואָפנטע מענטשן. ביי קוזקאָן
אין דער האַלבער כאַטע האָט דאָן אושאַק פון פרימאָרגן אָן געטרונקען
גאַנצע גלעזער און אַפילו נישט געטראַכט אַוועקצופאַרן. ער האָט פאַר-
זיכערט, אַז ער איז אַ מזליקער:

- מיט מיר, גוטע-ברידער, איז נאָך קיינמאָל קיין בייז נישט געשען...
זיין צוזאַמענגעצויגענער פליק איז דערביי געווען פול מיט
רמוזים, אַז מ'באַהאַלט דאָ עפעס אויס פון אים, אַז מ'ווייל אים
באַליידיקן, נאָר עס וועט נישט געראָטן:

- יעדערער, ווער עס וויל מיך באַליידיקן, האָט אַ מיאוסן סוף...
וואָס? - האָט ער אָנגעכאַפט דעם פאַרבייגייענדיקן סעמענקאָן און אים
אַרומגענומען, - כ'האַב אַ טעות?.. נו, איז גוט... האָב איך גאַרנישט
נישט געזאָגט...

צעכראַסטעט, פול אָנגעגאַסן מיט קראַפט פון אַ געזונטן זכר, וואָס
האָט דאָ נישט אויף וועמען זיינע גלוסטענישן אויסצוגיסן, האָט ער
מיט צערטלערייען, ווי צו נקבות, זיך געטוליעט צו יעדן מאַנספיל,
אַזוי אַז אַלעמען האָט דערפון געעקלט, ווי גלייך ער וואַלט שלעפן צו
משכב-זכר. ער האָט אַלץ פיל-פנימדיק פאַרזיכערט:

- ס'אָ געלעכטער!

ארום דריי בייטאָג האָט דער עלטערער פאַקראַס געבראַכט פון
בראָזשע אַ שלעכטע בשורה:

- מ'האָט געענטפערט: „זאָלן אָנהייבן די מאַשנער - מירן
צושטיין נאָכדעם“.

פון וואָלד איז געקומען קחקאָ מיט געציילטע מענטשן - פיל ווייניקער, ווי מ'האָט גערעכנט.

סעמענקאָ איז אַריינגעקומען צו אושאַק און אים פאַרגעלייגט, ער זאָל פאַרן צוריק צו זיך, אויף „יענער זייט“ - אַז מ'וועט אים דאַרפן, וועט מען אים געבן צו וויסן.

אושאַק האָט נישט געהערט - ער איז געווען טויט-שיכור. פון אונטער זיינע אָנגעשוואַלענע ברעם-ביינער זענען אַרויסגעקראַכן די צוויי שוואַרצע שפּיל־קע-קעפּלעך, זיך אויסגעגלאַצט, זיך אָנגעגאַסן און זיך צוגעשלאָסן; זיין שלעפעריקער קערפּער האָט פאַרקלייטערט זיך געגליטשט פון שטול, זיין פנים מיטן נאַסן טשוב און מיטן נאַסן מויל האָט זיך געבאַמבלט אָן אַ זייט. ער האָט געכאַרכלט:

- ס'אָ געלעכטער!..

לענגער זיך וואָזען מיט אים איז נישט געבליבן קיין צייט. אין דרויסן איז שוין געווען אַוונט-טונקל. עס האָט געשאַטן זייער אַ גראַבער און זייער אַ נאַסער פאַרפּסחדיקער שניי - מ'האָט געמוזט וואָס גיכער אַרויספאַרן, פּדי אין דער באַשטימטער שעה אָנקומען קיין מאַשנע, וואָס ליגט אַ וואַרטס פּופּצן אין מיטן וואַלד, און זיך דאַרט באַגעגענען מיט דער צווייטער גרופּע, וואָס מיטן געוועזענעם גאַליכאַווקער מיליציע-נאַטשאַלניק אין שפיץ.

מ'איז געפאַרן אַהין מיטן וואַלד און זיך איינגעהערט צום סקריפען פון ביידע שווערע וואָגנס. אין שטאַק-פינצטער האָט מען די גאַנצע צייט געהערט, ווי ערגעץ זייער ווייט, אין טיפּן וואַלד שיסט מען איינציקוויי, אַפּגעריסן, ווי עפעס זייער פאַרטראַכט; מ'האָט אויף די וואָגנס גערעדט צווישן זיך:

- אפשר אושאַקס באַנדיטן? זיי היטן אים.

- אַ-אַ!.. ער איז ביי זיי טייער.

- תמיד, אַז ער פאַרט אַריבער די גרענעץ, פאַרן אים אַהער

נאָך צוויי אָדער דריי - אַזוי זאָגט מען...

ביי קוזקאָן אין דער האַלבער כאַטע האָט אושאַק זיך אויפגעכאַפט אינדערפרי אַ ניכטערער און דערזען, אַז ער איז איינער אַליין. ער האָט געמאַכט אַ גוואַלד; קיינער איז נישט אַריינגעקומען. ער האָט גענומען אַלע מאַל אַרײַס-און-אַרײַנגיין, קלאַפּן שטאַרק מיט דער טיר און ווידער

אַריינגיין. אין דער צווייטער האַלבער כאַטע האָט די קאָרנאַסע אַנטאַנעכע געריסן שטיקער פון איר מאַן:

— גיי אַריין צו אים, אַ כאַליערע אויף דיר... ער וועט דאָרט צעטראָגן די שטוב, וועט ער צעטראָגן.

אַנטאָן איז געווען ביז גאָר אין פעס, וואָס זי שטופט זיך אומעטום, אָט די באַבע זיינע — איר עסק! ער האָט איר סוף-פל-סוף אָפגעלאָזט אַ פאַר סטוטאַקעס טאַקע דאָרט לעבן פריפעטשיק, וווּ זי פאַרעט זיך ביי די טעפ אויף די הייסע קוילן, און אַליין איז ער אַוועק אין שפייכלער, פאַרמאַכט נאָך זיך די טויערן און גענומען קוקן דורך אַ שפאַלט אין הויף אַריין — אושאַק, האָט ער געזען, קומט אַלעמאַל אַהין אַרויס פון שטוב, צענעמט די פאַלעס, ווי אַ שיפורער, מאַכט אַלעמאַל אַ נייעם „אשר-יצר“ פון דעם בראַנפן, וואָס ער האָט נעכטן זייער פיל געטרונקען, און בשעת-מעשה שאַקלט ער זיך און האַלט אין איין מאַכן אין דער מאַמען אַריין אַלע עס-ערן, וואָס האָבן אים באַליי-דיקט און אָפגענאַרט:

— וואָרט, וואָרט — דרייט ער אָן אויפהער דרייגאַרנדיקע און פירגאַרנדיקע, — איך וועל אייך באַווייזן, סוקיני-סיני!.. איך וועל אייך באַווייזן. איר'ט מיך האָבן צו געדענקען.

עס הייבט שוין אָן נאַכט ווערן. דענסטמאַל זעצט ער זיך אין זיין קאווקאַזער בורקע אויף זיין פערדל און, דרייענדיק אָט די קללות, לאָזט ער זיך אַוועק צוריק אויף „יענער זייט“ גרענעץ.

— וואָרט, וואָרט, — דרייט ער די דרייגאַרנדיקע, — איך וועל אייך באַווייזן, סוקיני-סיני!..

XIX

בלוטיקע שרפה-פלעקן זענען צו פארנאכט-צו געהאנגען אין דער
ווייטער כמארע, וואָס צו דער גרענעץ – פייערדיקע מלחמה-פלעקן.
פון גאַליכאָוקער מאַרק האָט מען אַהין געקוקט. פון גאַס איז
געקומען צו לויפן דער טויב-שטומער. זיך געבויגן, געבלאָזן און באַוויזן
דעם דאָקטאָר מיט אַלערליי ווונקען:

– דאָרט, אין אַ דאָרף...

אפשר האָט ער געמיינט:

– שרפות!

און אפשר:

– געשלעגן... מ'זאָגט...

איינער פונעם טויב-שטומענס כאַרלען:

– עס-ערן...

דעם דאָקטאָרס פנים איז זויערלעך-פאַרקרימט – מיט אַט דעם
וואָרט וועט אים דער טויב-שטומער אומברענגען.

– נו, גוט, – בעט ער זיך ביי אים, – גוט... נו, גענוג!

מיט ציטעריקע פינגער האָט דער דאָקטאָר אָנגעטון זיין מאַנטל –

פאַמעלעך און אויפגערעגט, ווי ערב אַ גרויסן יום-טובדיקן צו-קינד-גיין,

האָט ער געשטופט די הענט אין די אַלטע אַרבל און איז אַרויס אין

דרויסן אַ קוק געבן אויף די בלוטיקע מלחמה-פלעקן.

זיך אַליין זאָגט ער:

– גוט... הייסט עס, עס האָט זיך אָנגעהויבן...

פון קאַמינאָ-באַלקע קיין גאַליכאָוקע האָט מען געשלעפט צוויי

האַרמאַטן – געשלעפט מיט אַסך פערד, ווי אַ שווערע דרעש-מאַשין, זיי

איינגעפעסטטיקט אויסער דער שטאָט אויף יענער זייט בריקל און פונאָנדער-
געטריבן אלע, וואָס לויפן קוקן. אלץ דער קלעזמער - דער
געוועזענער אַרטייליעריסט - האָט דאָרט געכאַפט אַ פּאַר בייזע סטוסאַקעס
פון איגומענקאַ דעם מאַטראָס, פאַרוואָס ער גייט נישט אַוועק.
די שוואַרצע פעט-געמאַכטע האַרמאַטן-פּיסקעס האָבן בלינד און
וואַרטנדיק געקוקט צו די וועלדער אַרום מאַשנע, צו יענעם ווייטן
גרענעץ-עק, וווּ מ'האַט נעכטן געזען הענגען רויטע פּלעקן.
אין מאַרק איז מען געשטאַנען אַרום בעל-עגלהס, וואָס האָבן
נישט וועמען צו פאַרקויפן די פּערד, מיט וועלכע מ'קאַן שוין מער
נישט פירן צו דער גרענעץ. מ'האַט געהערט, ווי כייקל שפּאַק זאָגט:
- מ'וואָלט אין גאַליכאַווקע אויך געדאַרפט אַזוי טון... מיט די
גבירים.

כאַסקל בערעזאַווסקי, דער געוועזענער רייכסטער גאַליכאַווקער
וואַלד-הענדלער, האָט דאָרט געפרעגט:

- מיט וואָסערע גבירים, אַ...? כאַסקל.

כאַסקל האָט געענטפּערט:

- מיט אייך, אַשטייגער.

בערעזאַווסקי האָט געזאָגט:

- נו, זאָל מען טון, כאַסקל.

כאַסקל האָט אים געקוקט מיט עזות אין די אויגן:

- עט מען טון... עט מען טון... מעטצעך שעמען...?

דערנאָך האָבן אויף יענער זייט בריקל אָנגעהויבן שיסן ביידע
האַרמאַטן, און פון מאַרק איז מען צעלאָפּן - כאַסקל שפּאַק איז געלאָפּן
בייגלייך מיט בערעזאַווסקי, וועמען ער האָט נאָר-וואָס געשראַקן:

- עט מען טון... עט מען טון... מעטצעך שעמען...?

דער דאָקטאָר האָט זיך אומגעקערט אַהיים מיט בענקשאַפט צו
זיין שטוב, מיט אומגעהייערן יונגן חשק זיך איינצוהילן אין איר, ווי
אין אַ וואַרעמער קאָלדערע, וואָס פאַרדעקט דעם גאַנצן קערפּער ביז
איבערן קאַפּ.

איצט מעגן די פּילן אַפּילו אַליין קומען צו אים אין שטוב
אַריין, וועט ער זיי, פאַרשטייט מען, שוין אויך נישט גיין טראָגן קיין
קאַמינאַ-באַלקע - אין געגנט האָט זיך אָנגעהויבן... פון שלאָף האָט זיך

אויפגעכאפט די אומרויקייט, יענע, וואָס האָט אין אַלע ווינטיקע נעכט,
ווי שוידער זיך באַהאַלטן אין נאַגנדיקן בלעטער-קלאַפּעריי אויף אַלע
ביימער.

אין גרויסן דאָרף מאַשנע - אַ וויאָרט פּופּצן אָן אַ זייט פּון די
כּוּטאַרעס האַרנע און בעל-אָ-קוט - האָט מען געהרגעט דעם מיליציאַנער
און פּונאַנדערגעטריבן דעם „קאַמבעד“, דעם שטאַרקסטן אין יענעם
שליסל.

גאַליכאַווקע איז געבליבן פאַרטייעט, ווי זי וואָלט ציען דעם גורל
פּון אַ גרויסער לאַטעריע - אַדער זי וועט געווינען, אַדער נישט:
- איז אַט גאַר אין וואָסער אַ ווינקל דער פאַקראָווסקעס חברה
האַט אָנגעהויבן!..

לעבן הינטער-טירן האָט מען זיך געשעפטשעט:
- איידער די „גרויסע“ טרעטן אָפּ, לאָזן זיי פּונאַנדער די
אַרעסטירטע.

- אַזוי, זאָגט מען, איז אומעטום זייער פירעכץ.

מ'האַט געציילט די טעג:

- מאַנטיק, דינסטיק, מיטוואָך...

מ'האַט געזיפּצט:

- דערווייל איז נאָך אַלץ נישט אַהין און נישט אַהער.

צום דאָקטאָר באַביצקי איז געקומען אַ גאַסט - דער יאַנאַווער
האַלב געליימטער גלח - און איז פאַרבליבן אויף עטלעכע טעג ביי אים
אין שטוב, ווייל טאַמער וועט זיך „אָנהייבן“ אויך אין יאַנאַווע, טאָ
זאָלן אַלע וויסן: ער איז גאַר דענסטמאַל נישט געווען אינדערהיים.
ער האָט דאָ געציילט די שעהן נישט לויטן זייגער, נאָר לויט זיין
אַלטער גלישער געוויינשאַפט - פון דער העלער הויט געקאָנט אַ זאָג
געבן מיט אַזאַ פנים, גלייך ער הערט עפעס:

- אַ!.. עס גייט די אָבעדניע!..

אַדער אינאַוונט, גענעצנדיק משוגענערווייז, זיך פּלוצים אַ כאַפּ-טון:

- הוי-הוי-הוי!.. שפעט... ווייט נאָך דער וועטשערניע!

ביידע - דער דאָקטאָר און דער גלח - זענען אַ גאַנצן טאַג
געזעסן אין שטוב און געשפּילט אין דאָם מיט געפּילן פון מענטשן.

וואָס זייער צוג האָט זיך מיט זיי אָפגעשטעלט אויף לאַנג אין מיטן פעלד – ביז דער צוג וועט זיי נישט ברענגען אַהין, ווהין זיי מאַרן. האָבן זיי נישט וואָס צו טראַכטן וועגן איינאַרדענען זייער לעבן. פון צייט צו צייט זענען זיי געבליבן זיצן און זיך איינגעהערט:

– די האַרמאַטן שיסן נאָך אַלץ נאָענט, צי ווייטער שוין?

דער גלח איז נאָך דערצו אַ נאַרישער – אַ פעטער דאָרפישער לעבזעק מיט אַ ריח, ווי פון פיש-שמאַלץ, מיט אַ שווערער צונג אויף „האַספאָדי פאַמילי“ מיט אַ גראָבן קאַפּ פאַר אַלערליי שכלותן, וואָס ליגן אין די אַרומיקע רעוואָלוציע-געשעענישן. דער דאָקטאָר האָט אים אָן שום פאַרגעניגן געשטופט איין בערדע נאָך דער צווייטער און געהערט, ווי ער ציילט אויף די פינגער:

– מאַשנע.

– גרויס-צעבערמאַנעווע.

– בראַזשע.

– פאַדוועסאַקע.

– נו, נו... – איילט ער אונטער דעם דאָקטאָר, – געגאַנגען איז

געגאַנגען.

דער דאָקטאָר האָלט אין אויג דאָס ציגל, וואָס דער גלח האָט נאַר-וואָס אַ רוק געגעבן, און אין קאַפּ האָלט ער סיי אַלע גענג, וואָס ער קאָן מאַכן, סיי אַלע שכלותן, וואָס ליגן אין די געשעענישן:

– אַ רעוואָלוציע מיט רעוואָלוציעלעך – פאַנפעט ער דערביי, –

ווי אַ ווינט מיט ווינטעלעך – אַהין, וווּ עס דערלאַנגט נישט דער גרויסער ווינט, דערלאַנגען די קליינע... און אַ ציגל דאָ אין סאַמע עק איז אויך אַ זאַך... ווי פיליפּאָוו... אַ?.. ווהין-זשע? ווהין גייט איצט פיליפּאָוו?..

דער דאָקטאָר טוט ענדלעך אַ רוק אַ ציגל און קוקט מיט ווונדער

גאויפן גלח, הלמאי ער זעט נישט, אַז אַט-אַט כאַפט ער בערדע. דער גלח, זעט ער, קוקט פאַרטראַכט אויף אַלע ציגלעך מיטאַמאָל און דרייט אַך אַלץ מיט דער שווערער צונג:

– און יאַנאַווע שווייגט נאָך דערווייל... וואָס?.. יאַנאַווע איז צו

נאָענט...

אין שטאַט רעדט מען אויך וועגן די זעלבע דערפער:

– וואָס האָטן צו קלערן? – אין מאַשנער שליסל זענען די עס-ערן שטענדיק געווען תקיף.

– וועלכע עס-ערן? די „קעפּ“ זייערע זענען שוין גאַר לאַנג אויף „יענער זייט“ – געבליבן זענען דאָ גאַר די קלייניטשקע.

– סע דען זיי אַליין? – און ווער האָט זיי געגעבן אַכצן-און-דרייצן? – הערטאָך, וואָס בערעזאַווסקי זאָגט: ס'איז צונויפגערעדט מיט די אַנגלאַ-פראַנצויזן.

אין מאַרק שטייען רויטאַרמייער אויף פּערד, און אין גאַס דרייט זיך שוין נישט אַרום קיינער, אויסער עטלעכע אַרבעטער-יינגלעך מיטן מיידל אין רויטן טשיפּיקל – זיי זעען אויס, ווי נייע שטאַט-באַלעבאַטיס און שיינען פון גליק:

– מ'האַט אָפּגעטריבן!

– אָפּגעטריבן...

אין שטאַט האָט מען גערעדט וועגן זיי:

– אַפילו זיי אַליין זאָגן: מ'האַט גאַר אָפּגעטריבן די עס-ערן. קיין מאַשנע איז מען נישט אַריין.

צו כייקל בערעזאַווסקי איז מען געקומען מיט אַ נייעס:

– זיי באַרימען זיך – דאָס מיידל אין רויטן טשיפּיקל, דער בראַזשער בחור, וואָס אַרבעט לעבן בריקל ביים קאַוועל, און אַלע, וואָס אַרום זיי: „מירן, זאָגן זיי, צונעמען כייקל בערעזאַווסקיס הויז פאַר אַ „קלוב“.

ס'איז געווען זונטיק.

מ'האַט געשלעפט די צוויי שווערע האַרמאַטן צוריק קיין קאַמינאַ-

באַלקע.

פון קאַמינאַ-באַלקע האָט איינע אַליין זיך אומגעקערט נעכע – שמואל וואַלציס ווייב. זי איז געווען פאַרוויקלט אין שאַלן און שטאַרק פאַרקילט אַזוי, אַז מ'האַט נישט דערקאַנט נישט איר פנים, נישט איר קול.

– שמואל, – האָט זי געזאָגט, – אַ שענערן פון אים לייגט מען אין קבר... מ'ויל אים שטעלן אויג-אויף-אויג מיט דער בלאַנדער... ער וועט זיך נעמען דאָס לעבן.

זי האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס מ'פרעגט ביי איר און האָט

וידער געוויינט:

– איך זאג צו אים: „זאגסטאך אליין – מעטעך אַרויסלאָזן“.
ענטפערט ער: „יא, נאָר איך וועל עס נישט אויסהאַלטן... איבער אַזאַ
פאַסקודסטווע...“.

עס איז געווען פאַרנאַכט, און פון דער געגנט האָט זיך אומגעקערט
דורך גאַליכאַווקע דער דעצטער קאַמינאַ-באַלקעד „ראַזיעזוד“ – אַ רייטער
צוועלף, אָנגעפירט דורך איגומענקאַ דעם מאַטראַס. אַחוץ פינקע ווייל,
וואָס איז אויף אַ רגע פאַרלאָפן צום מיידל אין שניידערשן סיטקעלע,
האַט מען צווישן די רייטער דערקאַנט אויך יוזי ספּיוואַק: מ'האַט עס
צעטראָגן...

אַ פשוטער קראַסנאַאַרמייעץ...

– אַן עניו, נעבען... אַ גרויסער עניו...

– אַפנים, ער האָט גאַר מער נישט געוואָלט.

– זעסט צי ניין? – קיין גרויסן טשין שטעקט מען נישט אַזוי גיך...

דער טויב-שטומער איז מיט דעם געקומען צו לויפן פון מאַרק,

דער דאַקטאָר האָט אַ שמייכל געטון מיטן שפיץ נאָז און קיין צייט נישט
געהאַט צו זאָגן:

– פרומער פונעם פויפס...

ער האָט געהאַלטן ביים אַריינקנאַקן דעם גלח נאָך אַ בערדע.

דער „ראַזיעזוד“ איז פאַמעלעך דורכגעריטן די שטאָט. שווייגנדיק-
שטום זענען די רייטער געפאַרן באַרג-אַרויף, געקוקט אויף די
הייזער: יעדער הויז – אַ קבר פאַר אַלטן קאַלטן אומגלויבן. ער שווייגט –
דער קבר. בלויז די פענצטער שטעכן, ווי מיט שפּילקעס; זיי
באַגלייטן:

– איר פאַרט אַוועק? – אפשר שוין אויף שטענדיק?..

זיי שיקן נאָך אַ ווונטשעלע:

– אַ גליקלעכער תמיד...

מ'האַט דעריבער, ווי ווייט מעגלעך, איינגעהאַלטן באַרג-אַרויף די

פערד – אויף צו-לעהכעיס, זייער פאַמעלעך אַרויס אין פרייען פעלד.

פינקע ווייל איז דאָרט פריילעך צוגעשפרונגען אויף זיין פערד

פון שטאָט-אַרויס און זיך אויסגעגלייכט מיט יוזי ספּיוואַק:

– חבר ספּיוואַק!..

אים האָט זיך נאָך אַלץ געדאַכט, אַז מיט יעדן שפּרונג, וואָס ער מאַכט אויף זיין פּערד, מיט יעדער ברעקעלע פון זיין ליבע צום מיידל, וואָס אין שניידערשן סיטקעלע, - מיט אַלץ, מיט אַלץ נעמט ער זיך אָן פאַרן גליק פון אַלע מענטשן. איצט איז ער געווען גליקלעך, וואָס „סע דאָ אַרבעט“, גליקלעך מיטן ענטפּער, וואָס ער האָט אין שניידערשן סיטקעלע געגעבן יידן:

- איך האָב זיי געזאָגט: „וואָס-זשע? מ'עט זיך צאָצקען מיט אייך, מיינט איר? - זאָל מען נאָר געפינען ביי אייך באַהאַלטן איין עס-ער“...

ער האָט דערזען, ווי יוחס פּראָפּיל ווערט פאַרשטיינערט ביים וואָרט „עס-ער“, זיך געוואָלט פאַרכאַפּן, נאָר נישט באַוווּזן און אַנטשוויגן געוואָרן.

צוליבן גליק פון אַלע מענטשן האָט זיך ערשט איצט רעכט פאַר-וואָלט זאָגן יוזין גאָר, גאָר אַ וואַרעם וואָרט - אָט, צום ביישפּיל: אין סיטקעלע האָט אים זיין מיידל דערציילט וועגן אַ מענטשן אַכט אַרטיקע בחורימלעך, יונגע אַרבעטער, וואָס וואָלטן געגאַנגען אין „אַטריאַד“, וועגן נאָך אַנדערע אַזעלכע אין די ווייטערדיקע שטעטלעך - עס דאַרף גאָר זיין ווער ס'זאָל מיט זיי אַ קנעל טון.

- אַחוץ אייך, - האָט ער אַ זאָג געגעבן צו ספּיוואַקן מיט האַרץ, - איז טאַקע דערויף ביי אונדז קיינער נישטאָ... לאָמיר אַזוי לעבן!

און פּלוצים האָט ער דערפּילט, אַז די גאַנצע פּריילעכקייט, וואָס „סע דאָ אַרבעט“, די גאַנצע וואַרעמקייט, וואָס ער טראָגט צו ספּיוואַקן, איז געבליבן אין אים נישט אַרויסגערעדט. ער איז געפאַרן אין איין שורה מיט יוזין, זייער נאָענט; זייערע פּיס האָבן פון מאָל צו מאָל זיך אָנגערירט.

- חבר ספּיוואַק! - האָט ער מיט אַ באַפּרייטער האַנט געגעבן אַ גלעט די גריווע אויף יוחס פּערד, - אוי, זייט איר אַ שווייגער!... פאַרוואָס שווייגט איר תּמיד, אַ?.. חבר ספּיוואַק... אַז מ'גייט אייך אַ וואָרט אויף אונדזערער אַ סאָבראַניע, רעדט איר דווקא אַזוי גלאַט... גאָר וועגן זיך - אוי, זייט איר אַ שווייגער!

פון וועלן שמייכלען האָט יוחס פנים זיך בלוז אַ קרום געגעבן, ווי אויף אַז וויינען - פּונוואַנען, אַשטייגער, האָט ער איצט געקאַנט

אָנהייבן וועגן זיך פינקען דערצייילן: פון זיין זיידן מאָסין?.. פון זיין
מאַמעס לשון-קודשדיקע פסוקים? צי וועגן זיין יאָרן-לאַנגער אַרבעט
מיט די עס-ערן, אַקעגן וועמען ער איז איצט דאָ אין „אַטריאַד“?..
דער אמת וואָלט געווען, ווען ער ענטפערט: „איך שווייג, ווייל איך
האַב אַסך, אַסך צו רעדן – פיל מער, איידער יעדערער דאָ אין אַטריאַד“.
נאָר אַז ער האָט אויפגעהויבן די אויגן צו פינקען, איז אים אויך דאָס
שווער געווען צו זאָגן. ער האָט דערזען: פינקע קוקט אויף אים מיט
טרערן אין די פריילעכע, גליקלעך-שטראַלנדיקע אויגן, און די אויגן
אַליין הערן דערביי נישט אויף צו בעטן: „רעדט, רעדט, חבר ספיוואַק...“
מיט דער לינקער באַפרייטער האַנט האָט ער פינקען אַרומגעכאַפט
און אים געגעבן אַ דריק-צו צו זיך. איצט האָט ער פלוצים באַקומען,
וואָס צו זאָגן:

„ס'איז גוט, – האָט ער געזאָגט, – מיר'ן זיגן... און ער האָט גע-
נומען אויסמאָלן פינקען, ווי אַזוי די וועלט וועט אויסזען שפעטער,
שפעטער – אַז מען וועט זיגן“.

XX

מיט א פאָר טעג שפעטער.
ווי דורך דער שטאַטס אַ הינטער-טיר איז אַריינגעפאָרן קיין
גאַליכאַווקע אַ צווייטער „ראַזיעזד“ - לחלוטין אַן אַנדערער סיי מיט די
קליידער, סיי מיטן וואָפּן.

געווען איז דאָס אַרום צען אַזייגער אינאָוונט.
שטיל, מיט באַשיידן-אַראַפּגעלאָזטע קעפּ, ווי אין סטאַטעטשנער
טרויער, איז דער „ראַזיעזד“ שטיין געבליבן לעבן דער אַפטייק - דעם
איינציק-באַלויכטענעם הויז.

פון אַקעגן האָבן אויף דער אַפטייק געקוקט כייקל בערעזאַווסקיס
אויסגעלאָשענע פענצטער - אַ פעסט הויז אויף אַ שטיינערנעם פּונדאַמענט
און פּונקט, ווי כייקל בערעזאַווסקי: אי עס האָט מורא, אי עס חלשט
מ'זאָל וויסן.

- געווען דער גרעסטער וואַלד-הענדלער אין גאַליכאַווקע.
דורך בערעזאַווסקיס אויסגעלאָשענע פענצטער זעט מען: אַ פּאָר קריכן
אַראָפּ פון די פּערד; אַ פּאָר גייען אַריין אין אַפטייק, זיי זוימען זיך...
קוקט מען פון כייקל בערעזאַווסקיס פענצטער מיט פּאַרטייעטן
אַטעם, קיין לאַמפּ צינדט מען נישט אָן, און דאָס געפיל, וואָס מ'טראָגט
אין זיך, איז געגליכן צו אַ שטומען מזל-טוב וועגן אַ קימפעטאַרין, וואָס
צו-קינד גייט זי שוין, נאָר רעדן דערפון דאַרף מען נישט, כייקל
בערעזאַווסקי טוט שטיל אַ הוסט:

- שאַ!..

מיינען מיינט ער, זיין ווייב זאָל נישט אָנהייבן זאָגן קיין נביאות -
אַן אַלטער פּלץ: אַז זי לייגט עפעס אויס, טרעפט נאָכדעם פּונקט
קאַפּויר. נאָר אַריין איז ער זיכער, ווי אַלע:

– ווער דען?..

– אָט, אַפּנים – זיי, די עס-ערן.

ביי כייקל בערעזאָווסקי אין הויז, ווו עס איז פאַראַן ווייניק מאַנסבלען (סך-הכל איין כייקל), נעכטיקט, ווי אַלע נאַכט, צוליב היימלעכקייט זיין געוועזענער וואַלד-מענטש משה וואַלאָוויק – אַ לאַנגער, אַ געלער, אַ שוואַכער אין געזונט, אַ יאָדעשליעווער ביו גאַר, נאָר זייער אַ שטאַרקער רויכערער. ער האָט אויך געקוקט אין פענצטער. פון אויפ-רעגונג האָט ער שטאַרק געוואַלט רויכערן, נאָר נישט געהאַט וואָס, און פון אויפּרעגונג באַלד אַ חנפּע געטון בערעזאָווסקין:
– איז אפשר וועט מען גאַר אינגיכן אָנהייבן נאַכאַמאָל פאַרן אין וואַלד אַריין...
– די עס-ערן וועלן דאָך אומקערן די וועלדער, אַ?.. רבֿ כייקל...
גיט אַ ציגאַר טוטיין... פונעם גוטן טאַבעק...
איז אָט, ווי נאָר ער האָט עס אויסגערעדט –
– תוך פּדי דיבור...
אַזוי האָט נאַכדעם דערציילט משה וואַלאָוויק.

צו כייקל בערעזאָווסקי האָט מען אָנגעקלאַפט אין טיר – זייער מיאוס אָנגעקלאַפט.

אין דער ערשטער רגע האָט זיך וואַלאָוויקן געדאַכט, אַז שולדיק אין דעם איז בלויז ער, וואַלאָוויק אַליין, ווייל עס איז געווען צו פרי – אָט דאָס, וואָס ער האָט זיך צוגעאיילט מיט „גיט אַ ציגאַר טוטיין, רבֿ כייקל“.

אין שטוב זענען מיטאַמאָל אַריינגעקומען דריי, זייער גראָב אַ קאַמאַנדעווע געטון, מ'זאָל זיך נישט רירן, מ'זאָל געבן אַלץ, וואָס מ'האַט מזומן און גאַלד, זילבער, ברייליאַנטן, און עסן זאָל מען אויך געבן דאָס בעסטע – „אַ געבראַטענע אינדעטשקע“... און טאַמער וועט זיך אַרויסווייזן, אַז מ'האַט אויסבאַהאַלטן...
און אַז צו זיי האָט אָנגעהויבן רעדן בערעזאָווסקיס טאַכטער יענע, וואָס איז דאָ געבליבן שטעקן, און וואָס איר מאַן האָט זי גענומען צוליב שיינקייט און איז נאָך עד-היום ערגעץ אַ גביר, האָבן זיי אויף איר אַ קוק געגעבן...
214

אזוי האָט נאָכדעם דערציילט משה וואָלאָוויק:
— בעסער, — האָט ער געזאָגט, — איז שוין גאַרנישט צו געדענקען,
ווי אזוי זיי האָבן אויף איר אַ קוק געגעבן... און דאָ האָבן זיי גראָד
דערזען דעם ווישניאַק אויף דער שאַפּע, אין פּלעשער... נו, נו, האָבן
זיי אָפּגעקאַמאָדעוועט אַ נאַכט!
דאָס איז געווען אויף מאָרגן אינדערפרי. קיינער פון „זיי“ איז
שוין אין שטאָט נישט געבליבן.

משה וואָלאָוויק האָט געזאָגט:
— עפעס טאַקע נאָר ווי שדים אין אַ פּוסטער מיט
אין אַפטייק איז געלעגן צעקלאַפט מולי.
מ'האָט דאָרט צוגענומען די גאַנצע קאַסע מיטן גאַנצן קאַקאַזן.
אויף דער קאַסע איז געלעגן אַ צעטל:

„אושאַק מאַכט אין דער מאַמען אַריין אַלע עס-ערן, וואָס
האָבן אים באַליידיקט און אָפּגענאַרט. ער וויינט, אז איידער
זיי וועלן זיך רירן, קאָן ער דערווייל קומען מיט זיינע
מענטשן קיין גאַליכאַווקע און אַפילו קיין קאַמינאַ-באַלקע. ער
בלייבט מיט זיינע מענטשן אויף דער זייט גרענעץ — וואָל מען
זיך ריכטן.“

אַ לאַנגע פאַרהוילענע קאַטשערע האָט צונויפגעשאַרט אין מאַרק
אַריין אַלע אומגליקן:

— מ'איז געווען נאָך אין אַנדערע הייזער.

— ביי אַסך.

— ביי אַרעמעלייט — אויך.

— לעבן בריקל ביים קאָוואַל האָט מען געהרגעט דעם אַרבעטער —
נפּמלי בראַזשערס בחור... געפונען ביי אים אַלע זיבן זאַכן... די פּאַן — אויך.
— די פּאַן?.. מ'האָט זי דאָך ערשט היינטיקע וואָך צו אים
אַריינגעשטעלט...
— ער האָט זיך ערשט נעכטן פאַרנאַכט באַרימט, דער בחור —

„מירן נעמען כייקל בערעזאַווסקיס הויז אויף אַ קלוב...“.

עס איז געווען אינדערפרי ביי זון-אויפגאַנג.

אין גרינגן פאַרפּסחדיקן פּרעסטל האָט ביי זון-אויפגאַנג געשמעקט

מיט פארשלאפענעם מיידלשן באגער, מיט האַניק-זימע ריזות, וואָס מ'ווייסט נישט פונוואָנען זיי קומען. די גאַנצע שטאָט-בלאָטע - געפרוי-רענע שויבן, וואָס פלאַצן מיט קלאַנג אונטער לויפנדיקע פיס. עס הערט זיך: אַ שטאַרקער קלאַפ פון אַ הינטער-טיר; אַ קול האָט זיך דאָרט אַרויסגעכאַפט אין דרויסן:

- שוטה!

- וועלכע עס-ערן??!

קילער אַטעם האָט געקיצלט דאָס פנים אין פאַרשיבורט די נאָז-לעכער ביים מיידל אין רויטן טשיפיקל. ווען זי איז געשווינד אַרויס פון שניידערשן סיטקעלע. אירע אויגן - גרייט צו געמען אויף הערנער. איר חכמהדיק נעזל האָט קיין צייט נישט געהאַט צו שמייכלען; איר רויט טשיפיקל האָט פאַרביילויפנדיק אַ רייץ געטון די שטאָט:

- אַ-אַ!

- מ'עט בענקען נאָך עס-ערן?

זי איז אַוועק צום חבר, דעם געהרגעטן בחור, וואָס ביים שמיד לעבן בריקל. מ'האַט זיך דערוווסט:

דאָס גרייט מען דעם „חבר“ אַ לוייה מיט אַ קנאַק מיט אַ נייער פאַן, מיט אַלע זיבן זאַכן... און מיט רעדעס אויך - מיט רעדעס אַקעגן די עס-ערן.

אין מיטן דער גרויסער מענטשן-מענגע, וואָס לעבן דער אַפטייק האָבן געשטאַרקט די קולות:

- ווער?!

- אַט די זניקן?!

- ניין אירע זענען זיי.

- איין קלייניקייט...

- אַלץ זי - אין רויטן טשיפיקל.

אויפן פנים ביי כייקל בערעזאַווסקיס טאַכטער האָבן זיך אַ קנייטש געטון די „סימנים“ - אַזוי האָט זיך געדאַכט - די סימנים פון דעם, וואָס מ'האַט ביינאַכט אויף איר געקוקט... זי איז אויך צוגעגאַנגען צו דער מענטשן-מענגע, וואָס ביי דער אַפטייק.

- וואָס לאָזט מען זיי? - האָט זי געפרעגט, - די עס-ערן קומען דאָך היינט-מאַרגן אַריין...

און פון אויבן האָט, ווי אין פּרילינג, געוואָרעמט די זון. פון די גלעזערנע שויבן, וואָס אונטער די פיס, איז צוריק געוואָרן וואַסער – אַ רייך-בלאָער הימל אויף אַ בלאַטיקער ערד. אין דער לופט האָט געשמעקט מיט יונגן פאַרפאַלקישן באַגער, מיט האַניק-זיסע ריחות, וואָס מ'ווייסט נישט, פּונדאָנען זיי קומען.

ביי כייקל בערעזאָווסקי איז דער חשובן אַזאַ:
– יעדער זאָך מוז קאָסטן רבי-געלט, און נישטאָ גאָר דאָס גוטע געשעפט, וואָס זאָל צייטנווייז נישט ברענגען קיין היזק.
ביי כייקל בערעזאָווסקי זענען די באַקן געשוירן מיט מאַשינקע נומער נור, שיער נישט גענאָלט, פאַרקערט, אין פאַרבליבענעם באַרד-פאַסיקל, וואָס אונטער זיין מויל, איז ביי אים יעדער האָר געצייילט און טייער – אַזאַ מענטש איז ער; ער איז שוין גראָלעך. ער שפּאַנט אַרום אַ גאַנצן בייטאָג ביי זיך אינדערהיים אין כאַלאַט און אין די שטעק-שיך און טראַכט:

– מה-נפשך...

אויב עס שטאַמט טאַקע פון די ענגלענדער און פון די פראַנ-צויזן, אָט דאָס, וואָס די עס-ערן קומען אַהער, איז עס דאָך אַ שטענדיקע זאַך... עט מען דאָך אָנהייבן פאַרן נאַכאַמאַל אין וואַלד אַריין און מעט צוריק דורכלאָזן די זעג-מיל... ווי געווען: שמואל וואַלציס – אַ „נאַדרעזשטיק“, משה וואַלאָוניק – אַ „מענטש“, גוים – אַרבעטער, און כייקל בערעזאָווסקי – באַלעבאַס. נאַרישקייטן! – געהילף איז איצט נאָך טייערער, ווי פריער. דעמאָלט איז עס אַ שפיי – דאָס וואָס מ'האַט היינט ביינאַכט באַראַבעוועט און באַנומען און געלאָזט הויל און בלויו, כמעט אָן אַ העמד... ס'איז ווערט אַ שמעק-טאַבעק...
נאָר פון דער אַנדערער זייט...

אויב ס'איז נעכטיקע טעג, אויב ס'איז נישט קיין עס-ערן, נאָר „עסערלעך“... ליגט מען דאָך ניין איילן טיף, און „מ'וועט“ עס נישט איבערטראַגן: אַדער – אָן אַפּאַפּלעקסיע, אַדער ווי חיים ראָטהויוז, דער וואַלד-הענדלער פון אונטער זשיטאַמיר – אַ שטריק אויפן האַלדז... וואָרים דערהערן איצט, אויף די עלטערע יאָרן: „כייקל בערעזאָווסקי איז

א קבצן" איז פונקט, ווי „כייקל בערעזאָווסקי - אַ גנב, אַ שאַרלאַטאַן...
באַראַבעוועט די גאַנצע וועלט" ... אַ ?

ער דערזעט פּלוצים דעם אַריינגעקומענעם וואַלאָוויק און פרעגט
ביי אים, נישט אויפהערנדיק אַרומצושפּאַנען:

- נו? משה. ווי מיינסטו?

משה וואַלאָוויק איז לאַנג און געל און יאָדעשליעווע, בענקט
נאָך אַ ציגאַר, ווי אַ מסופּער רויכערער, און אומעטיק איז ער אויך
גענוג - וואָס דער טאַג ווערט גרעסער און לויטערער צו פּסח-צו, אַלץ
מער אומעט אויף אים. די הויט אויף זיינע פאַרטריקטע לייפן שייקט
זיך, ווי אין אַ תּענית, און די אונטערשטע לייפ איז נאָך דערצו באַזעצט
מיט פּרישטשיקלעך; יעדער פּרישטשיקל - אַ טרוקן גרינדל.

- עס טוט זיך דאָרט, - זאָגט ער, - לעבן קאָואַל ביים בריקל...
אַ חתונה! זיי האָבן געגעבן צו וויסן קיין קאַמינאַ-באַלקע, די „חברים" -
וועגן געהרגעטן בחור. זיי ווילן אים מאַכן אַ לוייה מיט אַלע קונצן,
מיט פּאַנען און מיט קלעזמער און מיט רעדעס... קעגן די עס-ערן.

כייקל בערעזאָווסקי פּאַסיקל-באַרד וויל טון אַ שמייכל:
- ווי אַ גוטן-יידן, אַ ?

ער קראַצט אונטערן קאַלנער, נישט אויפהערנדיק אַרומצושפּאַנען.
- און חתמיען האָט ער זיך געקענט, דער בראַזשער בחור...?
אַ ? משה... ווער-וואָס?..

פּונדעסטוועגן בלייבט ביי אים, אַז וואַלאָוויק זאָל שטילערהייט
אַריינרופן צו אים עטלעכע פאַרמעגלעכע באַלעבאַטים און מ'זאָל זיך
מישב זיין:

- ערשטנס: אפשר איז גאָר גלייכער מ'זאָל באַצאָלן די קלעזמער,
זיי זאָלן דווקא נישט שפּילן, און צווייטנס...

- וויבאַלד עס גייט די נאַכט און מען ווייסט נישט, צי אושאַק
וועט ווידער נישט אַריינקומען... און וויבאַלד די עס-ערן זענען נישט
מעבר לים...

און דאָ האַנדלט זיך וועגן אַ פּלאַן, וואָס נישט פאַר אַלע קאָן
אים כייקל בערעזאָווסקי אַרויסזאָגן...
- פאַרשטייסטו שוין וועמען צו רופן, אַ ? משה...

צו בערעזאָווסקין אין הויז האָבן מענטשן זיך אָנגעקליבן צופיל
און נישט נאָר יענע, וועמען ער האָט געהייסן שטילערהייט אַריינרופן.
אַסך האָבן געוואָלט הערן, וואָס פאַר אַ פּלאַן האָט כייקל...
— און אפשר איז טאַקע דאָ, וואָס צו הערן: אַמאָל איז ער
געווען אַ מוצלח...

מ'האַט, נאָך אַ טאַג וואַרעמער פאַרפּסחדיקער זון, געזוכט טרוקענע
טריט אין דער בלאַטע און מ'איז, ווי אויף אַן אסיפה, געקומען סיי
מיט דער הינטערשטער טיר, סיי מיט דער פּעדערשטער. מ'האַט זיך
אָנגעשטופּט אַ פּולע שטוב, געבעטן איינער ביים אַנדערן ציגאַרס,
גערויכערט משוגענער־ווייז, געכראַקעט לעבן זיך אויף דער פּאַדל־אַגע
און געהערט, ווי אין טשאַד, ווי כייקל בערעזאָווסקי דרייט זיך אויפן
קאַרעק, רעדט מיט האַלבע ווערטער, און דעם פּלאַן זיינעם, וויל ער,
זאָל מען אַליין טרעפן.

מ'האַט ביים אים געפרעגט:

— איז זאָגט שוין: איז וואָס-זשע זאָל מען טון? און אז צו די

עס-ערן איז נאָענט?

כייקל האָט ווידער-אַמאָל אָנגעהויבן פון אָנהייב:

— איך זאָג: איך בין אַ סוחר. איך ווייס, אז פון וואַרעמען זיך ביי

דער הרובע קומט גאַרנישט נישט אַרויס; איר האָט שוין געזען, אז פון

וואַרעמען זיך ביי דער הרובע זאָל עמעצער פאַרדינען געלט? איך זאָג:

אז מ'ווייל זיין אַ שותף, דאַרף מען עפעס אַריינלייגן אין געשעפט, און

וואָס האָט מען מורא? וואָס טויג דאָס לעבן, אז מ'האַט נישט קיין פּרנסה?..

איך זאָג עס אַקעגן דעם, וואָס מ'זאָגט: די עס-ערן זענען נאָענט...

און פּלוצים איז מען אַריין פון דרויסן, ווי פון אַ שרפה:

— אי, מ'טראַגט „אים"... מיט רויטע פּאַנען... מיט קלעזמער!..

אַלע האָבן אויסגעשאַטן אין דרויסן.

עס איז געווען אַ ליגן:

קיין קלעזמער האָבן נישט געשפּילט. מ'האַט אים בלויז געטראַגן

מיט צוויי פּאַנען: איינע אַ ניי-אויפגענייטע, און די צווייטע — די

אַלטע, יענע, וואָס מ'האַט ערשט היינטיקע וואָך צו אים אַריינגעשטעלט,

נאָר אין מאַרק איז דענסטמאָל דאָך געווען צו אַ גרויסער עולם — אין

מאַרק אַריין איז מיט אַ „ראַזיעזד" אָנגעקומען פּיליפּאָוו, אָנגעלאָפּן פון

די אַרומיקע דערפער, וווּ ער איז אַרומגעפאַרן אַנטירן אַקעגן די
עס-ערן. ביי דער זייט האָט מען גערעדט:

— זע נאָר, ווי ער איז צערייצט...

— הייזעריק אַזש!

— מסוכן!

— קוק אָן אַ פנים!

געווען שוין שפעט פאַרנאַכט; עס האָט געשמעקט מיט נייעם
אַרינגן פרעסטל, מיט האַניק-זיסע ריחות, וואָס מ'ווייסט נישט פון וואַגען
זיי קומען. די לוייה איז שוין געהאַט דורכגעאַנגען. דורכזיכטיק און
בלוטיק-רויט איז שוין געווען בלוזי יענע זייט, וווּ די זון איז פאַר-
גאַנגען. פיליפּאָוו איז אין מיטן מאַרק געוועסן אויפן פערד; אַרום
אים — אַ גרויסער עולם. ער האָט געבליצט מיט די אויגן און האָט
געשריגן:

אונדז איז אַלץ-איינס: אושאַק, עס-ערן, צי די אַלע, וואָס
האַבן דאָ די עס-ערן אויסבאַהאַלטן און וואַרטן אויף זיי... טשטאַ-ווי?..
שוטייע?!

די יונגע אַרבעטער מיטן מיידל, וואָס האָבן אים אַרומגערינגלט,
האַט ער נאָכדעם אויסגעהערט אין דער פינצטער.
— זעסט? צו זיי איז ער דווקא ווייכער.
— ער גייט מיט זיי צו כייקל בערעזאַווסקי.
— ער גיט זיי אַרויס אַ צעטל אויף צו נעמען די שטוב אויף
אַ „קלוב“.

זונטיק, צו באַנייען דעם קלוב, זענען פון קאַמינאַ-באַלקע
אַראָפּגעקומען רויטאַרמיער.

אויף כייקל בערעזאַווסקי הויז, וואָס מיטן הויך-געמויערטן פונ-
דאַמענט, איז פון נעכטן-אָן געהאַנגען אַ פאַן — אַ שפּאַגל-נייע, אַ גרויסע.
אינעווייניק, אין די פריש-אויסגעליידיקטע צימערן, האָבן געבאַלעבאַ-
טעוועט רויטאַרמיער, דאָס מיידל אין רויטן טשיפיקל, יונגע אַרבעטער
און נאָך אַנדערע פונעם קאָוואַלס געסל, וואָס ביים בריקל, געקלעפט
פלאַקאַטן אויף די ווענט, געגרייט אַ וואַנט-צייטונג. כייקל בערעזאַווסקי
האַט זיך נישט געקאַנט איינהאַלטן אין די הינטערשטע דריי צימערן,

ווו ער איז געבליבן וווינען, זיך געקרימט אויף אָט דעם עולם אינ-
דרויסן, געקוקט מיט שטעכיקע אויגן:

— פאַרכעס... ס'איז נאָר אויף עטלעכע טעג... מ'עט נאָך זען.
ער דערזעט הימישע, לאַזט ער אַרײַן אַ שמײכל אין פאַסיקל
באַרד.

— נננא!... מיר נישט געזאָגט אַפילו קיין דאַנק.
פון גאַנצפרי-אָן האָט אַ זון — אַ גיכע טוערין — געטריקנט שמעקן-
דיקע סטעזשקעס צו פסח-צו, און אונטער דער זון האָט מען געגרייט,
דעם גאַניק אין דרויסן, צונויפגעקלאַפט לעבן אים אַ טריבונע, געזעגן
און געהאַקט ברעטער.

מ'האַט גערעדט וועגן זיי:
— אַמער — עס האָט גאָר קיין פחד נישט.
— די עס-ערן זענען אונטער דער נאַז... אַנישט האָט עס שכר
אַ טראַכט צו טון?..

אויגן פון אַ יינגערן און עלטערן עולם זענען דאָרט שטאַרק
אַריינגעטון אין קוקן, און צווישן עולם — דער לאַנגער פאַרדאגהטער
משה וואָלאָוויק; ווי אַ געוועזענער וואַלד-מענטש האָט ער זיך שוין
מער נישט געקאַנט איינהאַלטן און גענומען אַנווייזן, אַז די פלעקער
פאַרגראַבט מען לעבן גאַניק ווי איבערגעקערטע קעפּ:
— זי וועט אייך אויסקומען קרום און שטום, די פלאַשטשאַדקע...
בהמות!

ביסלעכווייז, בלויז פון ליידיקנייערישקייט, איז ער אַלע מאָל
צוגעגאַנגען נענטער, ביז ער האָט אַליין אַנגעהויבן אונטערצוהאַלטן
אַ פלאַקן, אַרום וועלכן מ'שיט ערד און מ'טרעט מיט די פיס, ביז די
יונגע חברה האָט ביי אים אַנגעהויבן צו פרעגן:

— דאָס ברעט איז גלייך?
— מ'מעג שוין פאַרקלאַפן, אַ?.. וואָלאָוויק.
נאָך מער נאָענטער מחותן פילט זיך דאָ ביי דער אַרבעט דער
געוועזענער בעל-עגלה כאַסקל שפּאַק.

דאָס נעמט זיך דערפון, וואָס אים האָט אַמאָל פיליפּאָוו געזאָגט:
„און אַז דו וועסט נישט אויפהערן פירן צו דער גרענעץ, וועל
איך דיך שישן.“ ער קאָן עס נישט פאַרגעסן — אָט דאָס, וואָס

אזוי האָט פּיליפּאָוו דענסטמאַל געזאָגט דווקא צו אים און נישט צו קיין אַנדערן, כאָטש עס איז גאָר אַ לייגן: פּיליפּאָוו האָט דאָס דענסטמאַל גאָר געזאָגט נישט אים, נאָר בונעם דעם רויטן, און דאָס דערנענטערט אים שטאַרק צו אַט דער גאַנצער יונגער חברה. דאָס קומט אויך דערפון, ווייל ער, כאָסקל שפּאַק, איז שוין לאַנג אויס בעל-עגלה - ער איז שוין גאָר צוריק אַ פאַרבער איז ער; ער פאַרבט איבער פאַרשידענע וויסע לייונטן אויף אַלערליי קאָלירן - אויף גרין, בלאָ, געל, פּאַפּיליאַטע און אויף אַלע אינאיינעם - ס'איז אים אַ קליינע דאגה, אזוי זאָגט ער:

- אַבי די גויעס צעכאַפּן עס און באַצאָלן מיט קאַרטאָפּליעס, מיט מעל, צי מיט אייער און אַמאָל אַפילו מיט אַ הון און מיט חזיר-האַר. דאָס האָט ער פאַר דער חברה פון „קלוב“ איבערגעפאַרעט עטלעכע ליילעכער אויף רויט - זיי טריקענען זיך נאָך ביי אים אינ-דערהיים. בלויז איינער פון זיי ווינטלט זיך שוין פריילעך אויפן דאָך פון „קלוב“ - דאָס שטייט ער און שפיגלט זיך אין אים.

- העל-רויט, - זאָגט ער, - אַ?.. שיינ! די איבעריקע וועלן נאָך זיין בעסער - טיף, טיף-רויט.

- כאָסקל! - שרייט מען צו אים דורך אַ פענצטער פון קלוב, - איז

ווי זענען די קלעזמער? אירטאָך געזאָגט, איר וועט זיי ברענגען...

כאָסקל טוט זיך אַ כאָפּ, ווי אַ יונגער, גרייט צו פּאָלן אַ גאַנג.

- לאָמיר אזוי לעבן, - שווערט ער, - איך בין שוין געווען ביי

זיי דריי מאָל... אַט לויף איך נאָכאַמאָל. איכל זיי ברענגען אַהער טויט

אַדער לעבעדיק... אין אַ ליילעך וועל איך זיי ברענגען...

די קלעזמער פאַרענטפערן גאַליכאווקער ווייבער:

- וואָס האָטן צו זיי, נעבעך? - אַזא „חתונה“ האָבן זיי נאָך

קיינמאַל נישט געשפּילט.

- מ'מאַכט „חתונה דער גאַנצער שטאָט“ - זיי זעען דען נישט?..

די קלעזמער האָט כאָסקל צונויפגעשלעפט אין קלוב איינציקווייז.

- קוים מיט צרות... - האָט ער געזאָגט.

אַז ער האָט געבראַכט דעם לעצטן, איז שוין דערווייל געהאַט

אויסגערונען דער ערשטער - אַ געל-בערדלדיקער, אַ געשוירענער מיט

בלאָע פאַרזאָרגטע ברילן און מיט אַ ריח פון גערויכערטע פישלעך,

כאָטש גערויכערטע פישלעך זענען פון פאַר דער מלחמה אָן שוין גאָר

נישטאָ אין פאַרקויף. כאַסקל איז שוין געווען פאַרשוויצט און איז אַוועקגעלאָפן נאַכאַמאָל.

— ער איז דער גלאַוונע זייערער, — האָט ער געפאַנפּעט, — איכל אים אויסזעצן די ציין...

דער „גלאַוונע“ איז געשטאַנען אינדרויסן לעבן כייקל בערעזאַווסקי, געשמעקט אויף אים מיט גערויכערט פישל, געקוקט אויף אים מיט די פאַרזאָרגטע בריילן און זיך פאַרענטפּערט, ווי פאַרן רייכסטן באַלעבאַס, פון וועמען ער האָט שטענדיק אויף אַ חתונה געהאַט פיל מער, איידער פון אַנדערע צען:

— וואָס-זשע? איך וואָלט נישט געווען קאַנטעט, ווען מ'לאָזט מיך צורו?

דערנאָך האָט מען אין קלוב, קעגנאיבער די אָפּענע פענצטער, פּלוצים אַ זינג און אַ שפּיל געטון. פון אַלע זייטן האָט מען געגעבן אַהין אַ יאָג. דער טאַג איז געוואָרן אַ נישט-געוועזן נייער ווי די פּאָן אויפן דאָך; דער הימל — אויך. גאַליכאַווקע איז פאַרשטאַרבן געוואָרן און זיך איינגעקוקט אין די געעפּנטע קלוב-פענצטער, דורך וועלכע מ'זעט אַסך, אַסך אַנטפּלעקטע קעפּ, זיך איינגעהערט פּונווייטנס אינעם געזאַנג — אַ פרעמדער געזאַנג, אַן אַפיקורסות זיכערער, נישט אַזאָ שטאַרקער, ווי האַרטגעקיק-פאַרעקשנטער און פּראַנק-פּרייער — פון אָפּענע פענצטער קומט ער.

אונטער דער באַגלייטונג פון אַט דעם געזאַנג האָט כייקל בערעזאַווסקי מיט גרויס בענקשאַפט זיך דערמאַנט, אַז ער איז געווען אַ גביר, ער האָט געהאַט אַט די שטוב, די זעג-מיל, דעם וואָלד צווישן בראַזשע און פּידוועסאַקע — ער איז געווען אַ מוצלח, און מ'פלעגט אים נאַכזאַנגן אַ גלייך וואָרט. וואָס שטאַרקער דער געזאַנג אין די ברייט-פּונאַנדער-געעפּנטע פענצטער איז געוואָקסן, אַלץ מער האָט די בענקשאַפט געזויגן אונטערן לעפעלע און צוזאַמען מיט איר איז געוואָקסן אין אים דער ווונדער און דער פאַרדרוס, וואָס קיינעם פון די אַרומיקע אַרט עס נישט:

— זע נאָר?! .. קיינער שטעלט זיך אַפילו נישט איין...

— זע נאָר?! .. מ'האַט נאָך דערפון, ווי הנאה...

קיין קאמינאָ-באַלקע איז געקומען אָן אַרעמער גוי – פון מאַשנער צעטריבענעם „קאָמבעד“.

פיליפּאָו איז נישט געווען אינדערהיים; ער איז נאָך אַלץ מיטן „ראַזיעזד“ אַרומגעפּאַרן איבער די דערפער און צווישן פּאַרזאַמלעטע פּויערים אַרויסגעטראָטן קעגן די עס-ערן.

דער גוי האָט זיך אַרומגעדרייט לעבן דער קאַנצעליאַריע און האָט געגעסן אַלע מאכלים, וואָס מ'האַט אים געגעבן. צווישן איין מאכל און צווייטן האָט ער דערווייל געקייט ברויט, ווי אַ שטאַרק-אויסגעהונגערטער – ער האָט זיך געגנבעט אַהער אַרום-און-אַרום מיט מאַשנער זומפיקע וועלדער און האָט עטלעכע מעת-לעת גאַרנישט נישט געגעסן.

איטלעכס מאַל, וואָס מ'רופט אים אין קאַנצעליאַריע צו אַ נייעם פּאַרהער, גייט ער דעריבער אויך אַהין נישט ווי אַ פּוסט-און-פּאַס – ער קייט דערווייל.

ער האַלט נאָך דערצו אין איין פינטלען מיט די אויגן, ווייל ער איז בכלל פון דער היים זייער אָן אַרעמער פּויער און האָט נאָך דערצו די „הינערישע בלינדקייט“ – אַזוי זאָגט ער:

– אַז עס קומט די נאַכט, זע איך נישט ווייטער פון זיך אַפילו אויף קיין טריט.

פון אים שטאַמען די ערשטע ידיעות:

– מאַשנע האָבן אין דער נאַכט פון דאַנערשטיק אויף פרייטיק פאַרנומען די עס-ערן – נישט אַליין זענען זיי – פון יענער זייט גרענעץ איז צו זיי אַריבערגעקומען קאַצאק מיט זיין באַנדע. ביים גוי האָט מען געפּרעגט:

— אסך ?

ער האָט אויף אַ וועג אויפגעהערט צו קייען :

— אזוי... בערך... עטלעכע הונדערט.

ער האָט אַ פינטל געטון מיט די אויגן :

— מיט פוליעמיאָטן, מיט ביקסן, מיט אלע די דאָזיקע זאַכן... זיי

האַבן אַרעסטירט עטלעכע פונעם קאַמבעד.

ביים גוי האָט מען געפרעגט :

— דעקערטן... צעטלען האָבן זיי אַרויסגעהאַנגען ?

ער האָט ווידער אויפגעהערט צו קייען :

— מענטשן האָבן געלייענט : אויב מ'וועט אין קאַמינאַ-באַלקע שיטן

עמעצן פון זייעריקע, וועלן זיי צעשיסן דעם גאַנצן קאַמבעד.

ביי איגומענקאַ דעם מאַטראַס — דעם נאַטשאַלניק איבערן אַרטיקן

„אַטריאַד“ — האָט זיך געשמאַלצן דאָס האַרץ. זיין פנים איז געבליבן

זויערלעך-פאַרשלאָפן.

— נו, אָט : ווער איז געווען גערעכט ? — פיליפּאָוו, צי איך ?

ער האָט נאָך פריער געזאָגט : „פיוזעם... מיט אַכט און דרייסיק

מענטשן פון קאַמינאַ-באַלקע טרעט מען נישט אַרויס אַקעגן מאַשנע :

— מאַשנע ליגט אין וועלדער — דאָ וועט מען זיך קוים באַלעקן

מיט אַ גאַנצן פאַלק“.

און פיליפּאָוו האָט זיך דענסטמאַל נאָך צעשריגן :

— „פפּאַלקן“ ! עס שטייט פון אייערטוועגן צוגעגרייט !..

איז אָט — זאָל ער זיך איצט קראַצן פיליפּאָוו, אויב ער איז שוין

יאַ אַרויס אַזאַ „וואַיאַקע“ פון דאָרט, פון די שאַכטעס פון זיינע... זאָל

ער איצט מוחל זיין ווערן אַליין דער נאַטשאַלניק איבערן „אַטריאַד“

און אַליין פראַווען — אַ קנאַקער... זאָל ער זיך נישט מישן דאָרט, וווּ ער

ווייסט נישט.

צוריק גערעדט :

איגומענקאַ מיט פיליפּאָוו — פייער מיט וואַסער. פון ערשטן טאַג

אָן איז דאָ צווישן זיי דורכגעלאָפן אַ שוואַרצע קאַץ.

איגומענקאַ איז שוין אַ פאַר מאַל געפאַרן אין דער ווייטלעכער

שטאָט מיטן הייסן באַשלוס :

— פטור! אָדער איך, אָדער ער.
געענטפערט האָט מען אים דאָרט אַלעמאָל זייער קאָלטבלוטיק.
נאָר אַזוי, אַז עס איז דאָך געוואָרן קלאָר:
— מ'דאַרף אייך ביידע אויף פּפרות.
מיט דעם האָט מען אים געוואָלט בלוזי לאָזן הערן, אַז קיין
מיוחסים זענען נישטאָ.
ס'איז געווען אַ מעשה אין די ערשטע טעג, ווען מ'האַט איינגע-
זעצט די בלאַנדע:

ביי דער בלאַנדער אין קאַמער האָט אין מיטן נאַכט זיך שטאַרק
צעוויינט דאָס קינד, זיך געריסן מיט די העכסטע קולות, וואָס אַ קינד
קאָן. משוגענערווייז האָט די בלאַנדע געקלאַפט מיט ביידע פּויסטן אין
טיר פון קאַמער — רציחהדיק און זייער לאַנג, איבערגעשראַקן אין מיטן
נאַכט אַלע אַרעסטירטע, געזידלט קאַמינאַ-באַלקע, די גאַנצע מאַכט,
געוואָלדעוועט, אַז די מינוט, די רגע זאָל ווערן דעם קינד אַ פּלאַש מילך!
פּיליפּאָוו איז גראָד דאָן געלעגן מיט שווערע ווייטיקן. ער האָט
געהייסן:

— זאָל עמעצער צוגיין אין נאָענטן דערפּל נאָך מילך.
איגומענקאָ האָט געענטפערט פאַר אַלע:
— נישטאָ מער קיין פּריצישע ניאַנקעס... זאָל ער אַליין גיין...
נישט דערויף איז מען דאָ אַוועקגעשטעלט.
מיט גרויסע ווייטיקן איז פּיליפּאָוו אין מיטן נאַכט אויפגעשטאַנען
פון בעט.

דער סוף איז געווען:
נאָך מילך איז דענסטמאָל געגאַנגען פינקע ווייל.
כדי קיינער זאָל נישט בלייבן באַליידיקט, האָט ער פאַרטאָג געבראַכט
פון נאָענטן דערפּל איין פּלאַש מילך און צוויי פּלעשער בראַנפן,
געטרונקען נאָכדעם מיט איגומענקאָן ביז שפעט אויפן טאָג, געוואָרן
מיט אים שטאַרק חבר. וואָס מער איגומענקאָ האָט געטרונקען, אַלץ
מער איז אים קלאָר געוואָרן דער ווייטיק פון זיין טענה אַקעגן
פּיליפּאָוו, אַלץ מער האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער איז גערעכט און
אַז עס איז זייער טיף, אָט דאָס וואָס ער שרייט ביי יעדן קלאַפ
אין טיש:

— וואָרים וויבאַלד איך דאַרף דאָ שיסן קאַנטר-רעוואָליוציאָנערן,
קאָן איך זיך דאָ נישט ניאַנטשען מיט קינדער!
נאָר פינקע איז שוין אויך געווען שיכור און שטאַרק זיכער, אַז
נאָך פיל טיפער און שכלדיקער זענען די ווערטער, וואָס ער זאָגט
בעת ער נעמט איגומענקאָן אַרום:
— נו, גוט... קענסטו נישט... מוזטו קעגען... אַ ברירה? וועסטו
זיך אויסלערנען!

די זאך וואָלט נישט אזוי גיך געווען פאַרגלעט געוואָרן, ווען
נישט דאָס, וואָס אויף דער בלאַנדערס צווייטן אָדער דריטן פאַרהער
האַט זיך גאָר אַרויסגעוויזן, אַז דאָס קינד איז גאַרנישט אירס. דאָס
קינד האָט מען דענסטמאָל ביי איר צוגענומען, און איגומענקאָ אַליין
האַט זיך מער ווי אַנדערע געשפילט מיט דעם, בעת עס איז מיט
געשווינדע פיסלעך אַרומגעלאָפן אין קאַנצעליאַריע; איגומענקאָ האָט
ליב באַקומען זיך אַראָפּצוועצן צו אַט דעם דריטהאַלבן יאָריקן מיידעלע,
שמייכלען צו דעם, אַרויסשטעלן די צונג און ביי דעם פּרעגן:
— סקאַזשי-קאַ, טיאָטיאַ, קודאַ טי יעכאַלעאַ?

און מאַדנע הנאה געהאַט, געוואָלט אלע זאָלן קוקן, ווי דאָס
קינד שטופט מיט אַ פינגערל צו אים אין דער פאַרריסענער נאָז און ווי
עס ענטפערט מיט אַ פופע-קילכל:
— עק טיעבע...
איצט אָבער האָט איגומענקאָ איבעראַנייט מיט וואָס צו קלאָגן

זיך אין דער ווייטער שטאַט אויף פּיליפּאָון — נישט איבער אַ קלייניקייט:
— זאָל מען זען! צרות מאַכט פּיליפּאָון אָן מיט זיין מישן זיך —
און אים צונעמען פּונדאַנען — ווער איז געווען גערעכט? פאַראַן
אַ לעבעדיקער עדות: דער גוי...

נעמט פּיליפּאָון אינעם ערשטן פּרימאַרגן, ווי נאָר ער האָט זיך
אינגעקערט פון די אַרומיקע דערפער (אומגעקערט האָט ער זיך שפּעט
ביינאַכט) און הייסט ביינייס אַריינרופן דעם גוי צום פאַרהער. ער
אַליין זיצט אויך דערביי.
— דערצייל פון אָנהייב, — האָט ער געזאָגט צום גוי, — אַלץ, וואָס
דו ווייסט.

דער גוי האָט אויפגעהערט צו קייען און האָט אויסגעלייגט.
נאַכאַמאָל, ווי אזוי אין דער נאַכט פון דאָנערשטיק אויף פרייטיק
האָבן מאָשנע פאַרנומען די עס-ערן, ווי אזוי צו זיי איז פון יענער
זייט גרענעץ אַריבערגעקומען קאַצאַק מיט זיין באַנדע... אַסך, אַסך...

פיליפאָו האָט אים איבערגעשלאָגן:

— אפשר נישט קאַצאַק, נאָר אושאַק?

און אַליין האָט ער דערביי שאַרף געקוקט, ווי דער גוי פינטלט

מיט די אַראָפּגעלאָזטע אויגן:

— מאַ בוטע... אושאַק...

די גאַנצע מעשה האָט נישט געשטימט מיט אושאַקס צעטל אין

אַפטייק, אַז ער איז מיט די עס-ערן צעקריגט.

איז אָט:

איבער אָט דעם גוי.

פיליפאָו איז אַרויסגעגאַנגען פון קאַנצעליאַריע, געהייסן גוט

היטן די טויערן. נישט אַרויסלאָזן אין ערגעץ דעם גוי אָן זיין באַפעל

און בכלל:

— אים גוט האַלטן אין אויג, בעת ער דרייט זיך אַרום אין הויף.

איגומענקאַ, אַז ער האָט דערהערט, האָט ער אַזש אַ קריץ געטון

מיט די ציין און איז געווען אַלע קאַלירן — נישט בלויז פון רחמנות צו

אָט דעם גוי. דער עיקר איז, וואָס פיליפאָו האָט אזוי זיך, מיט אַ זייט-

גענגעלע געוואָרפן אַ חשד אויפן גוי: אפשר איז ער גאָר אַ פאַרשטעלטער,

פון זיי טאַקע — פון די עס-ערן אַליין... זיי האָבן, הייסט עס, אונטער

זיך קיינעם נישט און האָבן אונטערגעשיקט דעם גוי אויסקוקן און אַנשרעקן.

— אַהאַ!... אַ קלוגיטשקער אַזאַ, פיליפאָו...

-- מ'ווייסט די חכמות!

— אויב אזוי, טאָ זאָל ער אַליין מוהל זיין פראַווען...

אין הויף האָט איגומענקאַ זיך געקלאַפט אין האַרצן פאַר אַלע

רויטאַרמיער אין די אויגן און געשריגן, אַז ער איז דאָ מער נישט

קיין נאַטשאַליק פון „אַטריאַד“.

— זאָל „ער“, דער וואַיאַקע דער גרויסער אַליין איבערנעמען

אויף זיך די קאַמאַנדע!

— ראם-טעריבאם!

—זאל ער באווייזן די קונצן פון די שאכטעס...

אין הויף, צווישן די רויטארמייער — א צעמישטער טומל.

די שטימונג — ווי פאר א שטרייק; קיינער טוט נישט גארנישט.

אין הויף דרייט זיך ארום דער אָרעמער גוי פונעם צעטריבענעם

„קאָמבעד“, קייט ברויט, פינטלט מיט די אויגן און הערט זיך צו צו
אַלץ, וואָס מ'רעדט, צו יעדן געשריי.

דער אויסגעצויגענער אינדערפרי האָט אָנגעהויבן אויסצווען

אַנדערש, ווי אַלע, ניי, ווי גלייך פאר אים איז נאָך קיינמאָל קיין

אינדערפרי נישט געווען. ביי די ווייטע הויף-שטיבלעך האָט מען איבער

עפעס גענומען הילטיק צונויפשלאַגן אַ קעסטל — ווי אויף צו פאַקעווען

זיך, ווי אויף אַהיים צו פאַרן; פון אויבן, אויף די שפיצן פון קאַמינאַ-

באַלקער זשאַווערנדיקע קלויסטערס, האָט פון אָט די קלעפּ, ווי פריילעכער

אַ וואַרעם געטון די פאַרפּסחדיקע זון.

אַרום ערף אַזייגער איז פיליפּאָו אַרויסגעקומען פון קאַנצעליאַריע,

זוי תמיד אינעם בעקעש און אינעם שעפּסענעם מיצל, נאָר דאָס מאָל —

אַפּגעגאַלט, ווי אויף עפעס אַ יום-טוב, וואָס איז באַווסט בלויז אים

אַליין. ער האָט זיך אויסגעהוסט, זיך אַ דריי געגעבן, אַ קוק געטון

אַהין, וווּ איגומענקאַ שטייט און טענהט פאַר די רויטארמייער. ער האָט

דערזען, ווי דער גוי דרייט זיך דאָרט אַרום מיט אַ קייענדיק מויל און

האָט געהייסן מ'זאָל אים באַלד איינזעצן. ער האָט צוגעוואַרט ביז

מ'האָט אים געבראַכט דעם שליסל פון דער באַזונדערער קאַמער, ווהיין

מ'האָט דעם גוי איינגעשפאַרט, זיך אומגעקערט צוריק אין קאַנצעליאַריע

און זיך אָנגעבייזערט, פאַרוואָס ס'איז שוין ערף אַזייגער און נישטאַ

נאָך אַלע ביי די טישן. מוסר האָט ער אַ זאָג געגעבן בלויז דעם לאַנגן

סליעדאָוואַטעל:

— ווער — ווער, נאָר דו, גוטער-ברודער, דאַרפסט זיין פלייסיקער,

זוי אַנדערע... דו וויימט אַליין פאַרוואָס...

נאָר רייטע פלעקן האָבן זיך דערפון באַזעצט גאָר ביי דער

חברטע סאַשאַ אויפן פנים. מ'האָט אָנגעהויבן אויף אַלע דריי טישן

אויסלייגן די פאַפירן און אַריינרופן צום פאַרהער. דענסטמאָל איז אין

קאַנצעליאַריע שווער-אַטעמענדיק אַריינגעקומען איגומענקאַ און פון

גרויס אויפגערעגטקייט געווען אין שטאנד צו זאָגן יסמט זער, ווי די פאָר ווערטער:

— איך דין פון ערשטן טאָג אָן... דער רעוואָליוציע... איך פאָדער אים באַלד אַרויסלאָזן, דעם מאַשנער... אויף מיין אחריות... נאָר פיליפּאָוס עקשנות — זי האָט נישט קיין ברעג. ער ענטפערט נישט איגומענקאָן, קוקט זיך אַפילו נישט אים. ער איז גאָר שטאַרק אַריינגעטון אין דעם, וואָס אין קאַנצעליאַריע קומט איצט פאָר — לעבן חברטע סאַשעס טיש שטייען איצט אויג-אויף-אויג שמואל וואָלציס מיט דער בלאַנדער, וועמען ער האָט מער ווי צוויי חדשים אייטסבאַהאַלטן ביי זיך אין שטוב.

-- שפעטער, -- ענטפערט פיליפּאָוו איגומענקאָן, -- שטער נישט... וועסט אפשר גאָר אָנהייבן טון אַן אויף-צו-להכעיס, ווי צוריק מיט צוויי חדשים — האָסט זי געהאַט אין די הענט, אָט די-אָ, און האָסט זי אַרויסגעלאָזט.

דערביי ווייזט ער אָן אויף דער בלאַנדער. איגומענקאָ טוט אַ קרום מיט די אַנגלען, אַ קריץ מיט די ציין און גייט אַרויס. די אַרבעט אין קאַנצעליאַריע פירט מען ווייטער.

שמואל וואָלציס האָט געקוקט דער בלאַנדער אין פנים אַריין ביז, ווי אום שבת נאָך אַ שווערן טשאַלנטיקן שלאָף. אירע באַקן זענען געווען פרעמד און האָבן געפלאַמט, ווי די באַקן פון אַ פאַרעקשנטער און טרייף-שיינער הצופה — גרינג אַפגטן זיך וועט זיך אַזוינס נישט לאָזן.

שמואל וואָלציס עס געפילן:

ווי גלייך די בלאַנדע גיט זיך אויס פאַר זיינס אַ ווייב. אים גייט עס אין לעבן: ער מוז דאָ אויפן אָרט פון איר פטור ווערן. ער האָט אַ קוק געטון אויף איר מיט שנאה, ווי אויף אַ גרויסער ארורה. זיינע געדערים האָבן זי אַ שעלט געטון. ער האָט ביי איר געפרעגט:

— איך האָב געדונגען פאַר אייך פורן?.. ווען האָב איך אייך געדונגען פורן?

די בלאַנדע האָט געטון אַ הוסטעלע, פדי די שטימע זאָל ביל איר זיין קלערער; זי האָט געענטפערט מיט אַזאָ קול, יואָס אַפילו

זו זי זאגט א ליגן, וועט דאס אויך ביי איר א קרענק עמעצער וויסן:
— נאך מער ווי געדונגען... מיט מיר געהאנדלט... איר אלע —
אייער גאנץ שטעטל.

שמואל וואלציסעס אויגן האבן זי געוואלט דורס זיין. — זע!.. עס
קאכט אין איר די שנאה צו יידן... זי וויל מסרן גאנץ גאליכאווקע...
און אביסל אמת שטעקט דאך אין דעם: וואס-זשע?.. מ'האט נישט
געהאנדלט מיט אַט דער סחורה?.. נאָר שמואל וואלציס האלט, אז אפילו
ווען מ'האט געהאנדלט, איז ער אויך געווען לייטישער פון אלע
גאליכאווקער — אלע האבן „געזשובט“, „געזשובט“, ווי די חזירים, און
ער, שמואל, האט פון אנהייב אן געטראכט: „מעט עס אויסקרענקען“.
ער האט געפרעגט:

— אז מ'האט אייך אומגעקערט פון דער גרענעץ, האב איך זיך
ביי אייך נישט געבעטן: „געמינט אייך אן אנדער סטאנציע — איך בין
אייך מוחל די פארדינסטן?“

די בלאַנדע האט צונויפגעצויגן איין אייגל. די לעפלעך פון איר
קורצן נעזל האבן זיך פונאנדערגעבלאָזן.

— אז מ'האט מיך אומגעקערט פון דער גרענעץ, — האט זי
געזאגט, — האט איר זיך דערפרייט איבער מיר: איר מיט אייער ווייב
זייט מיר אַרויסגעלאָפן אַקעגן.

ביים טיש האט מען א פרעג געגעבן:

— און איר בריוו?.. אירן א בריוו האט איר עמעצן אפגעטראָגן?
ביי שמואל וואלציס איז פאָרקילט געוואָרן אין האַרצן — הייסט
עס: די בלאַנדע האט שוין אַריינגעמישט דעם דאָקטאָר באַביצקי אויך...
ער האט אָנגעהויבן אויסצולייגן, ווי אַזוי נישט ער און נישט
דער דאָקטאָר האבן זיך נישט געוואלט מישן אין אירע „געשעפטענישן“;
ווי אַזוי ער האט אַרויסבאַגלייט דעם דאָקטאָר אין הינטערהויז מיטן
לאַמפ אין די הענט; ווי אַזוי ער האט דאָרט געפרעגט: „ווער איז
זי?“ און ווי אַזוי דער דאָקטאָר האט אים געענטפערט: „היינטיקע
צייטן... אז דו קאַנסט אַ מענטשן פון נעכטן, הייסט עס נאָך נישט, אז
דו קאַנסט אים היינט“.

פון דער שטיקלייט אַרום טיש, פונעם פרומען סאַמעט אין די
אויגן, וואָס קוקן צו אים, דרינגט שמואל וואלציס, אז אין זיינע רייד

גלויבט מען מער איידער אין דער בלאַנדערס. ער הייבט דעריבער אָן
אויסצולייגן, ווי אַזוי „ביז אָט דעם אומגליק“ האָט ער שווער געאַרבעט
אויף דער זעגמילִי ביי כייקל בערעזאַווסקי - אַ „נאַדרעזשטיק“ און ווי
אַזוי איצט, ווען אַ „נאַש-בראַט“ איז גאַר געוואָרן אַ שטיקל מיוחס...
נאָר ער מוז ווי אין טשאַד איבעררייסן. וואָס איז געשען? די
בלאַנדע וויל אים „סוויטשען“ אין די אויגן, אַז ער זאָגט אַ לייגן.
שמואל וואָלציס קוקט ערשט איצט אויף איר רעכט ביז:

- „זעסט, צי ניין?.. אַ קופערנער שטערן!“

אויב אַזוי, וועט ער זי באַלד לייגן אין דער ערד - זאָל זי אים
קוקן גלייך אין פנים; ער פרעגט ביי איר:

- איר האָט נישט געטון אין טויט אַריין, מ'זאָל אייך צונויפפירן
מיט פיליפּאָון?

- שאַ!.. איר האָט זיך נישט באַרימט, אַז פיליפּאָון וועט זיך
אין אייך פאַרלייבן?

אַ שטילקייט אין צימער.

אַ פּוּזע פון קוקנדיקע אויגן.

פיליפּאָון האָט געפרעגט:

- קטאַ?.. יאַ-טאַ?

ביים טיש האָט מען זיך פונאַנדערגעלאַכט מיט אַ בכיוונדיקער
היימישקייט, וואָס מיינט צו זאָגן, אַז דאָ זענען קיין עלטסטע נישטאַ.
נאָר אין אָט דער בכיוונדיקייט האָט זיך דווקא שטאַרק דערפילט, אַז
דער עלטסטער איז דאָ פיליפּאָון.

- כאַראַשאַ, - האָט פיליפּאָון איבערגעהאַקט דאָס געלעכטער, -
מאָזשעט אי פּאָזשענימסיאַ.

ער האָט דורכשפּאַנענדיק איבערן צימער אויף איר אַ קוק געגעבן.
- פּאָזשאַלוי, - האָט ער אויסגעלאַזט, - ראַדי ספּאַסעניאַ ראַדיני...
ער האָט זיך געלאַזט אַוועקגיין פון דער קאַנצעליאַריע אַזוי
ברוגן, ווי גלייך מ'וואַלט אים דאָ אויפן רעכטן אמת פירגעגעבן
זייער אַ מיאוסן שידוך, נאָר פון דער טיר האָט ער זיך אומגעקערט
און האָט איבערגעשלאָגן שמואל וואָלציסעס נייע טענות:

- אַלץ איינס, ווער דו ביסט געווען פריער, - האָט ער געוואָרפן
אַקעגן אים אין דער לופט מיט אַ האַנט, - האָסט אויסבאַהאַלטן אָט

דאָס גוטס ביי זיך אין שטוב, איז צעצאָל זיך - וועסטו איצט גיין אויף עטלעכע חדשים אין קאָנצענטראַציע-לאַגער... טשטאָ ווי?.. שוטיטיע?!

און ער איז נאָך מער ברוגו אַרויס פון קאָנצעליאַריע. ווי תמיד אין אויפגערעגטע מינוטן, איז שוין פאַר אים אינעם „טשטאָ ווי, שוטיטיע?“ געווען פיל מער איידער מ'קאָן מיט אָט די ווערטער זאָגן: יעדערער, מיט וועמען עס קומט דאָ אויס האָבן צו טון, האָט זיך זיין אייגן ווערימדיק „שטיקל גערעכט“ ביים אַנטון צרות, ביים אונטערשטעלן אַ פיסל. און פאַראַן דער גרויסער „גערעכט“ פון דער רעוואָליוציע - צערטעטן און פאַרברענען אין אומברחמנותדיקע פייערן אָט די אַלע קליינע ווערימדיקע גערעכטעלעך, און אָט - איצט ברענט ער מיט אַלע זיינע פלאַמען, דער „גרויסער גערעכט“:

- טשטאָ ווי?.. שוטיטיע?

אין הויף האָט ער באַגעגנט יוזי ספיוואַק, אַ קוק געגעבן אויף אים, זיך אָפגעשטעלט, אַ רעד געטון מיט אים צום ערשטן מאָל היימיש, ווי מיט אַן אַרטיקן, אַ פּרעג געגעבן, צי קאָן ער נישט דעם מאַשנער גוי:

- נו, אַזוי זיך, פון פריער - פון דער אַרבעט מיט די עס-ערן. יוזי איז בלאַס געוואָרן און האָט געענטפערט נישט תיכף און פוילבלעך:

- אַזוי אַז קענטלעך זעט ער נישט אויס...

ער איז נאָך מער בלאַס געוואָרן און האָט צוגעגעבן:

- אַ חשד קאָן מען פונדעסטוועגן האָבן.

- נו, אָט...

און עס האָט אויסגעווען, ווי פּיליפּאָוו איז געוואָרן ביי זיך שטאַרקער בלוז פון דעם, וואָס נישט נאָר ער אַליין טראַכט אַזוי. ער איז צוגעגאַנגען צו די רויטאַרמייער, וואָס שטייען נאָך אַלץ אַרום אינגומענקאָן אין אַ רעדל, און האָט גענומען אין זיי איינרעדן, וואַרפן אַקעגן זיי אין דער לופט מיט אַ האַנט:

- וואָס איז מען דאָ?.. ציטעריקע איז מען דאָ?.. זיך דורכ-

געפאַרן אויף אַ שפּאַציר און זיך אומגעקערט... געווען צוועלף וויאַרסט אונטער מאַשנע און מורא געהאַט אַריינצופאַרן אין דאָרף אַריין...

דאָרט האָט איר אויף אייער זייט די גאַנצע דאָרפישע אָרעמקייט... איך
קום אָן פון די דערפער: די אָרעמקייט איז אומעטום מיט אונדז!
אַ ביישפּיל און מער גאָרנישט - אָט וואָס האָט מען געדאַרפט זיי וויין...

ער איז עטלעכע מאָל פון רעדל אויפגערגט אַוועקגעגאַנגען.

נאָר אַלעמאָל זיך ביז אומגעקערט צוריק:

- פאָלקן זאָל מען אייך צוגרייטן!

- גאַנצע פאָלקן!

- זיי שטייען פון אייערטוועגן אָנגעגרייט!

- וווּ זאָל מען אייך נעמען פאָלקן?

ער האָט, אַוועקגייענדיק, דערהערט, ווי פונעם רעדל שרייט

מען אים נאָך:

- פאַרוואָס האָסטו, חבר נאַטשאַלניק, אַליין נישט מוחל געווען

צו פאָרן?!

- אַהין... טאַקע קיין מאַשנע...

- האָסטו זיך אויסגעזוכט גרינגערס! - אין די נאַענטע דערפער...

- אַהין, וווּ מ'האַט דיר אויסגעבעט מיט סאַמעט, ביסטו געפאָרן...

ער האָט זיך אומגעקוקט.

- איז איך! - האָט ער מיט אַן אָנגעגאַסן פנים זיך געקלאַפט

אין ברוסט, - איז וואָס?! איז נאָר איך אָפּ!..

און ער האָט מער צום רעדל נישט געוואָלט צוגיין. אויפן וועג

צוריק אין קאַנצעליאַריע האָט ער ווידער דערזען יוזין, זיך אָפגעשטעלט

מיט אַ שווער-אַטעמענדיקער ברוסט, מיט אַזאַ אויסזען, ווי דער קאַפּ

איז אים נאָך דאָרט - ביים רעדל, און אַ זאָג געגעבן אַ פאַר אומקלאַרע

ווערטער:

- וועסטו אפשר שפּעטער אַריינקומען... חברטע סאַשאַ - אויך...

מעט זיך אפשר מישב זיין.

יוזי האָט אים נאָכגעקוקט: צום ערשטן מאָל האָט דער מענטש

געזאָגט: „אפשר... ביז אַהער האָט ער געוואָלט אַלץ אויף זיכער.

עס איז געווען בייטאָג. פון די קאַמערן האָט מען אַרויסגעלאָזט

אויפן שפּאַציר. אַ גרופּע אַרעסטירטע (צווישן זיי - שמואל וואָלציס)

האַט מען אָנגעזאָגט, זיי זאָלן זיין גרייט: מ'וועט זיי נאָך היינט

אַפשיקן מיט אַ קאַנוואַי אין קאַנצענטראַציע-לאַגער.

מ'האָט אויפן שפאציר שוין געוויסט אַלץ: עס-ערן אין מאַשנע... אושאַק אין גאַליכאַווקע, אַ גוי, וואָס מ'ווייסט נישט ווער ער איז, און דאָ, אין קאַמינאַ-באַלעקע אַליין, איז מען, זעט אויס, אויך שטאַרק צעריסן צווישן זיך. מ'האָט דעריבער אַריבערגעקוקט איבערן פלוזט מיט אַזעלכע וואַרטנדיקע, אויסקונדיקע אויגן און מיט האַפּענונג: – ס'איז נאָך גאַרנישט געזאָגט... אפשר וועט נאָך גאָר אינגאַנצן ווערן אויס?..

אויגן, וואָס קוקן אין הויף אַריין, זענען געווען פול מיט וואַרטעניש.

– עס פעלט דען אָסך?.. איין ברויזעלע...

נאָר דאָס „ברויזעלע“ איז נישט געקומען.

עס איז געווען מיט אַ פאַר שעה שפעטער, ווען דער פּריינג אין דרויסן איז פּלוצים קאַליע געוואָרן, ווען עס האָט זיך ביינייס אָנגעכמאַרעט, ווען פון צפון האָט אַ בלאָז געגעבן אַ נייער קאַלטער ווינט און עס האָט ביינייס אָנגעהויבן שיטן אַ נייער נאַסער און זייער גראַבער שניי.

אַרומגעוויקלט מיט שאַרפעס און מיט שמאַטעדיקע שאַלעכלעך און באַגלייט מיט באַוואָפּנטע רויטאַרמייער, האָט זיך אַרויסגעגלייטשט פון טויער אַ הויקערדיק הורטל פון אַ מענטשן פּופּצן – אַ געמיש פון יידן מיט גויעס, וואָס זעט אויס פון ווייטן, ווי אַ כאַפּנדיקע לוויה, און פאַרקע-רעוועט געשווינד רעכטס צום בלאַטיקן וועג אויף אויסצופעלן גאַליכאַווקע. מ'איז געגאַנגען מיט אַזעלכע געפילן, ווי גלייך דאָס אַלץ האָט שוין איינמאַל געטראָפּן – שוין לאַנג, לאַנג – מ'איז שוין איינמאַל אַזוי געגאַנגען, און דעריבער איז עס אַ „מוז“, און עס קאַנען נישט אָפּהאַלטן נישט די בלאַטע, נישט דער קאַלטער ווינט, וואָס טרייבט אונטער פון צפון, נישט דער פייכטער גראַב-גראַבער שניי, וואָס שיט אין אלכסון, נעצנדיק די געהויקערטע פלייצע, דאָס פנים, די הענט און אַפילו די אויגן – מ'איז געגאַנגען נישט ווי פאַר אַ פאַרדינט אַפּקומעניש, פאַר שלעכטע מעשים, נאָר ווי גלייך מ'טוט מיטן גיין אַ שליחות פון גורל. אינעווייניק, אינעם געהויקערטן מענטשן-הורטל האָט מען זיך פון לאַנג שוין געקאַנט צווישן זיך; דאָרט זענען געווען: דער בחור, וואָס האָט געדינט ביי רב אַהרנען אין קאָזשעווע זאוואָד, יאַכעלזאָנס ווייב,

וואָס איז שוין לאַנג פאַרברודיקט, מיט איר שיינעם פנים, מיט אַלע אירע אונטערשטע און אייבערשטע קליידלעך, און האַלט נאָך אין איין צופודרען זיך, אין איין אונטערשפריצן אויף זיך פון איר אויסבאַהאַלטן פלעשעלע אַדעקאַלאַן. דאָרט איז אויך געווען דער זייגערמאַכער, וואָס איז מער באַריידעוודיק און לעבעדיק, ווי אַלע, נאָר דערפאַר, ווייל אַן עק, פטור – מ'וועט כאַטש מער שוין נישט זאָגן אויף אים, ער איז אַ שפיק, אונטערגעשיקט פונעם אדון, דעם סליעדאָוואַטעל אַליין...

בלויז שמואל וואַלציס איז דאָרט געגאַנגען אין מיטן הורטל, ווי איינער אַליין, געגאַנגען פאַרשטומט און דערהרגעט מיט עפעס אַן אינעווייניקסטן רוקן צו אַלע אַרעסטירטע און מיט אַזאַ מפונק-געפיל, ווי גלייך זיי אַלע זענען „פאַסקודסטווע שבפאַסקודסטווע“ און נאָר ער, שמואל וואַלציס אַליין, – ווי ער וואַלט פון הוילער לייטישקייט זיך אַליין געהייסן מיט אַט דעם עולם גיין און אַפקומען.

ער האָט געהאַלטן אין קאַפּ דעם קאַנצענטראַציע-לאַגער, וווהין מ'פירט אים, און האָט געטראַכט מיט אַן אַ שיעור ביטערקייט, אַן אויפהער:

– געאַרבעט אַלע יאָרן אַזוי שווער ביי בערעזאַווסקין אויף דער זעגמיל – אַ נאָדרעזטשיק געווען... איז אַט האַסטו דיר, פלוצים... איצט, ווען אַ „נאַש-בראַט“ איז גאַר געוואָרן אַ שטיקל מיוחס...

- נו אָט !
 - שוין...
 - אושאק האָט זיך באַוויזן לעבן ווערמינסקער וואַלד.
 - באַפאַלן צוויי פּויערים צווישן טאַטאַראָוקע און ליובאַן.
 - אַ שפיצל פון אַ באַנדיט !
 - געלעזט אַ צעטל „איך קום נאַכאַמאַל“, און געהאַלטן וואָרט...
 אין דרויסן איז נאָך געווען פאַרטאַגיק-טונקל. דער טומל האָט
 אויפגעוועקט קאַמינאַ-באַלקע פון שלאַף:
 פון ליובאַן און פון טאַטאַראָוקע, צוויי אַרעמע דערפער, ווי
 מ'האַט פיליפּאָון שטאַרק מיטגעפילט ערשט-אַ, ווען ער האָט דאָרט
 אַגיטירט אַקעגן די עס-ערן, זענען פיר גוים - צו צוויי פון יעדער
 „קאַמבעד“, - געקומען זיך קלאָגן און האָבן טענות:
 - נו אָט !
 - שוין...
 ווי שולדיק אין דעם וואָלט געווען בלויז פיליפּאָו, וואָס האָט
 צוריק מיט עטלעכע טעג ביי זיי אַרויסגעטראָטן.
 ביי האַנען-קרייען איז פיליפּאָו אַרויס אין הויף אינעם בעקעש
 אויפן אונטערשטן וועש, דערזען, ווי אין עק הויף לויפט מען איבער
 מיט אָט דעם נייעס פון איין שטיבל אין צווייטן - פריילעך, מ'האַט שוין
 ביי זיך געפועלט: אין אַלץ איז שולדיק בלויז ער, פיליפּאָו...
 ער האָט אויסגעהערט די פּויערים זייער זייערלעך און פאַרשלאַפּן;
 יעדער זייערער אָטעם - אַגעמיש פון נמאס-געוואָרענע געפילן סיי צו
 יענע, וואָס פאַלן אָן, סיי צו יענע, וואָס קומען זיך קלאָגן. ער האָט
 ברוגז צו די פּויערים געזאָגט:

— און וואָס האָט איר אַליין געטון דערצו? — איר, די „קאַמבעדן“?
ווי אויף צו-להכעים איז ער אַוועק צוריק צו זיך אין צימער.
דער הויף האָט זיך אָנגעכמורעט.
די פויערים זענען דאָרט געבליבן מיט זייערע טענות. רויט-
אַרמייער האָבן אויסגעהערט אַלע קלייניקייטן: ווי אַזוי אושאַק האָט
אויפן וועג די פורן באַזוכט און צוגענומען אַלץ, וואָס מ'האַט ביי
זיך געהאַט:

— אויסגעטון די שטיוול אַפילו — ביזן העמד.
— געהייסן איבערגעבן, אַז ער וועט קומען אין די דערפער און
וועט אויסשניידן אַלע, וואָס האָבן געהאַט צו טון מיט קאָמוניסטן...
דענסטמאַל איז פיליפּאָוו אין אויפּרעגונג נאַכאַמאַל אַרויסגעקומען
און האָט געהייסן די פויערים פאַרן אַהיים. זיי האָבן ווידער אָנגעהויבן
טענהן, האָט ער זיי איבערגעשלאָגן:

— גוט, שוין געזאַגט...
— מ'וועט אָננעמען מיטלען.
עס האָט אויסגעזען: ער האַלט זיך איין מיט אַלע כוחות, ער
זאָל נישט ווערן אין כּעס.

די פויערים זענען אַוועק, האָט ער זיך נאָך אַלץ אַרומגעדרייט
אין הויף. אין פאַרשידענע הויף-ווינקלען האָט אַרומגעבלאָנדזשעט זיין
הוסט — איינער אַ טרוקענער, הייליקער און וואַכדיקער הוסט גיט
צו וויסן:

— אַז אַך און וויי שוין צו אייך אַלע...
אַ פּויזע, אַ צווייטער הוסט ענדיקט:
— אַז אַך און וויי, אויב צווישן אייך אַלע בין איך דאָ דער
איינציקער.

ער האָט אַריינגערופן צו זיך חברטע סאַשאַ און יוזי
ספּיוואַק.

זייערע מיינונגען:
קלאָר... קיין ספּנה... אַ הייפּעלע באַנדיטן האָבן זיך באַזעצט
נישט ווייט אין אַ וואַלד... נאָר פון דער אַנדערער זייט... פון הינטן —
די מאַשנער עס-ערן... אויף אַרויסצורוקן זיך פון מאַשנע האָבן זיי קיין
כוחות נישט... אַנקוועלן וועלן זיי...

כדי צו דערווייזן זיך אליין, אז זי האָט פאַר פּיליפּאָוון קיין מורא נישט, האָט חברטע סאַשאַ אַ פּרעג געגעבען:

— און ווען מ'שיקט דאָך אין שטאַב... נאָך הילף?..

דענסטמאַל האָט פּיליפּאָו איר געהייסן בלייבן מיט אים אליין, באַליידיקט אַרויסגענומען אָן אויסבאַהאַלטן פּעקעלע פּאַפּירן און איר באַוויזן: צוויי מאָל געשריבן אין שטאַב, מ'זאָל צושיקן הילף; ביידע מאָל האָט מען פּון שטאַב געענטפּערט מיט אָן אויפּשריפט „געהיים“: „מיר זענען אַרומגערינגלט מיט אָן אַ שיעור פּראָנטן און האָבן אליין ווייניק פּוחות; קיין שום מאַכט וואָלט זיך מיט אַזוי ווייניק מענטשן נישט געהאַלטן“.

און נאָך האָט מען פּון שטאַב געענטפּערט:

„טוט, ווי מיר: האָלט זיך אויף מיט אייגענע פּוחות“.

— טשטאָ ווי?.. — האָט ער באַליידיקט געזאָגט צו חברטע סאַשאַ, —

שוטייע ?

און ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט ביים פּענצטער קוקן אין דרויסן. דאָרט איז געווען, ווי אויפן האַרצן — אַ פאַרנאַכטיקע טונקלניש פּון גאַנצפּרי-אָן. ס'האָט אי זומערדיק גערעגנט, אי ווינטערדיק געשאַטן; ס'האָט אַלעמאַל אויפּגעהערט און ווידער אָנגעהויבן. וואַטאָווע-גראַבער פייכטער שניי האָט פּאַלנדיק געטוקט זיין קלאָרע ווייסקייט גלייך אין ברודיקער קאַלושע. געטוקט מיט אַ רמז, אז אין לעבן איז אויך אַזוי.

אַרום צען אַזייגער אינדערפרי.

אונטער טראַטנדיקע פּיס האָט זיך שוין געפילט דער זעלבער גוואַדז, וואָס טיף אונטער דער ברוסט; געדאַכט האָט זיך: עס איז אויף לאַנג — אושאַקס אַראַפּקומען אין דער געגנט האָט קאַליע געמאַכט דעם פּריילינג גרינטלעך און אויף אייביק. עס האָבן זיך געדענקט די וועגן אַרום ווערמינסקער וואַלד, וווּ ער געפינט זיך — אויך בלאַטיקע, פאַרפינצטערטע, קויטיקע, ווי דאָ אין הויף. ס'איז נייטיק געווען באַלד. אויף דער הייטער שעה צוגיין אין ווייטן הויף-ווינקל צו די רויט-אַרמייער און אַוועקשיקן אַהין עטלעכע רייטער.

— גרייט זיך — זעקס אויף פּערד!

נאָר אין די אויערן האָבן נאָך אַלץ געקלונגען די נעכטיקע אויטגעשרייען:

– „האָסט זיך אויסגעזוכט גרינגערס“.

– „ווי ס'איז דיר אויסגעבעס מיט סאַמעט ביסטו געפאַרן...“

און אַלץ, וואָס אַרום, האָט פֿיז נאָר צערייצט און אויפגעבראַכט. רויטאַרמייער האָבן, ווי אין אַ געוויינלעכן טאָג, געפירט די פּערד צום ברונעם, זיי געפּוצט, געוואָשן און געשריגן, ווען אַ פּערד שטייט נישט איין; חברטע סאַשאַ איז געשווינד דורכגעלאָפּן פון איין ווייטן שטיבל אין צווייטן, געטראָגן אין איילעניש צוויי בעקנס, ווי עפעס אויף אַ שמחה... אויך זי איז דאָ געוואָרן אַ באַבע:

– פאַרוואָס גייט זי נישט צו דער אַרבעט אין קאַנצעליאַריע?

אַרום האַלב ערף.

פּיליפּאָוו איז געגאַנגען ביינייס טענהן און זידלען צו די פּערד-שטאַלן, וווּ עס פאַרקען די רויטאַרמייער, דער אינעווייניקסטער פּעס האָט אַהין געשלעפּט און געצויגן. די פּיס האָבן פּעסט אַהין געשפּאַנט. נאָר אויף אַ האַלב וועג איז ער שטיין געבליבן. אינעווייניק אין אים האָט דער פּעס זיך געגעבן אַ שאַר אויף רעכטס און אויף לינקס, און אַרויסגערוקט האָט זיך דאָרט דער אייזערנער טראָפּן, וואָס קער צו דער רעוואָלייציע און האַרטעוועט און האַלט אָפּ... שטענדיק, אין אַלע שווערע מינוטן האָט אים אָט דער טראָפּן אונטערגעוואָגט דאָס נייטיקע, דאָס ריכטיקע, און איצט, פון נאָך דער נעכטיקער קריגעריי – עפעס ווי אַ זיפּ פאַר די אויגן, ווי אַ נעפּל אויפן גאַנצן פאַרשטאַנד... ער האָט געדענקט די ענטפּערס פון שטאַב, נאָר צוגיין מיט זיי איצט צו די רויטאַרמייער האָט געהייסן – אויספויקן זיי, דערציילן דאָס, וואָס וויסן מעג בלוז איינער, און אַרויסשטעלן זיך אַליין – באַווייזן און ריינוואָשן דאָס אייגענע „שטיקל גערעכט“... שוין בלוז פון אָט דעם געדאַנק אַליין האָט ער זיך אָנגעצונדן מיט זיין גאַנצן אינע-ווייניקסטן ברען. טיף אין זיך האָט ער אָנגעשריגן אויף זיין אייגענעם „שטיקל גערעכט“.

– טשטאָ ווי?.. שוטיטיע?!

די זיפּ מיטן נעפּל, וואָס הילן איין פון נעכטן אָן דעם פאַר-שטאַנד, האָבן פון אָט דעם „טשטאָ ווי? שוטיטיע?“ אָנגעהויבן צעגיין און פאַרשווינדן. די פּיס האָבן פּעסטער גענומען שפּאַנען צוריק אין קאַנצעליאַריע. איצט איז ער געווען פּול מיט מדה-הדין פונעם „גרויסן

גערעכט, אלץ איינס קאלט און אלץ איינס ווייט צו אלע ארומיקע פונקט
ווי צו זיך אליין. ער האט אין קאנצעליאריע געפרעגט:

— וועמענס פאפירן גייען צוערשט?

אויבן-אויף זענען געלעגן די פאפירן פון אַננאָ אַרקאדיעוונאָ
מאַרזאַוויצקאַיאַ, אַ געוועזענע פרוי פונעם אַנטלאָפּענעם צאַרישן אָפיצער
יעסאַוֹ זשאַראָוו (אין גאַליכאַווקע האָט מען זי גערופן פשוט — „די
בלאַנדע“). ביי פיליפּאָוו האָט מען געפרעגט:

— צוערשט די, אָדער אַנדערע?

ער האָט נישט געענטפּערט. סיי-ווי-סיי האָט ער שוין איצט צו
אַלע אַרומיקע געטראָגן אין זיך דעם זעלבן אומברחמנותדיקן באַשלוס,
וואָס צו זיין אייגענעם „שטיקל גערעכט“. אין קאנצעליאריע איז
דענסטמאַל אַריינגעקומען יוזי ספּיוואַק, ער האָט געהאַט איבערצוגעבן,
אַז אַ וויאַרסט זעקס פון דאַנען, לעבן קליינעם וועלדל האָט עמעצער
געזען ביי פיר-פינף פון אושאַקס באַנדיטן. נאָר פיליפּאָוו האָט אים
באַלד, ביי די ערשטע ווערטער, איבערגעשלאָגן:

— לאָז צורו, — האָט ער געזאָגט, — שטער נישט.

עס איז געווען בייטאָג, ביי אַ הימל, וואָס וויל זיך לייטערן און
פאַרציט זיך ווידער מיט נעפּל.

נאָך דער אַרבעט אין קאנצעליאריע איז פיליפּאָוו דורכגעגאַנגען
די מיטלסטע אַלעע, די הענט — פאַרלייגט אַרונטער, דער קאָפּ מיטן
באַנדאַזשירטן האַלדז — אַביסל אָן אַ זייט. פון דער זייט האָט זיך צו
אים דערנענטערט יוזי ספּיוואַק און אים געוואָלט עפעס זאָגן, האָט
ער אַ מאַך געטון מיט דער האַנט, מ'זאָל אים לאָזן צורו. עס האָט
אויסגעזען, ווי ער וואָלט וועלן זאָגן:

— מיט ריידענישן וועסטו שוין איצט גאַרנישט מאַכן — מ'דאַרף
נעמען און טון.

און ער איז אַוועקגעגאַנגען ווייטער.

לעבן די פּערד-שטאַלן, וווּ יעדער געלעכטער און יעדער שטויס
האַט דערמאַנט, אַז די פריילעכקייט איז דאָ אַ קראַנקע, האָט ער פאַר-
קערעוועט לינקס. ער איז פאַרשווונדן אינעם אָפּגערויזטן ווינקל צווישן
די אַרומבלאַנקענדיקע פאַרדריפּעטע רעזערוו-פּערד און האָט פון דאָרט

אַרויסגעפירט די שוואַרצע שקאַפּע, אויף וועלכער ער האָט געריטן פאַר זיין לעצטער קרענק – אַ כּוּדאַבע מיט דרעמלידיקע אויגן און מיט אַ לאַנגן פאַרדריפעטן עק; פרעסן פרעסט זי דאָ גלייך מיט אַלע, נאָר עפעס, ווי עס באַקומט איר נישט – זי ווערט פון טאָג צו טאָג דאַרער.

– שטיי! – האָט ער אויף איר אָנגעשריגן.

די שקאַפּע האָט מיט אַ פּערדישן זיפן געעפנט די דרעמלידיקע אויגן און האָט פריילעכער אויף אים אַ קוק געגעבן. דענסטמאַל האָט ער גענומען זי פאַרצוימען און אָנזאַטלען. ער האָט עס געטון נישט געאיילט, נאָר זיכער – צופרידן, וואָס קיינער טוט דאָ פאַר אים גאָר-נישט, זיינע פעסטע, גלייכמעסיקע באַוועגונגען האָבן אים ווי געהאַלפן צו האַלטן אָן אויפהער אויפן קאַפּ דעם ווערמינסקער וואַלד, וווּ אושאַק געפינט זיך:

– דערגיין, צוערשט, וויפּל זענען זיי דאַרט...

– פאַרשטייט מען... עס האָבן נאָך גאַנצפרי באַדאַרפט אַהין אַוועקלויפן...

מיט אָנשטרענגונג ביז ציין-פאַרקוועטשן האָט ער פאַרצויגן דעם פאַס אונטער דער שקאַפּעס בויך און געענדיקט אין געדאַנק:

– אַ מענטשן זעקס...

איצט האָט ער דערהערט, ווי הינטער זיינע פלייצעס רופט מען אים זייער נישט זיכער – אָן אָפּגעשוואַכט קול פּרוּווט דאַרט אַלעמאַל צו ווערן שטאַרקער און בלייבט דאָך שוואַך. זיינע אויגן האָבן זיך אומגעקוקט זייער פאַמעלעך, ווי אָן גלויבן – זיי האָבן דעריזען, צוערשט, אַסך, אַסך פלעקן אויף חברטע סאַשעס פנים און נאָכדעם – חברטע סאַשען אַליין, איר ראָז ציצן קאַפּטל, אין וועלכן זי איז, ווי אין איין אַטעם אַרויסגעלאָפן אין דרויסן. אירע ליפּן זענען געווען בלאַס. אירע אויגן האָבן צוגעפינטלעך און זיך געקנייטשט, ווי תמיד, ווען זי דער-פילט פון אים, פּיליפּאָוו, אַז אַרום-און-אָרום איז אומרויך.

– און איך, – האָט זי געקנייטשט די אויגן, – איך האָב דיך נאָר געוואַלט בעטן... זאַלסט אויך אַריינקומען, חבר פּיליפּאָוו... ביי מיר איז היינט אימענינעס...

אירע אַקסלען זענען פון נישט ענדיקן געבליבן אונטערגעהויבן;

אין אירע אַראָפּגעהאַנגענע הענט האָט זיך געפילט די זעלבע טאַרלאָרנאָקייט, וואָס אין אירע צוזאַמענגעצויגענע אויגן און אין איר פנים:
 – „איז וואָס-זשע וועט זיין?.. וואָס וועט זיין?..“
 – אַך... אַזוי גאַר... – האָט ער געזאָגט, – אימענינעס...
 ער איז שוין ווידער געשטאַנען צו איר מיטן רוקן, געקוקט צום פערד, געפרוווט מיט כוח, צי דער זאַטל זיצט פעסט. טיף אונטער אַלע געהאַרטעוועטקייטן האָט אַ נאַג געגעבן אַ געזעגן-געפיל צו די חדשים, וואָס מ'האַט דאָ אינאיינעם געאַרבעט: וואָס טוט זיך מיט איר?.. צי איז זי ווירקלעך משוגע אויף פראַווען אימענינעס איצט, אין אַט דער צייט? צי אפשר האָט זי פאַרטראַכט מאַכן אַ שלום דאָרט, אַרום איר טיש – ווייבערשע דיפלאַמאַטיע, וואָס?..
 – כאַראַשאָ, – האָט ער געענטפערט, נישט אומקונדיק זיך, – איך וועל אַריינקומען. סיי-ווי-סיי... מיינע אַ ביקס שטייט דאָרט ביי דיר... איך דאַרף זי איצט האַבן...

פאַר אַ נאָוועגע האָט מען געשאַטן צוקער אין דער הייסער טיי און דערביי צוגעשמייכלט, ווי גלייך מיט יעדן ני-אַריינגעשאַטענעם לעפעלע איז מען זיך נוקם אין דער וועלט-בורזשואַזיע:
 – אַט אַזוי האָט זי געטון, אַרוהן איר קישקע!
 מ'האַט חוזק געמאַכט פונעם סליעדאָוואַטעל אַנדרעיעוו:
 – שיט, שיט...
 – זשאַלעווע נישט, גוטער-ברודער.
 – ווייז, ווי אַזוי האָסטו געטון אין די גוטע יאָרן...
 אויף אַפצוטשעפען זיך האָט פיליפאָו געענטפערט דער חברטע סאַשען:

– נייע זנאָו קאַגדאַ מאָ? אימעניני.
 – קאַק בודטאָ ליש וו אַקטיאַבריע אי ראָדילסיאַ.
 אַקעגן האַבן אַ בליץ געטון איגומענקאַס אויגן:
 – אַלץ וועגן זיך... וועגן זיין אייגענער פערסאָנע!
 ער האָט אַרויסגערופן עמעצן פון צימער אויף אַ סוד, זיך אומ-געקערט און אַרויסגערופן אַ צווייטן, אַ דריטן. אינעווייניק, אין פיליפאָו, האָט זיך אַנגעצונדן דער פאַריבל אויף חברטע סאַשע: „נאָך וואָס-זשע

האָט זי אַהער גערופן? און באַלד איז אויפן זינען אַרויפגעקומען די
אָנגעוואַלטע שקאַפּע, וואָס וואַרט הינטערן פּערד-שטאַל. די בלאַטיק-
קויטיקע וועגן אַרום ווערמינסקער וואַלד האָבן צו זיך אַ צי געגעבן.
ווי אַ לייכט ווינטל, וואָס וויל מיט פּרישקייט אַ גלעט געבן די אויגן
און דעם שטערן.

— אַ מאַלטישק ביל כאַראַשי. — האָט ער זיך דערמאַנט, וועגן וואָס
חברטע סאַשאַ האָט אים געפּרעגט פּריער.

איצט האָט ער דערציילט, ווי אַרעם ער מיט זיין באַבען —
אַ מאַנערע ביז גאַר, אַ גרויסע צלמניצע — האָבן געלעבט אין פאַרשטאַט
פון דער גרויסער שטאַט לעבן די שאַכטעס. קיין מוטער האָט ער
נישט געהאַט. עס האָט אויסגעזען, ווי זיין באַבע וואַלט אויף דער
עלטער געהאַט נישט קיין קינד, נאָר אַן אייניקל. ער געזענקט: רויטע
טריפּנדיקע אויגן, אַן איינגעפאַלן מויל, וואָס שמעקט מיט אַפּגעלאָשענער
שריפה, אַן אַלטע פאַרעקשנט-גלויביקע פּלייצע און אַ ביינערדיק דאַרע
האַנט, וואָס שלאָגט אים, פאַרוואָס ער קניט שלעכט פאַר די בילדער —
דער לעצטער פון אירע דריי געשטאַרבענע מאַגען איז געווען אַ קאַטוילישער;
זי ווייסט שוין דעריבער אַליין נישט, צי זי איז קאַטויליש, צי אַ רעכט-
גלויביקע און שטעלט דעריבער ליכטלעך אי אין קאַשטשאַל, אי אין
קלויסטער — אין ביידע שלעפט זי אים מיט זיך, ער זאָל דאַרט מיט
איר קניען, און אים איז דער עיקר, וואָס לעבן ביידע שטייען ביים
אַריינגאַנג קבצנים, עס ווילט זיך אָננעמען איינעם פון זיי, אַ בלינדן,
און אים אַוועקפירן, זיך אַוועקשאַקלען מיט אים איבער דער וועלט —
דאָס בעסטע איז פירן אַ בלינדן און קוקן דערביי אויף מענטשן מיט
אויגן, וואָס ווילן איינציטיק אי ווינען, אי לאַכן...

— אַ מאַלטישק ביל כאַראַשי...

ביז צוועלף יאָר האָט ער נישט געהאַט נישט קיין שידך און נישט
קיין היטל. הינטערן הויכן פלוט פון די מענטיעווס גרויסן גאַרטן האָבן
אים דעריבער דאַרט אין פאַרשטאַט חברים תמיד געהויבן אויף די
אַקסלען, ער זאָל אַריבערקריכן און אַגרייסן פּרוכטן, וויל סיי-ווי-סיי,
אַפילו אַז מ'וועט אים כאַפּן, איז וואָס וועט מען ביי אים אַראַפּרייסן?
און נישט דאָס גאַר האָט זיך געוואַלט דערציילן.

דער באַבעס ביינערדיק-דאַרע האַנט וועקט פאַרטאַג פון שלאַף —

באָר אַ פרומע באַבע אַ צלמניצע קאָן מיט אזאַ אַכוריות וועקן פון שלאָף אַ קינד. אין שלעפעריקן ווייטיק פאַרקרימען זיך די יונגע מוסקולן אַרום די אויגן און מאַכן זיך אויף. ביינאַכטיק-שטיל קלאַפן אין פאַר-שטאַט די טירן. אַ שלעפעריק לעמפל לעשט זיך אויס אין איין שטוב און צינדט זיך אָן אין אַ צווייטער-מ'גייט פון פאַרשטאַט צו דער אַרבעט אין די שאַכטעס. עס מעראַקעט אויף אַלע גרויע פאַרטאַגיקע פליסיקייטן: אַסך, אַסך גייען, און אויך ער-די באַבע פירט. אַקעגן, אין דער בערגיקער שטאַט-געדיכטעניש טוען אַלע אינאיינעם אַ ליאַרעם צו דער „זאָטרעניע“ די קלויסטערס און מאַנאַסטירן. זייער פליידער זעצט אַראָפּ די באַבע אין מיטן בלאַטיקן טראַטואַר אויף די קני און צווינגט זי זיך צלמען.

— קני, — האָט זי, צלמדיק זיך, אויף אים אַ געשריי געטון. און אַקאַרשט דאַן האָט ער מיט שרעק דערפילט, אַז דאָס פירט זי אים דאָס ערשטע מאָל אַהין — אין דער פאַבריק, וואָס לעבן די שאַכטעס — צו דער אַרבעט.

אַרום טיש — אויסער דער חברטע סאַשאַ איז שוין נישט געווען קיינער. דער חברטעס סאַשעס פנים מיט די רויטע פלעקן, צוזאַמען-געצויגענע אויגן און מיט דער אייבערשטער אַפגעשטאַטענער האַלב-קיילעכיקער ליפּ — ווי זיי וואָלטן נישט אויפגעהערט צו פרעגן:

איז וואָס-זשע וועט זיין? ... וואָס-זשע וועט זיין? ... אַ בענקשאַפט, ווי זי וואָלט קומען פון די נאַגנדיקע קינדער-יאָרן, האָט ווידער אַ צי געגעבן צום אַנגעזאָלטן פערד, וואָס אין דרויסן, צו די בלאַטיקע וועגן אַרום ווערמינסקער וואַלד. — וואַרט, — האָט ער זיך דערמאַנט, — מיין קליינע ביקס; כ'האַב זי דאָ אַנומלֶטן איבערגעלאָזט...

דערנאָך האָט חברטע סאַשאַ דערציילט, אַז ווען זי האָט אים דערלאָנגט די ביקס פון ווינקל, האָט ער צו איר געזאָגט: „האַסט זיך אויסגעזוכט גרינגערס“, האָט מען מיר נעכטן גע-שריגן... אַ תירוץ. אַ? דעריבער טוט מען גאַרנישט...

עס האָט געבלאָזן אין פעלד, ווי פון אַ פאַרהוילענעם פייכטן קעלטער.

עס האָט גאַרנישט ווי צו פסח-צו אַ שמיים געגעבן אין אַלכסון מיט האַרטע געפרוירענע גרייפעלעך, אויפגעקלויצעט די לופט, ווי אַ גרויע רפואה אין אַ פלעשעלע. אויף אַ רגע איז געוואָרן ליכטיקער. דער ווינט איז פאַרשווונדן, און נאָכדעם איז שוין ווידער געגאַנגען פון אויבן אַ נעפל, ווי עס גייט אַ רעגן אָדער אַ שניי, שוויסיק געמאַכט דאָס פערד אונטער פיליפּאָון, גענעצט דאָס פנים און די הענט. פון נאָענטע-זומפן האָט אַ צי געגעבן אַ ריח פון פוילע געווירצן. הייזעריק און פאַרקילט האָט דאָרט צו פאַרנאַכט-צו אַ גרילץ געטון אַ פויגל, און ווי אַן ענטפער אויף אַט דעם גרילץ האָט זיך אָפגערופן דער בייזער קרעל אונטער דער ברוסט:

— „האַסט זיך אויסגעזוכט גרינגערס“, האָט מען נעכטן געשריגן...

— אַ תירוץ, אַ?

און ער האָט אויף צו-להכעיס פאַרקערעוועט לינקס צום וועלדל- אַהין, וווּ מ'האַט בייטאָג געזען פיר-פינף פון אושאַקס באַנדיטן. צוזאַמען מיט אים האָבן זיך געטרייסלט אין זאָטל די ווערטער, מיט וועלכע ער האָט וועגן זיך דערציילט ביי דער חברטע סאַשאַ — זיך געטרייסלט מעכאַניש און אָן שום געפילן; ער האָט מיט זיי ווי אונטערגעטריבן דאָס פערד:

— אַ מאַטשיק ביל כאַראַשי...

אַרום וועלדל איז געווען פוסט. ער איז דאָרט אַרומגעפאַרן אויף די גראַבנס פון רעכטס און פון לינקס און האָט קיינעם גישט געפונען. ווי רויך פון שלעכטער שוויסיקער הייצונג, האָט דער נעפל דאָ שייטערער, דאָ געדיכטער זיך געקוילעט גאָר נידעריק ביי די שטאַמען. עס האָט אָנגעהויבן נאַכט ווערן. ער האָט אָפגעשטעלט דאָס פערד און זיך איינגעהערט:

— נישטאָ קיינער... עס זאָל זיי אויסרייסן...

די שטילקייט איז געווען אַזאָ, ווי זי וואָלט זיך ציען פון יעדן בוים באַזונדער און פונעם גאַנצן וועלדל פון עק ביז עק, און פון דער דאָזיקער שטילקייט האָט אָנגעכאַפט אַ ווייטיקלעכער פאַרדרוס — אומקערן זיך איצט לעבעדיק צוריק קיין קאַמינאָ-באַלקע, אומקערן זיך אַהין אָן גאַרנישט הייסט: געבן דאָרט אַלעם די מעגלעכקייט צו בלייבן ביים תירוץ: „האַסטו זיך אויסגעזוכט גרינגערס...“ און ווידער-

אַמאָל - מאַשנע, אושאַק, ווידער וועט מען פון די אַרומיקע דערפער
קומען זיך קלאַנגן...

שוין פון דער פאַרשטעלונג, ווי אַזוי ער קומט אַהין צוריק אָן
גאַרנישט, האָט אָנגעכאַפט אַן עקל צו זיך אַליין, צו דער לאַגע, וואָס
איז אַרום-און-אַרום געשלאָסן. ער איז אַראָפּגעקראַכן פונעם פּערד און
האַט ווי אויף עפעס געוואַרט, ווי אויף עפעס באַשטעלט. דערנאָך
איז ער ווידער געריטן פאַרביי דעם וועלדל.

די נאַכט האָט אָנגעהויבן צופאַלן אַ מער טונקעלע. דער וועג איז
מיט אַ קליינעם באַרג-אַרויף אַוועק אַ מער האַרטער. די שקאַפע האָט
אונטער אים אָנגעהויבן קיים-קיים אונטערצולויפן און אונטערטרייסלען
אין אים דעם פאַרדרוס, דענסטמאַל, ווען ער אַליין האָט מער וועגן
גאַרנישט נישט געטראַכט. פון אַלע האַרטע געפילן, מיט וועלכע ער
האַט בייטאָג געזאָטלט הינטער דער שטאַל די שקאַפע, - געפילן, אַז
ער פאַרט די געשלאָסענע לאַגע אָיפּשליסן, - איז שוין איצט נישט
געבליבן אַפילו קיין שפור. אַ שווערער, אַ פאַרקלייסטערט-גרויזאַמער
מיט אַ באַנדאַזשירטן האַלדז, מיט אַ שטימע, וואָס ווען זי וואָלט איצט
אָנהייבן רעדן, וואָלט זי גערעדט הייזעריק, איז ער געזעסן אין זאָטל
און ווי געצווונגען, נישט אויפהייבנדיק די אויגן, זיך צוגעהערט צו
דער שטילקייט אַרום וועלדל, וואָס דראַט אים מיט אומקומען. דער
שלעפעריקער קאַפּ האָט זיך אַלץ מער און מער אַראָפּגעלאָזן, און דאָס
פּערזענלעכע אַנאַסטאַסיעו-געפיל איז אים פון רגע צו רגע געוואָרן
אַלץ מער טעמפּער און טעמפּער אונטערן דרוק פון יענער גרויסער
זאָך, צו וועלכער ער האָט געדינט זיין גאַנץ לעבן זינט זיין באַבע
האַט אים אַמאָל אין אַ פאַרטאָג אָפּגעפירט צו דער פאַבריק - געדינט
אין די שאַכטעס און, וואַלגערנדיק זיך איבער טורמעס אין סיביר,
געדינט אויף קאַלטשאַקישע און אַנדערע פּראַנטן, געדינט אין קאַמינאַ-
באַלקע. ער האָט אויך וועגן דעם נישט געטראַכט. מיט אַ טיפּער
דרעמליקער בענקשאַפט האָט ער איצט בלוז געוואַרט אויפן סוף פון
זיין דינען, פילנדיק, אַז דאָס קאַן און מוז זיין אויך דער סוף פון אים
אַליין - פון פיליפּאָוון, וואָס האָט ביז דער רעוואָליוציע גאַר געהייסן
אַנאַסטאַסיעו, נאָר פאַרפאַלן - ווען מ'ברענגט אים איצט קיין קאַמינאַ-
באַלקע אַ געהרגעטן דורך די באַנדיטן, וואָלטן אַלע דאָרט אויפגעברויזט

און וואָלטן אַרויסגעטראַטן אַקעגן מאַשנע... ער האָט וועגן דעם כּמעט קיין איין מאָל נישט באַשלאָסן - ער האָט בלוז אין זיך מיט אַלע דרעמליקע געפילן געפילט, אַז די זאַך, וועלכער ער דינט, פּאָדערט עס, נישט מיינענדיק אים פּערזענלעך, פּונקט ווי נישט פּערזענלעך האָט מען אַפּטמאָל געמיינט יענע, וואָס אויף צו שיסן זיי איז ער אַליין געווען דער לעצטער „יאַ-זאַגער“. די שווערקייט, וואָס אין קאַפּ און אין אַלע גלידער, האָבן אים געגעבן צו פילן, אַז פאַר אים זענען איצט מעגלעך די זעלבע ליידן און דער זעלבער טויט... און נישט צו העלפּן - אַזוי איז אויסגעפאַלן.

- נאָ! - האָט ער אַ טרייב געטון אונטער זיך דאָס פּערד.
און ער האָט פאַרקערעוועט אין דער זייט פון ווערמינסקער וואַלד.

אַ שיסעריי האָבן אין דאָרף טאַטאַראָווקע געהערט נאָר יענע פּויערים, וואָס זייערע הויפּן גרענעצן מיט ווערמינסקער וואַלד. געווען איז דאָס - ווי עס האָבן געזאָגט אייניקע - שפּעט ביינאַכט; ווי עס האָבן געזאָגט אַנדערע - מיטן גרויען טאַג-ליכט.
צו יענע פּויערישע הויפּן זענען גאַנצפּרי אַנגעלאָפּן אויף פּערד עטלעכע פון אושאַקס באַנדיטן און האָבן געפּאָדערט, מ'זאָל זיי געבן ריינע האַנטעכער אויף איבערצובינדן; זיי האָבן זיך אויך דערפּרעגט, צי אין דאָרף איז נישטאָ אַ שטיקל אַפּטייקל, און פון דעם האָט מען געדורנגען, אַז אויך זיי האָבן יעדנפאַלס איינעם אָדער צוויי פאַרווונ-דעטע, ביים פּויער בעזקערעניוק, וווּ מ'האַט זיי געגעבן די האַנטעכער, האָבן זיי אויף איין וועגס שוין אויך צוגענומען אַ מעשענעם סאַמאָוואַר, צוויי שעפּסעלעך מיט אַ יונג קעלבעלע. זיי האָבן זיך באַרימט:
- „מיר האָבן ביינאַכט געהרגעט אַ העכט.“
מ'האַט וועגן דעם געגעבן צו וויסן קיין קאַמינאַ-באַלקע.

אין קאמער, ווו עס זענען געזעסן סאָפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ און די בלאַנדע - אַ היפשע, אַ פירעקיקע מיט אַ ליימיקער פּאַדלאַגע - האָט אין אונטערשייד פון אַלע אַרומיקע קאַמערן געשמעקט מיט פּאַרשלאַפּענער רייזע, מיט ביינאַכטיקער קופּע, ווו עס פּאַרן לויטער לייטישע מענטשן - לייטיש און שטיל טוט מען אַפילו די נייטיקסטע באַדערפענישן. עס האָט בלוז געפעלט, אונטער דער קאַמער זאָלן מיט גרויס געשווינדקייט זיך דרייען רעדער. צי מ'איז דאָרט געשלאָפּן צי ניין - סיי-ווי-סיי איז מען פון תחילת אָונט געלעגן מיט פּאַרמאַכטע אויגן. די לופט אין קאַמער איז אויך געשלאָפּן - זי האָט אָן אויפהער געלעכצט נאָך אַ ריח פון לימענעס און פון מאַראַנצן.

אין דער ביינאַכטיקער פינצטער האָט מען קיין פּנימער נישט געזען. אין צוויי ווינקלען - ווייט איינע פון דער אַנדערער - זענען ביידע פרויען, ווי פּלאַצקאַרטע-פּאַסאַזשירן, געלעגן יעדערע אויף איר מאַטראַץ און פּמעט נישט געקוקט איינע צו דער אַנדערער - יעדער שמועס, האָט זיך אַרויסגעוויזן, לאַזט זיך אויס מיט מבוזה זיין איינע די צווייטע, מיט פּאַרשוועכן די אידעע, פאַר וועלכער מ'איז אַהער אַריינגעזעצט געוואָרן (סאָפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ - פאַר סאַציאַל-רעוואָליו-ציאָניזם, די בלאַנדע - פאַר פּראַוואַסלאַוונעם מאַנאַרכיזם). געקריגט האָט מען זיך דאָ אַ סך-הפּל צוויי מאָל, נאָר ווי עס קער צו זיין.

דאָס ערשטע מאָל קריגן זיך:

אינאיינעם מיט זיי איז דאָ אין קאַמער נאָך געהאַט געזעסן יאַכעלזאָנס ווייבל. די בלאַנדע און אָט דאָס ווייבל - ווי צוויי שטרויענע אלמנות פון איין מאַן - האָבן עטלעכע מאָל אין טאָג זיך דאָ געריסן

פאר די שליערס. די בלאַנדע האָט געהאַט טענות צו דער פּאַקראָווסקע, פאַרוואָס זי שווייגט – זי איז דאָך אויך אַ קריסטלעכע:

– זעט, – האָט זי אָנגעוויזן אויפן ווייבל, – זי האָט נאָך פליי אין דער נאָז... זי דערוועגט נאָך צו פאַרענטפערן די קאַמוניסטן – אויף אונטערלעקן זיך... זיי האָבן זי איינגעזעצט, און זי פאַרענטפערט זיי. אַ פאַרשיווע זשידאָווקע. – קוקט: אַלע זשידעס זענען אַזעלכע... סאַפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ, פול מיט עקל צו זיי ביידע, האָט געגעבן צו פילן דער בלאַנדער, זי זאָל זי אויפהערן אַריינצונעמען צו זיך אין קאָן.

– נין, טייערינקע, – האָט זי געזאָגט מיט שפּילקעס אין די אויגן, – וואָס איך בין, ביך איך, נאָר נישט קיין שוואַרץ-מאהניצע, ווי איר.

דערויף האָט נישט ווייניקער שטעכיק געענטפערט די בלאַנדע:

– נו, יאָ, אַוודאי...

– עס-ערן, – דער רוח זאָל זיי נעמען... ווען נישט איר, וואָלטן דאָך די באַלשעוויקעס גאַרנישט געווען געקומען צו דער מאַכט. – נו, גענוג, – האָט סאַפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ אָפּגעהאַקט, – אָפּגערעדט! מיט דעם האָט זי געלאָזט הערן, אַז אויף צו פירן אַוועלכע נישט איז וויפּוּחִים האָט זי נישט קיין מינדסטן חשק. דאָס צווייטע מאָל קריגן זיך:

יאַכעלזאַנס ווייבל איז שוין דאָ נישט געווען. ווי אויף אייביק שווייגן זענען ביידע געבליבן דאָ אין קאַמער. בלויז מיט איר עזות-דיקער פירעכץ האָט סאַפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ דאָ געלערנט די בלאַנדע, זי זאָל איר נאָכטון: וואַרפן צוריק אין פנים דאָס עסן, וואָס מ'ברענגט אַריין, פאַדערן בעסערס, מאַכן גוואַלדן, פאַרוואָס מ'הייצט נישט צו דער צייט, שרייען טאַג-טעגלעך:

– פאַרוואָס גיט מען נישט קיין בעטן?!

און בכלל – דערווייזן „זיי“, אַז מ'האַט פאַר „זיי“ נישט קיין מורא און נישט קיין דרך-ארץ, כאַטש מ'איז ביי „זיי“ אין די הענט, ווינקען מיט טויזנטערליי ווינקען:

– אופּ!.. אוורפּאַטאַרי!

האַט אָבער די בלאַנדע געהאַט אירע באַזונדערע פּלליים, ווי אַזוי

אויפצופירן זיך, און אירע באזונדערע הניפהדיקע וועגן – יעדן געוויינ-
לעכן רויטארמייער האָט זי דאָ געמאַכט אָן שיעור חנדלעך, געווען
גרייט צו שפּילן אַ ליבע און אַפּדאַנקען מיט אַלץ, וואָס זי פאַרמאָגט
פאַר יעדן קלענסטן „טובהלע“. ביי דער פּאַקראָווסקע האָט עס אַרויס-
גערופן אָן שיעור פאַרדרוס.

– נאָך אזוי צו זאָגן... פונעם אַדעל, – האָט זי געזאָגט דער
בלאָנדער, – איר וואָלט „זיי“ דאָך געוואָשן די פיס און געטרונקען
דאָס וואַסער...

די בלאָנדע – ווי טאַקע נאָר דערויף האָט זי געוואַרט. מיט
אויפגערעגטע הענט האָט זי גענומען פראַווען אויף זיך דאָס קליידל
און שיטן, שיטן:

– נו, יאָ... אַ קלייניקייט?.. ווער קאָן זיך דען גלייכן צו אייך?..
פּכע! – עס-ערן... איר זייט דאָך פּריוויליעגירט... ווי אייגענע... אייך
שיסט מען דאָך נישט. אייך פאַרשיקט מען בלוז, ווי פאַרבלאָנדזשעטע
קינדער... אייך איז מען דאַנקבאַר... פאַר אַמאָליקע פאַרדינסטן...

אַנשטאַט צו ענטפערן דער בלאָנדער האָט סאַפּיאַ פּאַקראָווסקאַיאַ
געמאַכט אַ סקאַנדאַל דער אַדמיניסטראַציע, פאַרוואָס מ'האַט זי אַריינ-
געזעצט אין איין קאַמער מיט קאַנטראַבאַנדיסטקעס, מיט גאַסן-פּרויען;
זי האָט געשריגן:

– ס'איז אומיסטן!..

זי האָט געפּאָדערט, מ'זאָל זי איבערפירן אין אַן אַנדער קאַמער:
– באַלד!

– אָן תּירוצים... די רגע!

און אויפן שפּאַציר האָט מען שוין דענסטמאָל גערעדט וועגן די
אויפשטאַנדן אין מאָשנע, וועגן דעם אַרעסטירטן גוי, וואָס גיט זיך
אויס פון מאָשנער „קאַמבעד“ און איז אַ פאַרשטעלטער, אַן אינטער-
געשיקטער, און די איינגעשפּאַרטע פּאַקראָווסקאַיאַ האָט מען דענסטמאָל
אומזיסט געפירט אין קאַנצעליאַריע צום פאַרהער. זי האָט געענטפערט,
אַז סיי-ווי-סיי:

– איך וועל נישט ענטפערן אויף קיין איין פראַגע.

עס האָט אויסגעזען, ווי זי הייליקט זיך – זי האָט אַ שטענדיק
קלאַפּנדיק האַרץ פון נישט וויסן, צי מ'וועט איר דאָ אַרויסטראַגן איר

אורטייל נאך איידער די געשעענישן וועלן אהער קומען. און דער מאטראץ, אויף וועלכן זי זיצט דא אין קאמער, האט זיך מיטאמאץ, ווי אויף גאנצע מיילן דערווייטערט פונעם מאטראץ, אויף וועלכן עס זיצט אין קעגנאיבערדיקן ווינקל די בלאַנדע. עס איז אויסגעקומען, ווי אַט די געשעענישן וואָלטן צו איר אַ ווונק געטון:
— וואָס קערסטו זיך אָן מיט דער בלאַנדער?..
— וואָס האָסטו גאָר צו קוקן אין איר זייט?

שוואַך אין געזונט, קליין, ביז, מיט אַ גרינער פאַרב אין צורקע, מיט אַ קלעפיק און שוואַרץ פיסקל, וואָס איז באַשאַפן געוואָרן אויף צו רעדן אַסך, אַסך און האָט נישט צו וועמען, האָט סאַפּיאַ פאַקראָווסקאַיאַ אין יענע טעג האַלב-געדרעמלט אין איר ווינקל, געזעסן איינגענורעט אין אירע דאָרפישע שאַלעכלעך, זיך צוגעשאַקלט, ווי אין שטענדיקן ציין-ווייטיק און געהאַלטן אָפּגעדעקט סך-הכל איין בעקל, וואָס זעט אויס פון ווייטנס רויטלעך און ווי געשוואַלן אַרויף, צום געזע-צו-אַ קורצס, אַ פאַרריסנס, אַ משפּחה-געזעל...
זי האָט זעלטן זיך גערירט פון אַרט, נאָך זעלטענער אַרויסגעגעבן אַוועלכן נישט איז קלאַנג, געהאַט אַ שנעל-קלאַפנדיק האַרץ, פאַרמאַכטע אויגן און געהאַלטן אין געדאַנק די מאַשנער געשעענישן, וואָס דער-בענטערן אַהער זייער אויפברויז, געשעענישן, וואָס זי אַליין האָט צוגעגרייט נאָך איידער מ'האַט זי איינגעזעצט — עס וועט זיין אַ קאַמף, אַ ריכטיקער... מיט בלוט — גוט אַזוי... זאָלן „זיי“ וויסן, אַז מ'האַט צו טון נישט מיט ניונקעלעך... נישט מיט אַזעלכע „פאַרשיוועס“, ווי די ספּיוואַקס, וואָס לאָזן באַלד נאָך, ווייל די מאַכט איז אויף „יענער זייט“... עס וועלן זיין אַסך הרוגים... גוט, אויף לעבן און אויף טויט... ווי פון זיך איז פון צייט-צו-צייט אַרויפגעקומען אויפן געדאַנק דער פּויער, וואָס זיצט דאָ ווי זי אַרעסטירט — אין דער זעלבער געביידע אַפילו, און ווער ער איז — וויסט מען נישט. בלויז אין אַנהייב האָט זי געמיינט: ער איז איינער פון איר גרופע, וואָס אויף „דער זייט“ גרענעץ, אַדער איינער פון דער גרופע, וואָס אויף „יענער זייט“ גרענעץ. ווי אים האָבן אַבער אויפן שפאַציר אויסגעמאַלט יענע, וואָס האָבן אים געזען אַרומגיין אין הויף, איז ער ווירקלעך

א פשוטער - איינער פון פאלק, און ווען מ'האט איר אים נאכדעם באוויזן אויפן פארהער, האט זיך ווירקלעך ארויסגעוויזן, אז זי ווייסט נישט, ווער ער איז, כאטש קלאר איז איר געווארן - ער איז אהער געקומען אדער אויף צו באפרייען, אדער אויף אומצוקומען אינאיינעם. איינס אבער איז נישט צו דערגיין:

- ווער האט אים אהער געשיקט?

ווי פון זיך האבן די האלב-דרעמליקע געדאנקען א גאנצן טאג זיך געדרייט ארום דעם, נאר אינמיטן דער נאכט, אין שטאק-פינצטער איז געווען אנדערש. פארפראוועט מיט שטארקן שלעפעריקן געטראנק, זענען, ווי עפעס לעבעדיקס, געקראכן אויפן הארץ די אומקום-געפילן, און אין מיטן דער פינצטער האט זי, פארוויקלט אין אירע שאלעכלעך, זיך געקאנט אויפזעצן און אין אלע פארשלאפענע גלידער דערפילן א שטארקע בענקשאפט צו אים - אט דעם פויער:

- אן זדיעס...

געפילן פון עפעס א מין באזונדער „מודה אני“ - אזא, וואס פרומע מאנאכן זאגן מיט פארמאכטע אויגן באַלד, ווי זיי כאפן זיך אויף פון שלאָף - האָבן אָנגעפילט איר האַרץ מיט הכנעהדיקער דבקות, זיך פונאנדערגעגאָסן איבערן גאנצן פארשלאפענעם קערפער און געצויגן צו „אים“, ווי צו א „קדוש“... נישט קיין קרוב איז ער... נישט אפילו קיין טאטע און נישט קיין ברודער; פון פאלק איז ער - גאר, גאר א פרעמדער, איינער פון די טיפע דאָרף-מאַסן, וואָס אין זייער נאָמען האָבן עס-ערן אין פארלויה פון צענדליקער יאָרן זיך געלאָזט הענגען אויף אלערליי תליות, איז ער געקומען מיט שטילע טריט, ווי א סימבאָל פון דאָנקבאַרקייט, ווי אַנס פון יענע טיפע שיכטן, וועלכע מ'האָט שטענדיק געהאַלטן אין שרעקלעכער אומבאַווסטזיניקייט, ער איז שטומערהייט געקומען אויסלייזן די ליידן פון טויט מיט זיין אייגענעם אומקומען, און אלץ אזוי שטיל, ווי ער וואָלט נישט אויפגעהערט פאַטערלעך צו טרייסטן פון יענער זייט ווענט, וווּ מ'האַלט אים איינעם אַליין פאַרשפאַרט:

שא... אן שרעק... אן היסטערישע גוואַלדן...

שאַקע דערפאַר איז זי, פארוויקלט אין אירע שאלעכלעך, ווי פארגליווערט געזעסן אויף איר מאַטראַץ אין איר ווינקל אפילו נאכדעם,

ווי אהער אין קאמער איז מען שוין געהאט אריינגעקומען מיט א צעטל, און פון דעם, וואָס מ'איז מיטן צעטל אריינגעקומען, איז געוואָרן קלאָר, אַז עמעצער פון זיי ביידע – פון איר און פון דער בלאַנדער – האָט שוין אַן אורטייל. בלויז אויף איין רגע איז דענסטמאַל בלאַס געוואָרן דאָס בעקל, וואָס שטעקט אַרויס, ווי אַנגעשוואָלן פון אירע פאַרוויקלטע שאַלעכלעך; אירע ציין האָבן פיבערדיק אַ שאַקל געטון ווי בלויז פון דעם, וואָס יענער, וועלכער איז מיטן צעטל אריינגעקומען, האָט איבער-געדרייט איר נאָמען:

פאַרוואָס האָט ער געוואָגט נישט פאַקראָווסקאָיאַ, נאָר פאַר-קאַווסקאָיאַ?..

דערנאָך האָט זי נאָך מער נידעריק אַראָפּגעלאָזט איר קאָפּ; זי איז אַזוי פאַרגליווערט געוואָרן, און איר איז שוין מער גאָרנישט נישט אַנגעגאַנגען.

גאָר אַנדערש האָט עס אויפגענומען די בלאַנדע – אַט דאָס, וואָס מ'איז פון קאַנצעליאַריע אריינגעקומען אין קאמער און מ'האָט פון אַ צעטל איבערגעלייענט די נעמען – זי איז געבליבן אויף אַזויפיל רויק, אַז פון רויקייט האָט זיך איר כמעט ווי געוואָלט טון אַ גענעץ. ווען מ'איז אַוועק מיטן צעטל פון דער קאמער, איז זי געווען אינגאַנצן זיכער, אַז נישט זי מיינט מען. זי האָט גלאַט אַזוי זיך צוגע-לייגט אויף איר מאַטראַץ, זיך צוגעלייגט, ווי פון הרחבה וועגן אויפן רוקן, פאַרוואָרפן די הענט איבערן קאָפּ, פאַרמאַכט די אויגן און מיט אַלע אינעווייניקסטע געפילן אַ פרעג געגעבן וועגן דעם ביי די הענט, ביי די פיס, ביי די ברוסטן. דער ענטפער, וואָס איז איר באַלד אַנגע-קומען פון אירע יאָדערדיקע אברים, איז געווען אַ פאַרוויקנדיקער – אַלע מוסקולן אין איר קערפער האָבן איר גלייך צוגעשטעלט דעם ראַפּאָרט: מיר פילן אויך אַזוי – נישט אונדז מיינט מען...

דענסטמאַל האָט זיך נאָך מער פאַרשטאַרקט די זיכערקייט אין איר. כדי לחלוטין צו פאַרגעסן, אַז פון קאַנצעליאַריע איז מען דאָ נאָר-וואָס געווען מיטן צעטל, האָט זי, ליגנדיק מיט פאַרמאַכטע אויגן און מיט פאַרוואָרפענע הענט, זיך אויסגעמאַלט: זי וואָרעמט זיך נאָקעט אויף דער זון אויפן ברעג-ים, און באַלד האָט זיך פון אַט דער

פארשטעלונג, ווי תמיד, דערפילט אַ נאַגנדיק גלוסטעניש צו שיינע מאַנסבלען, ווי גלייך זיי וואָלטן ווירקלעך דאָ נישט ווייט שטיין און אויף איר נאַקעטן לייב קוקן. די גלוסטעניש האָט זיך געצויגן פון אַלע עקן קערפער צו דער ברוסט-צו און האָט דאָרט גענאַגט, גענאַגט, צווינגנדיק איר פנים זאָל זיך אַלץ מער און מער פאַרדבקען, און אויך דאָס האָט באַרויקט - די ליידנשאַפטן, וואָס זענען דער היפוך פון טויט, האָבן פאַרויכערט, אַז נישט זי מיינט מען. איצט האָט זי מער נישט געהאַט צוליב וואָס צו ליגן. זי האָט זיך פלוצים געגעבן אַ זעץ אויף און האָט דערזען, ווי פון איר נעמט פאַמעלעך און שלעפּעריק אַוועק דעם בליק סאָפיאַ פאַקראָווסקאַיאַ, וואָס זיצט אַקעגן אין ווינקל, זי האָט בלויז פאַרכאַפט אַ ברעג פון אַט דעם שלעפּעריקן בליק, בלויז אַ קליינעם נשאר, אָבער אויך פון אַט דעם נשאר האָט איר אַ טיאָך געגעבן אין האַרץ - אויך דאָס האָט איר געגעבן צו פילן, אַז סאָפיאַ פאַקראָווסקאַיאַ האָט די גאַנצע צייט אויף איר געקוקט און די גאַנצע צייט געטראַכט, אַז מיטן איבערגעלייענטן צעטל האָט מען דאָ געמיינט דווקא זי - די בלאַנדע... זי האָט צוערשט דערפילט אַ שרעקלעכע באַליידיקונג, ווי די פאַקראָווסקאַיאַ וואָלט איר אויסגעוואָרפן די שענדלעכסטע זאַכן; איר האָט זיך פאַרוואָלט זידלען. נאָר אין דער זעלבער צייט איז פאַר דער אינעווייניקסטער רויקייט ביז נאָר נייטיק געווען, אַז דער חשד „מיטן צעטל מיינט מען זי - די בלאַנדע“ זאָל נישט זיין ביי קיינעם, אַפילו נישט ביי אַט דעם שונא אירן - דער עס-ערעווקע. זי האָט דעריבער מיטאַמאָל פאַרגעסן אַן אַלע פריערדיקע קריגערייען, אַן אַלע באַליידיקונגען, וואָס מ'האַט דאָ איינער אויף דער אַנדערער געשאַטן, און אַנגעהויבן צו רעדן, אַרומצושפאַנען הין און צוריק איבער דער קאַמער און שיטן, שיטן:

- מיך - געוויס נישט... - האָט זי זיך באַרומט... - מיך?

זי האָט איבער דער קאַמער געשפּאַנט געשווינד, פּמעט געלאָפּן,

און געשווינד געמאַלט, סאַראַ גלויביקע זי איז:

- איך פיל עס מיטן גאַנצן קערפער, מיט די האַר אַפילו, מיט די נעגל... אַ מינדסטע ספּנה פיל איך תמיד פאַר אַ מייל... און איצט בין איך רויק... איך בין אַ ליידנשאַפטלעכע... מיך ציט נאָר איצט אין אַט דער רגע צו מאַנסבלען... שטאַרק, שטאַרק ציט מיך... און דאָס

איז אויך אַ סימן... מיד - קאָן נישט זיין... ווען איר זאָלט אַנקוקן מיין
קערפער נאָקעט, וואָלט איר אויך געזאָגט דאָס זעלבע... איך האָב מיר נאָך
קיינמאָל נישט אויסגעמאָלט און קיינמאָל נישט געפועלט ביי זיך, אַז
איך וועל שטאַרבן - אַלע מענטשן יאָ, נאָר איך נישט, סידן מיט זייער
פיל יאָרן שפעטער, ווען איך וועל שוין זיין גאָר, גאָר אַן אַלטע... און
דאָס, וואָס אַ מענטש קאָן זיך בשום אופן נישט אויסמאָלן - דאָס
הייסט נישט גאָט, דאָס קאָן מיט אים נישט געשען... איך זע פאַר זיך
אַסך, אַסך זומערדיקע זוניקע טעג - זיי זענען מיינע, מיינע טעג...
קיינער קאָן זיי ביי מיר נישט צונעמען. און „זיי“ אַלע דאָ - די הענט
זענען ביי זיי דערויף קורץ...

טראַגנדיק זיך היין און צוריק מיט אַ צעפלאַמט פנים, מיט בליצן-
דיקע אויגן, האָט זי אַזוי געשאַטן לאַנג, לאַנג, ביז זי האָט דערזען:
די פאַרגליווערטע פאַקראָווסקאַיאַ זיצט אין איר ווינקל מיט אַן אַראַפּ-
געלאַזטן קאָפּ און הערט זי נישט. דענסטמאָל האָט זי זיך צוגעזעצט
אין איר ווינקל אויפן מאַטראַץ, אירע אויסגעגלאַצטע אויגן האָבן מיט
זייער גאַנצער גרייס געקוקט, געקוקט, אַלע מוסקלן האָבן זיך אָנגע-
שטרענגט, ווי אויף עפעס אויסצוברעכן און אומגעריכט, צוזאַמען מיטן
קול זיך פאַרגאַנגען אין היסטעריק:

- איך דאַרף נישט...

- איך וויל נישט!!!

זי האָט זיך געריסן פאַר די האָר. אירע הענט האָבן פלוצים מיט
אַלע פוחות גענומען וואַרגן דעם אייגענעם האַלדז - לאַנג, לאַנג. איר
פנים האָט זיך אָנגעגאַסן, די אויסגעגלאַצטע אויגן האָבן אָנגעהויבן
אַרויסצוקריכן. דענסטמאָל איז זי אויך אַזוי פלוצים אַנטשוויגן געוואָרן
און דעם האַלדז אָפגעלאָזט; מעכאַניש, אָן שום אינעווייניקסטער
צוגרייטונג האָט זי אין ווינקל זיך אַוועקגעשטעלט אויף די קני זיך
צילמען און תפילה טון.

דענסטמאָל האָבן די מינוטן אין קאַמער זיך אויפגעהערט צו

רוקן...

עס איז געווען פאַרנאַכט, ווען סאָפיאַ פאַקראָווסקאַיאַ האָט
געמוזט אויפהייבן דעם קאָפּ, וואָס איז פאַרוויקלט אין אירע שלעפעריקע
שאַלעכלעך - זי האָט דערזען:

פארשטארקט, אפנים, מיט נייעם פעסטן גלויבן שטייט לעבן איר
אָנגעבויגן די בלאַנדע און רוימט איר איין מיט אַ פרום קול, אַז
„ער“... ער וועט נישט דערלאָזן...

– „ער“ וועט אין דער לעצטער רגע באַווייזן...

– „ער“ איז דערויף צוגעשיקט פון מיינע – אויף „יענער זייט“...

פון די „ווייסע“.

סאָפיע פאָקראָוסקעס געפיל: ווי צו איר נאָקעטן לייב וואָלטן
זיך צוגערירט קאַלטע זשאַבעס. אירע געפנטע אויגן האָבן באַמערקט:
די בלאַנדע איז זיכער, אַז דעם אַרעסטירטן פויער האָבן צוגעשיקט
אַהער אירע „ווייסע“ און אין אַט דער זיכערקייט איז זי אויפריכטיק
נישט ווייניקער, ווי זי – פאָקראָוסקאַיאַ – איז אויפריכטיק אין איר
זיכערקייט, אַז „אים“ האָבן אַהער צוגעשיקט אירע עס-ערן...

זי האָט נישט געוואָלט מער זען דער בלאַנדערס צורה און האָט
זיך צוריק איינגענורעט. נאָר די בלאַנדע איז נאָך אַלץ לעבן איר
געשטאַנען און האָט מיט עקשנות פאַרזיכערט:

– וועט איר זען...

עס איז געווען אויף מאָרגן בייטאָג, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן

דאַכטן:

– ער ווערט מקיים – דער בלאַנדערס „וועט איר זען“.

כוואַליעס ווינט האָבן געטראָגן דעם געפילדער פון ווייטן עק
הויף צו די קאַמערן-צו. געשרייען, אויסגעמישט מיט רויטאַרמיישע
קללה, האָבן בייז איבערגעיאָגט דעם ווינט, וואָס טראָגט זיי. צאָרנדיקער
טומל, באַגלייט מיט מענטשן-געלויף, האָט אַ יאָג געגעבן ראַד-אַרום פון
איין שטיבל אין צווייטן, זיך אַ דריי געגעבן מיטן ווירבל, זיך פאַרהאַלטן
און אויף לאַנג פאַרבליבן אין מיטן הויף אָן אַטעם.

פאַרהוילענע הענט האָבן ווי אָנגעקלאַפט מיט גרויל צו אַלע
אַרעסטירטע אין די פענצטער, און באַלד האָבן אַלע אַרעסטירטע
דערפילט, אַז מ'איז געבליבן אַליין, אָן אַ וואַך – דעם לעצטן היטער
האָט מען פון דאָרט אַוועקגערופן אַזוי הויך, אַז אַלע איינגעשפאַרטע
האָבן דאָס דערהערט. די פרייד, אַז אפשר איז מען אַלע מיטאַמאָל
פריי געוואָרן, האָט זיך פּייל-אויסן-בויגן געביטן מיט השערות, אַז די

געביידעס ברענען פארשלאָסענערהייט פון אַלע זייטן, און מ'איז אַלע פארפאַלן, מ'קומט אום.

די ערשטע האָט אין קאַמער דאַן אָנגעהויבן צו גוואַלדעווען און צו קלאַפן די בלאַנדע.

אַכזריותדיק, מיט פאַרקלעמטע ציין, מיט פאַרמאַכטע אויגן און מיט אַלע פּוּחֹת געטאַראַבאַקעט מיט וואָס זי האָט נאָר געקאַנט, זיך אָנגעלייגט אויף דער טיר מיטן גאַנצן קערפער, מיט די קלאַפּנדיקע פויסטן און מיט ביידע פיס. און באַלד האָט מען פונקט אזוי אַכזריותדיק ווי די בלאַנדע גענומען קלאַפן אין די געשלאָסענע טירן, וואָס אויף רעכטס און אויף לינקס. בלויז אין איין קאַמער האָט עמעצער אין ליאַרעמדיקער שרעק באַוווּזן אויסצושלאָגן די שויבן אין הויכן פאַר- גראַטעוועטן פענצטערל, זיך אַרויפשטעלן אויף עמעצנס אַקסלען און דערזען:

אין מיטן הויף ענדיקט זיך דער מיטינג, צו וועלכן עס רעדט יוזי ספיוואַק. עס טוט הייזעריק אַ קאַמאַנדע איגומענקאַ דער מאַטראַס, רויטאַרמייער לויפן פון מיטן הויף צו די פּערד, צו די ביקסן, און נאָכדעם הערט מען שוין ווידער פון קאַרידאָר די טריט פון דער וואַך. אין גרויס אויפגעבראַכטקייט טוט מען פון דאָרט אַן עפן די טירן אין איין קאַמער, אין אַ צווייטער, מ'שרייט ביז איבער אַלעמענס גוואַלדן:

— טשטאַ עטאַ ווי? ..

— סדורילי? !!!

און בייזער ווי צו אַלע שרייט מען צו דער בלאַנדער אין קאַמער:

— נייעטשעוואָ ראַדאָוואַטסיאַ! ... גיע וואַש פראַזדניק...

די בלאַנדע אָבער קלעפט זיך אָן אָנעם שרייענדיקן רויטאַרמייער; זי שלעפט אים צו זיך, אויף צו האַלדזן און קושן. זי פלאַטערט און ציטערט איבער אים, מאַכט אים אָן אַ שיעור חניפהלעך און חנדעלעך און אַלץ מיט אַזאַ אימפעט, אַז דער רויטאַרמייער קלעפט זיך קוים פון איר אָפּ.

— דאַ ניטשעוואַ. — שטויסט ער זי אָפּ פון זיך צוריק אין קאַמער אַריין.

— נו, אובילי יעוואָ... פיליפאָוואַ... דאַ טיעביע טאַ טשטאַ? ..

א כוואליע פרייד האָט אַ טראַג געטון די בלאַנדע אין אַ רעדל
איבער דער צוריקגעשלאָסענער קאַמער. זי האָט געטאַנצט און גע-
שפּרונגען. מיט פּונאַנדערגענומענע הענט האָט זי זיך אַ בייג געגעבן
צו דער פּאַקראָוסקע אין ווינקל:

— געהערט?! און וואָס האָב איך געזאָגט?..

באַלד אָבער האָט זי זיך פאַרכאַפט. אין גרויס אויפּרעגונג האָט
זי איבעראַנייט זיך אַוועקגעשטעלט אין איר ווינקל תּפּילה טון אויף די
קני און זיך צלמען פון דאַנקבאַרקייט.

איצטיקס מאָל האָט איר דאַוונען געדויערט גאַנצע שעהן.

עס איז ווידער געווען ביינאַכט.

אין קאַמער האָט געשמעקט מיט פאַרשלאָפּענער קופּע, וווּ עס
פּאַרן לויטער לייטישע מענטשן; דער לופט האָט זיך געהלומט אַ ריה
פון לימענעס און מאַראַנצן; די בלאַנדע האָט אויפּגעהערט צו דאַוונען.
מיד פון תּפּילות, פון צלמען זיך און בוקן זיך האָט זי אין
שטילער פרומקייט צוגעפּויעט צו דער פּאַקראָוסקע און איר גענומען
שעפטשען אין אויער וועגן דעם „ווּנדער“, אין וועלכן זי האָט נישט
אויפּגעהערט צו גלויבן די גאַנצע צייט, זינט זי האָט מיטן קינד אויף
די הענט זיך געלאָזט צו דער גרענעץ:

— איצט קומט ער — דער „ווּנדער“... ער קומט, ער קומט...

מיט פרומער גאַטספּאַרכטיקער דבקות האָט זי דערביי געהאַלטן
אין איין דערציילן וועגן „אים“, דעם אַרעסטירטן גוי — דאָס האָט „ער“
געמאַכט, מזאָל פּיליפּאָון הרגענען...
זי האָט נאָך מער אונטערטעניק און שטיל זיך צוגעבויגן צו
דער פּאַקראָוסקע און נאָך מיט מער פרומקייט איר אַריינגעשעפטשעט
אין אויער:

— „אָן“ סוואַטאַי... וויערטיע וו „ניעוואָ“... אָן ספּאַסיאָט אי
וואָס...
אין יענער זעלבער נאַכט, מיט גרויען טאַג-ליכט, האָט מען די
בלאַנדע אַרויסגעפירט פון קאַמער און איר איבערגעלייענט דעם אורטייל
פאַר שפּיאַנאַזש, פאַר פירן געגנבעטע דאַקומענטן פון איינעם פון די
רויטאַרמיישע שטאַבן צו וויסע גענעראַלן, וואָס אויף יענער זייט

גרענעץ - דעם אורטייל, וואָס פּיליפּאָו האָט אונטערגעשריבן מיט
עטלעכע שעה פריער, איידער מ'האָט אים יעהרגעט.
אין גאַליכאַווקע האָט מען נאָכדעם וועגן דעם גערעדט:
- האָט זי געמאַכט גוואָלדן!..
- האָט זי נישט געוואָלט שטאַרבן!..
- וואָס רעדט איר? - אַז מין לעבעדיק שטיק!
- שוין געווען איינמאָל אַ בלאַנדע!..
אין מאַרק האָט זיך דענסטמאָל אַרומגעדרייט רער אַרעם-געלאַ-
טעטער גוי, וועמען מ'האָט אַרויסגעלאָזט פריי פון קאַמינאַ-באַלקע. ער
האָט אָפגעשטעלט דורכגייער, געפּינטלט מיט די אויגן און האָט געבעטן,
מ'זאָל אים אויסבאַרגן אַ שטיקל ברױט. ער האָט זיך געשווירן, אַז עס
וועט נישט זיין געשענקט - ער וועט אומקערן מיט ווילדע טויבן...
יאַרדיניקעס האָבן אים דערקענט:
- סע דאָך פעדקע, דער האַרנער משוגענער.
- ער האָט זיך אויסגעגעבן פון מאַשנער „קאַמבעד“.
- מ'האָט אים, זאָגט ער, איינגערעדט, אַז אין קאַמינאַ-באַלקע
וועט מען אים דערפאַר גוט באַצאָלן.
צו כייקל בערעזאָווסקי אין הויז איז אַריינגעקומען זיין געוועזענער
וואָלד-מענטש משה וואָלאָוויק - אַריינגעקומען פאַרקבצנט, פאַרדאָנהט,
מיט פאַרטריקנטע לייפן מיט בענקשאַפט נאָך אַ ציגאַר טוטין. ער האָט
געהאַט אַזאַ אויסזען, ווי גלייך די גאַנצע וועלט טויג אויף פּפרות.
- איר זעטאָך, - האָט ער געזאָגט, - מ'האָט גאַר געהאַט אַ טעות
אין גוי.

פינקע וויל איז געווען אן א שניעל מיט דער ביקס אויפן רוקן.
שנעלער, ווי שנעל האָט ער זיך געטראַגן אויפן פערד פון קאַמינאַ-
באַקע קיין גאַליכאַווקע.

ביים פערד - נאָס די גריווע.

ביי פינקען - נאָס דער טשוב.

פינקעס אויסזען:

סיי ער, סיי זיין פערד מעגן פון דעם ווילדן יאָגן ביידע
קלאַפירן - אַ קליינער אומגליק! דער עיקר:

- געהרגעט פיליפאָון...

און ער, פינקע, האָט גאַרנישט געוואָסט פון דער גאַנצער
„חטונה“, ער איז געווען אין „קאַנואַי“, וואָס האָט אָפגעפירט די גרופע
אַרעסטירטע אין קאַנצענטראַציע-לאַגער. טאַקע דאָרט אין וועג, וואָס
האָט געדויערט ביי דריטהאַלבן מעת-לעת, האָט ער זיך צוגעקילט און
איז הייזעריק צווי שטאַרק, אַז אַפילו ווען ער וויל שרייען מיט אַלע
פוחות, מאַכט ער נאָך אַלץ בלויז מיט די ליפן, און זיין קול - קוים-
קוים וואָס מ'הערט עס. נאָר נישט אין דעם גייט עס. פאַרקערט - דורך
דעם, וואָס ער איז פאַרקילט און שאַנעוועט זיך נישט פילט ער נאָך
מער, ווי דאָס, וואָס מ'האָט געהרגעט פיליפאָון, האָט שטאַרק אַג-
גערירט אים, פינקען.

- פלי! - פאַרקרימט ער די פאַרקוועטשטע ציין און בויכקעט

נאָך שטאַרקער מיט ביידע פיס אין יאָגנדיקן פערדס זייטן.

און אים דאַכט זיך, אַז ער חורט:

- מעגסט קלאַפירן... מעגסט קלאַפירן...

פליט דאָס פערד מיט אַ לאַנג-געוואָרענעם בויך, מיט אַן

אויסגעצויגענעם האַלדז אויף אַט-אַט צו דערלאַנגען קיין גאַליכאַווקע, און פון הינטן וואַרעמט די זון אין האַלדז-און-נאַקן. פינקע קוקט, ווי עס פליט אויף דער ערד זיין רייטערישער שאַטן, און נאָך גיכער פון אַט דעם שאַטן פליען לעבנס - וועמענס? .. זיינס, פיליפאָוס, אַלעמענס, ווער עס איז אַזוי געפאַלן ווי פיליפאָו, ווער עס וועט אַזוי פאַלן...

ביי פינקען אין קאַפּ:

די פור, וואָס האָט אינדערפרי געבראַכט פיליפאָוס דערהרגעטן קערפער קיין קאַמינאַ-באַלקע - זי איז צו לאַנג געשטאַנען אינדרויסן לעבן דער קאַנצעליאַריע. ביידע הויפן - פוסט, צו דער פור איז לאַנג קיינער נישט צוגעגאַנגען, ווי מ'וואָלט זיך עצהן, ווי עס וואָלט פעלן דער לעבעדיקער פיליפאָו, וואָס זאָל זאָגן - וואָס זאָל מען טון מיט פיליפאָו דעם טויטן. ער, פינקע, האָט דערזען: חברטע סאַשאַ הייבט אָן אַרויסצוטראַגן די בענקלעך מיט די טישן פון דער קאַנצעליאַריע - ביי איר איז די נאָז פאַרוויינט און די אויגן נישט - האָט ער גענומען איר העלפן. פיליפאָו האָט מען דאָרט אַוועקגעלייגט אויף אַ סאַפקעלע, פאַרשפרייט מיט רויטן; מיט רויטן האָט מען דאָרט באַהאַנגען די ווענט - מ'האַט דערויף צונויפגענומען וווּ ערגעץ אַ פאַן אין קאַמינאַ-באַלקע. נאָר עס איז אַלץ געווען קאַרג. פינקען האָט זיך געדאַכט: ס'איז נישט קיין פּוּד פאַר פיליפאָו - דאָס וואָס גאַנצע שטיקער ווענט זענען נאָך גע- בליבן ווייס, און אויך דאָס, וואָס פיליפאָו ליגט אין קאַנצעליאַריע אַליין - קיינער קומט נישט אַריין, ער איז דעריבער נאָך אַלץ גע- שטאַנען אין קאַנצעליאַריע. ער האָט געקוקט: פיליפאָו איז פיל מאָל דורכגעשאָסן - אפשר פינף-זעקס קוילן, און אויף זיין פנים איז נאָך הויך דעם פאַראַן אַ טיפער פאַרבלוטיקטער קאַרב ביז אַרויף צום שטערן, נאָר די ברעמען זענען נאָך אַלץ אַנגעברוגזט און עס דאַכט זיך, אַז נאָך מער, ווי בעת ער האָט געלעבט, וויל ער זאָגן טויטערהייט:

- טשטאַ ווי? - שוטיטיע !!?

ביי פינקען אין קאַפּ:

עס האָט געדויערט זייער לאַנג ביז אין קאַנצעליאַריע האָבן איינציקווייז אַנגעהויבן אַריינצוקומען רויטאַרמייער, און דער ערשטער פון זיי איז דווקא געווען איגומענקאָ דער מאַטראַס - ער האָט זיך

אָפּגעשטעלט ביי דער טיר, ווי אויף באַלד אַוועקצוגיין צוריק, נאָר
דאָך געבליבן אַ וויילע, געקוקט, געקוקט צו די שטאַרק-ברוגע ברעמען,
וואָס ביים געהרגעטן פּיליפּאָון אין פנים, און פּלוצים אַזש געגעבן
אַ רעווע:

— טאָוו-אַ-ררישטש!!..

און גלייך אַרויס מיט אַ גוואַלד אין דרויסן. אין הויף האָבן זיך
באַלד פאַרזאַמלט אַלע רויטאַרמיער. יוזי ספּיוואַק האָט גערעדט, חברטע
סאַשאַ האָט גערעדט; טרייסלענדיק מיט די פּויסטן אין דער לופט,
האַט איגומענקאַ נישט געפּילט, אַז ער ענדיקט פּונקט, ווי עס פּלעגט
ענדיקן פּיליפּאָו:

— טשטאַ ווי?.. שוטיטיע?..

מ'האַט באַשלאָסן אין נאַמען פון חבר פּיליפּאָו:

— נאָך היינט פאַרנאַכט אַרויסטרעטן אַקעגן מאַשנע.

יוזי ספּיוואַק איז אַוועק אין די ווייטערדיקע שטעטלעך ברענגען
פון דאָרט די אַרבעטער, וואָס זענען גרייט אַריין אין „אַטריאַד“, און
ער, פּינקע, לויפט צוליב דעם קיין גאַליכאַווקע צו די אַכט-ניין יונגע
אַרבעטער, וואָס אין קלוב, אַרום זיין מיידל אין רויטן טשיפּיקל; אַז
מ'וועט דאַרפן, וועט ער דאָרט אפּשר אויך האַלטן אַ רעדע. ער בויכקעט
דעריבער אַזוי שטאַרק אין יאַגנדיקן פּערדס זייטן. ער טראַגט זיך
שנעלער ווי שנעל, און אים דאַכט זיך, אַז ער מיינט מיט דעם סיי
זיך, סיי זיין פּערד, — מיט דעם, וואָס זיין געדאַנק חזרט אָן אויפהער:
— מעגסט קלאַפּירן... מעגסט קלאַפּירן...

נאָר אַז פּינקע איז אַריין אין הויז, וואָס אין שניידערשן סיטקעלע,
האַט ער אין אונטערשטיבל געטראָפּן דאָס מיידל איינע אַליין.
אַרום-און-אַרום — ביז גאָר שטיל. דער שניידער מיט זיין הויזגעזינד —
ווי זיי וואַלטן אַוועקפאַרן אויף אַ יאַריד. דאָס מיידל איז אויפגע-
שטאַנען פון דער ניימאַשין, ביי וועלכער זי האָט געאַרבעט,
און פון דעם, וואָס זי האָט אים דערזען, איז זי ביי זיך אַליין, ווי
געוואָרן פיל חשוּבער — אַזוי האָט זיך געדאַכט פּינקען. איר נעזל האָט
פאַרגעסן צו שמייכלען און צו זיין קלוג. אירע ברוסטלעך האָבן זיך
געוויגט, בעת אירע אויגן — קיילעכיקע, ווי דורכאויס שוואַרצע לעבעדיקע

קנעפלעך - האָבן אויף אים אַ וויילע פונדערווייטנס געקוקט, און דאָס האָט געווירקט אויף פינקען, ער זאָל אויך שטיין בלייבן און זאָל אויך אויף איר אַ וויילע פונדערווייטנס קוקן. - זי האָט שוין געוויסט, אַז מ'האָט געהרגעט פיליפּאָון; דאָס האַרץ האָט איר געזאָגט, אַז פינקע וועט איצט קומען - איר בליק איז געווען אַזאַ, וואָס זאָגט אָן אויף איינמאָל ביידע זאָכן - ביידע גיסן זיך צונויף אין איינער אַ ביז-גאָר גרויסער וויכטיקייט און וואַקסט און וואַקסט, אַזוי אַז ביי פינקען קלאַפט שוין אויך דאָס האַרץ; עס שטויסט אים אָן אויפהער, ער זאָל צוגיין צו איר גאָר-גאָר נאָענט, ער זאָל זי אָנגעמען פאַר דער האַנט, ער זאָל זאָגן מיט זיין מויל איר נאָמען:

- באַסי...

איצט, בעת ער האַלט זי שוין פאַר דער האַנט, פילט ער ערשט, ווי שטאַרק אים ווילט זיך צוגיין צו איר גאָר נאָענט, ווי שטאַרק ס'וילט זיך אים זי אָנגעמען פאַר דער האַנט. אַז ער פרוּווט אַ רעד טון, איז ער איצט נאָך פיל מער היזעריק, ווי פריער.

- מ'האָט געהרגעט פיליפּאָון. - זאָגט ער צו איר, קיים-קיים, וואָס מ'הערט.

דערביי קוקט ער אויף איר און זעט, ווי עס מאַכן זיך צו אירע אויגן.

- איך ווייס, - זאָגט זי שעפטשענדיק-שטיל, נישט אויפמאַכנדיק

די אויגן, - מ'האָט געהרגעט פיליפּאָון...

ביי ביידע וויגן זיך שטאַרק די ברוסטן - פון וואָס? - פון דעם, וואָס מ'האָט געהרגעט פיליפּאָון? - פון דעם, וואָס זיי האָבן זיך ליב? - אַלץ איינס... ס'איז ווי איינע און די זעלבע זאָך און זיי זענען ביז-גאָר גערירט. עס דערהערט זיך אַ קלאַפּ פון דער טיר - דאָס איז אַריינגעקומען אַ חבר, איינער פון יענע יונגע אַרבעטער, וואָס זענען גרייט, און ווייסן שוין אַלץ, און קאָנען זיך קיין אַרט נישט געפינען, און לויפן אַרום איינער צום אַנדערן און וואַרטן - וואָס פאַר אַ שאלה, צו מ'וועט גיין? וואָס-זשע? - מ'וועט וואַרטן ביז מ'וועט קומען און מ'וועט אויסקוילן איינציקווייז, ווי דעם בראַזשער אַרבעטער פאַראַכטאָגן? - אַט לויפט ער, דער יונגער אַרבעטער גלייך אַוועק און ברענגט אַלע חברים אַהער צו דער שטוב...

איצט פילט פינקע ביז-גאָר שטאַרק, אַז ער האָט פאַר וואָס צו זיין גערירט; זיין אויפגעבראַכטקייט, וואָס מ'האַט געהרגעט פיליפּאָון, וואַקסט פון רגע צו רגע.

איצט, בעת אין דרויסן האָבן זיך פאַרזאַמלט אַלע חברים, - האַלט ער אַ רעדע - צום ערשטן מאל אין לעבן, - ער וויל זאָגן, פאַר- וואָס האָט פיליפּאָון אָפּגעגעבן זיין בלוט און זיין לעבן. עס שאַדט נישט, וואָס ער איז אַזוי שטאַרק הייזעריק. די חברים קוקן מיט פאַרשטאַרבענע הערצער, ווי די בלוטן גיסן זיך אים אַריין אין פנים פון וועלן שרייען מיט אַלע כוחות; זיי זעען, ווי עס שאַקלען זיך זיינע ליפן, כאַטש דער ווינט אינדרויסן איז אַ שטאַרקער און מ'הערט כמעט נישט קיין איין וואָרט - סיי-ווי-סיי זענען נישטאָ קיין ווערטער פאַר דער זאך, פאַר וועלכער פיליפּאָון האָט אָפּגעגעבן זיין לעבן; ס'איז שוין אפשר גאָר גיכער אַ מעלה, וואָס פינקע איז אַזוי שטאַרק הייזעריק בעת ער רעדט...

איצט דערמאָנט זיך פינקע, אַז ס'איז נישט קיין פּבוד פאַר פיליפּאָון - וואָס אין קאַנצעליאַריע, ווי ער ליגט, זענען נאָך געבליבן גרויסע ווייסע שטיקער ווענט.

- גיט אייערע פאַנען, - זאָגט ער ביז-גאָר הייזעריק.

- גיט אַוועק אַלע פאַנען. אויף אויסצוהענגען אַרום אים די ווענט...

פינקע מיינט עס פּראַסט, נאָר באַקומען באַקומט זיך - ביי אַלע אַרומיקע גייט פון דעם איבער אַ גרויל. מ'קוקט, ווי די בלוטן גיסן זיך אים אַריין אין פנים און עס דאַכט זיך, אַז ער שרייט פייערדיק-הייס, מיט אַלע כוחות:

- גיט אַוועק אַלע פאַנען אויף אויסצוהענגען אַרום אים די ווענט!!!

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

געקליבענע ווערק פון דוד בערגעלסאָן

אין זיבן בענדער:

1. באַנד 1. אַרום וואָקזאַל. — דער טויבער. — יורדים. — דרויב. — דער לעצטער ראש-השנה.
2. באַנד 2. נאָך אַלעמען (ראַמאַן).
3. באַנד 3. אין אַ פאַרגרעבטער שטאַט. — יוסף שאַר. — אין איינעם אַ זומער. — די משומדת. — אַן אַ נאַמען. — צוויי וועגן. — ביינאַכט.
4. באַנד 4. אַ פּאָאָנג (ראַמאַן).
5. באַנד 5. שטורעמעג. — בירגערקריג. — איינעם אַ וועג. — הינטער אַ ברענענדיקן שטעטל. — אויף דער הונדערט און איינסטער וויאַרסט. — צווישן צוועלף פונקטן. — אַלטוואַרג. — צווישן עמיגראַנטן. — אַ זעלטענער סוף. — חובות. — אַ צענרובלדיקער.
6. באַנד 6. וועלט-אויס וועלט-אין. — שבט גדליה. — נאַטע. — סערלס חלק בלינדקייט. — שוועס-טער. — אין פאַנסיאָן פון די דריי שוועסטער. — די דינאַמישע רגע. — דער באַריטאַן. — דער קברן. — סטאַנציע קאַטליעט. — אַ ראַמאַן. — מיט איין נאַכט ווייניקער. — צוויי רוצחים. — שונאים. — איבער אין טריט. — אַן אייביקער קנעכט. — שכר-טירחה. — בירגער וואָלי ברענער.
7. באַנד 7. מידת-הדין.